

Természetjárás

1960. JANUÁR

★

VI. ÉVFOLYAM 1. SZÁM

★

ÁRA 3 FORINT

TERMÉSZETBARÁT

A TERMÉSZETBARÁTOK TURISTAEGYESÜLETÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
BUDAPEST, II. ZARDA-U. 16. – EGYES
SZÁM 20 FILL. TAGOKNAK DÚTALAN

MEGJELENIK NEGYEDÉVENKÉNTI,
A TAVASZI, NYÁRI, ŐSZI ÉS
MINT A TÉLI IDŐSZAKOKBAN

I. SZÁM

I. ÉVFOLYAM

1912 JANUÁR HÓ

A Természetbarát első számát lelkesedéssel és szeretettel ocsátja utjára a Természetbarátok Turistaegyesülete. Nagy vajadások árán, fillérekből tevődött össze előállítási költsége. Dolgos emberek áldoztak oltárán új megismerések terjesztésére: a munkásturisztika kiművelésére, hogy ezáltal a mindennapi munkáselet egyhangúságába egy kis derűt, napsugarat, friss levegőt vigyenek. Hadba szálljanak a munkásság körében uralkodó, értelmet lenyűgöző, a testi szervezetet senyvesztő alkoholos szórakozásokkal, hogy helyébe a turistáskodás egészséges és testedző szórakozását emeljék, miáltal a munkásmozgalomnak is hasznára kívánna lenni. A Természetbarát elsőrendű kötelessége természetszeretettel áthatott, nemes érzéssel gondolkodó munkatársakat gyűjteni és nevelni maga köré, hogy a természet örökségeit tárja fel. Elsősorban szép, romantikus közephegységeket és sajátságos jeleggel bíró havasainak természettudományos ismereteit, dozna el. Fejlessze olvasóinak lángját lobogó tüzzé; tegye nevelje bennük a természetszeretet lángját lobogó tüzzé; tegye ismertté és hirdesse a turisztikának értelmünkre, egészségünkre gyakorolt hatását. Foglalkozzon a turisztikával együttjáró, mint a modern higiénia szabályaiból kiinduló testedzéssel, hogy tagjai nemcsak nemes értelmi gyönyöröket éljenek át, hanem meg tanulják a természet erőit minél jobban értékesíteni a testi erő, a testi szépség ápolására. Ha ezen céloknak meg fog felelni, akkor egyesületünk erkölcsi és anyagi értékekben gyarapodni fog, ezen értékek tagjai javára fordíthatók: ezután remélhető kedvezmények nyújtását teszi lehetővé. Lapunkhoz fűzött reményeink beteljesülése pedig tagjaink áldozatkész támogatásainak függ. Ha továbbra is harcosai lesznek egyesületünk törekvéseinek támogatóik anyagilag és szellemileg, ha eszméink és törekvéseink magvát minél szélesebb körben elhintik, akkor egyesületünk fejlődni fog, szeretettel ápolja a modern népies turisztikát; alkalmassá válik a tömegtestedzésre és terjesztője lesz új, egészséges örömeknek, testedző szórakozásoknak. Tagjainktól függ, hogy úgy legyen.

A Természetbarát

nek a munkásturista mozgalom folyóiratának első száma negyvennyolc évvel ezelőtt jelent meg. Sok harc, gazdasági nehézség akadályozta folyamatos megjelenését. A természetbarátok filléréiből gyűlt össze a lap előállításához szükséges összeg. Az első világháború alatt három évig még erre sem volt mód, hisz az ágyútöltelékek a munkások soraiból kerültek ki.

A Horthy-fasizmus alatt is sok esetben anyagiak miatt nem jelenhetett meg a lap, míg 1939-ben, a jobboldali szociáldemokrata vezetés sem tudta a lap betiltását megakadályozni. Az uralkodó osztály félt még a lap mérsékelt hangjától is, mert tudta, hogy a szervezetekben kommunisták tevékenykednek.

A felszabadulás után 1947-ben jelent meg ismét a TERMÉSZETBARÁT, majd papírnehezségek miatt 1951-ben megszűnt. Büszkén valljuk magunkat a forradalmi előfutárok követőinek.

Kegyelettel hajtjuk meg az emlékezés zászlaját a munkásturista mozgalom úttörői előtt.

Évforduló

Ünnepelnek ez évben a munkásturisták, a volt TTE tagjai, a Munkás Testedző turistái, a Magánalkalmazott Szövetség hajdani turista osztályának tagjai, de ünnepelnek az összes magyar természetjárók.

Kerek félszázaddal ezelőtt alakult a murkások önálló turista szervezete, a Természetbarátok Turista Egyesülete. Visszaemlékeznek a kezdet rögzös útjaira a még élő alapítók, a későbbi küzdelmekben résztvevők, de ott állnak mellettük azok, kiket osztályhelyzetük, baráti körük valamilyen polgári egyesületbe vitt. Mert ezek a turisták is, amennyiben igaz emberek voltak, már évek óta együtt munkálkodnak nemcsak a turistamozgalom fejlesztésében, hanem a szocializmus építésén is a régi mozgalmi harcosokkal.

Ötven évvel ezelőtt gúny, lenézés kísérte a maroknyi alapító ügykezetét. Tíz évvel később már az ország legerősebb egyesületei között foglal helyet. Küzdött a túrázás jogaiért, a tilos területek megnyitásáért, a különböző megkülönböztetések ellen.

A felszabadulás után valósultak meg a követelések s ma már a szervezett természetjárók régi tagságának többszörösét mondhatja magának a Magyar Természetbarát Szövetség.

TERMÉSZETJÁRÁS 1960. január
VI. évfolyam, 1. szám

Tartalom

Miklós János: 50 év	3. old.
Király Albert: A Mátrán keresztül	4. old.
Csomasz Géza: Emlékezzünk	5. old.
Berda József: Fiatalokhoz	5. old.
Kunsági Viktor: Így kezdődött	6. old.
Halasy László: Téli túra	7. old.
Zélinger Gyula: Havas históriák	8—9. old.
Várnai Béla: A Grúz hadiúton	10—11. old.
Ozoray György: A gleccserekről	12. old.
Ifjúsági természetjárás	13. old.
Kecskeméti József: Sielés II.	14. old.
Szegváry Gusztáv: Tájékozódás télen, kőben	14. old.
Dr. Zách Alfréd: Meteorológia	15. old.
K—i: Két kiállításról	15. old.
Úton-útfélen	16. old.
MTSZ hivatalos közlemények	17. old.
Egyesületi Élet	17. old.
Nemzetközi hírek	18. old.
Fejtörő, könyvszemle, szerkesztőség postája	19. old.
Címdal: Téli hangulat (Doma István fel.)	

Miklós Fános: 50 ÉV

50 évvel ezelőtt a természetjárás is az urak és gazdag polgárok sportja, kedvtelése volt. A Magyar Kárpát, Erdélyi Kárpát és a Magyar Turista Egyesület uralta a turistaságot. Rajtuk kívül több kisebb egyesület dolgozott, de a munkások számára — néhány korábbi szakmai csoport után —, csupán az 1908-ban alakult Munkás Testedző Egyesület turista osztálya nyújtott komoly lehetőséget. A Munkás Testedző Egyesület azonban sokféle sporttal foglalkozott, viszont a munkás-turisták egy olyan egyesületet szerettek volna létrehozni, amelyben kizárólag a vándor sportoknak hódolnak. Így alakultak meg a Természetbarátok. Az alakulásról a következőket írják:

„Megalakult a Természetbarátok Turista Egyesülete. A turistaspport hazai szervezetei eddig főként a középosztály köréből kerültek ki. Eltekintve a már előbb turista-osztályt alkotott Munkás Testedző Egyesülettől, a szegényebb néprétegeknek mindezt ideig nem volt komolyabb turista alakulata. Ezt a hiányt lett hivatva pótolni a Természetbarátok T. E. A hazai munkásság e legnagyobb turista szervezete az alakulást követő évben már 2600 taggal rendelkezik s sorra alakítja meg vidéki — aradi, kassai, gyöngyösi, miskolci, pozsonyi, pécsi, resicai, temesvári, verseci, egri, kaposvári, komáromi, selmehányai, fiumeli, nagyváradi, szombathelyi, újpesti, erzsébetfalvai — csoportjait. Kisebb — de anyagi viszonyait tekintve véve áldozatos — léteiségmányaikon kívül 8 turista-, vízi-, illetőleg menedékház hirdeti kitartó akarásukat.”

Valóban a TTE a „szegény néprétegek” turista egyesülete volt, ahol nemcsak a természet szeretetét nevelték a résztvevőket. Amellett, hogy a TTE célul tűzte ki a kapitalizmus elnyomása alatt egészségtelen műhelyekben dolgozó, lelkiileg fizikailag meggyötört munkások kivételését a kocsmákból a természetbe, hogy egészséges, testet-lelket üdítő szórakozásra tanítsa meg őket, törődött tagjai természettudományos nevelésével is. Emellett egyik kapuja volt a magyar munkásmozgalomnak. Sok elvtárs tanulta meg itt a munkásmozgalom, tudományos szocializmus abc-jét. A természetbarátok marxista szellemben igyekeztek nevelni, a munkás fiatalokat, összekötötték a testkultúrát a szellemi felvilágosítással.

1918 decemberében a TTE követelte az öszirózsás kormánytól, hogy a Horányi partot, a Pilis és Börzsöny hegységet nyissák meg a dolgozók számára. A dícsőséges Tanácsköztársaság alatt a testnevelési ügyek direktóriumának egyik tagja Király Albert elvtárs volt, a természetbarátok egyik alapítója és sok évig elnöke. Király elvtárnak a Tanácsköztársaság bukása után külföldre kellett menekülnie és emigrációban is halt meg.

Az ellenforradalmi mozgalom után folytatódott a harc a magyar turistaságban

is. A természetbarátok szerepe sokkal nehezebbé, de egyben fontosabbá, felelősségteljesebbé vált, megmaradása a szociáldemokrata vezetésnek volt tulajdonítható. Az egyesületben azonban komoly tevékenységet folytatott a KIMSZ, OIB és később a Márciusi Front is.

A természetbarátok között dolgozott Stromfeld Aurél elvtárs, a Tanácsköztársaság egyik kiváló vezetője is. Lelkesen, fáradhatatlanul nevelte a fiatalokat, vértette őket a fasizmus elleni eszmei harcra. Emlékét a kevélyi menedékház mellett Stromfeld Pihenő-vel örökítették meg a természetbarátok. Az egyesületben élénk élet volt, Budakalászon, Horányban, a szigetmonostori víztelepen, Kevélyen és Frankhegyen. A túrákon az erdők sűrűjében igen sokszor tartottak szeminariumokat, politikai oktatást a munkásfiatalok számára. A legális találkozások mögött sokszor húzódtak meg illegális megbeszélések.

A rendőrség nyomása, a TTE alapszabályai jóváhagyásának halogatása, kultúrestjeinek szétzavarása ellenére fejlődött a mozgalom, dolgoztak a felsőgallai, pillsvörösvári bányászcsoporthoz, a bőrsők, magántisztviselők, szabók osztályai, a VII. kerületiek baloldali csoportjai, a kőbányalaki, kispestiek. Nem egy túrán adott bátorítást, útmutatást pl. Ságvári Endre, vagy József Attila.

A rendőrség, a hatóságok minden módon nyomták a természetbarátokat.

Amikor a nyilasok a Pösinger majornál megtámadták a TTE-istákat, a bíróság a TTE tagjait ítélte el. Egy másik példa:

„Bródi Endre 23 éves tüzért a M. Kir. budapesti honvédtörvényszék 5 évi börtönnel sújtotta. Indoklás: „... vádlottat az ítélet bűnösnek mondja ki bujtogatás büntetésében és az állami és társadalmi rend felforgatására irányuló vétségben, melyet azáltal követett el, hogy 16—17 éves korától kezdve úgy a budai hegyek közé, mint a Duna mentén levő kirándulóhelyekre ún. „túrákra” járt, e kirándulások alkalmával szélsőséges politikai gondolkodású egyének társaságába került, tagja lett a Természetbarátok Turista Egyesületének, melynek kommunista szervezkedést elősegítő működése újabbban állandó rendőri ellenőrzés alatt áll.”

1938-ban a nyilasok támadást készítettek elő a természetbarátok szigetmonostori víztelepe ellen. A természetbarátok tudták, hogy Endre László csendőreitől védelmet nem kaphatnak, ezért a vasas ifik segítségét kérték. Ennek eredményeképpen a nyilasok szegényszemre kénytelenek voltak eltakarodni és külön hajót kértek hazavitelükre.

A háború kitörése még jobban kiélezte a politikai helyzetet, a fasizmus még inkább levetette árakat és a Magyar Turista Szövetség ezen a területen iparkodott hűen kiszolgálni gazdáját. Sokszor még előre is szaladtak, túltettek mestereiken, emellett álszent magatartásukkal úgy tündették fel magukat, mint az emberszeretet bajnokai. Ime mutatóban néhány sor a Magyar Turista Szövetség Hivatalos Értesítőjéből:

„A természetjárás akkor éri el a célját, ha meg tudja tölteni a lelket ünnepi hangulattal s vissza tudja adni a léleknek is, az idegeknek is és a testnek is azt az éltető békeséget, amelynek nyo-

mában fokozódik az életkedv, a szolgálatkészség, a hivatástudat, tehát derültebb lesz a lélek és frissebb lesz a test.” (Tavaszi Sándor dr. — MTSZ. Hivatalos Értesítő 1942. okt. 15-i száma.)

Ezzel szemben egy másik számban a következőket olvashatjuk: „A menedékházra felerősítendő táblák tekintetében a Tanács határozata alapján elrendelt az elnökség, hogy a szövetség kötelékébe tartozó egyesületek minden menedékházuk (turistaházuk, szállójuk stb.) falára a bejárat mellett feltűnő módon legalább 50-szer 80 cm nagyságú fehér táblán fekete betűkkel a következő feliratot kötelesek alkalmazni: MENEDEKHAZAKAT KIZÁRÓLAG KERESZTÉNY SZÁRMÁZÁSÚ VENDEGEK LÁTOGATHATJÁK! (MTSZ. Hiv. Ért. 1942. máj. 15.)

Uszított a szövetség a fasiszták érdekében a német fasiszta-imperialista háború mellett is. Az egyik szám vezércikkében Polgárdy Géza írja „A magyar turistaság védelmében” címmel. „Roppant mérközés folyik napjainkban szerte a nagyvilágban. A népek, országok, sőt földrészek fizikai küzdelme azonban csak befeljezése annak a világnézeti harcnak, mely tulajdonképpen kirobantója volt annak a mérhetetlen nagyszabású összecsapásnak, melynek tanuló letűntünk. A világnézeti harcnak, mely egyik oldalon az arany világuralmára támaszkodó kapitalizmus, a másik oldalon pedig a verejtékes emberi munkára építő nemzetiszocializmus között nyílt színen, a csatamezőkön folyik, van kullisszamögötti része is. Mégpedig nem is olyan megvetendő része a küzdelemnek ez, mely a háborúszakokban folyik... (MTSZ. Hiv. Ért. 1942. júl. 15.)

A fasizmus egyre féktelenebb lett, a terror egyre nőtt, betiltották a Természetbarát lapot és 1944. ápr. 22-én feloszlatták az egyesületet is. Vagyonát a Magyar Munkások Turista Egyesülete kapta meg; ez a fasiszta egyesület, mely nem átalotta magát „Munkások” Turista Egyesületének nevezni.

Legjobban jellemzi ezt az ál munkás-egyesületet, hogy gesztészvári menedékház — melyet 1932-ben avatott —, gróf Eszterházy Móricról nevezte el.

A felszabadulás után újból kezdődött az élet. Megalakult a Magyar Vándorsport Szövetség. 1946. április 7-én a Vöröskőnél tartott túrán Zamerce elvtárs, a hős szovjet tábornok is részt vett a kegyeletes emlékmű alapkövének letételénél.

A természetjárás a kezdeti lendület után lassan fejlődött, háttérbe szorult a versenysportok között. Az 1956-os ellenforradalom leverése után azonban pártunk napirendre tűzte a természetbarátok munkáját. Az újjáalakított Szövetség nagy lendülettel fogott e sportág fejlesztéséhez, hogy méltó legyen az 50 év emlékéhez. Az eddigi eredmények miatt nem kell szégyenkezünk. Az MTSZ-nek 8000 tagja volt, a Magyar Természetbarát Szövetségnek a múlt év lezárásakor: 34 439!

Régi és új természetbarátok egyesült erővel építik ezt a gyönyörű sportágot, méltóan hagyományaihoz, hogy a maguk területén is eredményesen segítsenek kialakítani a testben és lélekben egészséges, új szocialista embertípust.

KIRÁLY ALBERT:

A Mátrán keresztül

(A TTE volt elnökének cikke, megjelent a TERMÉSZETBARÁT 1913. áprilisi számában.)

A ruttkai vasútvonalon, a Heves megyei Pásztón szállunk ki a vonatból. Karácsony éjjelén a konvencionális tömegszuggesszió hatása alól nem tudunk szabadulni. Síri csend az úr e tipikus magyar kisvároskában, illetve nagyközségben. Félapró kis házak fehérre meszelt falai közül vezérkolompoként mered elénk az egytoronyos templom. A házak mintha tervszerű rendtelenséggel lettek volna elrendezve. Bokáig érő sáros utak és a romantikusnak mondott holdvilág egészítik ki a környezetet. Vajon a középkor túlsó, vagy innenső határán éli-e társadalmi életét e kisvároska, nem lehet megítélni, éjjel van, baktart sem látni, kinek ruházata elárulná a kort. Reggel három óra van. A láthatáron nyugat felé a Cserhát, keletre a Mátra, északra a Gömör hegység vonulatai vesznek el az ereszkedő ködben. Délre a Nagyalföld nyit kaput. Pásztóról keletre, a Hasznosvár felé vezető útra térünk. Sár idején útnak alig nevezhető. A kocsikerekek mély barázdát vájtak benne és összenő az útmenti szántóföldekkel. Sok természetszeretet vész el ily sáros utakon. A fátyszerű ködöt a föld magához vonja és a hold szűztiszta fénye megtörik. Alig másfél órai menetelés után, Hasznosvár büszke, de lerongyolódott falaihoz érünk. Reggel öt óra van. A gondolatok századokról századokra kergetik egymást. A metsző levegő nem tudja ellensúlyozni a várfalakból kiáradó dohos múltat.

A kelő nap sugarai birokatornának a nyugaton deljében tündöklő holddal, e felséges harc megtisztítja a látóhatárt a páráktól. Hegytömbök vonulatai domborulnak, szakadoznak minden oldalról. A Hasznosvár gerincén tovább élénk ütközik az Óvár és attól balra merészen emelkedik a Mátra hegység legkacérabb alakú, tűzhányóra emlékeztető, alig két négyszögméteres csúcsa: az Ágasvár. Úttalan, merész hágója van. Már reggel hét óra. A győzelmes napsugarak elhalványítják a lustafényű holdat. Körülöttünk egy hatalmas élőterkép. Keletre a Bükk sötétlik, nyugatra Óvár, a Cserhát élesebb kúpjai: Szandavár, a Vác melletti Nagyszál. És ha a Duna feletti páratelt levegőt átugorjuk, a ködben vesznek el a Pomáz feletti Kevélyek. Északnyugatra a Börzsöny szakadozott gerince húzódik és egy szempillantásnyi lankás után a Fátrák és a Tátrák tesznek pontot a horizonton. Ha tekintetünket visszavonjuk, a Gömör-Szepesi Érc-hegység ágas-bogas tömkelege fekszik előttünk északra.

Rövid pihenő után délre indulunk az Ágasvár gerincén Almásy-hutára. Két oldalról merész lejtők ereszkednek a völgyekbe. Szabad kilátás mindenfelé. Másfél-

órai vándorlás után érintettük a mintegy 700 méter magasan fekvő Almásy-hutát és Kiskalitkás községeket. Alig 20—20 ház képezi e tót anyanyelvű községeket.

Ha e két falut elhagyjuk, délkeletre, Pizskéstetőn át Galyatetőre (963 méter) jutunk. A Samassa-ház a Galyatető oázisa, hová a Mátra-járó turista ellátogat, megpihenni a kultúra e primitív, rozszant kis házába. Nagyon nehezen lehet rátalálni. Lombosodás idején csak szorgos kutatás után bukkanunk a Samassa-házra. Ajtaja tárva nyitva, mintha nem is magántulajdon világában élénk. Nem kérdi senki, honnan-merre, szabad bemenete van a hegyi vándornak. Körös-körül padok, a közepén a nomád népek tűzrakóhelyére emlékeztető tűzhely, kinyúló erese alatt asztalok és padok. A háztól déli irányban, egy-két percre az erdőben egy tiszta hegyi forrás bugyog.

Kétórás pihenés után búcsúztunk a mindenki házatól. Innen már kék-fehér jelzés vezet végig a Galyatetőn. Szép, hullámos gerincnél vezet le egészen a paradgyöngyösi jól gondozott országútig. A Galyatető gerincéről a pillantás messzire visz minden oldalra. Alattunk keletre Csevice és Parad vidéke, háttérben a sötétlő Bükk hegységgel. Nyugatra a Mátra és a Cserhát lankái egyesülnek. Északra a Gömör-Szepesi érc-hegység, a Fátrák és a Tátrák ölelkeznek össze, délre a Nagyalföld homoktengerébe olvad látóhatárunk. Utunk irtásos erdőszélén visz tova. Itt-ott hirtelen zörej, az erdők gyönyörű lakói, az őzek és szarvasok riadtan szökellnek az erre ritka ellenségtől: az embertől. Nyilván nem tudják megkülönböztetni a rájuk leselkedő, gyilkokkal felszerelt vadászót a természeti szépségekben és bennük gyönyörködő, a természetről és róluk ideálisan gondolkodó kirándulótól. A távolság érzése bátrabbá teszi őket, vissza-vissza tekintenek és elyesznek a környező színekben. A Samassa-háztól majd két órajárás után a Galyatető lejtőjén lefelé a paradgyöngyösi úton vagyunk. Balra Parádra, jobbra, felfelé a Kékes oldalán, a Kaparóház érintése után, Mátrafüreden átkelve, Gyöngyösre visz az út.

A 17-es kilométerkövet pillantjuk meg először. A Kaparóház a 14-es kilométerkövet után következik. Ezt fontos tudni, mert alig jár erre valaki, nemigen lehet kérdezősködni. A Kaparóház pedig az erdőben épült, sötétben csak ilyenképpen lehet tájékozódni a nagy erdőszégen vezető úton.

Három és fél kilométer hosszú szerpentinút visz fel a több mint 1000 méter magas Kékestetőnek 700 méter magasságában épült Kaparóházáig. Kaparóháznak hívják, mert az útkaparó lakik benne; de a turistáknak sokat jelent ez a ház. E házhoz építettet a Mátra-Egyesület egy tágas turistaszobát. Nem valami kényelmes és általában a viszonyokhoz van alkalmazva. Mégis a tisztelet hangján kell megemlékezni az utakat jelző és gondozó, építő egyesületről, mert nem kis feladat az e téren levő kezdetleges viszonyokkal megküzdeni. Délután 5 óra volt már. A téli napváltozás idejében bizony korán elfordul földünk a naptól. A gyógyzó szerpentinre a gyaloglásnak 10. órája esik és egy kissé hosszúnak tűnik fel. Nehezen fehérlenek ki a sötét erdővezte út fehérre meszelt kilométerkövei. Végre elérjük a 14-es követ és egy kis tájékozódás után lámpavilágosság vezet a helyes útra. Mint valami mesebeli ház, oly hatással van ránk ez a kis, fehérre meszelt erdei lak. Régi ismerősünk, a menház gondnoka, Félix bácsi és neje üdvözlő bennünket és betessékel az ajtón. A turistaszobában már ott találjuk Gyöngyösről jött társainkat, kik nagy szorgalommal süttöttek-főztek, hogy helyreépíthessék a gyaloglással járó nagyobb anyagcsereforgalmat. A kölcsönös élmények elbeszélése után elköltöztünk mindnyájan a földiparadicsomba: az álmok birodalmába.

Másnapra maradt a felmenetel a Kékes tetején levő kilátótoronyba. Egy órajárás a Kaparóháztól a vörös színnel jelzett úton. A Kaparóháztól alig egypár percre találjuk a Gyökeres-forrás kibugyogásának helyét. Feljebb pedig egy vadászlatot, melyet az idő hosszú foga és az emberek hanyagsága rozszantá tett. Előtte egy kis forrás patakba csörgedez. Körülbelül 950 méter magasságban találjuk meg a harmadik forrást. A Kékes csúcsán (1012 méter) elérjük a 20 méter magas kilátót és az alatta levő viharvert kis turistamelegedőt: a szabadké-

ményes faházikót. A kilátótorony lépcsőzetén és karfáján a bevésett nevek nagy száma sejteti, hogy mily sokan lehettek már itt fenn, de nyilván illemhellyel tévesztették össze e felséges helyet, midőn könnyedén — minden mellék tekintet nélkül, talán tudatlanságból — befaragásálták a kezdőbetűiket, nem gondolva arra, hogy a víz beveszi magát a kifaragott betűkbe, kikezdi a kilátót és hamarabb adja át az enyészetnek.

A torony kilátójától délre a Tisza csillogó sávja, északon páramentes időben a Tátrák, keleten a Bükk, nyugaton a Duna-menti hegyek festik meg a kontúrokat. Jó volna sokáig itt maradni, gyönyörködni az alatt napsugarakban úszó, fürdőző felhőhullámokban. Kellemes érzések és gondolatok ostromolják a kilátásban gyönyörködő természetbarátot. Alig venni észre, hogy az időt repülő paripák viszik és a legjobb hangulatban kell visszafordulni ugyanazon az úton lefelé a Kaparóházig. A Kaparóháztól elágaznak az utak. Legtöbbször a gyönyörű szép Gyökeres-forrásmenti kényelmes utat választják. A Kaparóház után alig jó félóránnyira a Nékám Ede-szállást érzük. Kellemes forrásával pihenésre nyújt alkalmat. Lejebb egy liliputi Niagara zúgását halljuk. A Gyökeres esik vagy két métert. A forrásés tövében virággal és gyertyákkal felcicomázott mosolygó Madona-szobor gyönyörködik a tájban és talán nem is figyeli az előtte levő imaszámolyon könyörgő arrajáró környéki embereket. De az egyenleget itt is megtalálni. Itt érdemes imádkozni. A szobor csak csalétek talán, az imádság magához az asszony-szobor által dicsőített ősanyszer-mészéhez szól. Egy kis kulipintyó és egy fasor zárja be a nagyszerű képet.

Kiérünk Mátrafüredre; kellemes, szép hely. Mily kár, hogy csak oly kevés ember gyönyörködhetik benne. Mint Magyarországnak sok egyéb helye, ez is parlagon hever.

A Kaparóháztól vezet egy szintén szép és változatokban gazdag út Hórákon keresztül a Hanák-kilátóra és onnan Mátrafüredre. Van még sok egyéb szépsége a Mátrának, melyet egy csapásra nem lehet ismertté tenni.

Mátrafüredről a Gyökeres-forrással párhuzamosan vezető út nagy szépségei felejthetetlenül vésődnek a turista emlékezetébe. Mátrafüreden rátérünk ismét a paradgyöngyösi országútra. A legnagyobb jóakarattal sem lehet a Mátrafüredtől Gyöngyösig húzódó hatkilométeres utat túlkellemesnek mondani. Nyáron a tüzelő nap és az út pora, a többi évszakokban pedig többnyire a sár rontja le. Legajánlatosabb ezt az utat az esti, vagy éjjeli órákban megtenni. Lankás szőlőhegyek aljában beérünk Gyöngyösre. Felkeressük a Munkásotthont, hol egyesületünk gyöngyösi csoportjának tagjai nagy szeretettel fogadnak bennünket és kikísérnek az állomásra. A vonat ablakaiból a Mátra vonulatai lassan egybefolynak, elmosódnak. Gondolataink is a közelgő nagyváros gondolataiba kapcsolódnak bele. Vonatunk sínpárjától délre nagy latifundiumos kukorica- és búzaföldek vannak. Figyelmünket még le-lekötik az e vidéki sajtáságok népviselet. A vonat mentén kalaplengetve integetnek a szurtos jobbágy béresgyerekek. Elsötétül a vidék, mintha elhalt volna egészen és csak a nagyváros lámpaezreinek fénykévéje sejteti a közeledő nyüzsgő életet.

BERDA JÓZSEF:

Fiatalokhoz

Akár fiúk, akár lányok vagytok,
a ti fiatalságotok olyan, mint
a tavasz virágai: ibolya, kökörccsin,
kankalin, vagy gyöngyvirág. Tavaszotok
után jöhet a nyár lobogása akár:
az ő ünneplőjébe minél később öltözzetek.
Csak a tél jégvirágaivá ne változzatok sohase.

EMLÉKEZZÜNK!

A kommunista forradalom a leggyökeresebb szakitás a hagyományos tulajdonviszonyokkal.

Marx

A nagybirtokosok eldorádójában évenként 80 000 ember hal meg tüdővészben. Magyarország mindenkori kormányai fontosabbnak tartották a létszámemelést és egyéb katonai terhek megszavaztatását, mint a munkásosztály testi épségének ápolását. Magyarország természeti szépségei jóideig csak a vagyonos osztályok számára léteztek.

Emlékezzünk vissza, midőn herceg Ratibor, gróf Károlyi József és Tisza István, gyönyörű vidékek urai, parancsot adtak birtokaikon megjelenő turisták lelévésére. Emlékezzünk vissza, midőn gróf Schirnstropf német mágnás miatt az egész Börzsönyt meg kellett kerülni, nehogy a nemes gróf turistát lásson. Emlékezzünk vissza, midőn méltóságos, kegyelmes és félkegyelmű urak üres kocsikban gratis utazgathattak: a munkássportegyesületektől megvonták a vasúti kedvezményeket!

Intézményesen a turistáskodás szabadságát biztosítani nem lehetett, mert az érdekelt területbirtokosok mindenkor rendelkeztek megfelelő összeköttetésekkel ezeknek megghiúsítására. Magyarország földje nagyrésztben néhány grófi család tulajdonát képezi, így tehát nem csoda, ha a Magyar Turista Szövetség jogügyi előadója egy tanulmányában a következőket kénytelen megállapítani:

„Jogunk mai állapota szerint az erdőtulajdonosok az erdeikből való kiutasítás jogával élve, a turistáskodást súlyosan megbéníthatják. A helyzet az, hogy hazánk minden történelmi nevezetességű helye, minden természeti szépsége, gyógyerőt rejtő hegye-völgye, rajongásig szeretett Tátránk stb. akkor zárható el egyesek szeszélye folytán a kiutasítás jogának alkalmazásával a közönség elől, amikor e területek tulajdonosainak véletlenül eszébe jut.”

Nohát tisztelt uraim, ezentúl senkinek sem fog eszébe jutni a területelzárás; nemcsak azért, mert az események alakulása folytán nem lesz mit elzárniuk, hanem mert nem ismerünk el semmiféle tilos utat és zárt területet s a munkásturisták forradalmi elszántsággal érvényesíteni fogják a természet szépségeihez való jogukat! Erőszak erőszakot szül!

Viszont, midőn ezt világgá kiáltjuk, fel kell szólítani mindenkit a rend és a fegyelem megtartására és kérlelhetetlenül ki kell úzni a turistatársadalomból mindazokat, akik a turistáskodás szabadságát a természet szépségeinek megrongálásával és helytelen viselkedésükkel megcsúfolnák!

CSOMASZ GÉZA

(Megjelent a Természetbarát 1918 decemberi számában.)

Igy kezdődött

Feri gyerekkori pajtásom volt. Együtt rúgtuk a port utcánkban, ismertük egymás golyózási tudományát, erejét, egy osztályban nyűttük az iskolapadot. Az ötödik elemi után ő a satu mellé került, én, családai hagyományból a gyalupadot választottam.

Befogott az élet a szekerebe, s vagy két évig nem is láttuk egymást. Egy tavaszi vasárnap este aztán, ácsorogván a mozi előtt, ki tűnik szemem elé, mint az én Feri barátom. Hangosan csörtetett, kistíus rövid nadrágban, egyik vállán hátizsákot lógatott.

— Szevasz tökmág, mit csinálsz, felered már a gyalupadot, mondta némi nagyozással. Mert tényleg, fél fejlel magasabbra nőtt nálam, ezt hosszú nadrágom igazgatásával igyekeztem ellensúlyozni.

— Hogy vagy Feri, látom turistakódsz, feletem békésen és hozzáértően. Hisz néha magam is kirándultam, így tisztában voltam, eszik-e vagy isszák.

A legközelebbi vasárnap, jobb napokat látott bakancsban, apámnak nem vézna vállaimra szabott hátizsákjával, nomet, a férfiúi önértetet legyűrve, rövid nadrágban, ott álltam a hídnál túsára készen.

Feri után hamarosan Pista és Misi is megérkezett. A tanonciskolában összeverődött három fiúhoz csatlakoztam negyedikül.

E naptól együtt jártuk a hegyeket. Felszerelésünk nem vetekeedett a tiroli kalapos, lódenruhás, fémzögekkel kivert botú turistákéval, de ez mulatságunkat mit sem zavarta.

Csupán egy dolog aggasztott: térképünk nem volt, csak a helyenként szemünkbe tűnő jelzések igazították el utunkat és adták tudtunkra,

A Trézi-kút bejárata

mások is jártak már előttünk. Pista szerzett valamilyen rejtélyes módon híreket a hegyek világából, adta meg az útirányt, szóval ő lett a vezetőnk.

Jártunk úton és vágunk át ismeretlen erdők sűrűjén, másztunk a sziklákon, fittyet hányva biztonságunknak, hisz kötelünk, mászócipőnk nem akadt a hátizsákban, de hát megtette az mezilláb is.

— Fiúk, jövő héten szombaton Péter-Pál, elmegyünk két napra, végigjárjuk a Pilit, jelentette be Pista elismert tájékozottságával.

Vakartuk a fejünket, mert hát nem biztos, hogy minket is elengednek-e a műhelyből, aztán a vonatkötség sem esik az égből. A hétköznapi igyekezet, némi kunyerálás, a szomszédoknál eszközölt fuserálás csodát tett: pénteken este ott álltunk négyen a kis állomáson, vártuk az esztergomi vonatot. Az elemózsia mellett szitaszerű pokróc simult, hisz ki tudja hol éjjelezünk, Feri zsákján pedig irdatlan nagy bogrács díszelgett, mert hát főzni is fogunk.

Vaksötét éjszaka érkeztünk Esztergomba. A néhány utas nyomban eltűnt, mi pedig az égiek gondjára bízva, ott néztünk ismeretlen jövőnk elé. Az állomástól derékszögben átvágtunk valami vizenyős réten s végül falba ütköztünk.

— A szentségit, adta röviden tudtunkra véleményét Misi; még hozzatott hosszabban is egyetmást s lehuppant a földre.

— Itt maradok jelentette ki.

Mi Ferivel arrafelé néztünk, ahol Pistát sejtettük. Rövid ácsorgásunk alatt Pista meghányhatta a teendőket, mert bölcsen így szólt.

— Az orrunkat sem látjuk, senkit nem találunk, aki útbaigazítana, feküdjünk le itt.

Letettük zsákunkat a már helyet foglalt Misi mellé, előszedtük a pokrócokat s összebújva aludni próbáltunk. Lengedezett a szél, dideregtünk a szitaszerű pokrócok alatt, mocorogva vártuk az éj múlását. Felettünk ragyogtak a csillagok, méla csönd honolt. Néha Misi horkant fel, hogy legközelebb a keresztanyja térdkalácsát is elhozza takarónak.

Lassan pirkadt, ámulva láttuk tőlünk néhány száz méterre a vasútállomást s hogy magunk egy kerítés tövében az utcán éjjeleztünk.

Megindultunk. A Csurgókútnál már feleedtük az éjszaka kellemetlen zordságát s a Barát-kút, a Cserepes völgy napsugárban fürdő tája még ingünket is lekényszerítette. A Feketekőn át Dobogónak tartottunk és Pista barátunk ügyes kérdezősködés közben dicsőségesen fel is vezetett célunkhoz.

Egy bokor tövében Misivel az újabb éjszakához készítettünk szállást, Feri a bográcsnál sürgölődött Pista pedig a holnapi napra gyűjtötte a tudnivalókat az időnként feltűnő turistáktól.

— De szép is az élet, sóhajtottunk.

Mire készen lett a szénával bélelt szállás, az étel is lekozma, így körülültük s elmélyülten méltattuk Feri főzési tudományát.

Hirtelen esőfelhők gyülekeztek. Pénzünk, hogy a turistaházban szálljunk meg? Ki hinné ezt el. Meg hát foltos öltözékünkben mit is kerestünk volna ott.

Várakozóan Pistára néztünk, nálá székel az ész.

— Lemegyünk a faluba, onnan útbaigazítanak a Trézi-kúthoz, az fedett hely, ott alhatunk.

Igy is lön. Neki indultunk és jó másfél óra múlva Misi már a kút előtt kutatta, éssen kívül mi van Pista fejében, mert ő ebbe a nyirkos szentségbe be nem megy. Miután a felhők is oszladoztak, megoldottuk a kérdést. Sebtében nagy halom száraz levelet kotortunk össze és amikor az ég szürkülni kezdett, az álom oltalmába ajánlottuk magunkat.

Az előző álmatlan éjjel, az egész napi gyaloglás, no meg gyermekembőségünk bizony elnyomta bennünk a buzgóságot. A felhők meg csak a sötétséget várták, suttymban ismét tereferére gyűltek. Talán össze is veszte, mert az arckunkra hulló záporra ébredtünk.

Mégis behúzódtunk a nyirkos micsodába, ahol némileg védve voltunk. Miután Misi egyetlen káromkodási alkalmat sem mulasztott el, ezt nyugodtan rábíztuk, mi meg lecsukva szemünket bóbiskolni próbáltunk.

Éjjéltájt lehetett, amikor emberhangokat véltünk hallani, megszorítottuk bicskánkat és ma sem tudom mi lett volna, ha elsőként nem egy karbidlámpa fénye pásztáz végig bennünket. Korholó szavak zuhogtak ránk.

— Meg vannak bolondulva, tódult ki egy hórihorgas száján, olyan betegséget kapnak itt, hogy arról koldulnak. Jöjjenek fel velünk a kunyhóba.

Nem sok biztatás kellett, hamar megvilágította a karbidlámpa, hogy egy fajtaba tartozunk, s neki indulunk.

Átvágtunk a szekérút két kanyarján, végigjártuk a szerpentinben emelkedő ösvény tizenhárom fordulóját, majd süvítő szélben, zuhogó esőben értük el az újpesti természetbarátok pilistetői védkunyhóját.

Balga hiedelmünk, hogy vezetőnk valamilyen varázspalotába kalauzol bennünket, ott a küszöbön omlott össze. De nem ennek hangjára, hanem vezetőnk hangos biztatására ébredt fel a társaság, hogy összébb szoruljanak, minket is maguk közé fogadván. Mert itt ez volt a törvény. Nem az öltözék és nem a pénz.

Kicsit heringszerű alakzatban horkoltunk versenyt hasonszőrű társainkkal, az úpesti ifjúmunkásokkal. Otthon voltunk.

Másnap délelőtt vígan rúgtuk a labdát a kunyhó melletti réten, délben meg együtt indultunk új barátainkkal a Szurdokon, Kevélyeken át.

Igy folyt le egy túram harmincöt évvel ezelőtt. Az a túra, mely sorsdöntő volt további életemre. Ez jegyzet el végleg a turistasággal, a munkásmozgalommal.

Kunsági Viktor

Kőbányai természetbarátok a pilisi kunyhó előtt

TÉLI TÚRA

A nesztelen kergetőző hópelyhek fehér takaróval lepék el a tájat. Puha párnába süppedő lépteink nyoma az egyetlen emberre emlékeztető jel, ami az őstermészet összhangját megbontja.

Kora reggel téli hősés. Tejszínű sűrű levegő, csendben szállingózó hópihéek. A várost messze magunk mögött hagyva, az Eged emelkedőjén baktatunk. Kora tavasztól késő őszig nem egyszer jártunk már erre, minden alkalommal új és új csodákra bukkanva, de ennyi szépség talán még sohasem ragadott el, mint most.

Nem is távoli szépségek vonják most magukra a figyelmet, hanem közvetlen környezetünk. A csereszömölcs, kecskenágós hegyoldal bokrai roskadoznak a hó vattacsomóitól.

Mintha egy művészi érzékű díszlettervező rendezett volna mindent el. Az állami gazdaság és az egyéni gazdák szőlővenyige sorai fehér csákós katonasorokra emlékeztető glédákban hatolnak fel a hegyoldalra. Kihalt néma préházak, ahol pár hónappal ezelőtt a szüret vidámsága uralkodott. S a táj kihaltsága oly élesen emlékeztet a nyüzsgő eleven életre, ami e vidéken uralkodott annak idején. Egyik társam, akit hasonló gondolatok foglalkoztatnak a nehéz, de szívet gyönyörködtető úton megszólal:

— Emlékeztek, mennyi gyöngyvirágot szedtünk itt tavasszal? — mutat a bokrok felé.

— En meg itt fogtam azt a szép példány zöldgyíkot, ami díszbe volt terráriumunknak — mondja Lajos úttörő pajtásunk.

Hol vannak most mind ezek? A sok növény és állat, ami elevenné teszi az Eged-oldalt. Hol vannak a vidám kirándulók, a firkésző természetbúvárok, s a fanatikus turisták, akik egyre a magasságot róják!

Pár hónap és újra itt lesznek mind. De míg ilyen kérdésekről gondolkoztunk, beszélgettünk, felértünk a tetőre. Közben megvirradt. Egy szusszanásnyi időre megpihentünk, előkerülnek a hátizsákokból a reggeli „szívcsépek”, megreggelítettünk.

Ha eddig a felfelé mászás örömeiben részesültünk, most az ereszkedés gyönyörei szórakoztatnak. Szinte ködben haladva, jóformán a lábunk elé sem látva bukácsolunk, hempergünk a puha hóban. Összehasonlíthatatlanul jobb a kedvünk, amit nemcsak a kiürült úvegeknek köszönhetünk, hanem egymásnak is. Cír-

kuszi produkciónak is beillő ugrádozással, gyermekes hempergőzéssel tarkítva haladunk.

A túloldalon már a méltóságosan magasba nyújtózó búkkók szálerdejében járunk. Az egyébként világosszürke törzsek most a hó hatására szinte mogorva sötétnek tűnnek. Az aljnövényzet szegénysége, ami az árnyas sötét búkkósökre jellemző, itt egységesebb hótakarót eredményezett, mint a másik oldalon.

A Tibákon át minden különösebb esemény nélkül eljutottunk a Várhegyhez. Várkúton a menedékháznál ismét pihentünk egyet, majd felmáztunk a kilátóhoz. Erre az időre felszakadoztak a fellegek, és a legcsodásabb látványban gyönyörködhattunk. Körös-körül a behavazott táj: hatalmas erdőségek a hegyekben, fehér takaróval borított szántók a völgyben, fehér süveg alá bújt pipázó házak a falvakban. Az előző némasággal szemben az élet eleven lüktetése mindenütt.

Az erdő lakói közül először a mókus nyomait láttuk: megrágott fenyőtobozok, lehullott makkhéjak bizonyítják gondosságát, amivel ellátta magát télirevalóval. A búkkósben vaddisznócsapást figyeltünk meg, amely jól ellátott téli etetőkhöz vezet. Egy-egy odúból csipegető madárkák dugták ki a fejüket, vagy röppentek ki félelemtől dobogó szívvel.

Az ember is jelt adott jelenlétéről. Favágók hangos kopácsolásától visszhangzott az erdő, a kisvasút szorgosan hordta munkájuk eredményét. Hangos szuszogását néha-néha nagyos fűtyszavával tarkította.

Síkfőkút felé haladva, egy szembejövő vidám társasággal találkoztunk. Egyik társunk felfedezte köztük volt katonatársát, s megálltunk beszélgetni:

— Ti honnan? Hová mentek? Mi ott a helyzet? — röpködtek az ilyenkor szokásos kérdések.

A tó partjánál telepedtünk le szalonna csurdításra. Alig ebédeltünk meg:

„... a téli alkony nesztelen leszállott...” s szedhettük a sátorfánkat.

Kifáradva, de egy feledhetetlen nap élményeivel gazdagabban röttük a hazafelé vezető utat. Sötét hajnal volt, amikor elindultunk, s villanyfényes öreg este lett, mire az ősi város utcáira értünk. Bármennyire fáradtak is voltunk, bármily nehezek is voltak lábaink, az utolsó emelkedésnél még megálltunk, hogy gyönyörködjünk a város esti fény pompájában. Előttünk a vár sötét tömege emelkedett, félkörben hosszan elnyúlva fénykígyók jelezték az utcák futását. A házak felett magasan ott izzott a Főiskola vörös csillaga, mintegy beragyogva útunkat.

Halasy László

HAVAS HÍSTÓRIÁK

Jó néhány éve már, hogy pazar magashegyi üdülőnkben vidám kis társaság verődött össze, a bőséges vacsora után a környékbeli szőlővidék csillogó aranylevét élvezni.

Folyt a tréfa, az ugratás, s a hangulat emelkedni kezdett. Társasjátékba fogtak és nekem a rámesős szerep szerint ki kellett menni a helyiségből, hogy a többiek terhemre összebeszélhessenek. A jó vacsora és az isteni nedű hatására enyhe nyomást éreztem a fejemben, és a néhány lépésre lévő kijárat csábított a hús téli éjszakába.

Téli tudóval szívtam az üdítő levegőt és csodálkozva láttam, hogy világít az éjszaka, mintha északi fény ragyogná be a gyönyörű tájat. O, hisz ez hó! leesett a hó. Meddig a szem ellát, minden fehér és halvány lila fények imbolyognak szerte a vidéken.

Felocsudtam, hisz nekem jelenésem van odabent! Már kerestek mindenütt, és a jókedvű társaság fegyelmi büntetésétől csak az menteti meg, hogy kivittük őket a szabadba. Eleinte csak szívták ők is magukba a páratlan szépségű panorámát, majd valaki egy hatalmas hógolyóval fejbekölintott. Ez volt a jel. A hócsata megindult.

A hó, a nagy mester, átalakítja percek alatt a vidéket, úgy, hogy az odaválói sem ismer rá. Átalakította az embereket is, és teljesen megboldította az előbb még jámboran szemlélődőt is.

...„Először is a jégcsákányom után kotorásztam...”

Persze ez az örjögés nem tarthatott soká. Mikor egyesek már dideregni kezdtek, magunkhoz térünk és bevonultunk a házba.

Egyikünk vidám történetbe kezdett:

„Észak-Tirol egyik vadregényes völgyében túráztam. Lassan haladtunk felfelé és élveztük az alattunk kibontakozó, messzi távlatokba nyúló panorámát. Ezernyi hegycsúcs mint megannyi tű bökődött az égnek szédtő színváltozásokban. Szürküllött már, mire felértünk a házba.

Odabent már sokan voltak, mi zártuk be a sort.

— Hogy is volt csak azzal a pikivel, Franzl? — kérdezte valaki névvelve. — Meséld csak el.

És Franzl nem kérte magát.

— Vidám Szilvesztert ültünk tavaly itt a házban. A társaság jó hangulatban volt. Én még világosan le akartam menni, mert korán reggel az első vonattal kellett utaznom. Persze erről hallani sem akart az emelkedett hangulatú kollektíva. Mese nem volt, le kellett ülni ismét közibük. Szólt a nóta, a mandolin-együttessel kitért magáért és csak később kezdte az úttól eljárárt, „beszívott” emberek lassan elernyedni és lefeküdni.

— Fejem zúgott, és kissé bizonytalanul álltam lábamon. Hiába, később éjjel neki kellett vágnom a lefelé útnak, hogy a korai vonatot elérjem. Közben erősen behavazott. Sebaj, az utat jól ismerem, sokszor másztam fel is, le is. Ovatosan indultam el a hóval betakart hegyi ösvényen. Jégcsákányom hegyével állandóan szondázva kerestem a szilárd, összefüggő talajt lábam előtt. Egyszer csak egyensúlyomat veszítve elvágódtam, végigzuhantam a sziklás, havas talajon, amilyen hosszú csak voltam. Alaposan összevertem magam, annak ellenére, hogy a hótakaró enyhítette az ütést. Lassan magamhoz tértem, feltápaszkodtam. Először is a jégcsákányom után kotorásztam, anélkül egy lépést sem tettem. Ő én ostoba! Hisz ott lógott a csuklomon, ahová szokás szerint rászíjaztam.

— No, álljunk lábra és folytassuk az utat!

— Nagy gondal kezdtem szondázni magam előtt a talajt, de ahogy dugom lefelé a hóba a csákányt, nem ér feneket. Ejha, hát ez mi?! Valami párkányhoz érkehettem. No, nézzük jobbra. Nem éri a csákány hegye a talajt. Nocsak! Hát balra? Próbálok, ott sincs fenék.

Ennek fele sem tréfa! Úgy látszik, valami sziklaoromra szaladtam ki. Na mindegy, gyerelek vissza, keressük meg az utat. Lebököm a hátam mögött a csákányt a hóba — de nem érzem a kemény talajt. Mélyebbre bököm: nem ütközik.

— Érzem, hogy elsápadok, a szívem hevesen kezd verni. Mi ez? Körös-körül levegő, s én egy egyetlen sziklacsúcson állok!... Ha egyet lépek, lezuhanok a mélybe menthetetlenül. Közben leereszkedett körülöttem a köd is, hogy egy lépésnyire se láttam.

— Minden erőmet összeszedve álltam egyik lábamról a másikra egyensúlyozva, egyhelyben és — hogy el ne aludjak a kimerültségtől és a félelem okozta fáradtságtól — énekeltem, pedig se hangom nincsen, se hallásom; magamnak is fáj.

— Így értem meg a reggelt, a köd és a sötétség csak igen lassan kezdett oszladozni. De végül mégis megvirradt. Az ég kékje halványan megjelent fölöttem. — Nappal lett.

— És néztem csak, és néztem, de sehol szakadékot, mélységet nem láttam. Mindenütt összefüggő talaj körülöttem fel és lefelé. Érthetetlen! Nézzük csak a csákányt, talán a hónak valóban nem éri el a fenekét?

— És ekkor dühömben felordítottam. Hát persze, hogy nem éri el a fenekét. Amikor elestem az éjjel, eltörtött a csákány fanyele, és az épen maradt, a csuklómhöz szíjazott csunka törött részt bököttem a talajba...

Viharos hahota volt a hallgatók válasza Franzl elbeszélésére a melegre fűtött füstös-gőzös szobában.

Közben én is elhelyezkedtem a menedékházban, — fűzte tovább elbeszélését társunk — és a gondnok felszólított, hogy ősi szokás szerint, mint utóljára jött, mondjak el valami vidám turistatörténetet, mégpedig hazulról.

Rövid gondolkodás után rákezdtem:

— Nálunk odahaza a Bükk hegységben lévő Bükkszentkeresztről szól történetem, ahová útítással kettesben érkezünk egy hideg téli napon. Keményre fagyott porhó takarta és ragyogó napfény fürdette a híres, sielésre csábító bükki hegyhátakat. A hegy lábánál, Diósgyőrben, korán reggel nagyon súlyosnak találtuk ménkö-nehéz, kéthetes háttizsákjainkat; némi gondolkodás és keresgélés után találtunk egy gazdát, aki — mint ő mondta — délután ügyis felmegy székérel Újhatára (ez volt akkor még Bükkszentkereszt neve) és felviszi a két háttizsákot.

„Urak” voltunk! Zsák nélkül felkaptunk táncoló, reszkető léceinkre és a fagyos havon soha el nem felejthető hósétával tolattunk a serpentin úton felfelé. Meg-megálltunk, szalonnáztunk, fotografáltunk. Dolgunk nem lévén sietős, háttizsák nem nyomta a vállunkat, kiélveztünk minden részletszépséget, kellemességet.

Lassan felértünk az újhúti mendence szélére, ahol behavazott fenyőfák álltak glédában, lent a falu mint sok-sok kis játékházacska, a vattából készült műhóval együtt. Az egészet mély tintakék ég borította. És ez az egész ígélet úgy remegett előttünk, mint az Alföldön a déli-báb.

Nehezen határoztuk el, hogy itt hagyjuk ezt a túneményt. Társam hirtelen — inkább ösztönösen, mint elhatározással — belevetette magát a lefelé útra és siklott, nem, úszott a hóban — inkább a hó fölött. Léce élesen visított és szórta két oldalra a fagyott hóport nagy felhőkben. Utánairamodtam. Az én lécem nehezebb volt, megelőztem. Ő utánam, behozott. Váltakattuk egymást, repültünk, játszottunk, mint nyáron a szitakötők.

Leértünk a faluba. De kár, hogy vége van. Megkerestük szállásunkat, és kimerülten lefeküdtünk, aludtunk, mint a bunda. Este ébredtünk fel.

— Hol a zsák? Nem jött.

Nem? Minden holmink benne. Mit tegyünk? Éjjel semmit. Reggel se jött, másnap este sem. Éjjel hatalmas fön-t kaptunk és reggelre a szó szoros értelmében elúszott minden hó. Latyakos sár lett, a hónap még csak hírmondója sem maradt. Hát ez kellemetlen dolog.

Lemaradt poggyászaink után kell menni, és síról természetesen szó sem lehet. Gyalog vágjunk a pocsolás útnak? Ez keserves! Hiába, más megoldás nincs, sok spekulálni való idő sem. Beretvánk is a zsákban és már négynapos szakáll díszelgett pirosra fagyott képünkön.

Elindultunk és mire délután leértünk a gazda házához, kiderült, hogy ő viszont szekérral reggel elindult hozzánk fel Újhutára. Nem tudott előbb jönni. Hát jó, hogy felment a zsák és így legalább mégsem kell nekünk cipelni. Mégis rendes ember a gazda, hiába no! Ismét neki és dagasztani a sarat, felfelé órák hosszát!

No de, csak felértünk Újhutára.

— A zsákokat? Igen — mondta szállásadónk —, felhozta azokat a gazda, de azt hittük, maguk már nem jönnek vissza, így ismét visszavitte Diósgyőrbe.

Hogy mit mondtunk mi erre, azt nem tudom már. Azt sem tudom, hogy nézhettünk szállásadónkra, de arra emlékszem, hogy pálnkéri szaladt és azzal térített magunkhoz.

Máj késő délutánra járt és holtfáraadtak voltunk, lefeküdtünk korán, alig ettünk valamit. Virradat után ismét elindultunk, le Diósgyőrbe. Mondani sem kell, hogy a derék diósgyőri gazda, hallván, hogy ott jártunk és visszamentünk Újhutára, ő is befogott és vitte fel a zsákokat.

Mind a ketten sóvány emberek voltunk, gútatúésre nem hajlamosak. Kis víz az arcunkra magunkhoz tértett. Kaptunk egy-egy csésze teát

rummal és elindultunk a ringlisplén ismét.

Nem folytatom a történetet, mert magam sem tudom már pontosan, hogy a körforgás mely pontján fogtuk el a zsákokat. Egy biztos! Azóta zsákot, poggyászt el nem hagyok egy percre sem. Nem, az ég minden kincséért sem!

De ha már szónál vagyok — mondtam —, tudok olyan históriát is, amikor nem zsákok forogtak, mint a körhinta, hanem élő, vérből és húsból való emberek.

Az Alacsony-Tátra egyik kies hegyvidékén túrztunk. Karácsony előestéjén felkapaszkodtunk a Prativa oldalára, ahol kis vadász kunyhóban húzódott meg társaságunk. A helyet üdítő savanyúvíz forrásáról Kiszela Vodának hívják. Remek hó borította a hegyhátat, firmes hó, amely — sielő ember tudja — ritkaságszámba megy és a lécen lovagló turista megvadul tőle.

Mi is felkaptunk még este az üvegizta ragyogó levegőben, a telihold ragyogásában, és meg sem álltunk a hegy csúcsáig.

Hosszú ideig néztünk csak és álltunk szólanul egymás mellett. Északon a Magas-Tátra sziluettje élesen rajzolódott ki az üvegszerűen átlátszó tiszta égbolton. Köröskörül hegy-csúcsok, hegycsúcsok mindenütt. A hold fénye végigáradt mindenben, a hegyek mintha úsztak volna a levegőben.

Libasorban elkezdtük a leereszkedést, amelynél felségesebbet nem igen éltem át. Léceink mintha olajban csúsztak volna, szinte hangtalanul. A hold hatalmas rézszínű tányérja világított, mint egy óriás lámpa és valószínűtlenül színes fénypompával tette utunkat ünnepélyessé, felejthetetlenné.

Elöl futott lelkes vezetőnk, akit én minden igyekezetem ellenére alig tudtam követni. Szinte repültünk a levegőben. A hosszú utat, amely végigvezetett a széles hegygerincen, egyszuszra tettük meg szállásunkig. Ezt a szédítő lesiklást nem lehetett megszakítani. Ehhez nem volt szívünk.

A házikónál lecsatoltuk léceinket és szinte szédültünk a kellemes révület hatása alatt. Megbűvölten álltunk és néztünk vissza a hegycsúcsra, hogy gondolatban újra átéljük a varázsos lélegést.

Egyszer csak egymásra néztünk és felkiáltottunk. „Hát a többi hol van?”

Sehol senki.

Vártunk, vártunk, de nem jöttek. El nem tudtuk képzelni, mi lett velük. Újra csatoltunk, és vissza, fel a csúcsra. Nem volt kis út.

Sehol senki. Közben befelhőzött, lassan enyhe köd is leereszkedett.

Vissza kellett térni a házba. Egész éjjel le sem hunytuk a szemünket. Korán napfelkelte után ismét fel a csúcsra. És most már a világosság-nál lépésben követtük a sok sinyomot.

„... Tartson kalapkúrát...”

Nézd csak! Egy nagy tölcser mellett jobbra befordult a sinyomok leg-többje, és hirtelen eséssel ereszkedtek lefelé. Percek alatt úgyszólván több száz méter magasságot vesztek. Az út Koritnica felé vitt, jóval előtte azonban egy majorba futottak be a nyomok.

— Dehogynem láttuk társaikat, — felelték a majorbéliek kérdésünkre —, vagy egy órával ezelőtt vittük őket szánnal a kunyhóba vissza, a hegyet megkerülő úton. Tegnap este elkevertek az utat. Mi éppen karácsony estét tartottunk, itt fogtuk őket és a jó hangulat, meg az itóka miatt csak ma délelőtt tudták útjukat folytatni — persze azt sem saját lábukon. Maradjanak itt, és ha visszajön a szán, mellyel barátaitak elvittük, magukat is visszavisszük.

Dehogy volt nekünk türelmünk, meg kedvünk ottmaradni. Tükön álltunk és nekivágtunk verejtékes munkával a hegyhátak. Késő délután értünk újra vissza szállásunkra.

Lélek nem volt ott. Kétségbeeső. Már majdnem újra felkapaszkodtunk a hegycsúcsra, hogy megkeressük őket, de akkor eszembe jutott az egy évvel ezelőtt lefolyt újhúti körhinta-tajáték a zsákokkal. Így akármilyen türelmetlenül is, de megvártuk az estét, amikor is a többiek az eredménytelen keresés után visszatértek a kiinduló pontra, ahol megtörtént a nagy, szerencsés viszontlátás.

Hajnalig mulattunk és még sok évig emlegettük utána az alacsony-tátrai nagy ringlisplét.

Itt elhallgatott tiroli élményeit felelevenítő társunk és kiitta maradék borát.

Reggelre belázasodtam az éjjeli háborútól. Lementem a szomszéd kis falu, rézorrú öreg patikusához. Guszti bácsihoz orvosáért.

— Influenza? — kérdi. — Nem adok port — mondta szigorúan. — Tartson kalapkúrát.

És nem adott csak hosszú könyörgésre, kompromisszumos alapon, miután megígértem a kalapkúrát is. Két napig szédelegtem a konyaktól. De meggyógyultam. Szerintem az influenza-portól, Guszti bácsi szerint a kalapkúrától.

A Grúz hadiúton

Esős, borús időben, délelőtt 11 órakor indultunk el a Grúz-hadiúton. Eredetileg nyitott gépkocsin akartuk megtenni az utat, de kénytelenek voltunk az esővédő ponyvákat feltenni, ami nagyon zavarta a kilátást. Indulás előtt a turistaház igazgatója igen meleg hangon vett búcsút tőlünk.

Mielőtt elhagytuk volna Ordzsonikidzét, elmentünk a víziállomás, azaz magyarul a városi strand mellett. Ezután rövid időre megálltunk egy emlékmű előtt. Szovjet vezetőnk elmondta, hogy 1919-ben Djenikin fehérceapatai elfoglalták a várost. Első feladatuk az volt, hogy összeszedték a városban található öregeket, gyermekeket és a kórházban fekvő betegeket, szám szerint 17 000 embert, s kegyetlenül legyilkolták őket. Az emlékmű előtt álló L alakú tömegsírba temették őket. Kétszer is megkérdeztük a számot, mert azt hittük, hogy tévesen értettük, de 17 000 embert gyilkoltak meg. Ekkora gaztett hallatára elszörnyülködöttünk. Az emlékművet egyébként a húszas évek végén emelték, s azóta minden ünnepen virágok és koszorúk százaival róják le kegyeletüket a város lakói.

Ordzsonikidzét elhagyva, rátértünk a 207 km hosszú hadiútra, amelyet 1801-ben építettek. Ugyanis ebben az évben csatlakozott Grúzia Oroszországhoz, s a hadiút elnevezés onnan ered, hogy az utat végig katonák őrizték. Az út vége Tbiliszipben a Hősök terénél van.

Nemsokára mellettünk balra megpillantottuk a Tyerek folyót. Sötétlen hőmpölygő vize mély benyomást tett ránk. Nem győztük a fejünket kapkodni a sok látnivaló folytán. Jobbról és balról egyaránt hatalmas hegyek közé zárt völgyben vezetett az országút. Nem egy helyen vízierőműveket láttunk. Egyórás út után elértünk a Darjali szakadékhöz. Önkéntelenül Ifj és Petrov Tizenkét szék című regényének hősei jutottak eszembe. Osztap Bender, a nagy kombinátor is ezen az úton haladt Tbiliszi felé, de gyalog! Ekkor nagyon irigyeltem őt, annak dacára, hogy esett az eső! A szakadék lenyűgöző látványt nyújtott. Fotózás után folytattuk utunkat. 12 óra lehetett, amikor megérkeztünk Észak-Oszétia és Grúzia határához. Itt nagy erőd romjait láttuk, s fent a hegyoldalon balra Tamara várának ódon falai néztek felénk.

Erről a várról érdekes legenda maradt fent. A mesészerűen csodaszép Tamara hercegnő kezéért a lovagok versengtek. De volt egy igen rossz „szokása”. Ugyanis a neki tetsző férfiakat felhívta várába, ott egy napig elhalmozta őket kegyeivel, s mielőtt leszállt volna a nap, kegyetlen kínzások után kivégeztette szerelmeit...

Kanyargó serpentinben száguldottunk tovább. Alattunk 600 méteres szakadék. Fejünk felett mintegy 3000 méteres hegyek látványa készített élmélynézősra. Feledhetetlen élményünk ez a völgy.

Délután két órára megérkeztünk Kazbogi faluba. Ez a hely arról nevezetes, hogy a Kaukázus második legmagasabb csúcsa, az 5047 méter magas Kazbek tövében fekszik. Ez a falu az alpinisták kiinduló helye. A hegyoldalon a X. században épített régi kolostor romjai láthatók. Három kilométeres út után az Arsa faluban lévő turistaháznál állt meg gépkocsink. Mára befejeződött utazásunk a Grúz-hadiúton.

Elszállásolás és ebéd után rövid kirándulást tettünk a közelben lévő Szioni-szakadékhöz. Csatlakoztunk egy éjszta csoporthoz, s egy instruktor vezetésével kezdtük a túrát. Náluk az instruktor a mi túravezetőnknek felel meg. Útközben temetési menettel találkoztunk. Fiatalembert temettek, de oly módon, hogy holttestét a koporsóval egy teherautóra tették, s vagy öt falun keresztül vitték ki a temetőbe. Az autó mögött a sirató asszonyok sokasága haladt, a kocsik előtt pedig férfiak haladtak, meg-megállva egy-egy pohár vodkára. Ugyanis, ahol a halottnak rokonai, illetve ismerősei laktak, az országút szélén kis asztalkára helyeztek egy-egy üveg vodkát, birkasajtót és birkahúst. A férfiak kitettek magukért, s mire két falun keresztülmentek, alaposan bepálíngáztak. Tehát a férfiak ittak, az asszonyok sirtak. Érdekes munkamegosztás.

A Szioni-szakadéknál nagyon szép kilátás nyílt Arsa falucska völgyére. Sajnos, az idő annyira beborult, hogy a hóval borított hegycsúcsokból semmit sem láttunk. Ekkor még nem tudtuk, hogy mit veszítettünk látnivaló szempontjából ezen a napon! Este nyolc óra lehetett, mire visszatértünk a turistaházhoz. Még érdemes megjegyezni, Grúziába érve, óráinkat egy órával előre kellett igazítani. Csapnál moszkvai idő szerint két órával, most már grúz idő szerint 3 órával voltunk előbbre a magyar időnél.

Vacsora után korán nyugovóra térünk, mivel másnap túrázásunk legnagyobb élménye következett: a Gergetszkij-gleccser megmászása!

A GERGETSZKIJ-GLECCSERNÉL

Augusztus 24-én, hétfőn korán felkeltünk. Reggeli után az udvaron sorakoztunk. Érdekes módszer, hogy egysoros vonalban igazodás szerint kell túra előtt felállni a résztvevőknek. Az instruktor rövid beszédet intézett hozzánk, s bejelentette, hogy 3000 méteres magasságig megyünk fel. Majd libasorban megindultunk, elől a nők, utána a férfiak. Tipi-

A Passzanauri turistaház bejárata

Közel czeréves pravoszláv templom

Alattunk sok száz méteres szakadékok
— felettünk sziklabérccek

kus kiránduló időnk volt. Kissé borult volt az égbolt, de eső nem esett. Áteltünk az Aragva folyón, s máris fölfelé folytattuk utunkat.

Egyszuszra 200 méteres szintkülönbséget tettünk meg. Itt a pihenő alkalmával az instruktor csoportképet készített. Majd hegyi legelőkön keresztül mentünk tovább. Mintegy ötvenen voltunk, de a mi csoportunkból néhányan leléptek, mert úgy gondolták, hogy maszek alapon jobb túrát csinálnak. Utólag kiderült, hogy tévedtek. Következő pihenőnk a kies völgyben lévő Ördögvízesésnél töltöttük. Innen vezetőnk vissza akart bennünket vezetni a turbázhoz, de mi ezt a javaslatát visszautasítottuk, s megindultunk a gleccser felé. Az észtek meglátva a mi csoportunk elhatározását, végül is hosszú vita után rávették az instruktort, s így később ők is csatlakoztak hozzánk. A levegő egyre ritkább lett. Az emelkedés egyre meredekebb szögben folytatódott. Legelésző és kolompoló birkákkal találkoztunk útközben. Majd egyszer csak havas hegycsúcsok vonták magukra a figyelmünket. Sőt, később a Kazbek is megmutatta magát a párán keresztül.

Egyre izgatottabbak lettünk. Tudtuk, hogy életünk egyik nagy élménye előtt állunk. Vezetőnk egyre nagyobb iramot diktált, minek következtében sokan lemaradtak. Egyszer csak egy nagy morénához értünk. Ezen átkelve, magunk előtt láttuk a Gergetszkij-gleccsert. Hideg jeges szél fogadott. Instruktorunk is boldog volt, két csoportképet is készített a magyarokról. A gleccser látványa lenyűgöző. A jégfolyót hatalmas szakadékok tették még rémisztőbbé. Sajnos, ekkor már annyira beborult, hogy a Kazbekből semmit sem láttunk, holott ott álltunk az oldalában. Ez később a fényképeinken is megmutatkozott.

Rövid pihenő és terefere után megindultunk lefelé. Utunk most már sokkal nehezebb volt, mint fölfelé. Két és fél órán keresztül állandóan lefelé mentünk 3400 méterről az 1700 méteres magasságig. Lábaik alaposan elfáradtak. Mikor leértünk, libasorban vonultunk a turbázhoz, s ott az udvaron felállva, háromszor kiáltottuk a privét és vassa (éljen) jelszavakat. Egy magyar éljent is kivágtunk az igazgató előtt.

Elfáradtunk, de olyan csodálatos élménnyel lettünk gazdagabbak, hogy ez minden fáradságot megért, Vörösmarty szavaival mondván: „Ez jó multság, férfimunka volt!”

Másnap reggel nyolc órakor ébresztettek. Első dolgunk, hogy megnézzük az időjárást, szerencsésen sikerült, a nap ragyogóan sütött. És milyen látványban volt részünk! Végre megpillantottuk a Kazbek örökkévaló fedett csúcását! Reggeli után csukott, de nagyon szép kényelmes autóbuszba szállva, készültünk utunkat folytatni a hadiúton.

De előbb csoportunk kérésére visszamentünk Kazbogiba fényképezni. Kazbogiból csodálatos kilátás tárult elénk. A hegyoldalon pirostetejű házak, az egyik csúcson kolostor, és a háttérben a kék égboltozatba fonódva, teljes nagyságában és szépségében előtűnik állt a Kazbek. Turistaszemnek való látvány volt. Záporszerűen kattogtak a fényképezőgépek. Mikor folytattuk utunkat, egyöntetű volt a megállapítás: Ezért érdemes volt visszajönni ezen a három kilométeres szakaszon!

Arsa és Szioni falukat elhagyva, Kobi községbe értünk. Itt kezdődött a 22 km hosszú emelkedő, amely a Kereszthágónál ér véget. Közben alkalmunk volt szemügyre venni egy — ma már nem használt — XIX. században épített postaállomást. Hegybefúrt alagutak sorozatán haladtunk keresztül, s közvetlen a hágó előtt Narzán-forrásnál álltunk meg pihenni. Narzán egyébként aranyvizet jelent. Színe pirosas. Ize kiváló, hasonló a mi Balatonfüreden található savanyúvíz-forrásainkéhoz. Néhányperces kapaszkodó után felértünk a Kereszthágóhoz. Ezen a helyen legmagasabb a hadiút: 2395 méter. Ezt a számot olvashattuk le az emlékoszlopról. Itt egyébként meteorológiai állomás is működik. Előttünk magasodott a Vöröshegy és a 7 testvér hegye. A hágót elhagyva, állandóan lefelé ereszkedtünk. Nyolc lépcsőből álló szerpentin haladtunk Passzanauri felé — közben egy millióm kolhozban és 800 méter mélységű szakadékokban gyönyörködtünk.

Passzanauriban nagyon barátságosan fogadtak. Ebed előtt 3 grúz fiatal ember gitárkísérettel grúz dalokat énekelt. A kellemes időtöltés után folytattuk utunkat az Aragva folyó völgyében. Az országutat néhány helyen elöntötte a víz, de ez mit sem számított „kétéltű” buszunknak. Négy órakor elértük azt a helyet, ahol a Fekete és Fehér Aragva találkozik.

Majd rövidesen Ananuri falucskához értünk. Itt az út védelmére a XV. század körül erődöt építettek. Nemrég restaurálták az épületet. Pravoszláv templom is található benne. Egyébként nemrég egy grúz filmet forgattak ezen a helyen. A vár tornyából pazar kilátás nyílik az Aragva völgyére. Ezután sietve folytattuk utunkat Moheta, az ősi Grúzia régi fővárosa felé. Miután elhagytuk Mohetát, balrakanyarodva folytattuk utunkat a Kura völgyében. Néhány kilométer után a távolban már feltűntek Tbiliszi elővárosának házai. Hatalmas márványoszlop vonta magára figyelmünket. Ezt 1958-ban állították fel, hogy a város ekkor ünnepelte fennállásának 1500. évfordulóját.

A külvárosokon áthaladva, a Psota Rusztavelli sugárútra tértünk és ott mentünk végig. Szébbnél szebb épületeket hagytunk magunk mögött. A Hősök terénél elértük a Grúz-hadiút utolsó kilométerkövét, a 207-et. Ezzel véget ért csodálatos utazásunk a világ legszebb magashegyi útján, a Grúz-hadiúton.

VÁRNAI BÉLA

Néhány szó A GLECCSEREKRŐL

A Természetbarát Szövetség cseretúrái minden évben új és új meglepetést hoznak. A tenger és a magashegység után idén a Kaukázusban megláthattuk a jég világát is. Mivel a fiatalabb turistanemzedék előtt ez ismeretlen új terület, hasznos lesz a gleccserek életéről és munkájáról néhány szót szólnunk. Hiszen a magashegységek sajátos formavilágát másutt is a jégműködés alakította ki. Bulgáriában járt sporttársainknak például feltűnhetett, hogy a 2000 m fölé nyúló Vitosa a magashegységek jellemző formakincséből szinte semmit sem mutat, míg a szomszédos Rila és Pirin bővelkednek a tengerszemekben, teknővölgyekben stb. Ennek oka az, hogy a Vitosa a jégkorszakban sem jegesedett el, míg azok igen.

Kelet-Európában egyedül a Kaukázusban vannak gleccserek.

A Kaukázus magasabb részeit (nyugaton 2700—3000, keleten 3500—3700 m fölött) a széljárta, meredek csúcsok kivételével örök hó fedi. A lehullott hó nem olvad el teljesen, egy része folyton felhalmozódik. A hó olvadás, újrafagyás és az újabb hótömegek súlya hatására tömörödik: *csonthóvá* (*firn*) alakul. A csonthóból idővel tömör jég lesz. A növekvő jégtömeg lefelé mozog: részben csúszik, részben mint a kenyértészta, képlékenyen folyik. *Jégár* (*gleccser*) keletkezik, mely azután messze a hóhatár alá nyúlik, ameddig az olvadás engedi.

A mozgó jégár felszíne egyenetlen. *Hosszanti*-, *kereszt*- és *átlós* irányú *oldalrepedések* szelik. A gleccser nyelv alakú elvégződése is sugárirányban behasadozik. Ahol a jégár akadályon bukik keresztül, a jég összetöredezik, *gleccserzuhatag* képződik. A jég eredeti réteges-leveles

Az Alibek gleccser végződésénél kis gleccserkapun lép ki az olvadékvíz. A jégfelszint sűrűn fedi a törmelék. Felszíne olvadéktálcák mozaikja (Szerző felv.)

szerkezete ilyenkor egészen megsemmisülhet. Az összezúzott jégtömegeből a gleccser ismét regenerálódhat.

A jég tömegét a párolgás és az olvadás fogyasztja. A napsugárzás, a meleg levegő (főleg a száraz, meleg szél), az eső, a harmat, a föld belső melege olvasztják a gleccsert. Az olvadékvíz gyakran párhuzamos bemélyedésekkel („*ekenyomok*”) barázdálja a jégfelszint. A jégár repedései elnyelik a felszíni olvadékvizeket (*gleccsermalmok*) és a mélybe vezetik. Ott a mélybeli olvadékvizekkel egyesülve barlangjártokat, gleccseralagutakat olvaszt ki. A jég alatti patak tág nyíláson, *gleccserkapun* át lát napvilágot.

A sötét színű tárgyak jó hőelnyelők. A felszínen heverő kődarab stb. maga körül és alatt olvasztja a jeget, s lassacskán belesüpped a jégbe. Fölötte *olvadéklukok* képződik. Ha azonban igen nagy tárgy hever a jégen, a helyzet fordított. Egy nagy kőlap pl. már védi az alatta levő jeget az olvadástól. Ilyenkor a leolvadt környezetből a kőlap magas jégában áll ki (*gleccserasztal*). Az olvadás hatására a felszín kis mélyedések, *tálcák* mozaikjává alakul.

A jégár igen sok törmelékkel hurocol magával, hatalmas kőtömböktől a lisztfinomra őrölt anyagig. A jég hordta törmelék a *moréna*. Különösen imponáns törmelék tömeget tűr fel maga előtt a gleccser homloka (*homlokmoréna*). A hulló por a gleccser mozgása során sárövekké rendeződik.

A gleccserkapun kiömlő és a felszíni vizekkel egyesülő gleccserpatak tömördek hordalékot szállít. A gleccserolvadék-táplálta Amansauz folyó vize pl. a lebegtetett hordaléktól tejszerű, zavaros. Nem is sajnáljuk a fáradságot, hogy a tavakon átfolyó, tiszta vizű Baduk-patakból hordjuk a vizet táborhelyünkre. Ugyancsak feltűnt az Amansauz jellemző napi járása: estére áradt, reggelre apadt. Érthető, hiszen a gleccser nappal erősebben olvad. Fokozottan áll ez a tél és a nyár különbségére, bár a gleccserek olvadása télen sem szünetel.

Az eljegesedett terület ma az egész Földön kisebb, mint a földtörténeti közelmúltban. A gleccserek elolvadása után azonban visszamaradtak a jellemző jégalakította (*glaciális*) formák. Jégműködés ajándé-

Firnesedett hómező a Kluhor hágó északi oldalán. Jól látható elől, a szikla körül kiolvadt hó. Baloldalt lent kármedence széle

kozta nekünk a Tátra, Rila, Pirin (és persze a Kaukázus alacsonyabb övezete) változatos tájait.

A firngyűjtő medencéket a mozgó csonthótömeg meredek falú, kerek mélyedésekké, *kárfülkék*ékké dolgozta ki. Kárfülkékkel kicsipkezett meredek hegy a *kárcsúcs*, melynek tőpusa a *Matterhorn*, de iskolapéldául szolgálhat a *Bjelala Kája* is.

A jégár medréül többnyire régi, eljegesedés előtti folyóvölgyek szolgáltak. Ezeket a gleccser teljesen átalakítja. Az eredetileg *V*-keresztmetszetű völgyeket széles talpú, meredek peremlejtőkkel határolt, *U*-alakú teknővölgyekké szélesíti. A mellékvölgyek sekélyebbek a fővölgnél, annak meredek oldalába nyílnak, „*függenek*” a fővölgy felett. A patakok a *függővölgyek*ből vízeséssel buknak a fővölgybe.

Glaciális vidéken egyébként is sok a vízesés. Ahol a jégár tömege vagy lejtése megváltozik, a jég az eredeti egyenetlenségeket erősebben kidolgozza, kihangsúlyozza. Kidomborítja a keményebb kőzetfejeket, előtte és utána pedig mélyedést vág: a jég „*válogatva lepusztít*”. Ilyen helyeken gleccserzuhatagok, a jég elolvadása után vízesések lesznek. A jégvájta mélyedésekben meggyűlő tavak a *tengerszemek*. Mögöttük gyakran meredek lejtőn (tófal) jutunk csak a teknővölgy magasabb szakaszába. (Pl. *Baduki-tavak*.)

A visszamaradt morénasáncok is gyakran tavat gátolnak el. Ilyen a *tátrai Csorba-tó*. Persze, a valódi tengerszemek mellett is lehet kisebb moréna-felhalmozódás.

Pár sorban csak igen halványan érzékeltethetjük a jégvilág eleven sokrétű világát. De talán felhasználhatják ezeket a sorokat azok a sporttársaink, akik — reméljük, évről évre nagyobb számban — felkeresik a magashegységeket.

Osoray György

A körösladányi úttörők EMLEKTÚRAI

A körösladányi Tüköry Lajos úttörőcsapat mozgalmas életének egyik fontos tényezője a természetjárás. A csapat vezetősége azzal igyekszik a pajtások életét színessé, vidámmá tenni, hogy gyakran mennek ki a szabadba, élvezik a természet eléjük táruló szépségeit. Ezeknek a túsóknak a célja elsősorban az, hogy Körösladány úttörői megismerjék hazájukat, annak nevezetességeit, közvetlen érintkezésbe kerüljenek a néppel, lássák, tapasztalják életét és munkáját.

A történelmi emlékhelyeket is gyakran felkeresik a Tüköry Lajos úttörőcsapat természetjárói. Egy régi római földvár, a Kihí sziget sáncain többször rendeznek hadijátékokat a körösladányi pajtások, visszaidézve a régmúlt időköt. A tatárjárás idején és a török időkben a Körös nádrengeteget menedéket nyújtottak a bujdosóknak. A természetjáró úttörők felkeresik az ütvésztokei és azokat a helyeket, amelyek a 48-as szabadsághősöknek menedéket adtak. Lelkesítő, szép túsók ezek. Itt, ebben a körösmenti, valamikor oly titokzatos vidéken bujdosott Táncsics Mihály. A pajtások az ő nyomdokain járnak és róla beszélnek, amikor e vidéket bejárják. Megvan még az öreg fa, a Márkus fája, ahol Arany János a „Hamis tanú” c. költeményét írta. Itt is sokat elidőztek a körösladányi pajtások. De ismerik azokat a helyeket is, ahol az 1848-as honvédek, az emigrációban lévő Kossuthot, Tüköryt, Türr Istvánt várták vissza az olasz szabadsághősök győzelmes csatái után. Így nyomról nyomra járnak a körösladányi pajtások, dicső történelmi emlékeket felidézve.

A legújabb kori történelem is gazdag anyagot szolgáltatott az úttörőknek. Ez különösen az emléktúrák alkalmával tapasztalható. A körösladányi pajtások felkeresik azokat a helyeket, ahol a munkásmozgalom hősi időszakában nevezetes esemény történt. Például: aratósztrájk, gátépítés, ínségmunka. Igen emlékezetes túsó volt a természetjáró szakkörnek, amikor az elmúlt évben felderítették a vöröskatonák útját a Tanácsköztársaság idejéből. Azután a következő emléktúrában a szovjet hadsereg dicsőséges előrenyomulását játszották le a körösladányi pajtások hadijáték keretében. Jól tudják a község úttörői, hogy Körösladányt Malinovszki marsall seregei szabadították fel. Eppen ezért a hadijátékokban sokszor idézik az ő emlékét.

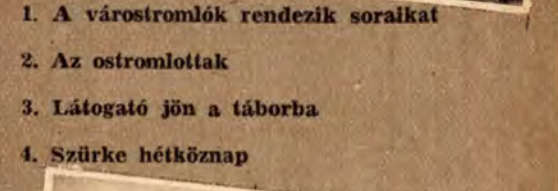
A körösladányi pajtások túsók tervezésénél nem állnak meg csak a történelemnél. Az emléktúrákon kívül egy-egy gyalogtúsóval összekötve — megismerik a termelősövetkezetek mozgalmas életét is. Hiszen a körösladányi úttörők büszkék arra, hogy községük termelősövetkezeti község lett. Érdeklí tehát őket, hogy a távolabb tevékenykedő termelősövetkezetek dolgozói hogyan élnek. De nemcsak élményeket gyűtenek a túsón, hanem maguk is részt kérnek a termelősövetkezetek munkájából és megfogják az ásó nyelét.

Az Alföld távolabbi tájaira is elmennek a körösladányi természetjáró pajtások. Így rendszeresen felkeresik a járás községeit, de a messzebb fekvő nevezetesebb helyeket is. Legutóbbi túsójuk Gyulára vezetett, ahol a gyulai várat, a múzeumot és az Erkel-emlékeket tekintették meg. Gyulán hadijáték keretében „megostromolták” a 800 éves várat és bizony komoly harc folyt a vár birtokbavételéért. Azután a következő túsójuk Tiszántúl metropolisába, Debrecenbe vezetett, ahol ugyancsak összekötötték a természetjárás történelmi emlékeket megtekintésével. A csapatnál tett látogatásunk során azt hallottuk, hogy most pedig azt tervezik, hogy a híres szarvasi arborétumot tekintik meg egy szép túsó keretében.

Természetesen az ilyen távolabbi túsóhoz pénz is kell. Hogyan teremlik elő a pajtások? H. Tóth Sándor tanár vezetésével takarékosági mozgalmat indítottak, az így egybegyűlt összeget egy-egy túsó sikeres lebonyolítására használják fel.

Íme, a követendő példa, hogyan lehet tartalmat adni, gazdag, élménybeli programmal kitölteni úttörőink természetjáró útjait.

Halácsi Dezső

1. A várostromlók rendezik soraikat
2. Az ostromlottak
3. Látogató jön a táborba
4. Szürke hétköznap

ÚTTÖRŐ HÍREK

December első napjaiban nagyszabású akadályverseny zajlott le Egerben. Kiszista ifjúságvezetők mérték össze erejüket, mint úttörővezetők; az akadályverseny rendezésének módszereit, a természetjárás ismereteit is elsajátították.

A nagy versenyre — amelynek utolsó érintendő pontja az egri vár volt — kedves vendég érkezett: az indonéz kultuszminisztérium egyik vezetője. Minden állomásra elkísérte a versenyző örsöket és az izgalmas küzdelem végén kijelentette, hogy sok hasznos tapasztalatot gyűjtött össze a magyar úttörők munkájából.

A XVII. kerületben nemrégiben úttörő kiállítást rendeztek. A kerület csapatai újszerű módon „számoitak be” a nyári táborokról, túsókról. Térképen jelezték, hogy a nyáron merre jártak a kerület úttörői. Makettek, fényképek varázsolták a nézők elé a táborokat. Táborkapuk, egyéb építmények kicsinyített másai, naplók, faragványok is szép számmal szerepeltek a jól sikerült kiállításon.

Az Úttörőszövetség Táborozási Bizottsága kétnapos táborozás volt a Balaton körül. A legszebb, legalkalmasabb táborhelyeket Balatonfüreden a Koloska völgyben, Felsőörsön a Malom völgyben, valamint a Zánka és Akali közötti erdőben találták.

— R. J. —

Túrasielés II.

Sítúrák menetsebességének meghatározására a túraterep megválasztása, a hóviszonyok — mert frissen esett hóban nehezebb a mozgás —, és nem utolsó sorban a meteorológiai jelentések figyelembe vevendők terveink összeállításánál. Ezek után a tájoló és a térkép a legjobb segítőtárs; minden túrasielőnek, turistának igen fontos azok megfelelő ismerete. Téli sítúrákon ködképződés, havazás, hófúvás megnehezíti a hegyekben való mozgást, tájékozódást, nem is beszélve az esetleges balesetekről, amik folytán utunkat rövidíteni kell.

A sítúrák menetsebessége kb. 3 km óránként, de alkalmazkodni kell az egyes útszakaszok nehézségeihez is. Kisebb sítúrán a felfelé menet 3,5—4,5 km-ig terjedhet, komolyabb sítúrán ez 5—6 km is lehet. A felfelé menet távja és sebessége a mindenkori résztvevők képességeitől függ.

A hó minősége sem egyforma. Csúcsokon, gerinceken, üledett kemény hóban gyorsabban haladhatunk, de már a völgyekben a mély hó puhább, tehát lassúbb a haladásunk. Ezt is figyelembe kell venni.

Hálóhelyet legalább egy hónappal előbb kell biztosítani, mert 5—6 óras sítúra után komolyabb pihenésre van szüksége szervezetünknek.

Lefelé siklásnál a sebesség a terepadottságtól függ. Fontos, hogy a lejtő egy-egy szakaszán várjuk be a legutoljára lesiklót is. (Ez feltétlenül mindig jó sielő legyen.) Utána induljunk tovább. Lejtős erdei utakon mindig a biztonsági lesiklást alkalmazzuk. Tehát ne eresszük el magunkat túl gyorsan, mert mindig utunkba akadhat keresztbe dőlt fa, ami lábtörést, enyhe esetben léctörést eredményezhet. Lesiklásnál megfelelő térközt tartunk.

Sítúránkon erősen fűszerzett, túl sózott élelmiszerek fogyasztásától tartózkodjunk, mivel testünk párolgása különben is fokozza szomjúságunkat. A túl bőséges táplálkozást szintén mellőzzük, mert álmosagát és nehezebb légzést okoz. Legmegfelelőbb kevés hús, tojás, sajt, kevés kenyér, cukor, csokoládé, édes tesztaféleség.

Sítúrán az evést mindig a pihenés idejére kell összeegyeztetni. Az evés kezdete előtt pihenünk, míg a felhevülés és erős légzésünk megnyugszik. Az evés időpontját a túra általános beosztása szabja meg.

Meg kell említeni, hogy a hó evése, jég szopogatása nem ajánlatos, mert hőmérséklete, sószegénysége fogyasztásra alkalmatlanná teszi. Szomjúság oltására teát vagy fekete-kávét igyunk, cukrozottat, de nem túl édesen. Szesztes italok fogyasztásától tartózkodjunk, nem a legsportzerűbb, sem túra előtt, sem túra közben. Sítúrán a dohányzást csökkentsük, de helyes teljesen elhagyni.

Szemünkre ügyeljünk! Szemünk a havas hegyvidéken, — különösen erős napsütésben — nagy fényhatásnak van kitéve. Ez ellen fényvédő szemüveggel védekezzünk.

Lassú, egyenletes sítúrázásnál a légzés és vérkeringés változott színvonalú működése fedezi a szervezet oxigén szükségletét. Időnként végezzünk erős kilégzést. Az esetleges baleseteket vegyük komolyan. Bicsaklás, rándulás, helyreugrott ficamodás látszatra jelentéktelen, de 1—2 óra múlva már helye megduzzad és erős fájdalmat okoz, a balesetet szenvedő a sítúrát már folytatni sem tudja.

Beteget szállítani a havas hegyvidéken nagyon nehéz és az egész társaságra kellemetlen kihatással van. Kötszerez csomag, kisebb gyógyszeres csomag nélkül elmentni nem szabad. A csoportban elsősegély nyújtásban jártas túratársnak lenni kell.

A megbeszélte sítúráról útvonalvázlatot készítsünk, ezt a résztvevőkkel is ismertessük. Ellenőrizzük a felszereléseket, a ruházatot, a hátizsákot, élelmet. A szükséges tartalék alkatrészek megvannak-e?

A felsorolt tanácsok figyelembevétele mellett kezdjük a sítúra előkészítést, a gyakorlott sítúrázóknak tapasztalatainak birtokában lényegesen könnyebben túrázunk a havas hegyvidéken, és egyben jobban élvezhetjük a természet nyújtotta szépséget.

Kecskeméti József

Tájékozódás télen, ködben

Téli utak alkalmával gyakran fenyegeti a természetjárót, vagy sielőt a hirtelen leereszkedő köd veszélye.

A hótakaró nemcsak a növényeket borítja be, hanem számolnunk kell azzal, hogy az erdei utak, ösvények is hótakaró alá kerülnek és bizony hiába keressük a térképen jelzett utat. Helyesebb, ha nem is az útra alapozzuk tájékozódásunkat, hanem a domborzatra és a tereptárgyakra. A hegyoldalban történt lesiklásaink alkalmával mindig tudnunk kell, honnan, milyen irányba és hová sikiünk le. Ha leérkezünk a völgybe, vagy ha a hegyoldalban, szintvonalban kívánjuk utunkat folytatni, továbbindulás előtt első teendők mindenkor álláspontunk, helyzetünk meghatározása legyen.

Figyeljük a domborzatot állandóan; gerincen, a hegynek keleti, északi, vagy éppen déli oldalában vezet-e utunk, és milyen irányba: emelkedik-e, vagy lejtős-e? Pl. az 1. ábra szerint nem elég tisztában lenni azzal, hogy a híd felől jövet a menedékházhoz az első jobbra leágazó gyalogútra kell térnünk, hiszen a hó beleperte az utat, ez nem ad támpontot a továbbiakban, hanem meg kell figyelnünk a domborzatot. Látjuk, hogy az út-elágazás egy nyeregben van, tehát csak a nyeregbe felérve folytatjuk utunkat a menedékház irányába tovább. A térképről azt is látjuk, hogy a menedékház EK-i irányban egy kúpon van, tehát utunkat lassú emelkedéssel a kúp felé folytatjuk, míg a házat el nem érjük.

Az elvi szempontok figyelembevétele mellett igen jó hasznát vesszük az útvázlatnak. Az útvázlatot indulás előtt otthon elkészíthetjük és a legtöbb esetben útközben a térképre nincs is szükségünk.

Nyomatékosan felhívom sporttársaim figyelmét arra, hogy az útvázlatot téli kirándulásaink alkalmával minden esetben készítsék el, még akkor is, ha nem kell számolniuk ködös idővel. Ha csak a térkép kezelését elkerülhetjük vele, különösen szeles időben, már akkor is megéri azt a kis fáradságot, amit az elkészítés jelent.

A 2. ábrán útvázlatot látunk, amit indulási helyünkön — „A” vasútállomás — készítettünk el. Az útvázlat elkészítésében elsősorban a domborzatra és a terepen található olyan tereprészletekre (házak, erdőszarok stb.) legyen gondunk, amelyeket a hó nem takar be és amelyeket a terepen azonosítani tudunk. Bár itt is figyelembe kell venni az esetleg beállott változásokat — pl. elpusztult házak stb.

Megnézzük térképünk alapján az útvonalunkat a célig — „B”-vel jelzett menedékház — majd útvonalunkat kisebb részletekre bontjuk, az útvonalba eső tereprészletek alapján. Ezeket a részpontokat egyenesekkel kössük össze a térképen. Ügyeljünk arra, hogy a részpontok olyan pontok legyenek, amelyek a terepen feltétlenül azonosíthatók.

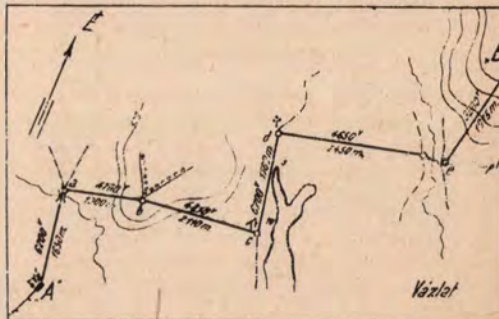
Vázlatunkon ezeket a részpontokat kisbetűkkel (a, b, c, d, e) jelöljük. A térképről ezután átrajzoljuk az indulás helyét vázlatunkra és a részpontok közötti egyeneseknek irányszögeit fokban, vagy vonásban a vázlatunkra szerkesztjük. Megmérjük a két részpont közötti távolságot és a kapott adatokat a részpontokat összekötő egyenes mellé írjuk. Vázlatunkon a vasútállomástól a hídig az első útszakaszt „a”-val jelöltük meg és az összekötő egyenes főle annak irányszögét — 6200 vonás — és eléje annak vávolságát (1650 m) írtuk.

Ezután átrajzoljuk vázlatunkra a fontosabb síkrajzi adatokat, amelyek a tájékozódást elősegítik, vagy amelyeket éppen veszélyességük miatt, útközben ki kell, hogy kerüljünk. Ilyenek lehetnek: vízmosságok, szakadékok stb.

Indulás előtt a vázlatra beírt fokot, vagy vonást — az első útszakaszra vonatkozólag — a tájolóunkon is beállítjuk és jó időben nincs más tennivalónk, mint a tájólón beállított irányt betartani. Ha a következő ponthoz érkezünk, tájólónkat ismét beállítjuk a vázlaton feljegyzett fokra, vagy vonásra. Amíg a kijelölt tereppontot, vagy más, pontosan térkép szerint nem azonosított biztos pontot nem érintettünk, továbbhaladni nem szabad. Inkább menjünk vissza addig a pontig, ahol még álláspontunkat biztosan tudtuk, semhogy továbbhaladunk és teljesen eltévedjünk.

Mit tegyünk akkor, ha mindezek ellenére mégis eltévedtünk? Térképünk alapján egy határozott irányba — lehetőleg völgyön végig és nem gerincen keresztül — menjünk és így néhány óra múltán feltétlenül elérünk valami lakott helyhez.

Szegvári Gusztáv

A légkör hanglüneméjeiről

Az időjárás eseményei, a légköri hangok nagy változatosságát hozzák létre. Mintegy hozzátartoznak környezetünkhöz és tulajdonképpen tudatunk alatt kedélyvilágunkra is kihatnak. Talán még a „hangulat” szó is innen van. Különösen a természetben járó ember találja magát ezekkel igen gyakran szemben.

A légkör, azaz az időjárás maga igen gyakran hangforrás, de egyben a hangok terjedésének továbbítója és irányítója is. A levegő állapotától függ ugyanis a hang terjedése. Meleg levegőben a hang gyorsabban terjed, mint hideg levegőben. Időjárási frontok érkezése, tehát időjárás-változás előtt a távoli hangok jobban hallhatók. Olyan távoli hangokat is tisztán lehet hallani, amelyek máskor nem jutnak el hozzánk. A falusi nép régóta megfigyelte azt, hogy amikor távolfekvő helységek harangszava kivételesen tisztán hallik, amikor messze húzódo vasútvonalról a vonat zakatolása, vagy kocsizörgés jól hallik, akkor jön az időváltás, azaz az időrosszabbodás. Hegyes vidéken lehet azt tapasztalni, hogy a hegygerinc mögött levő hangforrás is hallhatóvá válik. Azt mondhatjuk, hogy a hangsugarak meggömbülése miatt bizonyos esetekben ugyanazokat a hangokat néha nagyon messze, máskor kis távolságra sem lehet hallani. Mindennek az az oka, hogy a légrétegződés hőmérsékleti viszonyaiban rendelkezés lép fel, ugyanis alul hűvösebb és felül melegebb van. Ilyenkor a hanghullámok nem a szokott módon terjednek.

Kirándulásaink alatt leggyakrabban a szél zúgásával találkozunk. A szél a fák mozgatható részeit lengésbe hozza és ezek ezáltal suhógó hangot adnak. Erős szélben már zúgó hangot hallunk, „zúg az erdő” mondja a nóta is. Ha a szél ereje fokozódik, akkor magasabb hangon süvít, ha gyengül, mélyebb, mormolóbb hangot ad.

Ha a szél útjába akadály kerül, az megváltoztatja a légáramlás útját és természetét. Megzavarja a levegőt és az akadály mögött légörvények keletkeznek. A légörvények bizonyos szabályos időközökben egymásután válnak le az akadály mögött, és hangot keltenek. Ezért zúgnak a szélben a tornyok, kémények, háztetők stb. Tehát nem az épület, hanem a szél adja a hangot. Ezért énekelnek a sivatagban a Memnon szobrok is.

A szél hatására a táviró, távbeszélő és elektromos vezetékeknel igen szép zenélő hangot hallhatunk. A legszebb zenei hangokat a gyenge szél okozza. Ez is a légörvények miatt van. Néha a talajon lévő erős súrlódás következtében semmi szél nem érezhető és mégis zenélnek a

huzalok, mert fent még van szél. A talajon lévő csend sok tévhitre adott okot. Egyébként ezen alapszik a szélhárfa (aeolhárfa), az egyetlen hangszer, amelyik emberi beavatkozás nélkül zenél. Hideg időben a huzalok jobban feszülnek, és erősebb hangot adnak. Mennél vékonyabb a huzal, annál magasabb a hang. Lombos fának a szélben hallott „sóhajtása” a gallyak és ágak mögött keletkező légörvényekből származnak. Még a fűszálak zizegése is örvényleválásból ered. Hegygerincen átkelő szél örvénylő mozgást végez, és ezért halljuk zúgását. Magányos fenyőfán a számtalan kis tűlevelről leváló örvény adja a hangot.

A legközönségesebb időjárási hangok közé tartozik az eső kopogása. Legjobban a nyári záporosodás kezdetén hulló nagy cseppek kopognak. A jégeső kemény tárgyakon félelmetes hangot ad. Az egyes jégdarabok már esés közben egymáshoz ütődhetnek, és hangokat adhatnak.

A legfélelmetesebb jelensége a légköri hangoknak a mennydörgés. A villámkisülés helyén a levegő erősen felhevül, majd lehül. Szabályos robbanás keletkezik és az adja a hangot. Nagyon közeli villám dörögése egyetlen rövid éles csattanás, távoli villám elnyúlt dübörgő hangú, mert ott a visszhang is szerepet kap.

Patakok csobogását sem a víz adja, mint azt sokan gondolják, hanem a vízbe került légbuborékok a fény útját is megzavarhatják, és a vizet ott fehérré teszik.

A hótakaró is szerepet játszik, ugyanis kitűnő hangtompító. Nagy városokban pl. a közlekedés zaja teljesen eltömpül havazás idején. Havazás közben a hókristályok egymáshoz, vagy valamilyen felülethez ütődve, gyenge sziszegő hangot adnak.

Még számos hasonló jelenség van a természetben.

Z. A.

Értesítjük az ehető és mérges gombák iránt érdeklődőket, hogy újabb

GOMBAISMERŐI TANFOLYAM

indul. A tanfolyam helye az Országos Mezőgazdasági Minőségvizsgáló Intézet (Bp. II. Keleti Károly ú. 24. sz.) kultúrterme. A tanfolyam előreláthatólag 1960. februárban kezdődik és 1960. júniusában ér véget. A tanfolyam előadásai hetenként kétszer két-két órában, az esti órákban lesznek. Résztvételi díj 48,— Ft, amely összeg havonta (4 részletben is) fizethető.

A tanfolyamra előzetesen jelentkezni lehet a fenti címen írásban vagy telefonon (152-660).

FÉNYKÉPEZÉS

Két kiállításról

Decemberben két egyesületünkben rendeztek turista fényképkiallítást. Maga ez a tény örvendetes, s reméljük, hogy most már több nyilvánosságot kapnak — a sajátos más fotokiállításokon méltatlanul mellőzött — természetjáró fotósaink. Várható, hogy több egyesület gyűjti egybe szakosztályainak fényképen lerögzített munkáját, élményeit és felhasználja ezt a kitűnő agitációs eszközt a természetjárás népszerűsítésére. Különösen fontos ez a szakmai turistaegyesületek munkájánál, hisz egy-egy kiállítás anyagát számos üzembe el lehet vinni s bemutatni a természetjárás ágazatainak hasznosságát és szépségeit.

A két fotokiállítás tapasztalatait, részben fényképészeti, részben természetjáró szempontból, okulásul, vagy ha úgy tesszük, vita céljából az alábbiakban foglaljuk össze.

Mindkét kiállítást a fekete-fehér nagytások uralták. A színes képek — a legjobbak sem — érték el az élvezhetőség szintjét.

Elsőül a Spartakusz Természetbarátok Klubjának valóban magas színvonalú kiállításáról kell megemlékeznünk. Az év minden szakából kitűnő képek gyönyörködtették a látogatókat. Kár — s ez mindkét kiállítás hiányossága —, hogy a természetjárás sokrétűsége (sziklamászás, kerékpározás, táborozás) alig-alig nyert kifejezést.

Dicséretes a Spartakusz kiállítása azért is, mivel lényegében egy szakosztálynyi szervezete rendezte.

Ha úgy vesszük, a Vasutasok országos kiállításán szereztük a több tapasztalatot. Az első: az országos kiállítás valóban országos legyen! Különösen, ha annak elindítói a vidéki szakosztályok. Mégis mit látunk, a budapesti pályázókon kívül csupán két kaposvári és egy szegedi fotós küldött képeket.

Viszonylag sok kép pozitív hibák folytán nem, vagy csak nehezen ütötte meg a kiállítási mértéket.

A zsűrik döntései ellen mindkét helyen merültek fel észrevételek. A Spartakusznál az első díjas kép: csúcson neszülő társaság. Témája köznap, technikai megoldása sem kielégítő; a második díjat jó témájú (tábori élet) kép kapta, de azonban vágási hibában szenvedett. Véleményem szerint, az egyébként jó átlaggal szereplő fotós másik képe (téli szurdok) jobb.

A vasutasoknál (magam is zsűriztem), Turán is édes a plihenés című kép nyerte el az első díjat, dr. Józsa Pál Tűsnád-füredő című képe előtt. Meg kell jegyezni, utóbbi fotós Botugrás című sportképe nagyobb igényű kiállításon is helyet érdemel, de turista meggondolások folytán nem lett díjazva.

A két kiállítás kb. 120—120 képe már valami, de a megfelelő szám 150—200 egy egyesületi kiállításon.

Fenti megjegyzést nem a kákan csomót keresés, hanem a jövőre vonatkozó jóindulatú tanács diktálta.

K-1

Itthon ütfélen

Az új év első örvendetes híre: az újpesti természetbarátok helyre állítják a Csikóvár aljában, — romantikus környezetben fekvő Hubertus házat. A vadászházat tudvalevően az ellenforradalom alatt dúlták fel.

Először a tetőt javították meg s a negyven férőhelyes házat május elsején kívánják átadni a forgalomnak...

Ugyancsak május elsején nyílik meg újból a magyarkúti turistaház, három és félhónapos munkával korszerűsítik. Alaposan ráfért...

A mátraházi Vörösmarty turistaház nemrégiben épült, ott nem a be rendezéssel van bajuk a háztízszakos turistáknak, hanem a megkülönböztetés miatt méltatlankodnak — jogosan —, amit a ház egyes dolgozói tesznek a penziósok és turisták között, nem is kell mondani, hogy a turisták terhére...

Azt viszont osztatlan meglepéssel fogadták, hogy a TKV január elsejével megszüntette az éttermek fűtési pótdíját. Tehát ha délben betérünk valamelyik turistaházba edélni, nem kell a meleg levegőért külön fizetni. Végre is, semmilyen vendéglőben ilyen nincs. Annak is örülnek a turistaházak látogatói, hogy megfékezik a dorbézolókat, megkötik a harapós kutyákat, fiatalokruáknak nem szolgálnak ki szeszes italt (még terulemaradás címen sem), és 16 turistaházban házi könyvtárt állítanak fel. Ez a vállalat újévi ajándéka, melyet szívből köszönünk...

Fiatalkorú házaspár keres hasonló ifjú párt túratársul az országos kék bejárására (ifj. Mészáros András. Bp. IV. Templom u. 10). Mi közreadjuk kérésüket, de el is várjuk, hogy beszámoljanak útjuk legszebb szakaszairól...

Egyesületek, ligák, szakosztályok, területi szövetségek híradóit teszi le a posta asztalunkra. Meleg érzéssel olvassuk a gyakran nehezen betűzhető, elemi nyelvtani hibákkal tüzdelte lapokat. Tudjuk mennyi szeretettel, áldozattal készültek ezek a híradók.

Itt van például a soproni postások Értesítője. Hol odatűzött virág, egy-egy szép kép emlékeztet a természetre, hol mintás fedőlap dicséri készítői izlését. S a lapokon felsorakozik munkájuk eredménye. Kéthárom éve szertárak egy kézben elfért. Ma: 7 kétszemélyes, 1 tizszemélyes sátor, 2 gumi kajak, gazdag szakkönyvtár, térképállomány és egy sereg apróság szerepel leltárunkban. Múlt évi 61 gyalog, 1 kerékpár, 4 csónak, 2 barlang és 5 munkatúránálunkon 593 szakosztályi tag és 503 vendég vett részt. Üzemi kirándulások szervezésére 4015 forintos keretet kaptak, elköltötték 7300 forintot, mert a szakszervezet látva gyümöl-

csöző munkájukat, azt terven felüli összeggel jutalmazta...

Postásokról lévén szó, mindjárt hadd említsük meg a budapesti Postaigazgatóság beszámolóját, amelyből 48 túráról kapunk ismertetőt. Tizenhét túrájuk két naptól nyolc napig terjedt, 31 pedig egynapos volt. Tapasztalatuk az, hogy nincs elég ismeretük egy-egy táj sokrétű értékeiről. Ezért tervbe vették, hogy 1960-ban többször keresik fel a vidéki múzeumokat...

A Vasas TE Mechanikai Labor osztályának programja sok tanulsággal szolgál. Csak a címszavakat közöljük: Országjáró alosztály: hegységismertető autóbustúrák (Vétes—Bakony, Bükk—Mátra, Cserhát, Gerecse, Zemplén); Gyalogtúra alosztály: munkatúrák, jelvénytulajdonos túrák, emléktúrák, csillagtúrák, táborozások; külön kéktúra program; Sítúra alosztály túrái; Vizitúra alosztály túrái; Kerékpáros alosztály túrái; Barlang és sziklamászó alosztály túrái; végül a versenycapat felkészülési programja és versenyei. Ehhez bővebb kommentár nem szükséges...

Vagy itt van a Kender és Jutagár természetjáró híradója. Egész éves túranaptárt adnak (nem is olyan boszorkányság ez, mint egyesek hirdették) — mint a többi túra-tervekben, itt is szerepelnek az országos rendezvények — kielégítve a legkülönbözőbb igényeket. Nem feledkeznek meg a túravezető tanfolyamról sem...

A Tipográfia — joggal — rendezvényeinek többségét a TTE alakulásának 50. évfordulója jegyében készíti elő. (Hisz zömében nyomdász dolgozók alakították az első munkásturista szervezetet.) A csillagtúra jelvények kiadásával lezárták a sikeres 1959-es évet, s már túra-vezető tanfolyam indításával, január 23-i ünnepségükkel további eredmények útját nyitották meg. Túra-programjukból kiemelkedik a Kapaberek-pusztára rendezendő csillagtúra (a TTE idetervezett vándorgyűlést a múlt hatalmasai, 1929-ben betöltötték). A rendezéses heti túrákon kívül autóbusz és különvonat kirándulásokat rendeznek a szakma dolgozóira részére...

Végül itt a Csongrád megyei Természetbarát Szövetség évi programja. Március 20-án avatják Vetyehátot a Tanácsköztársaság tiszteletére létesített emlékművet. Gyalogos és kerékpáros csillagtúrákat és jelvénytulajdonos túrákat szerveznek. Megrendezik az első alföldi kerékpáros természetjáró tájékozódási versenyt; több vizitúra. Tisza-parti táborozás és helyi versenyek szerepelnek programjukban. „Dorogtól Nógrádig” címmel jelvénytulajdonos versenyt szerveznek az országos kék jelzés vonalán. Vezetőképző táborok és az országos rendezvényeken történő részvétel egészítik ki gazdag programjukat...

A SZOT testnevelési és sportosztálya tartalmas értekezletet tartott decemberben a szakszervezeti sportosztály vezetői és a szakmai természetjáró aktívák részére. Az 1960. évi célkitűzések és tervek megvitatása után a legjobb munkát végzett társadalmi aktívákat megjutalmazták...

Kevesen tudják, hogy az IBUSZ 1959-ben csúcspontot bonyolított le. Közel 30 000 különjáratú autóbusszon 1 200 000 utas kereste fel az ország legszebb tájait. 480 különvonaton mintegy 400 000 utas járt az ország érdekesebb városait, új létesítményeit s kiránduló helyeit. Az aggteleki cseppkőbarlangot az elmúlt évben százezeren látogatták! Az életszínvonal emelkedése mind nagyobb tömegek számára teszi lehetővé hazánk tájainak megismerését...

Baráti találkozó színhelye volt az ózdi kohász természetbarátok szilvásváradai turistaháza. Az egykori főúri palota mellett társadalmi munkával helyreállított házban megbeszélésre gyűltek össze a budapesti, borsodnádasdi, diósgyőri, salgótarjáni s természetesen a vendégfogadó ózdi kohász természetjárók, szívesen fogadva a Vasas Természetbarát Egyesület küldöttjeit. Vasasok, kohászok számoltak be szervező munkájukról, jelzések festéséről, források foglalásáról, házak létesítéséről, táborokról, a túrák vidám élményeiről.

A Vasas Természetbarát Egyesület hatalmas eredményekkel büszkélkedhet: hétezer tag, az irtáspusztai menedékház, vízitelep, bő szertár és a természetjárás különböző ágaiban rendezett számos túra, táborok, hogy csak a legfontosabbakat említsük.

A kohászok — kis létszámukat figyelembe véve — sem szégyenkeznek eddig végzett munkájukkal. Ott áll a baráti beszélgetés színhelye, a gyönyörűen berendezett turistaház, a salgótarjáni tanácsköztársasági emlékműve, az északi Bükk és a Karancs-Medves útjelzései...

A baráti tanácskozás végén a kohász természetbarát csoportok kimondták csatlakozásukat a Vasas Természetbarát Egyesülethez. Egységesen, közös erővel még nagyobb eredményeket érnek majd el. Ezzel a bizakodással ért véget ez a gyümölcsöző találkozó...

A téli estéken valamennyi szervezetünk rendszeresen gondoskodik nyilvános előadásokról. Az évi túrákról keskenyfilmes, diafilmes vetítésekkel színesített előadásokat tartanak, a baráti országok tájfilmjeit mutatják be. Több helyen számoltak be a Kaukázusban, Bulgáriában, Lengyelországban, Csehszlovákiában rendezett túrákról. A Vasas KGM az év túráinak fényképeiből rendezett kiállítást, a Közlekedési Természetjáró Egyesület immár második ízben rendezte meg fotókiállítását.

Hivatalos közlemények

Január 10 -én kezdődött Varsóban a Szovjetunió és a népi demokratikus országok természetjáró szervezeteinek nemzetközi konferenciája. A konferencia szervezési kérdésekkel, a természetjárásban érdekelt állami és társadalmi szervek kapcsolatával, a nemzetközi devizamentes cseretúrákkal foglalkozott. A Magyar Természetbarát Szövetség képviselőjében az értekezleten

Székely Miklós és Angelus Miklós elnökségi tagok vettek részt.

Az igazolványok érvényesítésének új rendszerével, valamint a természetbarát mozgalom területén kialakuló új szervezési formákkal kapcsolatosan szükségessé válik, hogy valamennyi szervezetünk ismerje a megalakult és működő megyei területi szövetségek címét és hivatalos idejét. Az eddig beérkezett adatok alapján közöljük az alábbiakat:

Megyei szövetségek címe	hivatalos órái	telefonja
Budapesti Természetbarát Sz. Bp. V., Váci utca 62.	kedd 15—19 szerda 15—19 csütörtök 15—19	180-009/56 m. 184-458/56 m. 182-163/56 m.
Baranya megyei TSz. Pécs, Városi Tanács 1/2 em. 22.	kedd 19—20	Pécs, 13-21
Borsod megyei TSz. Miskolc, Dajka G. u. 9. Csongrád megyei TSz. Szeged, Széchenyi tér 9. (Bács-Kiskun és Békés megye területére is) (Szeged, Sztálin sétány 7.) Fejér megyei TSz. Székesfehérvár, Sallai Imre u. 12.	kedd 18—20 csütörtök 17—21	Miskolc 15-676 Szeged 20-92/5
Győr-Sopron megyei TSz. Győr, Kálvária u. 5.	kedd du. péntek 17—19	Székesfehérvár 20-62 Győr 20-92 23-00(288) László Z.
Hajdú-Bihar megyei TSz. Debrecen, Simonffy u. 1/c (Szolnok és Szabolcs-Szatmár megye területére is) Nógrád megyei TSz. Salgótarján, Megyei Tanács	péntek 17—19 csütörtök 16—17 (TST-nél naponta 8—16.30)	Debrecen 43-01 Salgótarján 12-12/130
Pest megyei TSz. Bp. XI. Karinthy F. u. 3. III. Somogy megyei TSz. Kaposvár Május 1. u. 10. (TST) Vas megyei TSz. Szombathely, Józsa B. u. 5. (Kubát H. címén) Veszprém megyei TSz. Veszprém, Tolbuchin u. 13. (Levél cím: Bajcsy Zs. u. 13. tel: 16-52)	csütörtök 17—20 kedd 17—18 szerda 19—20	257-498 21-50 Kaposvár 10-56 Bence J. Veszprém 22-17 Borsi Lőrinc
Zala megyei TSz. Zalaegerszeg, Megyei Tanács TST. Komárom megyei TSz. Tatabánya, Megyei TST. Heves megyei TSz. Eger, Megyei TST.	hétfő és csütörtök 17—19	Zalaegerszeg 104-38 Székér J.

December hóban megbeszélést tartottak a Somogy megyei természetbarátok. A megyei szövetség vezetői ismertették a jövő évi munkatervet, melynek tanulsága szerint Somogy megye ezévből élénken bekapcsoló-

dik a természetbarát mozgalomba. Legnagyobb vállalkozásuk a „Zselic turistája” mozgalom beindítása, melyhez nagy segítséget kapnak a Megyei Idegenforgalmi Hivataltól is.

EGYESÜLETI *Élet*

Üzemi tömegtúrák

a Ganz-MÁVAG-ban

Összeült a MÁVAG „Túravezetők Tanácsa” és elhatározta, hogy a kedvezményes vasúti jegy adta lehetőségek kihasználásával üzemi tömegtúrákat indít az ország különböző részeibe. Ennek érdekében, nagyszabású előkészítő munka indult meg. A levelek tucatjait írta az ország különböző Idegenforgalmi Hivatalához helyfoglalás és egyéb szükséges felvilágosítás céljából.

Március elsejére már megjöttek a válaszevelek, szállás és láttnivaló van bőven, jöhetnek a vendégek, csak küldjük le előre a szállásdíjakat. A szükséges anyagi támogatást a Vállalati Üzemi Bizottságtól megkaptuk. Így sorra lekötöttük az üzemi túrákat, amelyek így osztottak meg:

Esztergomi hajókirándulás 250 fő, Pécssett 4 túra 350 fő, soproni ünnepi hetek 60 fő, Eger 60 fő, Aggtelek—Miskolc—Lillafüred 6 túra 500 fő, szegedi ünnepi játékok 350 fő.

A túrák a Ganz-MÁVAG egész területén népszerűek lettek, bár elcinte 40 fő helyett csak 20 fő jelentkező volt a későbbiekben 40 fő helyett 80 fővel indult a túra. Es így is ha kétszer annyi túrát indítottunk volna, az is kevés lett volna.

A túrák programja a következő: többnyire szombat déli indulással indítottuk a túrákat és így este 6—8 órakor már megérkeztünk a szálláshelyünkre. Általában az étkezést valamelyik étteremben bonyolítottuk le és itt, de már az utazás alatt is úgy összemegledtek az eddig ismeretlen emberek, hogy mire eljött a vasárnapi városlátogatás, már mint elválaszthatatlan jóbarátok néztük meg a város és környék szépségeit. Meg kell említeni, hogy az Idegenforgalmi Hivatalok mindenütt jól felkészültek a vendégek fogadtatására és amerre csak jártunk az országban, sehol semmi fennakadást vagy rendellenességet nem tapasztaltunk, és minden üzemi dolgozó meg volt elégedve úgy a turista és diákszállókkal, mint az utazás és városlátogatás nyújtotta látványosságokkal.

Az utazás sem volt fázasztó, mert minden útnak volt a MÁV-nál helybiztosítás és így mindenki kényelmes ülőhelyen tette meg a 350—380 km utakat is.

A nagyszabású tömegtúrák nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy az üzemi dolgozók igen nagy számban jelentkeznek az üzemi természetbarát körébe, mert látják, hogy a csoportos túrákon mindenki megtalálja azt, amit ő a hétfői programjától várt, a pihenést, a szórakozást és a művelődést.

Most, hogy a Ganz-MÁVAG természetbarátok is egyesülnek, 1960-ra már előkészítésben vannak az üzemi tömegtúrák. A program lényegesen bővebb lesz, mint a múlt évi és így szerepel a programban nagyszabású hajókirándulás Esztergomban, többnapos balatoni tábor, repülő körseta a Dunakanyar és a Balaton felett, szabadsággal bővített hétfői túrák, melyek a városnézés után a környék hegyeit és tájait is ismertetik.

Óriási lehetőségek vannak az eddig otthonülő tömegek mozgatóására. Mutassuk meg hazánk szépségeit minden természet szerető és új ismeretekre vágyó dolgozónak. Mutassuk meg, hogy Magyarországon érdemes dolgozni, mert van miért. A tervszámok mögött új városok, új gyárak, megelégedett emberek vannak, amerre járunk az egész országban.

Fleith Ernő

HALOTTAINK

Kristóf Sándor

A Természetbarát Szövetség tanácsának tagja, a Vasas Ferroglóbus osztályának aktívja 56 éves korában elhunyt.

Kristóf Sándor szenvedélyes természetjáró, hegymászó volt, a mindennapi szövetségi, egyesületi munkából tevékenyen vette ki részét. Tagja volt lapunk szerkesztő bizottságának is. Legutóbbi magashegységi mászótúrja után kezdett panaszkodni szívzavaraira. Ezután sokat betegkedett, halála mégis váratlanul jött és eltávozása nehezen pótolható úrt hagyott maga után.

Szorgos tevékenységéért az OTSB elnökétől a Testnevelés és Sport Kiváló Dolgozója kitüntetést kapta.

Dr. Jordán Károly

A Magyar Tudományos Akadémia tagja, az európai híri Kossuth-díjas tudós, a hegymászók nesztora, 89 éves korában elhunyt.

Az elhunytak temetésén a Magyar Természetbarát Szövetség és a turistaezresek helyezették el a kegyelet koszorúit.

A turistamozgalom harcosaitól barátait, a turistaszervezetek mély gyászban búcsúznak. Emléküket kegyelettel megőrizzük.

Nemzetközi H * I * R * E * K

Az osztrák „Naturfreund” alpin szekciója az egyesület bécsi központjának székházában „Kaukasus-fahrt 1959” címen tartott előadás keretében számolt be az osztrák alpinisták szovjetunióbeli látogatásáról. Pompás színes felvételekben mutatták be a túra egyes állomásait, majd Franz Reitlinger ismert hegymászó számolt be a csoport élményeiről. „Nekünk, hegymászóknak — állapította meg — ez a látogatás tette fel eddigi alpesi teljesítményeinkre a koronát. És ha egyszer majd a jégcsákányt a vándorbottal cseréljük fel, vágódással fogunk visszagondolni szabadságidőnk legszebbjére, amelyet a Kaukázus gigantikus hegyeinek világában éltünk át.”

Bár az időjárás nem kedvezett az osztrák vendégeknek, túlsúlyban eső, köd és sűrű felhőzet fogadta őket, mindazonáltal megmázták az Elbruszt, feljutottak az Usba-platóra és felkapaszkodtak a Bsedus-ra. Az első meglepetés a kiindulási táborban érte őket, mely tulajdonképpen valóságos alpesi iskola, ahol a hegymászókat túrájukra előkészítik és az összes felszerelési tárgyakkal díjmentesen ellátják.

Itt megkivánták az osztrákoktól, hogy vázrajzokat, valamint tervezett útirányukról részletes leírást készítsenek. „Eleinte még bosszantott is bennünket, amikor tőlünk az ellenőrzési idők pontos betartását kíván-

ták — folytatta az előadó —, de csakhamar beláttuk, milyen helyénvaló, sőt életbevágóan fontos ez az alapos előkészítés. Mert a Kaukázusnak nem szabad a mi megszkott méreteinkkel nekivágni. A kontrollidő pontos betartása szerfölött fontos. Ha egy csoport ezt az időt nem tartja be, haladéktalanul segély-expedíciót indítanak utánuk.”

Hatalmas benyomást gyakorolt az osztrák alpinistákra, mikor az Usba-platóról közvetlen közletről pillantották meg a félelmetesen pompás Usba-falat, és ezt a megdöbbentő hatást a film nézőközönsége is átérezte a sikerült filmfelvétel láttára.

A Szovjetunió idegenforgalmi statisztikája szerint az 1958. évben 60 különböző országból 529 370 turista járt a Szovjetunióban, viszont 740 805 szovjet állampolgár utazott külföldre üdülés céljából, vagy tanulmányútra. Az 1959. év turistaforgalmi statisztikája mindenesetre hatalmas fejlődést fog mutatni az előző évvel szemben, minthogy máris megállapítható, hogy mind a Szovjetunióban járt külföldi turisták, mind a külföldön járt szovjet turisták száma meghaladja az egymilliót.

A Szovjet Szakszervezetek Elnöksége határozatot hozott „A társadalmi testnevelési káderek képzésének megjavításáról”. A határozat egyik pontja értelmében ötvenöt-ezer természetjáró oktatót képeznek ki.

*Töltse a hétvégét turistaházakban!
Remek síterepek, vidám ródlizás!*

MELEG ÉTELEK
FORRÓ TEA
OLCSÓ ÁRAK

ÉRDEKLŐDÉS:
TURISTAHÁZAKAT KEZELŐ
VÁLLALAT, BUDAPEST, VI.,
LENIN KÖRÚT 55

NAGYHIDEGHEGY

FEJTÖRŐ

HIRES VÁRROMOK

Beküldendő a vízszintes 9, 12, 22, 24, és a függőleges 2, 3, 6, 8.

Vízszintes: 1. Téli sporteszköz. 2. Turista öltözetek. 7. A „bogas” iker-szava. 8. Kétjegyű mássalhangzó. 9. Várrom a Bükkben. 11. Kerti szer-zszám. 12. Várrom a Bükkben. 13. Értékekre vigyáznak. 14. Út. 15. Ver. 16. Félíg varr. 17. Fasiszta ala-kulat (fordítva). 18. Opiumot gyár-tanak belőle. 20. Ugyanaz, mint a vízszintes 1. 21. Házasodni akar. 22. Várrom a Mátrában. 24. Várrom a Pilisben.

Függőleges: 1. Asztaliteniszezőnk-kel. 2. Várrom a Balatonfelvidéken. 3. Várrom a Bükkben. 4. Méhek ott-hona. 5. Kötőszó. 6. Várrom a Vér-tesben. 8. Várrom a Cserhátban. 10. Nem keserű. 11. Cipézszerzőszám. 13. Ragozott személynév. 15. Elhe-lyezkedett a széken. 18. Pép. 19. Mé-hek gyűjtik. 22. Nagy madár. 21. Végtag. 22. Személynév. 23. Ki-logramm.

Készítette: Dely Károly

Novemberi FEJTÖRŐNK helyes megfejtése: Cser, Három, Barát, Csaba, Szőke, János, Lajos, Vályus, Sándor.

Könyvjutalmat kaptak: Csaba László Budapest, Balogh Lacika Mátravidéki Erőmű, Tóth Irén Za-laegerszeg.

Fotópályázat

Az Újpesti Természetbarátok Tu-rista Egyesülete, hazánk felszabadu-lásának 15. és a TTE megalakulásá-nak 50. évfordulója tiszteletére foto-pályázatot ír ki. A pályázatot a Ma-gyar Természetbarát Szövetség, a Foto folyóirat szerkesztősége és a IV. kerületi tanács pártfoglalja.

A pályázatra amatőr természetjá-rók küldhetik el fényképeket az el-múlt időszakban külföldön tett cse-retúráikról.

A fotópályázatot három kategóriá-ban rendezik:

I. Fekete-fehér nagyítások. Beküld-hető személyenként és bejárt orszá-gonként 4—4 db 18×24-es vagy 24×30-as kép.

II. Színes (nem színezett). Beküld-hető személyenként és bejárt orszá-gonként 3—3 db legalább 18×24 es kép.

III. Színes diapozitívek. Beküldhe-tő személyenként 10 db diapozitív 5×5-ös szabványkeretben.

Mindhárom kategóriában szemé-lyenként öt forint nevezési díj küld-endő be a fényképekkel együtt.

Nevezési és beküldési határidő 1960. március 1.

A képeket (hátlapjukon a pályázó neve, címe, turistaegyesületének ne-ve, a kép címe, emlyik országban készült, diánál a keretre írva). — A nevezési díjat március elsejéig a kö-vetkező címre kell küldeni: Újpesti TTE, Bp. IV., Munkásotthon u. 25. Ugyanott személyesen is leadható minden szerdán és pénteken du. 18—21 óra között.

Az egyesület a legjobb képeket dí-jazza.

A pályázatra beküldött képekből 1960. március 11—14-én ünnepi ki-állítást rendeznek. A kiállítás érté-kelése és az ünnepélyes díjkiosztás 14-én 20 órakor lesz.

Érdeklődők az egyesülettől részle-tes kitérítést kérhetnek.

Természetjáróktól, szervezetektől, olvasóktól, a turistaházak látogatói-tól hozzánk küldött újról jótíván-ságokért szívből jövő köszönetünk-et tolmácsoljuk.

Reméljük, hogy közös erőfeszíté-seink az elmúlt évinél is nagyobb eredményeket biztosítanak.

Magyar Természetbarát Szövetség
Turistaházakat Kezelő Vállalat
Természetjárás Szerkesztősége

Túravezetők kézikönyve II. Meg-jelent a túravezető képzés irodal-mának újabb kötete. Kapható az összes könyvesboltokban. Ára 23 Ft. (Sportlap és Könyvkiadó)

Tamási Áron: Hazai tükör. A ne-ves író székelyföldi regénye. Ára 28 Ft. (Szépirodalmi könyvkiadó)

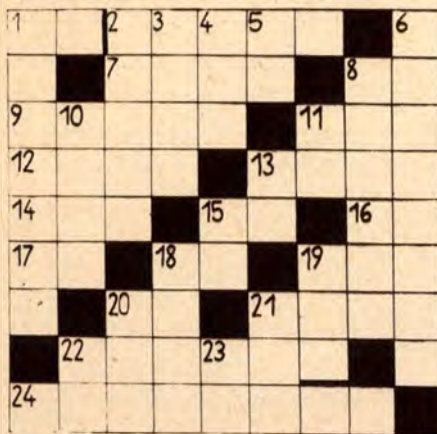
Nagy Lajos: Vadember, A tanít-vány. A haladó író két kitűnő regé-nye. Ára 32 Ft. (Szépirodalmi könyvkiadó)

Rideg Sándor: Sámson. Fialat pa-rasztlegény életútja. Ára 16,50 Ft. (Magvető könyvkiadó)

Gombó Pál—Lovászi Ferenc: Fo-lyó a hegygerincen. Élmények Kín-áról. Ára 16 Ft. (Kossuth könyvki-adó)

Hela Volanska: Méreg. Fialat or-vosok küzdelme a vérzivataros idők-ben. Ára 22,50 Ft. (Európa könyvki-adó)

Mesél a Vörös folyó. Vietnámi mondák és legendák. Gyűjtötte és feldolgozta Gyáros Erzsébet, illusz-trálta Vincze Lajos. Ára 46 Ft. (Ma-gyar Helikon kiadása)

P. L. Budapest: Képe ügyes fel-vétel, de sajnos nem használhat-juk. Küldjön az évszaknak megfele-lő fényképeket.

Természetvédelmi segédrendőri javaslatát helyeseljük, továbbítjuk az illetékes szervekhez.

Sz. Z. E. Budapest: Szívesen ve-szünk ötletes fejtörőket, de a beküld-ött túl nagy helyet foglal el, nem áll arányban a mérsékelt érdeklő-déssel. Küldjön kisebb alakút.

A. I. Kecskemét: Alkalmadtári sor kerül versére, most kissé sok hever raktáron.

B. J. Jászberény: Egyelőre nem tudjuk közölni.

K. M. Budapest: Tartalmasabb, legfeljebb száz gépelt sor terjedelmű

kerékpáros túraleírást mindig szí-vesen fogadunk. Fénykép hiányá-ban jobb rajzokat kérünk.

H. L. Eger. Írásai hangulatosak. Sorozatban nem tudjuk közölni, al-kalmanként egyet-egyed leközölünk. Kérünk illusztrációt is (fénykép, rajz).

Kéziratokat nem őrünk meg és nem küldünk vissza. Lapzárta min-den hó végén.

Természetjárás

Turista folyóirat. Megjelenik minden hó 25-én. Szerkesztő: Kunsági Viktor. Kiadásért felel a Sport-Lap- és Könyvkiadó igazgatója. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Rosenberg hzp. u. 1., III. emelet 316, telefon: 123—087. Terjesztő a Magyar Posta. Előfizethető a Posta Köz-ponti Hírlap Irodánál (Bp., V., József nádor tér 1.) és bármely postahivatalnál. Előfizetési díj ¼ évre 8.— Ft. Csekk számlaszám: egyéni 61.251, közületi 61.066 (vagy átutalás az M. N. B. 47. sz. folyószámlára). Külföldön terjesztő a KULTÚRA Könyv és Hírlap Külkereskedelmi Vállalat. Budapest, VI., Népköztársaság útja 21. (Telefon: 429—760) és a KULTÚRA külföldi képviseletei.

60.10153 — Egyetemi Nyomda mélynyomása, Budapest,

Térmészéjárás

1. Séta a zúzmarás Bükkfennsíkön

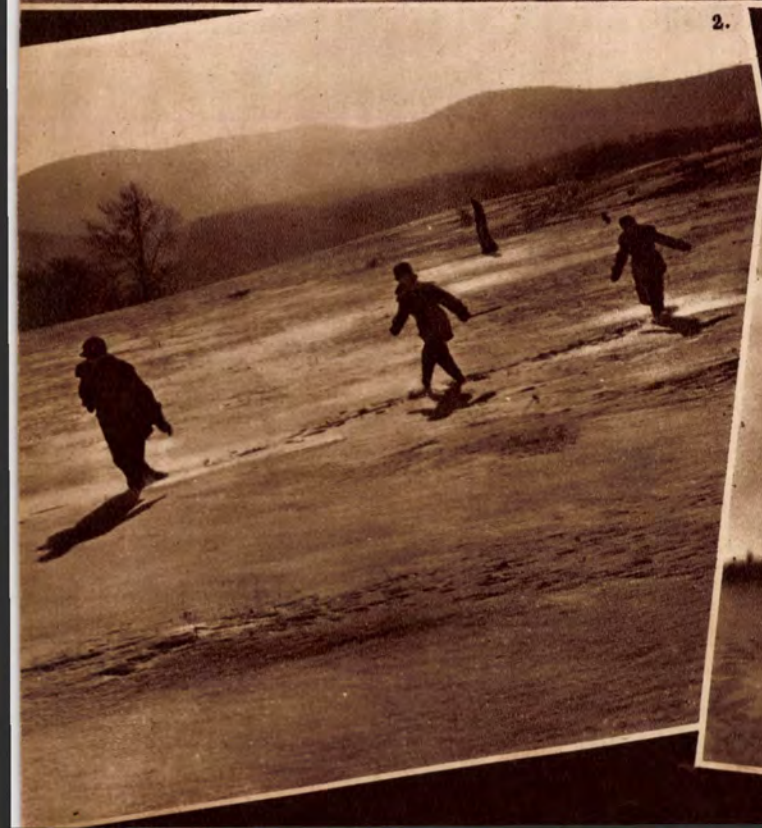
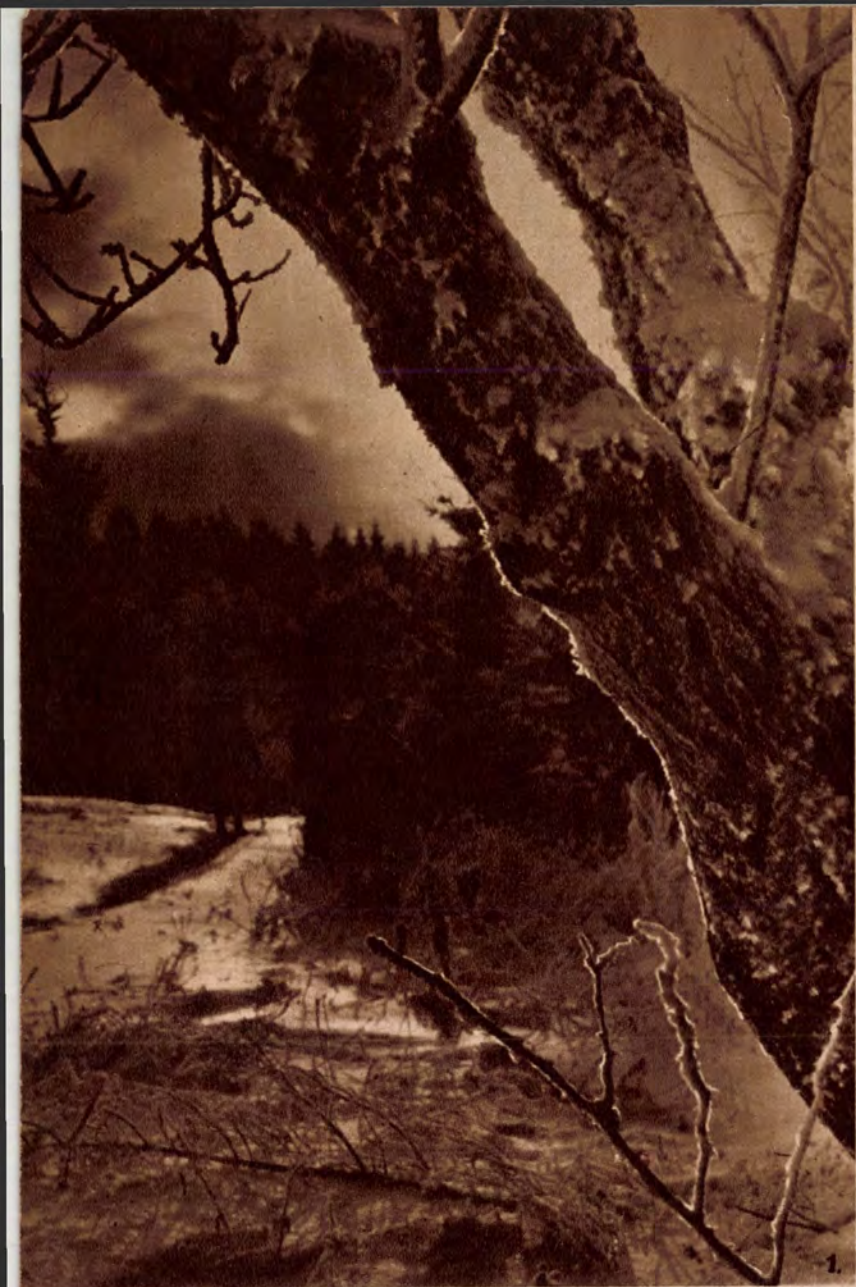

2. Nehéz munka a kérges hóba nyomot
taposni, de a követők is hamar kime-
legednek

3. Reggeli tisztálkodás a levegőnél me-
legebb vízben

(Doma István felvételei)

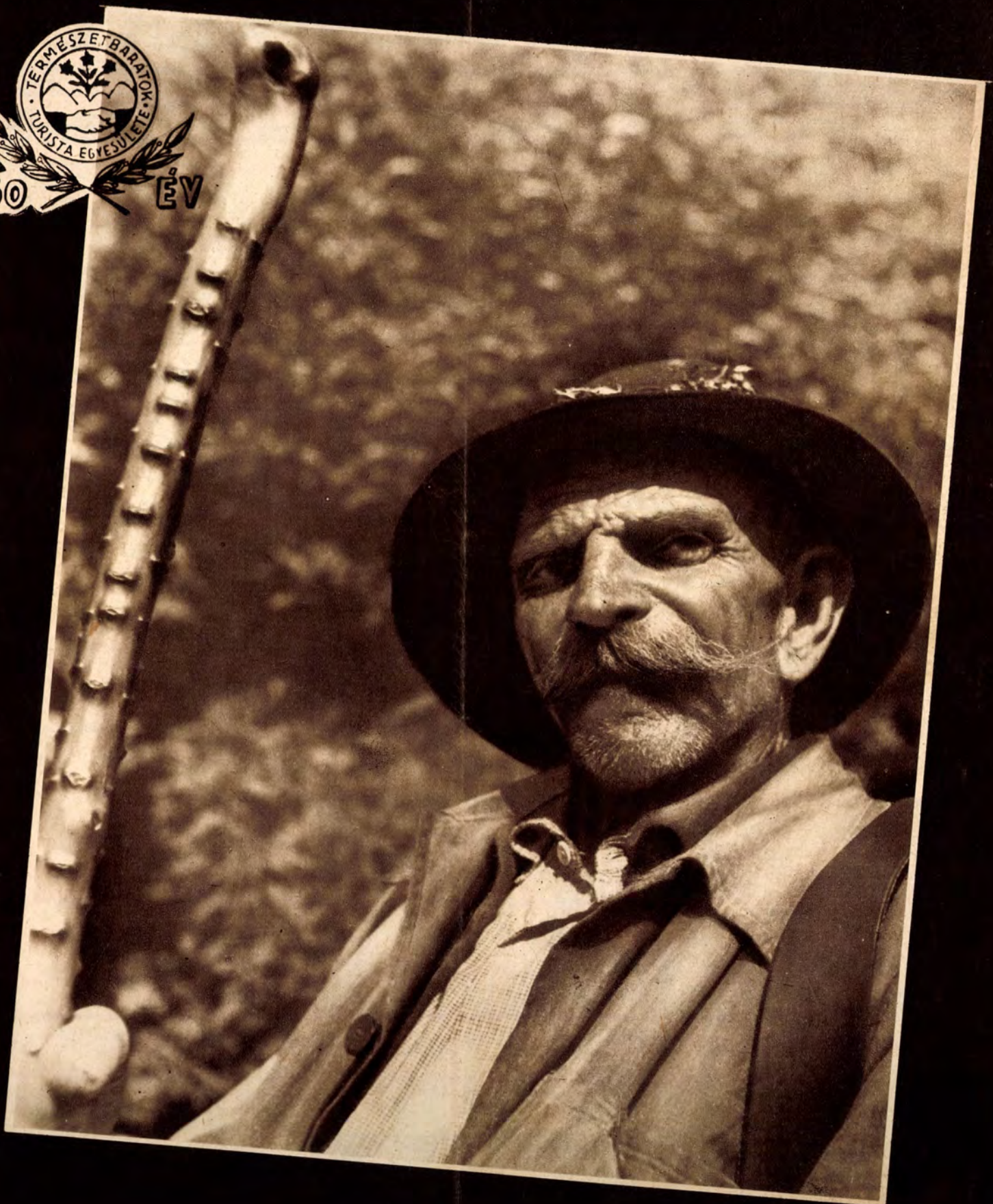

Természetjárás

1960. FEBRUÁR

★
VI. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

★
ÁRA 3 FORINT

Természetbarát EMLEKEST

Január 23-án tartotta emlékünnepeit a Tipográfia Természetbarát Sportegyesület a TTE megalakulásának 50. és a Typographia természetbarátok megalakulásának 30. évfordulója alkalmával.

Az emlékestet megelőzte Szigeti Sándor természetbarát tájkép-akvarell kiállítása, majd Vértes Jenő, a szakszervezet Központi Vezetőségének tagja, régi természetbarát, tartott ünnepi beszédet. A díszelnökségben helyet foglaltak a még élő alapító tagok, a szakszervezet és a Természetbarát Szövetség vezetői.

Vértes Jenő ünnepi beszédében hangsúlyozta a nyomdások kiemelkedő szerepét a TTE megalakításában. Az első vezetőség minden tagja nyomdai munkás volt. Még ketten élnek az alapítók közül; Mandl Emilt az emlékest előtt néhány nappal ragadta el a halál. Mint Vértes elvtárs ünnepi beszédében mondta: „Az ötven évvel ezelőtt alakult Természetbarátok Turista Egyesülete, a munkások és alkalmazottak vándorsport szervezete, céljával tűzte, hogy a munkásságban a természet iránti szeretetet felébresztve és azt fejlesztve, a vándorsport eszközeivel (gyalogtúrák, hegymászás, síelés, evezés, napfürdőzés stb.) elszoktassa a munkásokat a testnek és léleknek káros szórakozási módoktól és tartalmas szórakozásra, egészségesebb életmódra neveljen és a természetben való közvetlen szemlélődés révén a munkásturistákat közelebb vigye a természettudományokhoz és ezekkel kapcsolatos ismeretekhez.”

Kerek harminc éve, 1930 januárban alakult a Nyomdász Szakszervezet székházában a TTE nyomdász szakosztálya, amelynek elvei között az alábbiakat találjuk: „A munkásturistaság nem elégszik meg azzal, hogy kiviszi a munkást a szabad természetbe a bűzös, poros városból. Híven eredeti programjához,

szervesen illeszkedik be abba a küzdelembe, melyet a szervezett munkások arra hivatott faktoraival vívnak a szocialista társadalom megvalósításáért.”

A továbbiakban ecsetelte a természetbarátok küzdelmeit a felszabadulást megelőző időkben, és azokat a nehézségeket, melyekkel később meg kellett küzdeni a kedvezményezett versenysportokkal szemben.

A párt sporthatározata óta végre valóban tág fejlődési lehetőség nyílt meg a turistaság előtt. Ennek nyomán alakult meg a Tipográfia Természetbarátok Sportegyesülete és nyílt meg a lehetőség a szakma üzemeiben osztályok alakítására.

Ezután a szakszervezet képviselőiben üdvözölték a jubiláns szervezeteket és kilátásba helyezték a szakszervezet még fokozottabb támogatását.

A hivatalos rész után bő kultúr-műsor következett, majd vidáman táncoltak a nagy számban megjelentek.

De szép is vagy!

*De szép is vagy, te föld, te áldott!
Hegyek csúcsán komor fenyők!
Végtelen nagy-nagy rónaságok!
Szeretlek, mindennek előtt!*

*Országút menti, kicsi házak,
épülő gyárak, városok...
Szívemben végtelen alázat,
S büszkeség: rátok gondolok!*

*Emberkézalkotta világok,
alföldeken, hegyek között...
s ezerszer, s újra nekilátok,
kóborlok, mint az üldözött...*

*s emberek arcán a mosolyt is
gyűjtöm éltem új tavaszán,
és zengem utam bárhová vizz:
de gyönyörű is vagy, Hazám!*

Antalfy István

15 ÉV

Felszabadulásunk évfordulója közeleg. Hazánk népének új élete, gazdasági, kulturális, tudományos eredményeink, a henye maroknyi kisebbség helyett a dolgozó többség hatalma — mind a felszabadulástól veszi kezdetét.

Magyarországon olyan mély gyökere volt a feudális kiváltságoknak, szervezetének is, annyira gerinctelen és gyenge volt a polgárság, hogy még a legelemből demokratikus követelésekért sem szállt harcba.

A falvakban tudatlanság, babona és a túlvilági paradicsom ígézete bénított. A munkásosztály egymagában nem tudta lerázni a kapitalista igit.

A háborús kalandorokat előzve, külső segítség adta meg a nagy történelmi lehetőséget: végre szabad legyen a magyar nép!

A mi számunkra a felszabadulás nemcsak a háború végét jelentette, hanem a nép évszázados vágyainak beteljesülését. Szabad, független hazában szabad nép!

Amikor néhány hét múlva újból felhagunk a Vöröskő ormára, hogy lerójuk kegyeletünket a szabadságunkért vértüket áldozóknak, tucatnyi önálló turistaegyesület tömegei jelennek meg. Ott lesznek az idős turisták, az úttörők. S ha bármikor eddig örvendeztünk az ünnepségen megjelentek nagy tömegének, most valóban a boldog természetjárók soha nem látott tömegei lepik el a Vöröskő számunkra különösen jelképes ormát.

—k—

Természetjárás 1960 FEBRUÁR

VI. évfolyam 2. szám
TARTALOM

Természetbarát-emlékest	2
Antalfy István:	
De szép is vagy!	2
Kunsági Viktor:	
Számok és következtetések	3
Nekrológ: Mandl Emil	3
Dr. Jaskó Sándor:	
A Bakony és vizei	4—5
Hevesi Károly:	
A hósportok	6
Horváth Ferenc:	
Tél a Magyar Alpokban	6
Borsi Darázs József:	
Farsangi séta	7
Dr. Dénes György:	
Természetjáró-verseny a Belvárosban	8
Hazslinszky Tamás:	
A Gombaszögi-cseppkőbarlang	9
Dr. Szaniszló József:	
Buják tegnapi és ma	10—11
Palotai Sándor:	
Rákóczi emlékére	12
Forgács Géza:	
Vipera a Gellérthegyen	12—13
Dr. Borsi Lőrinc:	
Téli táborban	13
Bokody József:	
Felkészülés a kerékpáros-túrákra	14
Beller Iván—Brett Pál:	
Fényképek kiállításra, pályázatra	14
Dr. Zách Alfréd:	
Néhány szó a tornádókról	15
Nemzetközi hírek	15
Házunk táján	16
MTSZ hivatalos közlemények	17
A minősítésekről	18
Egyesületi élet	18
Fejtörő, könyvszemle, szerkesztőség postája	19
Címloldal: Öreg pásztor a Fehérkő-lápán (Iván László felv.)	

SZÁMOK ÉS KÖVETKEZTETÉSEK

MANDL EMIL

A húszerforgalmasabb turistaház hálóvendég-forgalma 1939-ben (maximális igénybevételük idején) 14 734 volt, míg 1959-ben, csupán a Ságvári turistaház majdnem ekkora forgalmat bonyolított le (14 174).

Ez az egyetlen szám is jól szemlélteti azt a hatalmas fejlődést, amit a turistamozgalom az utóbbi években elért. De nem elégszünk meg ennyivel. A turistaházak múlt évi adatainak főbb mutatóival bizonyítjuk mozgalmunk szélesedését tömegben és a maga színes változatában. Ez egyúttal alkalmat nyújt, hogy levonjunk néhány következtetést a turistaházak munkájáról, eredményeiről és hiányosságairól.

A TKV 1927 hálólhelyei rendelkezik, s múlt évi 220 000 igénybe vevője (10%-kal több az előző évinél) a házak kapacitását 30,1%-ban használta ki. A hálóvendégek 59,3%-a szövetségi tagok sorából került ki (beleértve az ifjúsági csoportokat is). A korábbi évekhez képest itt is fejlődés mutatkozik. A Ságvári turistaházban pl. (műút, autóbusszárta) a vendégek fele turista volt, másik fele rekrutálódott az ún. „penziósokból”. (Megjegyzendő, hogy ma már igen sok turista is penziósként tölti szabad-ságát.)

Kedvező arányt mutat a házak étel-ital forgalmának alakulása. Mind több turista kímélt meg magát a hideg élelem cipelésétől és étkezik a turistaházakban. Néhány adat:

Béke th. Gézháza	219 000 Ft étel	64 000 Ft ital
Dobogókő	690 000 Ft étel	431 000 Ft ital
Ságvári th.	630 000 Ft étel	338 000 Ft ital

Egyes házakban, különböző okok folytán még borús a kép:

Zsiroshegy	60 000 Ft étel	150 000 Ft ital
Síromfeld A. th.	39 000 Ft étel	135 000 Ft ital
Salgóvár	47 000 Ft étel	150 000 Ft ital

Öröndetes egyébként, hogy az égetett szesz fogyasztása igen erősen lecsökkent. A turistaházak gondnokai több szívvel, lélekkel végzik munkájukat. Egyre több házban találnak természetjáróink jó fogadtatásra. Egyre több gondnok érti meg, hogy nemcsak hálólhelyet adnak ki, ételt, italt szolgáltatnak fel, hanem otthont kell nyújtaniok a turistáknak.

A szaporodó jó példák mellett akadnak rosszak is. Egyik gondnokot részegeskedés miatt kellett leváltani, egy másik „szabadnapjára” hivatkozva küldte el a turistákat (és hol volt a helyettes?), máshol még különbséget tesznek a turisták és penziósok — „akik a pénzt hozzák” — között.

A vállalat állandó oktatással, fegyelmeléssel igyekszik e hibákat kiküszöbölni.

De vannak nekünk is feladataink. Meg kell értenünk, hogy pl. a 100 főre méretezett turistaház 60 személyes ebédlőjében nem étkezhet mindenki egyszerre. Belátással kell lennünk az ilyen adottságokkal szemben. Segítenünk kell a gondnokokat, különösen az ifjúsági csoportok nevelésében. Ezt egyrészt példamutatással, másrészt gyakorlati segítséggel lehetjük, mint a Budapesti Természetbarát Szövetség teszi, amikor nemcsak túszerterveket készít az ifjúsági csoportok részére, hanem túszervezetői vállalkják a szakszerű, tartalmas lebonyolítást.

Erdemes foglalkozni az ifjú természetjárókkal. Csak dicséret hangján lehet megemlíteni a Rökk Szilárd utcai általános iskola ifjú turistáit, akik a Béke turistaházban és a KISZ stáborának résztvevőit, akik a bükkzentkeresztli turistaházban mutattak példás magatartást.

A turistaházak igénybevétele tovább fokozódik. A szakszervezeti természetbarát egyesületek ez évi tervrel számos egynapos és többnapos túrát foglalnak magukban. Szinte bizonyosra vehető, hogy hétről-hétre megtelnek a turistaházak.

De óriási jelentőségű a fiatalok mozgolódása. Lázasan készülnek a tervek a tavaszi, nyári iskolai kirándulásokra. Úttörők, kisasz fiatalok készülnek a Mecsekbe, Bakonyba, Mátrába, Bükkbe, Aggtelekre és többi hegységinkbe. Már folynak az előjegyzések. Az Egressy úti általános iskola hatnapos országjárása keretében Egertől a füzéri várig nézi meg a látványokat. A Lengyel Imre kereskedelmi tagozatú közgazdasági technikum egyik csoportja a Bakonyba, másik a Dél-Bükkbe, harmadik Bánkútra, negyedik csoportja pedig a Mecsekbe készül. A csemői általános iskola a Bükkbe, a kaposvári leánygimnázium négy csoportja a Mecsekbe, a győri gimnázium a Bükkbe, a békéscsabai általános iskola a Mecsekbe, a veszprémi közgazdasági technikum egy-egy csoportja a Bükkbe, Mátrába és a Mecsekbe készül.

Ez a néhány sebtében összeszedett adat is bizonyítja, hogy az iskolaév befejezése előtt is milyen nagy lesz a vándorlás hegyvidékeinken és országunk más tájain. Nem beszélve a nyári táborokról, országjáró vándorlásokról, melyek még nagyobb tömeget mozgatnak.

A szakosztályok hétfői túrái, a szabadságtúrák és a fiatalok országjárása folytán a turistaházakban is megvalósul a „meleg csákányváltás”. Nemcsak turistaházaink kihasználtsága növekszik, ami a házak rentabilitását is emeli, hanem komoly gondot is jelent, hogy a férőhelyeket sátrakkal, a már eddig is alkalmazott alumínium házakkal növeljék.

De felkészülnek a turistaházak a nagy forgalomra egytálételekkel, levesekkel, olcsó menükkel és üdítő italokkal. S nem kívánunk konkurrálni a szatócsüzletekkel, de berendezkednek néhány szükségleti cikk árusítására is (szappan, fogkrém, cipőfűző stb.).

Ez évben Dömörkapun, Ágasváron, Fehérkúton, Mátraszentimrén végeznek nagyobb tatarozást. A csikóvárjalai ház már új köntösben várja a télutó és a tavasz vándorait.

Vannak még alapvető kérdések is. Az MTST elnöksége javasolta, hogy a TKV költségvetési szervként működjen. A pénzügyi szervek ezt a javaslatot nem fogadták el. Akadozik még a vállalat elvi irányítására létesült Természetbarát Bizottság munkája is.

Sokszor halljuk: „... amikor a turistaházak még a mieink voltak!...”. Végre ezt a dalga hiedelmet is fel kell számolnunk. Ugyan sok turistaház építésén verekedtünk, adtuk össze fillérekből az építési költségeket, de vajon a földesúri önkény, a kakastoll világa egy perccig is ringathatótt abban az illúzióban, hogy a menedékházban mi voltunk a gazdák?

Ma, igen, csak ma a mieink a házak! Most már nem kell hátizsákban cipelni az építőanyagot, nem kell rejtett ösvényeken megközelíteni a házakat. Az állam, a nép állama, gondoskodik a házak karbantartásáról, sőt, biztosította éveken át a házak deficitjének fedezetét, s gondoskodik a II. öt éves tervben új turistaház építéséről.

Gondnokok és turistaházi dolgozók, természetjárók, kirándulók és a penziósok (akik szintén ennek a népnek dolgozó fiatal) így is kezeljük és becsüljük meg házaikat, amelyek most már igazán a mieink.

Kunsági Viktor

A sors kiszámíthatatlan végzte úgy rendelte, hogy Mandl Emil elvtárs turistatársunk annak az évnek küszöbén hagyjon el bennünket, kortársait, harcostársait, amikor az a szervezet, amelynek ő is alapító tagja volt, félévszázados fennállását ünnepli.

Nehéz politikai és gazdasági helyzetben, a szocialista eszme hirdetése lelegején állott azok közé, akik az akkor még rabszolga sorsban tengődő társaik részére egy szebb és emberibb szabad élet lehetőségét álmodták. Pedig akkor még csak 20 éves volt. Szerencsére, ezt az akkor még csak a fejlődés kezdetleges szakaszában levő munkásmozgalmat dédelgetve, megadatott neki még 15 évig élvezni is azt a szabadságot, melyet a Szovjetunió segítségével szereztünk meg. Bár éltének utolsó éveiben egészségi állapota elég kedvezőtlenül alakult, mégis itt volt és tudomása volt arról a nagy fejlődésről, amelyet felszabadulásunk hozott.

Küzdelmes évtizedek, üldöztetések, megaláztatások, háborúk, börtönök, internálások, koncentrációs táborok kísérték Mandl Emil és kortársai tevékenységét és ezekben a felettünk elvonult gyűlölethullámokban harcosaink nagy része elpusztult. Azóta is állandóan ritkulnak soraink. Megjelentünk Mandl Emil végtisztetségén, elkisértük utolsó túszervezetői, letittük kegyeletünk koszorúját és emlékét hűségesen őrizzük. Aldozatos tevékenységét követendő példának állítjuk fiataljaink elé.

Szántó Gyula

A BAKONY ÉS VIZEI

Írta: Dr. Farkas Sándor

Búvópatakok az Északi Bakonyban

A széles Zirci medencéből eredő patakok, mielőtt a Kisalföld lapályára jutnának, szűk sziklaszurdokban törnek át a Tönkölőhegy, Kőrishegy, Cuhahegy, Sűrűhegy vonulatát. A hegyvonulat karsztosodó dolomitból és mészkőből áll. Itt a lehalló csapadékvíz eltűnik a sziklák repedéseiben és a mélybe szívárogyva, föld alatti rejtékutakon lassan áramlik tovább, hogy azután távolabbi vidékeken a bodajki és tapolcafői óriás-forrásokban kerüljön ismét a napvilágra. A mélyben felgyűlő karsztvíz szintje alacsonyabb a hegyvonulatot áttörő völgyek talpánál. Ezért a patakok vizét is elnyeli a karsztközet. Ez az elszivárgás fokozatosan, apránként történik a sziklák hajszálvékony repedésein keresztül és a sziklatörmelék között. Ezért a jelenség nem feltűnő, szinte észrevétlen. Itt a Bakonyban nem alakultak ki olyan tágas patakbarlangok, mint amilyeneket pl. az isztriai Karszt, vagy Aggtelek környékén ismerünk.

A Zirci medence enyhe dombosodású tövében számos forrás fakad. Az ezekből táplálkozó kis csermelyek széles völgyekben kanyargó patakokban egyesülnek, majd a karsztvonulathoz érve, meredek falak közé szorított szűk völgyben, sziklagörgetegek között zúgva, helyenként kis vízesésekkel törnek maguknak utat. Különösen festői a Cuha völgy Porva-Csesznek vasútállomástól Vinye Sándor majorig és az Ördögárok Gézaházától keletre. Ezeket a szakaszokon nem is vezet szekérút, hanem csak gyalogösvény fut a sziklatömbök között, nemegyszer át kell gázolnunk a zúgó patakvizen is.

A környék legbővebb vízi patakjai a Gerence (3. sz.), a Porvai patak (Hódosér, 6. sz.) és a Cuha patak (7. sz.). Ezek jóval több vizet szállítanak, mint amennyit a szurdokban elveszítene. Ezért még a szurdok alsó végén is elég sok víz van bennük. Csak pontos vízhozammérésekkel mutatható ki, hogy mennyivel kevesebb víz folyik a mederben a

szurdok alsó végénél, mint a felső bejáratánál folyt. Kevesebb vizet szállítanak a Somberek séd (1. sz.) Vörös János séd (2. sz.), Somhegyi patak (4. sz.), Száraz-Gerence (5. sz.). Ezeknél igen jól megfigyelhető a víz eltűnése.

A patak vize a szurdok kezdetétől lefelé haladva mindinkább kevesebb lesz, majd teljesen elapad s egy ponttól kezdve lefelé teljesen száraz a meder. Esős időben megáradnak a patakok. Ilyenkor hosszabb szakaszokon találunk bennük vizet, mint a nyári aszályban. Az elszivárgás mértéke a geológiai felépítéstől függ. Pl. a Cuha patak a porvacseszneki vasútállomásig csak igen kevés vizet veszít, mert agyagos hordalékkal feltöltött, széles völgy-síkon folyik. Csak innen lefelé, ahol sziklák között vezet a meder, mutatható ki a víz fogyása.

Ugyancsak az Ördögárok felső részében, az eocén mészkőben, kisebb az elszivárgás, mint alsó szakaszában, ahol repedezett és porló dolomit van.

A karsztközetben keletkezett árkokban források nem fakadnak. Ezek az aszóvölgyek az év legnagyobb részében teljes hosszúságukban szárazak és csak kiadós záporok alkalmával fut le rajtuk néhány óra alatt a csapadékvíz. Ilyenek húzódnak a Kőrishegy északi és nyugati lejtőjén, Fenyőfő és Bakonykoppany irányában és ilyen a gézaházai Kővölgy-árok is. (8. sz.) Érdekes, hogy a víznyelő sziklatüregbe (ilyeneket találunk Dudaron, Fenyőfőn, Kísszép-almamajornál, továbbá Kardosrét-pusztától északra) mind csak kis vízgyűjtő területtel rendelkező, rövid aszóvölgyek vezetnek. A hegylejtők szikláin számos barlangnyílás vezet a mélybe. Ezek azonban aránylag rövidek; még a leghosszabbnak ismét Ördöglyuk-barlang is csak 120 m hosszú. Nagy kiterjedésű patakbarlangok azért nem alakulhattak ki, mert a terület karsztosodása még aránylag fejletlen és mert a hegyvonulat nagy része dolomitból áll. Utóbbi barlangképződésre kevésbé alkalmas. Csak

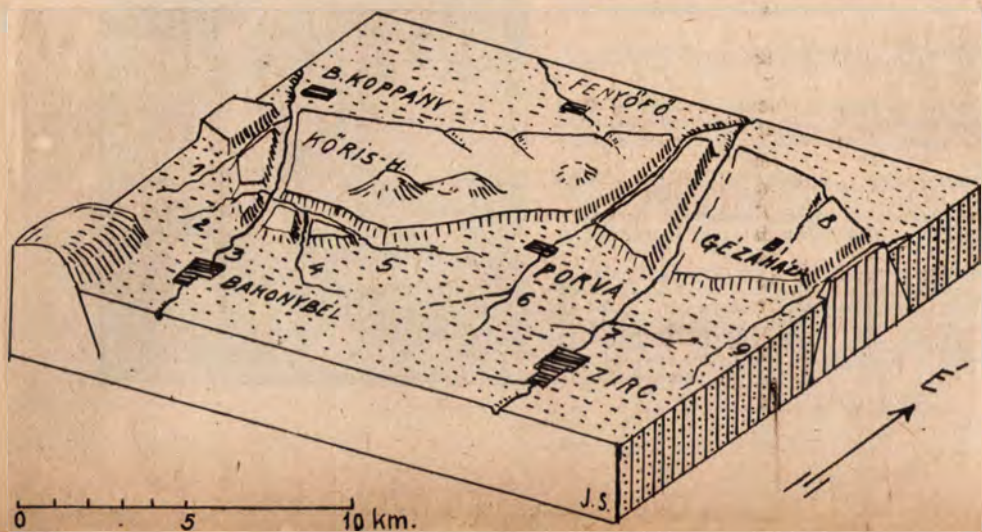
azokon a hegyoldalakon érdemes tehát barlagot keresnünk, ahol mészkőből áll az altalaj. Ilyenek főleg a Száraz-Gerence völgyében, a Cuha völgyben és részben az Ördögárokban fordulnak elő. Itt még sok feladat vár barlangkutatóinkra, akik mostanáig főleg az ismertebb, és természeti adottságaiknál fogva több sikerrel kecsegtető bükki és aggteleki karsztvidékeken kutattak. Igen valószínű, hogy a mostanáig ismerteken kívül számos új föld alatti ürege lehet akadni a Bakonyban ezen a vidéken is.

A Balatonfelvidék forrásai

Hazánk kevés hegysége bővelkedik olyan sok és bővízű forrásban, mint a Balatonfelvidék. A hegyoldal szikláiból fakadó források kristálytiszta vízből lépten-nyomon felütheti magát a vándor, bármelyik völgyet is választja, hogy a Balaton-parttól a bakonyi magas fennsíkra felkapaszkodjon.

Ott, ahol az altalaj sötétvörös színű permii homokkőből áll, szénsavas vízi források törnek elő a mélyből a tópart közelében. Ezeket északkeletről dényugat felé sorba szedve, elsők az aránylag kevésbé ismert lovasi és balatonkövesdi savanyúvíz-kutakról kell szólni. Ezek egyszerű betongyűrűbe foglalva, elhagyottan fekszenek a réten. Az évszázadok óta híres balatonfüredi gyógykút (Kossuth-forrás) ezzel szemben a szivkórházak előtti sétány közepén, díszes pavilon alatt ered. Számos régi történet színhelye ez a hangulatos hely. Balatonfüredtől kb. 1 km-re, a műút északi oldalán lévő szőlőkben három savanyúvíz-forrás is fakad. Kitűnő üdítő vizük most is kihasználatlanul folyik el az útszéli árokba. Igen érdekes a Zánkától keletre levő Vérkút. Ennek kevés a szénsava, de a vízből kicsapódó vas élénkítőre színezi a forrásmedencét, sőt a kifolyó árkot is. Innen nyerte a kút a nevét. A Párvölgyi-forrás vize gyér, nem csoda, ha elhanyagolják. A Balatontól tovább, Kékkút község határában találjuk a „Theodora”-forrást, melynek szén-savban gazdag, bikarbonátos vizét külön ásványvízüzem gyógyvízként palackozva hozza forgalomba és szállítja messze földre.

Egészen más természetűek azok az igen bővízű karsztforrások, melyek a felsőtriász-korú dolomitból fakadnak. Ezek a Vörösberénytől Akaltig húzható képzetbeli vonal mentén sorakoznak sűrűn egymás mellett. Az erdővel borított karsztosodó, sziklás, meredek hegyoldalak tövében, ahol a vízáró márgából álló, szőlőkkel borított dombok kezdődnek, fakadnak ezek a források. A Romkút, Bugyogó- és Remeteforrások vizét vízművek táplálására lefoglalták. Ezzel szemben a percenkint 1300 liter vizet szolgáltató Ferencc-forrás, a 2000 literes Malomvölgyi-forrás, a 3800 literes Nosztort-, és a 608 literes Koloska-forrás, va-

BALATONFELVIDÉK FORRÁSAI.

Jaskó

lamint az 1040 liter vizet szolgáltató Királykút-forrás vize szabadon tör elő. A percnként 1200 liter hozamú Siske-forrás Balatonfüred vízművét táplálja. Most kapcsolják a vízműbe az 1080 literes Kéki-forrást is. Az aszófői Kőbölkúttól nyugatra haladva, a forrásvonal mindinkább megközelíti a Balaton-partot, annyira, hogy Balatonakalinal a vasútállomás melletti forrás már közvetlenül a tóba önti vizét.

Egy másik hidrogeológiai egységbe tartozik a Nagyella és Hideghegy magasra kiemelkedő hegylépcsőjének oldalából 290 m tszf. magasságban, a hegylejtő közepe táján fakadó két bővizű forrás: a percnként 750 liter hozamú Zádorkút, a Zádorvár romjai mellett, továbbá a Vászoly község északi szélén percnként 1700 liter vizet szolgáltató Nagyforrás. A Balatonfelvidék legmagasabban fakadó forrása Hidegkút község északi szélén, 335 m tszf. magasságban 530 liter vizet szolgáltat percnként. Ettől tovább észak felé már nincsenek források, hanem a Bakony vízszegény dolomítfennsíkja következik. A karsztparton patakok nem folynak, csak a legnagyobb záporok esetén folyik le a csapadékvíz pár óra alatt az árkokba. Kővesgyűrpusztánál víznyelő

üregekbe vezető vakvölgyeket találunk.

Csak az Eger patak völgyében találunk ismét forrásokat. A nagyvászonyi „Melegvíz” neve megtévesztő. Igaz ugyan, hogy a falusiak tapasztalata szerint ennek a forrásnak vize még télen sem fagy be, azonban nem a szokottnál magasabb hőfok miatt, hanem csupán azért, mert a tóben előtörő víz állandóan sebesen áramlik. A nádassal borított Kinderkő forrása közvetlenül a bakonyi dolomítfennsík tövében fakad. Ezzel szemben a 3800 liter hozamú Fűrészmalma- és a 4800 liter hozamú Verőfényes-kút homok- és agyagrétegeken tör keresztül, tehát nagyobb mélységből jövő karsztviznek tekinthető. Utóbbi két forrás az Eger patak árkaiban, bozótos helyen, elhanyagolt környezetben foglalatlan.

Ugyancsak az Eger patak völgyében, de magasan a hegyoldalon, 60–70 m-rel a völgytalp felett található a Széles-forrás 270 liter, a Szentkút 50 liter és a Karfáskút 200 liter percnkénti hozammal. Ezeknek vize bazalttufa és pannonkorú agyag határán tör elő, tehát ún. rétegforrások. Mellesleg szólva, ugyanilyen eredetű és fekvésű a Tihanyi-félsziget Ciprián-forrása is.

Monoszló, Csicsó és Dörgicse községek környékén hullámos felszínű, széles medence terül el. Itt a márgarétegek közé települő vékony mészkőpadokból számos kis forrás fakad, mind igen gyér vizű. Legtöbbjük alig 10–15 liter ad percnként. Közülük aránylag legbővebb vizű a Vászoly községtől délre levő Meggyes-kút, vagy más néven Szent Imre-kút. Erről a területről nem is vezetnek állandó vizű patakok, hanem csak száraz völgyek árcai futnak a Balaton felé.

E rövid felsorolásban csak azokról a forrásokról emlékeztünk meg, melyek vizbőségük, vagy különleges kémiai alkatuk miatt a legjelentősebbek. Ezekon kívül még számos kisebb vízfakadást találunk a Balatonfelvidéken, melyekről nem egy helyen régen letűnt idők regéit, legendás emlékeit őrzi a szájhagyomány. Az elhanyagolt környezetben, felhasználatlanul folyó forrásvizek ésszerűen felhasználva alkalmasak lennének Balaton-menti üdülőink és fürdőhelyeink egészséges, jó ivóvízzel való ellátására, de megfelelő foglalkozás esetén nagymértékben emelhetik a táj szépségét is, kedvenc célpontjaivá válva a természetjáróknak.

Hevesi Károly:

A HŐSPORTOK

(A TTE egyik aktív tagjának cikke a Természetbárt 1912. évi 1. számában.)

Künn a hegyek között már fehér szemfedőt borított a tájra az első hó. Az őszi esőzéstől megduzzadt patak zúgását elnémította a fagy, csak itt-ott hagyott rajta egy kékeszínű léket, melyen át megcsillan az acélos víz, amint tovasiklik a vastag hótakaró alá. A madárdaltól máskor hangos erdő most olyan kihalt, mintha nem is volna benne élet. Mély, szinte ünneplés csend terül el felette. Néha egy-egy vad fut tova, leverve az alacsony gallyakról a havat, azután ismét csend. Pihenőre tért, téli álmát alussza a természet.

Az első hőesést újabban követik és a leesett hőtömeg eltemeti lassacskán a völgyi utakat, felismerhetetlenné teszi a hegyoldalokon kanyargó ösvényeket. Ezáltal a tél nemcsak a természetben, hanem kirándulásainkban is lényeges változást idéz elő. Sok ismerős arc, megszokott jóbarát marad el téli kirándulásainkról, jelölt annak, hogy a turisták egy részének elérkezett a téli pihenés ideje. De ezen nem szabad csodálkoznunk, mert nem mindenki bírja az egész napon át tartó hótaposást. Ezért azután sokan félrehúzódnak, otthon maradnak a város falai között, hol unatkozva várják azt az időt, amikor az út újra száraz, az erdő, mező újra zöld lesz.

Az edzett turistáknak azonban a tél nem jelent szünetet. Sőt, városra várják a természet fehér takaróját: a hősportok hívei ezek. Mikor a heves hóvihár megrázza az ablaküveget, a városi ember még bundában sem megy ki a szabad levegőre. A kályha mögött gyönyörködik a kavargó, sűrűn omló hópilehekben. A természet barátja nem oly elpuhult. Felveszi a hátizsákját, megteletti elemzősávjával és kimegy a hegyek közé, ahol kedvetelével űzi kedvenc sportját: a szánkózást, vagy pedig a téli sportok gyöngyét: a síelést.

A budai hegyek télen már nem oly kihaltak, mint azelőtt. Évről évre jobban benépesülnek. Ha kimegyünk Zugligerbe és Hűvösvölgybe, érdekes, festői látvány tárul elénk. Rózsapiros arcú nők és férfiak, korra való tekintet nélkül, víg kedéllyel húzzák maguk után szánjaikat. A hegymászás fáradaimait felejtik azon reményben, hogy azután a kítűzött magaslatról ismét a völgybe repüljenek. Es hányszor mennek így fel a magasba?! Közben all veszik észre, hogy tüdejük tágul, egész szervezetük áttűzesedik, megacélosodik. Csupa mosolygó, életterjes, vidám arc. A szánkózásnak (rödlizásnak) megbecsülhetetlen előnye, hogy örömeivel felejteti a fáradaimakat. Köztudomású ma már, hogy a szánkózás tüdő- és szív erősítő, az anyagcserét hatványozza stb. Sokan a megfázástól féltik a szánkózókat. Ellenkezőleg. A fokozott mozgás által a test melege megkészszerződik és valóságilag áttűzesedik.

Bajok is történhetnek, különösen akkor, ha virtuskodók megfedkeznek a kötelességeitől mások jogaival szemben, vagy

tapasztalatlansággal határos könnyelműséggel kezelik a kormányzást. Azonban mindez helyes rendezés és vezetés mellett kiküszöbölhető.

A szánkózás az avatatlanok előtt gyermekies játéknak tűnik fel, pedig mily csalódás! E családias nyilván onnan származik, hogy a friss hegyi levegő, a fokozott vérkeringés és a szánkózással járó örömeik együttes hatása által kedélyünk felvidul. Elfelejtünk minden terhes gondolatot és szabadon átengedjük magunkat ezen egészséges szórakozásnak.

A sí (síki = lábszán) Norvégiából, a hősportok szülőföldjéről indult el hódító útjára és jutott el hozzánk is. Sokáig tartott, amíg ideért és ma már nemcsak a mozgóképeken látható, hanem a turisták körében is jelentékenyen elterjedt. Eleinte sokan voltak, kik kétségbe vonták a síelés testedző hatását, vagy pedig alacsonyabb hegyeinket nem találták alkalmasnak a síelésre. De nemcsak voltak, hanem még ma is vannak, akik előszedik ezen rozsdás fegyvereket és odaállítják gát gyanánt a síelés elterjedésének útjába. A síelőknak melegekedésűl szolgáljon azonban az, hogy ellenagítói dacára is folyton emelkedik azon turisták száma, kik sível a lábukon barangolják be a hóval fedett dombhákat, a magasabb hegyeket. Mindig többen és többen tudatára jutnak annak, hogy a sí nélkülözhetetlen turista-segédesszük.

A sífutás ugyanolyan hatással van, mint a szánkózás, azonban többszörösen fokozza az előbb említett hatásokat. Arányosan fejleszti az egész szervezetet. Gyorsítja a vérkeringést, emeli a kiválasztó szervek tevékenységét, fokozza az anyagcserét és végül megacéloszza az izomzatot. Az agyra nemkülönben jó hatással van. Az ügyességet kiválóan fejleszti és önállóságra neveli. Ha a kezdő síelő kellő ambícióval végzi gyakorlatait, akkor rövid idő alatt elsajátíthat annyit, amennyi egy gyengébb sítúra keresztülvitelére okvetlenül szükséges. Mert tudva levő, a sífutás nem cél, hanem eszköz.

A sí segítségével nehéz ugyan a csúcsra feljutni, de bőven kárpótolt érte a szem elé táruló téli kép. A földet, ameddig csak a szem ellát, mindentűt vakító fehérség borítja. Lombjuktól megfosztott fák és cserjék ágait apró jégkristályok díszítik. Ha a nap bágyadt sugara végig siklanak a tájon, úgy tetszik, mintha millió és millió drágakövel volna telehintve. Leírhatatlan az a gyönyör, amely a síelőt ezen szépségek látásakor elfogja. Csak egyszer kísérlelje meg valaki és bizonyára rabja lesz a természet téli szépségeinek.

A csúcsról való lejutás semmi fáradságba sem kerül. Nem kell út, csak hó és meggy a lefutás. Kezdetben lassan, majd mind gyorsabban fut lefelé a síelő. A néma csendben csak a szél füttyülését hallja, melyet a gyors futás okoz. Olyan érzés ez, mintha megszűnne a föld vonzóereje és a levegőben szállna végig a hosszú fehér térség felett.

A sísporttal párhuzamban fejlődik a sífutás technikája is. Ma már jól megalapozott irodalma van. De erről majd máskor.

Ha összevetjük az elmondottakat a munkásság jelenlegi szórakozásával, akkor azt látjuk, hogy az egyik oldalán a füstös, bűzhödött kocsmák és kávéházi helyiségekben heringmódra öszszeszedült ványadt, sápadtképu alkoholizáló emberek; a másik oldalán pedig szabad, tisztalevegős erdők és mezők vígkedélyű, egészséges emberekkel. A kettő közül a választás nem nehéz.

TÉL a Magyar Alpokban

Nagyon sokan vagyunk, akik a hazai hegyeket bebarangolva, hófedte sziklás csúcsok, megfagyott vízeselek, férfi bátorságot követelő túrák után vágyunk. Prospektusok, képeslapok nézegetése közben az Alpokba vágyunk s közben nem vesszük észre, hogy a tél a mi kedves hegyeinket is megváltoztatta. Új túralehetőségeket kínál a közeli táj, nagyobb erőt követel a megszokott ösvényünket takaró derékmagasságú hó s a kedves virágos völgy is más, zordabb oldalról mutatkozik az öt felkeresésnek.

Nem ismerheti igazán a természetet az, aki csak tavaszi zöld pompájában, vagy nyári ragyogásában látja.

A téli hóbundába öltözött erdő szépségeit, a megváltozott táj kínálta új szépségeket felfedező túrára indulunk el most a Magyar Alpokba, a Soproni hegységbe.

Síelőkkal teli autóbusról szállunk le a turistaháznál. Várjuk meg, míg a versenysíelők hada a járt úton eltűnik a lesiklópályák felé, s csak azért csatloljuk fel léceinket, mai túránk segítő társait.

A Károlymagaslat oldalában vezetős sárca jelzésen indulunk el s enyhe emelkedéssel nem sokára felérünk a deák-kúti kőfejtő fölé, ahonnan a Lővérek havas villáiban gyönyörködhetünk. Alattunk a Deák-kút hóba burkolt emlékműve álmodik hajdani majálisokról és új tavaszról.

Már bent járunk az erdőben, már nem látjuk a várost és a Lővérek fázó „nyaralói”-t, csak a soproni téli színeit, ahogy az uralkodó fehér hótakaró alól ígéretként előzöldülnek a fenyők túlevelei. A Fáber-réti erdészház kéményének hívogató füstjét magunk mögött hagyva jelzésünk tovább vezet az Alpesek felé.

Igen az Alpesek felé, mert a Hétbükfa emléktáblája után már az Alpesek levegőjében járunk. Keskeny ösvényen, érintetlen hóban fut sílécünk. Vállunk meg-megérinti a havas fenyők ágait s az egyik útkanyarnál csodálatos világ tárul elénk. Nem látunk mást, mint havat, fenyőt, hegyet, mély völgyet. De ezek harmóniája az Alpeseké idézi. Alattunk a mély Ördög-árok szűk völgye, előtünk a Várhely gerince, mögöttünk a messzeségben a Károlymagaslat kilátója. S mindenütt a napfényben szikrázó, csillogó hó.

De siessünk tovább. A vasutas

természetbarátok védkunyhója pihenést ígér. A kunyhó mögötti emlékmű őskori időköt, emlékeket idéz. Bella Lajos soproni tanár és régész itt tárta fel azt a nevezetes őskori telepét, mely Közép-Európa trák-illír népeinek legnagyobb hallstatti korú lakóhelye volt.

Az emlékműtől a piros háromszög jelzés vezet fel az őskori földvár sáncain át a Várhely csúcsán levő kilátóhoz. Gyönyörű körkép tárul elénk. Akire még nem hatott idáig az alpesi hangulat, az most kénytelen hinni a rajongóknak.

Nyugat felé, a havas erdőn túl, a napsütésben szikrázva emelkedik ki a Schneeberg és a Rax havas tömbje. Hányszor álltunk itt nyáron keresni a páras messzeségben a „Hó-hegy” sziklás tömegét s most intget felénk, szinte úgy érezzük kézzel is elérjük. Alattunk a havas fenyőrengeteg, felettünk a tiszta téli ég, előtünk az Alpesek napsütéses követei... Megérte a mai túra is a fáradságot.

Aztán eltűnik a nap s fiatal fenyvesek közt futunk le a brennbergi völgybe, hogy Sopronbánfalván keresztül hazatérünk az Alpesekől Sopronba.

(Képeket lásd a 20. oldalon.)

Horváth Ferenc

FARSANGI SÉTA

Van-e szebb multság, mint bebarangolni hegyeket völgyeket? Kiszellőzködni a gondot, fáradtságot, meg-
rakni a hátizsákot, előkeríteni a görbe botot és neki a
szabad térségnek.

Egy verőfényes, rideg-hideg téli hajnalon a somogyi
dombvidékre indultam, a kéthelyi Baglason csikorgott
talpam alatt a hó. Nem hittem, hogy a merész tagolású,
gazdag váltazatú hegység legtávolabbi zugában talál-
kozom valakivel. Mert attól kezdve, hogy a Balaton-
máriáról Kéthelyre vezető útról Balatonújlaknál rálép-
tem a Baglasra vezető ösvényre, embernek nyomát sem
láttam. A Bernáth Aurél ecsetjével dicsőfénybe vont tá-
jon, a széles mezőkön legfeljebb madárnyomok, nyúl-
csapások mutatták, hogy mégiscsak élőlények tanyája
körüli járok.

A kis ösvény állandóan tekergett-kanyargott s ha nem
akartam, hogy a kalapomat lekopja fejemről valamely
hosszúra nyúló ág, meggörnyedve kellett tovább bandu-
kolnom, mert itt már sűrű erdő fiatal fáit közt vitt útam.
Egyszer aztán vége szakadt a gyalogútnak, még egy
lehajló ágat kellett kikerülnöm és kiértem a tájék leg-
magasabb pontjára, egy — nyáridőben árvalányhajat
nevelő — kopasz dombtetőre. A balatoni bazaltvidék leg-
szebb része tárult elém, a tiszta ég, s az éles, hideg leve-
gő, mintha csak tálcán hozta volna elém: tessék itt van
a Badacsony! Egy kis fantáziával még Tihany is mintha
megmutatkozott volna, de a fonyódi hegy majdnem kar-
távolságban látszónak tűnt. Közvetlenül alattam kis
fűstszalag szállt fel egy apró ház parányi kéményéből s
egyszerre úgy éreztem: nem vagyok már egyedül...

— Látom meglepődik — szólalt meg valaki mögöttem.

— Hát mit tagadjam, emberszó itt, ahol harmadfél
órája jónéhány kilométeren még ebet sem láttam, csak
fehérbundás mezőket, havas erdőt, végtelen eget, csi-
petnyi felhőt se, csak nagynéha egy-egy lomharóptú fe-
kete madarat, s annak se volt egyéb mondanivalója, mint:
kár, kár! Kár volt ide jönnöd — „pedig olyan jó egye-
dül!” — szerettem volna felelni, de a madár már messze
járt.]

— Ó, hát miért ez a nagy emberkerülés? — kérdezte
az én emberem, hiszen a megosztott öröm kétszeres
öröm. Nem sokkal szebb-e a táj is, ha valakinek mond-
hatom: nézd csak, de csodagyönyörű.

— Kétségtelenül igaz, amit mond.

— Induljunk hát akkor együtt, jobb a hallgató erdő-
ben nem egyedül lenni, és én éppen a Barihegyre indul-
tam, ha velem tart, hegylakó ismerőseim szívesen lát-
ják!

Egyet emelintettem a hátizsákon, s a fűzők közt ki-
szaladt a butykosom nyaka.

—Látom, szomszéd nem ellensége a jónak, — mu-
tatott az árulkodóra — és itt jó helyen keres, mert az
idei rizlingek jobbak a jónál is.

Kettesben sokkal rövidebbnek tűnt az út, pedig bizo-
nyos, hogy az első hajlékig sokkal több utat tettünk meg,
mint ahonnan indultam és az emberemre rátaláltam.

A legközelebbi falu is hat-hét kilométer innen s ott
sincs még villany, csakoteles rádió, de az minden má-
sodik házban, hát itt nem rádióantenna magasodik, csak
a tűzoltáshoz odakészített csáklya, és a pemet csu-
mahájával játszadozik a szél. Bent ún. szeneskályha ontja
a meleget s a mestergerendára citera van feltéve.

— Farsang alatt itt az egyetlen szórakozás — nem so-
kan élünk ebben a szőlő- és erdőrengetegben —, hogy
esténként szomszédolni járunk. Kedvünk, borunk kitűnő,
akad egy-két citerás legény is, és lányban sincs hiány —
mondta a házigazdánk. Öregember már s csak a felesége
van vele, a fiai messzejárnak, de a barátság itt áthágha-
tatlan kötelék, s a hegyi fiatalok ezt a házat sem kerülik
el.

Soha ilyen bort, és vacsorát. Ize, illata páratlan s a
nyomába szegődő szíves szó, mint a mesében. Hát még
ami utána következett? Lánco-s botos regölők érkeztek.
Itt még divik ez a lassan feledésbemerülő, még a pogány-
korokra visszavezethető szokás:

„Haj, regü rejtem!... ”

Zeng az ének, csörög a bot, s ümmög a tejesköcsög-
duda, s ha elhallgattak, elmentek az énekesek, a háziak
körülülük a leszedett asztalt. Egy pohárban csordultig a
bor, tizenegy meg üresen ásit, s aki előtt a bor — vörös-
bor — rubintosan csillog, rákezdi:

„Jákobnak tizenkét fia volt,
Sem nem ittak, sem nem ettek,
Csak mindig így tettek!

És itt következtek mindenféle mókás mozdulatok, amit
a többi is utána csinált, s akkor robbant ki a nevetés,
amikor az előéneklő felhajtotta poharát, fenéig kiitta a
bort, a többi pedig csak nézte, nézhette. Évszázadok óta
ismerik már ezt a tréfát, meg a tréfás temetést, a „Cír-
kum dederunt Ferkó, neked a bor nem jó” kezdetű stró-
fasorozatot, de azért ha játékokra kerül a sor, mindenki
adva a tájékoztatást, „beugrik”, hogy azután ő nevéssen
a legfelhőtlenebb örömmel.

— Hátha még a húshagyókeddi bolondeste volna, ami-
kor mindenki macskarának (maskarának) öltözik, és any-
nyi perecsfánkot szedünk össze, hogy a hosszú pástor-
kampó is kevés felfűzni rá! — mondják a háziak.

Különben is óvatosan mértékletes vagyok, nem szok-
tam meg a bort, s ez a különleges illatú, tűzű, zamatú
magátkellető bor úgy elálmosított, hogy a magasra ve-
tett ágy dunnái közt — mint valami bodros felhők közt
— szunyadoztam, még végképpen elhallgatott számomra
a citera, pedig reggel mondták, hogy napkelteig virraszt-
tottak, nevettek.

Illik is, hiszen farsang van.

Sok túrán vettem már részt, de talán mind közt eddig
ez volt a legszebb. Ébredéskor a Balaton végtelenje, s a
Badacsony néztek vissza rám!

Borsi Darázs József

Természetjáró verseny — a Belvárosban

Egy januári havas vasárnap délelőtt, szokatlan dolgozat tapasztalt az ablakon kitékintő belvárosi polgár.

Az utcán időközönként párosával halladó embereket figyelhetett meg, kik bár többségükben utcai ruhát viseltek, de kezükben térképet és tájólót szorongattak és sietős léptekkel haladva, vizslaszemekkel figyelték a falakat. Egy-egy cégtábla, felírat, emléktábla előtt felcsillanó szemmel megálltak, hogy aztán diadalmasan feljegyezzenek valamit a kezükben levő papírosra, vagy elszomorodó képpel ballagjanak tovább.

De a derék belvárosi polgár csak akkor rökönödött meg igazán, ha vette magának a bátorságot és megkérdezte a furcsa járókelőket, hogy mit keresnek olyan izgatottan. Mert akkor aztán peregetek a kérdések: „Nem tudná megmondani véletlenül, hogy hol van a Danaidák kútja? — Melyik házban lakott a Les Préludes szerzője? — Merre van az emléktábla, mely annak az épületnek az emléktét örökíti meg, ahol az első magyar színjátszó társulat játszott és ki volt e színtársulat vezetője?...” és vég nélkül záporoztak a kérdések.

De honnan tudna minderre válaszolni Derék Belvárosi Polgár? Minthogy azonban valóban derék ember és röstelli, hogy nem ismeri szülővárosának még azt a részét sem, ahol eddigi életét leélte, hát ő is nélkülát a keresésnek és meglepve fedezi fel: hány érdekes emléktábla is van a falakon, melyeket észre sem vett eddig, bár naponta elment mellettük. Mennyi nevezetes történelmi esemény zajlott le ezekben a kedves belvárosi utcákban.

És mire delet harangoztak, nemcsak a nyolcvan lelkes versenyző, de sok-sok belvárosi lakos is sok érdekes élménnyel és tapasztalattal gazdagodva állapította meg, hogy a mi világszép fővárosunk utcai műemlékeiben, történelmi és kultúrtörténelmi emlékeiben bővelkednek.

És akik ezen a havas vasárnap délelőttön részt vettek ebben az érdekes versenyben, akár mint versenyzők, akár mint kíváncsi egyúttelkesülők, azok ugyan holtuk napjáig nem tudnak majd elmenni egy-egy emléktábla előtt anélkül, hogy el ne olvassák, mi áll rajta.

Mert, amint már az eddigiekből is kiderült, verseny zajlott le ezen a délelőttön a Belváros utcáin. Érdekes és sajtóságos verseny, melynek célja fővárosunk alaposabb megismerése volt. Az újszerű versenyt a Vörös Meteor Természetbarát Egyesület rendezte, Brück György versenybíró szellemes ötletei nyomán. Tizenöt természetjáró egyesület, illetve szakosztály 80 versenyzője mérte össze tudását és ügyességét. Igen sokan viszont bánkódtak, hogy későn értesülvén, nem vehettek részt a versenyen.

A verseny győztesei a Király Zsolt—Rónai Miklós-pár, a VMTE Központi Osztályának versenyzői lettek; a második helyet az Újpesti Spartakusz csapata szerezte meg.

Az eredményhirdetésekor elhangzott észrevételekből kitűnt valamennyi résztvevő egyhangú véleménye: érdekes, ötletes verseny volt, máskor is rendezni kell ilyet.

Dr. Dénes György

Természetjáró könyvek

Túravezetők könyve 2. kötet (260 oldal). A Túravezetők könyvének 2. kötete ismerteti a természetjárás célját és feladatait, a túra szervezését és a táborozást. (Készítette Thúrőczy Lajos és Polgár Tamás vezetésével működő munkaközösség.) Ára 23 Ft.

Holényi László: Gerecse útikalauz 200 oldal, térképpel, fényképekkel, rajzokkal ismerteti a Gerecse vidékét, történelmi, földrajzi, geológiai és települési viszonyait. A felszabadulás óta ez az első önálló mű a Gerecse hegységről. Ára 20 Ft.

Megrendelhetők a Sportpropagandánál (Bp. VIII. Rákóczi út 57/a).

Ugyanitt kaphatók az összes természetjáró nyomtatványok és az új természetbarát-igazolvány. Vidékre utánvétél.

1. Vajon jó helyen járunk?
2. Hát ez kinek a szobra?
3. Kétezer év emlékei a föld alatt

(Bojtör A. felv.)

A GOMBASZÖGI- CSEPPKÖBARLANG

Gombaszög (Gombasek) kis település a Sajó völgyében, a Szilicei fennsík lábánál. Közelében nagy karsztforrás fakad, amely a fennsík belsejében rejtőző barlangrendszer vizét hozza.

A csehszlovák kutatók programjukba vették a forrás mögött feltételezett barlangrendszer feltárását. Fáraóságos és nehéz munkájukat nagyszerű siker koronázta: feltártuk a cseppkövek csodálatos világa. Mintegy 1 km-es szakaszát tárták fel a barlangnak. A kutatók most a fennsík felől, víznyelő-kön keresztül próbálnak bejutni a barlangrendszerbe, s megtalálni az összeköttetést a már meglévő barlangszakasszal.

Többünknek múlt év augusztusában alkalmunk volt megtekinteni a barlangot. A bejárat közelében kicsi, de igen barátságos turisztaszállás, vendéglő és camping-tábor fogadja a látogatót.

A barlang kiépített, villanyvilágítással ellátott felső szintjét rövid mesterséges tårón át érjük el. Ide vezet az a kürtő is az alsó vizes járatból, amelyen a kutatók bejutottak. S mint annak idején a felfedezők, mi is elálló lélegzettel indultunk a mesebeli tündérvilágba. Megszokott sztalaktit és sztalagmit-formákat vártunk, s helyettük a mennyezetről sűrűn lelógó, kisujj vastagságot el nem érő „cérnacseppkövek” reflektorfényben csillogó tömege kápráztatott el bennünket. Ilyet bizony hazai barlangjainkban nemigen látunk még, legalábbis ilyen mértékben és ilyen elképzeltetlen tömegben nem. Átlagosan hosszuk 1,5–2,5 m, a leghosszabb „cérnacseppkő” eléri a 3 métert. Ámulva jártunk és fényképeztünk teremről teremre. Észre sem vettük, hogy az idő mennyire halad, s végül csak az autóbusz indulása tudta csoportunkat előcsalogatni e csodavilágból.

Felejthetetlen új élmény volt számunkra a Baradla és Domica hatalmas méretei és formagazdagsága után is a szlovák karszt e még kevésbé ismert, csodálatos gyöngyszeme.

Hazslinszky Tamás

1. Először néhány cérnacseppkő kerül szemünk elé...

2...beljebb haladva már valóságos erdő díszíti a mennyezetet

(Szerző felv.)

BUJÁK *tegnap* és ma...

A Cserhát hegység egyik félreeső zúgában, lágy hajlat ölében — félkör alakban formálódó hegyoldaltól véde-
ten — húzódik meg Buják, — a nógrádi palócok ragyogó
színfoltja. Akit nem érdekel a népviselet, talán még a
nevét sem ismeri. Mert sok más községünktől mindössze
ebben különbözik.

Egyébként olyan, mint a legtöbb nógrádi falu, vagy
mint a háttérét alkotó Cserhát-vidék: az átmenetek
világa. Ahogy a Cserhátban nem találni meredeken
égbeszökő hegyeket, végtelen síkságokat, egyhangú domb-
vidékeket, hanem mindebből egy kicsit, ami éppen a táj
jellegzetességét adja, — valami ilyesféle látszik Bujákon
is. Ahogy rátekint az ember, első pillanatra észrevehető
rajta a többféle orientálódás — az átmeneti forma arcu-
lata. Nem alföldi jellegű falu, de nem is kifejezetten
hegyvidéki. Van egy-két széles utcája, de akad benne
néhány szűkreszabott is. Van lapályos és van dombol-
dalra, sőt dombtetőre települt része. Találni benne favá-
zas épületeket, amelyek a hegyvidéki település jellegze-
tességei. Akadnak azonban vályog és kőépületek is. Ezek
pedig már az alföldi behatást jelzik. Temploma magas
dombtetőről tekint a községre s akarva nem akarva azt
a gyanút kelti, hogy hajdankori előde afféle fiók-vár-
ként uralkodott a vidéken. A házak szépek, tiszták, fe-
hérré meszelték. Az utcák alig kövezettek, görbék, de
tisztára separtek. És nagyon üresek. Ember alig jár raj-
tuk. Mintha kihalt volna a falu. Még csak kutya sem
ugatja az embert.

Mindez azonban csak látszat. Csalóka ámitás. Aki
járt valaha már Bujákon, jól tudja, hogy a csönd, a nép-
telenség csak előkészület a nagy napra, amikor meg-
mozdul az utca s ezzel a mozdulattal az ezeregyéjszaka
színe és hangulata lopakodik a faluba. A hétköznapiak
csendje és az ünnepek mozgalmasságát ellentéte akaratlanul
is azt a látszatot kelti, mintha a bujáciak hétköznapiakon
csak azért élne, hogy eljátszhassák a nagy szerepet,
— amit a történelem a görbehátú faluban számukra ki-
szabott. Mert a bujáci utcán ünnepnapokon szerep ját-
szódik. A ruha színpompás szerepe.

A bütykös utcák ilyenkor megelevenednek. Egyenként
tűnnek fel rajta a lányok s méltóságteljesen, ünnepélyes-
séggel az arcukon, kissé merev testtartással, de azért
ringó járással indulnak megszabott céljaik felé. Aki elő-
ször látja ezt a mozgást, azt hiszi, hogy tulipánok keltek
útnak kissé bizonytalan léptekkel.

Ezt a ringó mozgásban is merev tartást a viselet, ez a
csodálatos bujáci ruhaköltemény kötelezi a viselőjére —
évszázad termelte törvényszerűséggel, amit nem az em-
ber szab meg a ruhának, hanem a ruha parancsol az
emberre.

A viselet, a megjelenés alapkonturjait a harangalakuvá
formált egy vagy két alsó, keményre vasalt szoknya
szabja meg. Az ezek alól kibuggyanó csipkés nadrág
csak dísz jelent, esetleg melegít, de nem befolyásolja a
formát. Díszítője, de nem tartója az öltözkének. A ke-
ményre vasalt alsószoknyákon helyezkedik el, ahhoz ido-
mul 6—8 db. felső, valamennyi színes, mindmégannyi
ezer ráncsal rakott, nagy gonddal ápolt színes fejű gom-
bostűvel tűzött, hogy feszesen simuljon és egy se térhes-
sen el az alapformától. A legfelső a legszínesebb s szín-
tónusában viselője korához s az ünnep hangulatához al-
kalmazkodó. Alsó szélükön posztócsikkal szegettek s a
szívárvány árnyalataival egészítik ki az amúgyis színes
felső szoknyát.

A felső testet szépen mintázott pruszlik merevítő egye-
nes tartásra. A két ruha egyéniségei: a harangos alsót

és a drága pruszlikot, csodálatos szép kötény s hozzá-
illő selyem-fodros kiképzésű vállkendő fogja össze ruha-
harmonivá. A nyakon soksorú, csillogó, tejjefér gyöngy-
sor. A rendszerint barna, elől simára fésült haját bár-
sonnyal bevont fésű szorítja le, hátulról pedig hosszan le-
futó, háromágból font, szalaggal átkötött hajfonat tart
össze. Elöl a szertartásszerűen összefont kézben fehér
csipkéskendő s az ünnepnek megfelelően egy vagy két
szál virág. A lábon cipő egyszínű harisnyával, vagy csiz-
ma, ahogy az időjárás kívánja.

Ez a káprázatos népviselet egyébként egy zárt parasztkultúra szülötte Bujákon csakúgy, mint a néprajzilag számon tartott palócság bármely más falujában. E kultúra jellegzetességét a külvilágtól való elzártság ténye, a foglalkozás azonossága, örök ismétlődése zárja be, amelyben csak az ünnepnapok jelentenek változást. Ezekre az ünnepnapokra éppen ezért készülni kell s meg kell azokat színnel, tartalommal tölteni. S ebben a szín- és tartalomkeresésben az ember alkotni akarása az öltözködési igény kielégítésében virágoztatja ki a népviseletet.

Minthogy Bujákon még zártabb volt az élet, még meszebb esett idegen behatások lehetőségétől, mint a nógrádi palócság egyéb községei, a befeléfordulás, az önmagával való foglalkozás még jobban rányomta bélyegét a népviselet kialakítására. Ezért a palóc népviseleti elv itt egy kicsit túlhajtottabban jelentkezik, mint másutt. Itt legerősebb a színhatásra való törekvés, itt legrövidebb a szoknya, kacéran feltört az ingváll s a gyöngyviselet valóságosan tobzódik. E túltelítettségben tér el a bujáki viselet az egyéb palóc népviselettől.

Aki egy emberöltővel ezelőtt vetődött Bujákra, szinte belekáprázott a tekintete e csudás ruhaviseletbe. Mellette már alig vette észre a község másik két nevezetességét: a kopott várromot és az idegen főúr idegen stílusban épített egzotikus vadászkastélyát. Ha pedig csak a külszint nézte, észre sem vette, hogy a színes ruhák paraszt szegénységet takarnak, amit a kortárs úgy jellemzett: cifra nyomorúság...

Mert a bujáki határ, s azon belül a bujáki föld — csakúgy mint Nógrád a maga egészében — szemre szép, gyönyörködtető látvány népviseletével együtt: a kiránduló számára. A parasztnak ellenben csak küzdő terület a nehéz, verejtékes sorssal. Különösen, ha kevés jutott e határból. Már pedig Bujákon tudvalevően nagyon kevés jutott. A föld tekintélyes részét vette el ugyanis a község egyetlen nagy birtoka, ahová a cifraruhás bujáki lányok — egyéb munkaalukom híján dolgozni jártak. Egy kicsit éhbérért, az elzártság és rászorultság okozta kiszolgáltatottságban.

A mai Buják azonban szemelláthatóan más, mint előde. Az ódon vár még ma is uralkodva tekint szét a környéken. Legfeljebb kopottabb mint valaha. Látszik, hogy sem Bujákon, sem pedig az országban egyebütt nem becsülik túlzottan az effajta történelmi emlékeket. A kastély is megvan. A múltban hébe-hóba megforduló külföldiek helyett most budapesti üzemek dolgozói üdülnek benne. Az uradalomból pedig pompásan vezetett állami gazdaság alakult. Első pillanatra azonban nem is ez, hanem az erőteljes lakásépítkezés tűnik fel a faluba belépő idegennek. Azt mondják — s a kép is ezt mutatja —, hogy két emberöltő alatt nem épült annyi ház, mint az elmúlt tíz év alatt. Buják feszül, kapaszkodik, izmosodik.

Alig húsz éve ide csak gyalogosan, legfeljebb kerékpáron jutott el az ember. Ma pedig rendszeres autóbusszjárat köti össze a falut a tágabb magyar étellel, — nem is beszélve a munkásjáratokról, amelyek tucatjával viszik a bujákiakat a közeli Mátravidék ipari munkahelyeire. Buják tehát felvette a kapcsolatot a világgal, s kilépett paraszt-elzárkózottságából. Egyoldalú parasztkultúrája — népviseletének erkölcsi bázisa — ezzel bomlásnak is indult.

Ez a tény meg is látszik a népviseleten. S talán éppen az utóbbi a legfeltűnőbb a hozzáértő bujáki nézőnek. A díszes viselet szemlátomást szűkül, kopik. Egy-két évtized, vagy talán egy-két esztendő csak, s legfeljebb hírmondója marad. Mert, aki kilépett belőle, az még egyszer nem ölti magára. A gépek világában ez természetes folyamat. Szinte követelmény.

Ünnepnapokon még csupa szín a bujáki utca. Ebben a szintobzódásban — hozzáértő számára — még tisztán kicsendül a viselő kora, családi állapota, az ünnep hangulata.

De már nem sokáig.

A palócok hite szerint az ember halálát egy csillag lefutása jelzi az égen. A bujáki néző, a palóc népviselet halódását látva arra gondol, hogy a magyar kultúrvilág csillagos égboltozatáról is nem sokára letűnik egy ragyogó csillag. S amíg szíve egész melegével köszönti a régi kastély, s az izmosodó, gyarapodó falu új gazdát — azért mégis úgy érzi, hogy ezt a lefutó csillagot érdemes sajnálni.

Dr. Szaniszló József

RÁKÓCZI EMLÉKÉRE

Ha a Pest megyei Üllő községtől Gyömrő felé haladunk, az országút baloldalán egy emlékmű vonja magára a figyelmet. Ezt az egyszerűségében is impozáns emlékművet felajánlásokból és társadalmi munkával a gyömrői Falumúzeum állította emlékezetes ünnepség keretében 250. évfordulója alkalmából annak az eseménynek, hogy II. Rákóczi Ferenc hadai 1705. július 3-án Gyömrő határában, a Mánya-réten táborozott.

A fejedelem, Bercsényi kívánságának engedve, táborát 1705. július elején Ocsáról Gyömrőre, Veresegyházra, majd Váczra tette át. S mivel katonái a nagyszombati és kiliti vereség után kedvüket veszítve, szökődni kezdtek a táborból, 1705. július 3-án a gyömrői Mánya-réten beszédet intézett hozzájuk. A beszéd rendkívül becses irodalomtörténeti dokumentum, mivel ez az egyetlen Rákóczi írásban megmaradt beszéd a közül. A beszédet olvasva, több mint 250 esztendő távlatából is, élesen rajzolódik ki a fejedelem nagyszerű egyénisége, hazaszeretete. (Mindenképpen méltó arra, hogy a természetbarátok teljes terjedelmében megismerhessék.)

Íme a beszéd:

„Nem tudom, vitézek, szívemnek fájdalmat jelentsem-e előttek, vagy pedig méltó bosszúságra gerjesztett elmémet adjam előtökbe. Most ugyan is, ha az elsőt szemlélem, nemde nem, méltó, keserűséget mindazok elibe terjesztem, kik velem együtt hazájok dicsőséges szabadsága mellett életeket felszentelvé, mindenöket elhagyván, zászlóm alá oly véggel jöttek, hogy mindenikünkél mind a győzelem s mind a halál kész legyen? nemde nem méltó, mondom mindazon dicsőséges eltökélését s akaratját a vitéző rendnek hazánk ügyén szánakodó s zokogó szívvel szemlélnem? Elfelejtettem elmúlt keserves sorsaimat, elhallgatom éjjeli nappali fáradtságomat, veszedelmek között forgó állapotomat; és ámbár eddig való szerencsés hadakozásaimat elő nem hozom is, elég okom lehet a panaszra: az ügyünkön általatok ejtett csorba. — Ti voltatok azok a vitézek, kik hazáitokat velem együtt véres verejtékkel s véretekkel a régi szabadsághoz oly közelgő állapotba helyezhettétek és most a köztöttek levő lágyszívűek, a dicsőséges magyar nevet nem érdemlők, az elfajzottak hírnökét, nevüket, dicsőségünket csaknem eltapodták. Lettem volna inkább oly szerencsés, hogy hazánk oltalma mellett veletek együtt gyariló tisztemet halomba rakattam volna, mintsem becstelenségeitek okozó cselekedeteikről kell emlékeznie most élő, de csaknem eltemetett vezérteknek. Mit akartok? vérkíméléssel, harckerüléssel, erősségek elhagyásával, egyszóval szaladással édes hazánkat akarjuk megnyerni; vagy pedig gyalázatos és bizvást mondhatom, hallatlan példatokra feleségeinket, gyermekeinket, magunkat jobbságára vetnünk? Békéljétek meg inkább család ellenségtektől, hogy én is szerencsétlen hadi vezértek nevét letévév tengereken s pusztákon való bujdosással gyalázatba hozatott életemet végezhessem. Törletessék el, nem bánom, inkább eleimnek dicsőséges Rákóczi neve, mintsem tovább ily gyalázatokkal terhelteget napjaimat sirassam. Aldozatok fel személyemet, kezibe adjátok ellenségemnek, csak magatoknak és nemzetünknek kereshessetek azzal szabadságot. Örömet megyek ama sötét tömlőczbe, honnan Istennek szent keze kiszabadított (A bécsűj helyi börtönre utal, ahová 1701-ben XIV. Lajos francia királlyal való levelezése miatt a császár bezáratta, s ahonnan felesége csak hatalmas vétsággal lefizetése ellenében tudta kiszabadítani) és az azt követő gyászos theatrumra vígan lépek, csak tudjam, hogy mindezekkel hazám és nemzetem boldogságát elnyerhetem. Engedjétek, hadd keressem ellenségem fegyverét inkább,

mintsem veletek haldokló gyalázatos életet éljek. Vagy, ha van bennetek magyar vér, és hozzám, nem uratokhoz, de atyátokhoz és testvéretekhez való szeretet: bosszujátok gyalázatunkat azon hazánk árulói büntetésével, kik büs nemzetünknek és mindnyájunknak becsületét gyaşzba ütöttétek. Magatok pedig, ó fialm, ó társaim, segítsétek boldogulástokra való ügyeketemet, vígasztaljátok elkeseredett szívemet, hogy veletek élet s halál között kereshessem, oly szívvel a mint kezdettem, hazánk s mindnyájunk szerencséjére s boldogulására czélzó szándékomat. Nem kívánok birodalmat, nem kincset töletek, nem egyebet az igaz magyar bátor szívvel, hogy ezt a magamval összekapcsolván, veletek éljek és haljak.”

Rákóczi Ferenc gyömrői tartózkodását maradandóan őrzi a beszéd, az emelt emlékmű, de bevéssé az már a környék dolgozóinak szívébe is. A monori járás úttörői rendszeresen ellátogatnak az emlékműhöz, melynek réztábláján Rákóczi beszédének utolsó mondata olvasható, s akadályversenyek és táborúzek rendezésével emlékeznek meg minden év július 3-án a fejedelem gyömrői tartózkodásáról. Az ilyen emléktűrák nagyszerűen kapcsolják össze a természetjárást a haladó hagyományok ápolásával.

Palotai Sándor

VIPERA a Gellérthegyen

Gyermekkoromban egyik kedvenc kiránduló helyünk a Gellérthegy volt. De milyen Gellérthegy? Azt hiszem a mai nemzedék nehezen ismerne rá. ámbár akkor is megvolt a citedella, a kölépcső és a sziklabarlang; de más jóformán semmi. A Gellért Szálló helyén rozoga földszintes ház állott, mögötte a kivájt hegyoldal sárgállott. Néhány viskó állott itt a sáros agyagon, közöttük egy patkoló kovács műhelye. (Erről még lesz szó.)

Hej, de remek sziklamászások estek itt kötélbiztosítás nélkül! Talán kevesen tudják, hogy a barlang felett keskeny peremen lehetett végigmenni, mert ezt később szögesdróttal lezárták. Mi azonban erre közlekedtünk, mert ez „murisabb” volt, nem kis megbotránkozására a rend lojarkkal ékes, fényes csákós, kardos, mellén nagy pléhszámot viselő őrének.

A hegytetőre pedig nem a szép kilátás csábított bennünket. Dehogy kérem; innen vettünk irányt az aznapi harci terület felé. A Kis Gellérthegy irányában nagyon szép kis mandulafa-liget állott, de annak még nem érett be a gyümölcse. Ellenben köröskörül terültek el a szebbnél-szebb gazdátlan kerítés nélküli gyümölcsösök — a mi hadszínterünk. Ház, lakó alig akadt, legfeljebb egy-egy csősz zavarta a nyugalmat. De mi már azt is tudtuk, melyik az a kert, amelynek nincs gazdája — csak néha az örök nem hitték el, hogy ott szedtünk gyümölcsöt. Persze mindig nekik lett igazuk, hiába tiltakoztunk: érveik ha nem is meggyőzők, de leverhetetlenek voltak. De ne bolygassuk a múlt sajjó emlékeit.

Nagyon szép augusztus eleji napon másztunk vagy tizen a sziklák között. Közszájon forgott a tévhít, hogy a Gellérthegy sziklái között viperák tanyáznak. Bennünket is elégszer ijesztettek ezzel, de mivel sohasem találkoztunk velük, kezdtük a dolgot mesének, a felnőttek kitalálásának venni. Minthogy ezen a remek napon is sikerült a hídön két krajcár hídpénz lefizetése nélkül átkerülnünk és pompás őszibarack szüretre volt kilátásunk, vígan másztunk szikláról-sziklára. Egy kisebb szikladarab meglazult a fogásom alatt, még örültem, hogy sikerült egy ugrással kitérni előle, kiáltottam is az utánamjövőre, amikor egyszerre csak a lábam előtt megzörren valami, egy ág emelkedik fel és a következő pillanatban mintha fadarabbal a lábikrámba vágta volna, majd rögtön utána tüzes szűrő fájdalmat éreztem. Eszeveszett ordításban törtem ki és ugrálva fájós lábamat szorongatva táncoltam vad fájdalomamban. Persze a fiúk felém rohantak és kérdezték, mi bajom. Levettem magam a földre:

„Vipera mart meg” — bömböltem.

Első rémületükben a fiúk fejvesztetten menekülni akartak, néhányan magukkal cipelve vonsoztak a földön, de aztán egyiknek eszébe jutott:

„Gyerekek, azt hallottam, hogy a sebet ki kell szívni. Erre megjött mindnek a szava, mindegyik tudott valamit ajánlani:

„Vágjuk ki!”

„Kössük el!” — és így tovább, össze-vissza. Én meg csak fetrengtem.

„Adjatok egy kést!” — kiáltott az egyik fiú és letérdepelt mellém. Kés csak nálam volt, odaadtam, mire elkezdte a sebet vagdosni, majd ordításommal mit sem törődve, nyomkodta ki belőle a vért. Nosza a többiek is neki estek, az egyik szitta a vért, a másik köpködött, néhány bátrabb faággal elment a viperát keresni. Nemsokára fel is harsant az ordításuk és pár percnyi csapkodás után hozták is két gally között a döglött csúszómászót.

Téli táborban

Amikor ezt a szót hallom... tábor, mindig egy régi kis dalocska refrénje jut eszembe; valahogyan így hangzik:

Egyszer csik esztendőben nagytábor,
Egyszer eszünk száraz-babot csajkából;

Te szakács, te szakács, a babra vi-
gyázz,

Mert ha jó Kozma úr, az lesz csak a
gyász.

Hogyne volna, hogyne volna jó vi-
lág... stb.

Akadnak kétkedők, akik a téli tábor szóra azt kérdezik: „Hát az mi csoda?” „Mit lehet télen táborban csinálni?” Hát amikor még olyan féltet is mondok, hogy felejthetetlen tábor-tűzön voltunk és soha szebb négy napot nem is kívánnék magamnak!

A Veszprém megyei KISZ-bizottság téli táborának emlékező sorait forgatom kezemben. „A tábor nagyon jól meg volt szervezve és nagyon jól éreztem magamat... Sokat tanultam a természetjárás tudományából” mondja az egyik veszprémi MŰM tanuló. „Változatos, jó program volt. Kár, hogy csak négy napig tartott” mondja egy pápai diák. „Ha haza megyek 'fertőzni' (már mint túrázni) fogok” mondja a péti Kőolaj egyik fiatal dolgozója. „Prima!ul éreztem magam a táborban. Szervezni fogok otthon” mondja egy bakonyjákói TSZ fiatal. És a sok idézet közül még egyet: „Minden nagyon jó volt. Kedves társaság. Lelkesen szervezek, ha hazamegyek. Gyönyörű helyeken jártunk. Eddig ez volt életem legszebb élménye” mondja Zákó Éva a városi óvodából.

Pedig a dolog nehezen indult. Először Csillebércre szeretnénk volna menni. Leltározás... szólt az elutasító válasz. Körülbelül így jártunk a zirci vándortanuló iskolával is, de a balatonalmádi állami gyermekotthonnal is. Így hát mentőötletnek

Veszprém maradt és a IV-es diákotthon vendéglátó falai fogadtak be bennünket négy napra. Sok fiatalot hívtunk, de „csak” 84-en jöttek. Kis megyei VIT lett belőle. A megye 14 középiskolájának küldöttei, a MŰM intézetek lelkes fiataljai, nagyüzemi „idősebb” fiatalok, TSZ fiúk és lányok töltötték meg első este az ebédőt, hogy az üdvözléssel együtt meghallgassák a tábor célkitűzéseit, a téli táborok belső tartalmi munkáját. Bátorralanul indul az első dal, az első „te”, de azért fiatal a fiatal, azért kiszes a kiszes, hogy csakhamar vidám nevetgelés töltse be a termet.

Még elmondani is sok, hogy mi minden volt ebben a négy napban. Tájékozódás-térképismeret, turista egészségtan, VIT beszámoló, politikai ismertető, színes-vetített képes előadás a Bakonyról, a Magas-Tát-ráról. Előadás és tábor-tűz egyben: a tábor-tűzről. De másnap már az ifjúság rendezte tábor-tűzét. Sokáig emlékezetes marad a nagyüzemiek operációja, a hindu erőművész mutatványa, vagy a kigyóbüvölő nagyszerű mesterkedése. De voltak a fiatalok moziban is, veszprémi városi sétán is. Látták a várat, a műemlékeket, a múzeumot... de a modern Veszprémet is: a kutatóintézetet, az egyetemet.

Legszebb mégis a kirándulás volt. Két hatalmas ikarusz repítette a tavaszi időben a Balaton felé a táborozókat. A Nosztori völgy, Csopak, Balatonfüred, a hajógyárt hatalmas építkezései, séta a már szinte készen álló hajókon, a nagyvázsonyi Kimizsivár helyreállított romjai, a Kab-hegy robusztus tömege, a herendi porcelángyár milliókban ki nem fejezhető értékei felejthetetlen emlékként kísérték a résztvevőket.

Az utolsó este a fiataloké volt. Vacsora után tánc... egészen 10 óráig. Másnap reggel pedig terepverseny a veszprémi dombokon. Fiatalok rendezték a versenyt is, ők készítették az értékelést is. Óriási lelkesedés közepette hirdették ki az eredményt: elsők a veszprémi lányok.

Őszintén szólva... nem hittük, hogy így lesz. A lányok nem na-

„Kis ismerkedés a hajógyártás titkaival és barátkozás a dolgozókkal

gyon szeretik a tájólót, a lépést sem szívesen számolják, na meg alkalmilag még a térképjelekkel is hadilábon állnak. Most az egyszer azonban megcáfolták a róluk terjesztett rágalmat és derekas küzdelemben elsők lettek. De, ami a legfontosabb, szívük volt ezeknek a leányoknak, nemcsak a verseny megnyeréséhez, hanem a díj, két kg nápolyi elosztásához is.

Forró szeretettel mondtak köszönetet a fiatalok a megyei KISZ bizottságnak, a TTB tagjainak, a tábor vezetőségének a felejthetetlen négy napért. És felhangzott a világ legnépszerűbb éneke:

Egy a jelszónk, a béke...

És a szélrózsa minden irányába távozó fiatalok vidáman integettek egymásnak: viszontlátásra április végén, a felszabadulásunk 15. évfordulójára rendezendő nagy ifjúsági versenyen és kilátóavatáson: a Boncsoson.

Dr. Borsi Lőrinc

Visszapillantás a múltba. A nagyvázsonyi Kinizsi-vár restaurációs munkáit tanulmányozzák a tábor résztvevői

(Szathmáry A. felv.)

Ekkor jutott az egyiknek eszébe, hogy ki kellene égetni a sebet. „Vigyünk le a kovácshoz” — javasolták. Úgy is lón. Futólépésben cepeltek le a hegyről, be a kovácshoz. Persze a lábszáram már csupa vér volt, így nem csoda, hogy amikor a kovácshoz berobbant a felajzott gyermekesereg. „Még-marta a vipera” — üvöltéssel, az felkapott a tűzből egy fogót és az eléje tartott sebre nyomta. Akkorát üvöltöttem, hogy a gyerekek ijedtükben — na meg a rúgás következtében is — elejtettek. De a kovács sem volt rest, a polcra lekapott egy kis flaskát és „ebből ígyál csak” kiáltással a számba nyomta. Nyeltem egyet, de oly fuldoklás vett rajtam erőt, hogy azon csak jó pár hátbavágással tudtak segíteni.

Késő délután tértem magamhoz a kezelés után.

„Na fiam, hogy vagy? — kérdezte a kovács. Csak bágyadtan vigyorgtam. Felsegített, leverte rólam a port, vizes ruhával letörölte az arcomat, adott egy barackot — a fejemre — és utamra engedett, de az ajtóból még rám szólt:

„Hé gyerek, nesze itt a viperád, vidd haza!” Ezzel elem dobta nagy nevetve.

Sikló volt.

Forgács Géza

Felkészülés a kerékpáros túrákra

Közel másfél évszázada indult hódító útjára Drais velocipedje. A nehézkes fából készült alkotmányt, a két kereket összekötő farúdra helyezett párnán ülve, a földet érő lábakkal kellett előre lökdöni. A gúnyos megjegyzések ellenére is rohamosan elterjedt ez a kezdetleges jármű.

A korszerű kerékpár kialakulását a technika rohamos fejlődése hozta meg.

Ma már a síkvidéki városokban és falvakban lakó családoknál 1-2 kerékpár biztosan található. Igen nagy a kerékpárok száma Budapesten és a hegyi településeken is.

Közlekedési felhasználása mellett a természet szépségeinek felkeresésében is tért hódít és megindult a rendszeres kerékpáros túrazás is. Gondoljunk csak a hétvégi napokra, amikor a kerékpárosok ezrei lepik el a Balaton, a Duna-kanalyar, a Bükk és hazánk egyéb útjait.

A kerékpár igen jó segítőtársnak bizonyult a túrák alkalmával. Kényelmesen 60-100 km-t is megtehetünk naponta — a tereptől függően — s így pár napos túra keretében egész hegyvidéket, vagy országrészt tudunk bejárni. Persze első feltétel, ha rendszeresen akarunk túrázni, hogy megfelelő kerékpárt válasszunk ki magunknak.

Túrázásra legalkalmasabb az erős acélvázú, fémbroncos, kontrafékes szabaddonfutó, első-hátófékes, lánckerék-sebességváltós kerékpár, melyet csomagtartóval és világító berendezéssel is felszereltek. Új kerékpárunkat használat előtt át kell vizsgálnunk, a csavarokat, anyákat utána kell húznunk. Meg kell vizsgálnunk, hogy a csapágycsuk és forgórészek zsírozása, illetve olajozása megfelelő-e. Mielőtt kerékpárunkkal hosszabb túrára mennénk, tegyünk rövidebb előtúrákat, melyen gépünk kisebb-nagyobb hiányosságait felismerhetjük és kijavíthatjuk.

A fentiekben kívül javasolunk egy-két kisebb átalakítást is: dinamókat, amennyiben az első villára szerelt, tegyük át a hátsó villára. Így elkerülhetjük, hogy a rázó utakon könnyen meglezáló dinamó elfordulás esetén befekesse az első kereket. A hátsó kerék hirtelen lefékezése legfeljebb oldalra való elcsúszást okoz, amely még terhelt gép esetén sem olyan veszélyes mint az előbbi.

A szerszámtartó táskát rendszerint a nyereg első része alá, a pumpát pedig a vízszintes vázra erősítik. Mivel a szerszámtáska a láb szabad mozgását akadályozza, tegyük át a nyeregülés hátsó része alá a váz és a sarvédő közé. A pumpát tartó szerelvényt ezután tegyük az ülés alatti függőleges vázra.

Túráink alkalmával egyéb csomagokat a vízszintes vázra ne tegyünk. Akadályozzák a láb szabad mozgását, előre-nátra csúszkálásuk pedig veszélyezteti az egyensúlyt.

A hátón vitt csomag kényelmetlen, gátolja a levegő szabad mozgását, ezért felszerelésünket kizárólag a csomagtartón, vagy az általunk készített, a csomagtartótól kétoldalt lefogó kerékpáros-nyereg-táskában vigyük. Ehhez először is a gyárilag készített csomagtartót tanácsos meg-

3. ábra

erősíteni. Hegesztéses, vagy csavarozható eljárással mindkét oldalán kössük össze a csomagtartó rács vízszintes vasát az eredeti tartóval, közvetlen a kerékgagy feletti függőleges laposvasal, vagy vékony csővel (1. ábra).

A kerékpár nyeregűtáskákat erős vitorlavászonból, sátorlapból, vagy más vízhatlan anyagból készíthetjük. Mérete igazodjon a kerékpárhoz, illetve a csomagtartóhoz. A táskák szélessége egyezzen a csomagtartó hosszával, míg hosszúsága a csomagtartótól a kerékgagy felett 1-2 centivel végződjen. Melysége 12-15 centiméter legyen, hogy nagyobb ételdoboz is kényelmesen elférjen benne. Az anyag széleit szűgkük be, így erősebbek. A lecsukható tetőt egy, vagy két csattal erősítsük le. A két nyeregűtáskát a csomagtartó szélességének megfelelően 2-3 szíjjal, vagy annak teljes hosszában, a táskák anyagából szabott széles csikkal erősítsük össze. A csomagtartóra kerülő egyéb felszerelések megerősítésére mindkét oldalán két-két hosszabb szíjat vagy erős anyagból készült hevedert erősítsünk (2. ábra). A csomagtartóra felszerelésünk hátszákbán, vagy pormentes csomagolásban kerüljön (3. ábra). Ivóvíz kulacsunkat legjobb a nyereg alá csatolni és az ütődések elkerülése végett gumiszállal rögzíteni. Amennyiben „kerékpáros” kulacsunk van, úgy azt a kormányra erősítsük.

Túrák alkalmával előfordulhat kisebb-nagyobb hibák kijavítására feltétlenül vigyünk magunkkal egyénileg különféle szerelőkulcsokat, csavarhúzókat, kombinált fogót, küllőhúzókat, ragasztót és gumifoltot, vagy gyorsvulkanizálókat és szorítókat, csiszolóvászart, benzint, pót szelepgumit, lámpaalzót, pumpatömlőt, rongyot, zsineget és drótot.

Hosszabb és nagyobb létszámú túrák alkalmával a fentiekben kívül — 2-3 személynként — vigyünk még magunkkal pótláncot, 1-2 belsőgumit, egyetemes kulcsot, kalapácsot, tartalék csavarokat és anyákat, olajozókanntát stb. Nagy előny, ha egy csoportban túrázóknak egy típusú kerékpárjuk van, mert így a pótlakészrellátás sokkal könnyebben biztosítható.

A kerékpárok tisztítását, karbantartását és javítását következő számban ismertetjük.

Bokody József

FÉNYKÉPEZÉS

Fényképek kiállításra, pályázatra

Biztosan vannak amatőrársaink között, akik már küldték képét fényképpályázatra, ám azok nem az általuk remélt eredményért érték el, sőt, esetleg erősebb bírálatot is kaptak! Szeretnénk itt néhány sorban segítséget nyújtani ahhoz, hogy az egyébként jó felvételt mint kiállítási kép is megüsse a mértéket.

Amennyiben a pályázat megköti a témát, akkor ehhez kell tartanunk magunkat; egyébként bármilyen téma alkalmas kiállítási képeknek. Ma a szocializmus építése korszakában általában az élet különböző megnyilvánulásait kell ábrázolnunk fényképeinken. Persze ez nemcsak az ember fényképezését jelenti, hiszen pl. a természet élete (vihar, napsütés, szél

stb.) turistáinknak hálás téma lehet. Téma minden, amit látunk, csak a fotóson múlik, hogyan látja, illetve fényképezi azt.

Előhívott filmjeinkről készítsünk kontakt másolatot, Leica-negatív esetén kisebb méretű negatívást. Ezek gondos átvizsgálásával állapítsuk meg, melyek azok a felvételek, amelyek alkalmasak, hogy belőlük kiállítási képet készítsünk. A kiállításra szánt képek negatívjait ajánlatos rögtön kiválasztani a többiből és a leggondosabb módon tárolni, nehogy sérülést szenvedjenek.

Mielőtt a megfelelő nagyságú kiállítási kép elkészítéséhez fogunk, javasoljuk kb. 9X12-es nagymásolat készítését, ezen meghatározzuk a kép kivágását. Kivágásnak nevezzük azt, amikor a negatívon levő, de a kép mondanivalója szempontjából felesleges részeket elhagyjuk. (Meg kell jegyeznünk, hogy erre már a felvétel során is figyelemmel kell lenni, így a nagyításnál a negatív egész, vagy túlnyomó részét hasznosítani tudjuk.) A képkivágást a nagymásolaton vastagon megjelöljük, esetleg esetleg levágjuk. Ne zavarjon bennünket, hogy kivágás után képpünk mérete nem egyezik a boltban árusított szabvány méretekkel (24X30, 30X40 stb.), mert azokat a kép mondanivalója, kompozíciója, valamint a téma térbehelyezése szabja meg. Ugyancsak megállapíthatjuk ezen a képen a tülsötét, illetve túlvilágos részeket, melyeket majd takarással, ill. rávilágítással kell összhangba hozni. Ezután még a nagyítópapír felületét kell megválasztanunk és hozzáfoghatunk a kiállítási kép nagyításához.

A nagyítási munkánál a legnagyobb gondossággal és pontossággal érhetünk el jó eredményt. Elsősorban nagyítógéppunket kell tőkéletesen portalánitanunk, különösen a kondenzor lencsét. A negatívot ajánlatos gépbehelyezés előtt finom ecsettel megtisztítani a portól.

Az alapeszkára erősített fehér papíron megjelöljük — a nagymásolat alapján — a megfelelő méretű képkivágást, majd a kép világosabb és sötétebb részeire helyezett próbacsíkokkal megállapítjuk a helyes exponálási, ill. takarási és rávilágítási időket. Az exponálásnál a következő módszert ajánljuk: a papír megfelelő elhelyezése után, tenyerünket a nagyító gép objektive elé téve, bekapcsoljuk a nagyítót, ill. félrehúzzuk a piros üveget. Néhány másodpernyi várakozás után — amely alatt a gép esetleges rezgése lecsillapodik — elrántjuk tenyerünket, majd a kívánt expozíciós idő után hirtelen mozdulattal újra visszahelyezzük a fény útjába, majd kikapcsoljuk a nagyítót. Ez a módszer azért jó, mert kezünk formázásával az expozíció közben együtt a kívánt takarásokat és rávilágításokat is el tudjuk végezni.

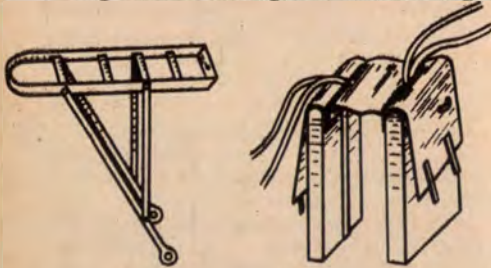
Az előhívás, fixálás, mosás, szárítás (tűlkörfenyészés) után a pontozó retus következik. Elengedhetetlen művelet ez, mely a kép hibáit (fehér, vagy fekete pontok, vonalak) kell, hogy eltüntesse. A pályázatot lebecsülését jelenti — nem is szóva arról, hogy az értékelésnél nagy hátrányt jelent — ha valaki kipontozatlan képet küld be. Tűhgyes, gyengén nedves ecsettel kell a retus festéket a kívánt helyekre felrakni. Tekintettel arra, hogy a hibák általában a negatív, ill. a nagyító gép porosodásából adódnak, a fentebb említett tisztogatás nem hiábavaló munka.

A kép elkészülte után helyes, ha feljegyezzük a laboratóriumi munka adatait, így, ha esetleg meg kell ismételni a képet, munkánk könnyebbé válik. Ezzel a kiállítási kép tulajdonképpen készen van.

Hátoldalára feírjuk a kép címét és a pályázat által megkívánt adatokat (jelige, vagy név, felvételi adatok stb.). Ajánlatos a beküldéskor a képet két kemény lap (karton) közé tenni, így biztosítjuk szállítási közbeni sértetlenségét (a két lapra feltűnően írjuk rá a nevet és lakcímet!).

Reméljük, hogy ezen tanácsaink jónéhány amatőrársunknak segítségére szolgálnak és még több turista fotós pályával fogunk találkozni a legközelebbi fényképpályázatokon.

Brett Pál—Beller Iván

1. ábra

2. ábra

METEOROLÓGIA

Néhány szó a tornádókról...

Sokan talán furcsának vélik, hogy a tornádókról írunk Magyarországon. A valóság az, hogy igen ritkán, de nálunk is előfordulhatnak. Éppen, mert igen ritkák, rendkívül fontos, ha valaki szemtanúja egy ilyen jelenségnek, hogy azt pontosan megfigyelje és leírja. Ezzel nagy segítséget nyújthat hazánk időjárás-kutatásának. Hasonlóképpen értékes megfigyelések a tornádó kialakulásának kezdeti jelenségei is, mint pl. felhőtölcsérek.

Nem is olyan régen, 1955. június 8-án volt utoljára hazánkban pusztító tornádó, mégpedig a Hortobágyon, ahol sajnos több halálos áldozatot követelt, súlyos sebesüléseket és nagy károkat okozott. Ennek előtte, 1924. június 13-án, Bián és környékén pusztított tornádó, szintén súlyos károkat és több halálesetet okozva.

Mi is a tornádó?

A tornádó az örvénylő nagy szélviharok egyik fajtája. Nagy magasságokban keletkező (6–10 km), kisebb átmérőjű igen erőteljes légörvény. A benne felszabaduló energia messze felülmúlja egy atom- vagy hidrogénbomba energiáját. Csak akkor lesz belőle tornádó, ha eléri a földre. Ha nem ér le, akkor felhőörvény vagy felhőtölcsér a neve. Legtöbbször a felhőtölcsér alatt teljes szélszél uralkodik. Amikor leér a földre, félelmes látványt nyújt, hiszen a magasba ragad mindent, ami útjába akad. A légmozgás rendszerint az óramutató járásával ellenkező irányú. A tornádó középpontjában a légnyomás rendkívül alacsony, gyakran 700 mm alatti. Az örvénytest átmérője 5–10 és 500–2000 m között változik. Haladási sebessége 40–100 km óránként. A tornádó forgási sebessége a belső részekben elérheti a 400, rendkívüli esetekben a 800, sőt az 1000 km/ó sebességet is. Sebességét persze csak számítások segítségével állapíthatjuk meg, mert olyan számszerű mérőeszközökkel, amivel ezt megmérhetik és gyors fellépése, valamint kis területen való átvonulása nem teszi lehetővé, hogy éppen műszerrel megmérjük. (A blai tornádónál 90 m/mp-es sebességet számoltak ki). Mivel a tornádó csak egy-két percig, vagy még kevesebb ideig tartózkodik egy helyen, szűk tér és időbeli határok között pusztít. Ez a pusztítás azonban igen nagy.

Megfigyelték, hogy a tornádó nyugatról kelet felé halad, így fejlődésének előjelei nyugatról igen jól megfigyelhetők. A tornádó helyi jelenség. Vonulási hossza általában 100–200 km. Élettartama legfeljebb 1 óra. A tornádók felléptének leggyakoribb időpontja a délutáni órákra esik és főleg tavasszal és nyáron jelntkezik, amikor a hőmérsékleti viszonyokban nagy ellentéték jöhet-

nek létre. Ez különben keletkezési feltétele is. Ügyszintén fontos a nagy nedvességtartalom és a labilis légköri egyensúly. A tornádó örvényteste a magasban, mint vízszintes henger jön létre és csak később lesz belőle függélyes tengelyű légörvény.

A tornádó a tölcserben lévő szívóhatás következtében a föld felszínéről különböző tárgyakat a magasba emel és azokat távolabbi helyen leejti. Ha a tornádó víz fölé ér, a vizet szökőkút módjára a magasba emeli, ekkor vizitölcsér a neve. A Balatonon is nagyritkán megfigyelhető. (Fényképet még nem sikerült készíteni róla).

A rombolás hatása a tölcser középpontjában a legerősebb. Az épületek tulajdonképpen felrobbannak. A hirtelen légnyomáscsökkenés okozza ezt. Előfordul, hogy hol leereszkedik, hol felemelkedik és így szaggatottan pusztít. Mivel messziről jól látható haladási iránya, ki is lehet előle térni, különösen nálunk, ahol rendszerint kisebb az átmérője.

Meg kell említeni, hogy keletkezésének pontos és teljes mértékben kielégítő magyarázatát még ma sem tudjuk. Az utóbbi években számtalan kísérlet folyt megfigyelésére a legmodernebb eszközökkel.

A tornádó rendszerint nagyobb időjárási események egy részlete. Ahol gyakori a fellépése, ott újabban radarkészülékekkel előre jelzik, mint pl. Wichtában (Kansas államban).

Hazánkban igen ritka és véletlen jelenségnek tekinthető. Előrejelezni nem lehet. Ha meg is van a kialakulásának lehetősége, nem volna célszerű bemozdani, mert csak pánikot keltene. Az ember ma még tehetetlen a tornádóval szemben, csak védekezésre szorítkozhat. Z. A.

Nemzetközi H * I * R * E * K

Fanatikus apostolai támadtak Angliában egy újszerű sportágnak, amelyről egyelőre nem lehet megállapítani, hogy amennyiben egyáltalán akadnak hasonló megszállottjai — a marathoni futáshoz, vagy a vándorsporthoz kerül majd közelebbi rokonságba. Közel 200 km (110 mérőföld) országúti vándorlással, helyesebben enyhe futással érkeztek az indulók Birminghamból a londoni Hyde-Park márványkapujánál célba, és onnan bepólyázott lábakkal egyenesen a kórházba.

Az újszerű sportszervező egyik hőse egy orosz származású 56 éves asszony, dr. Barbara Moore, aki 26 óra 25 perc alatt járta be a távolságot, tehát óránként átlag 7 és fél km-es tempóval haladt. Mögötte maradt Mick Desmond, az angol légierő tisztje, 32 óra 15 perc idővel, de fogadkozik, hogy megfelelő edzés után 26 órára fogja csökkenteni idejét. Két másik versenyző, ugyancsak fiatal katonák, időt vesztek azáltal, hogy útközben rendőrök megállított-

ták, nyilván futva menekülő tolvajoknak nézték őket.

Öt fiatal osztrák alpinista indul március 28-án a Himalájába. Vezetőjük a 25 éves Wolfgang Stefan elektrotechnikus, aki 1958-ban a hírhedt Eiger-Nordwand megmászásával tette nevét ismertté. Az expedíció célja a 7885 m magas Disztágit-Szár megmásása Nyugat-Karakórumban, amelynek megmászásával 1957-ben egy angol, 1959-ben egy svájci expedíció próbálkozott sikertelenül. Az osztrákok a kiindulási tábor 4500 m magasságban tervezik felállítani, ahonnan még 50 km távot kell gyalog megjárniuk, hogy a magábanálló jéghegy megmászását megkezdhessék.

A New York Herald Tribune hírt ad a holland Új Ginea területén húzódó ismeretlen hegylánc felderítésére indult francia expedícióról, amelynek sikerült egy 11500 láb magas csúcs sziklafalának megmásítása. Az expedíció vezetője, Pierre-Dominique Gaisseau kábeljelentése szerint az időjárás rendkívül kedvezőtlen volt, aminek következtében két teherhordó életét vesztette és az expedíció valamennyi tagja teljesen kimerült állapotban van. Az „Humanité” közlése szerint a franciák 60 teherhordót vettek maguk mellé egy ismeretlen pápua törzsből, amelynek skalpolás helyett állítólag a lefejezés van divatban.

Tudományos kutatások folynak Salzkammergutban a Dachstein Mamutbarlangjának feltárására. Eddig feltárt 20 km hosszú járataival a Dachsteinmammuthöhle Európa nagyság tekintetében harmadik barlangja. Már eddig is 7 emelete volt feltárva, a nyolcadikat legújabbban fedezték fel. A múlt nyáron dr. Hubert Trimmel vezetésével tudományos expedíció kutatta át a barlang ún. Windstollenlabirintját, hogy a karsztjelenségeket „alulról” tanulmányozza, tekintettel arra, hogy a karsztrégiók geológiai adottságai a művelés alatt álló területekre kedvezőtlenek és ezekre korlátozóan hatnak.

Ezen a gyakorlati szempontból fontos megállapításon kívül szigorúan tudományos szempontból is nagy jelentősége van a barlangkutatásnak: dr. Herbert W. Franke bécsi fizikus megállapította, hogy a cseppkövekben igen csekély mennyiségben rádióaktív anyag, a C 14 rádiócarbon fordul elő. Bár ennek a minimális koncentrációnak kisugárzása alig vehető észre és veszélyesnek egyáltalán nem mondható, mindazonáltal elég erős ahhoz, hogy komplikált mérőeszközökkel megállapítható legyen. Minthogy a sugárzás intenzitása a cseppkövek korával csökken, lehetővé vált ezáltal elsősorban keletkezésük idejének megállapítása és ez alapon eszközölte dr. Karl Ottó München a heidelbergi egyetemen az első méréseket.

A Helyiipari Természetbarát Egyesület menedékházat létesít a régi peskóalji turistaházból. A ház — gyümölcsös mellett — évekig gazdasági célt szolgált. Most a tevékeny egyesület megszerezte az engedélyt, elkészítették az átépítés terveit s hozzákezdtek a munkához. Egyben újjáépítik a ház közelében fakadó Természetbarát-forrást is.

Megalakult a Vagyipari Természetbarát Egyesület. Február elején tartotta az új egyesület első országos értekezletét a szakszervezet központjában. Óriási jelentőségű, hogy a néhez és sokszor egészségtelen munkakörülmények között dolgozók minél nagyobb tömegét vigyék a szabad természetbe. Kormányzatunk már hozott intézkedéseket a munkaidő csökkentésére az egészségre káros munkahelyeken, de nem mindegy, hogy a dolgozók hogyan töltik el a több szabadidőt. Az egyesület nemcsak feladatokkal indul s az országos értekezlet bizonyította, ennek tudatában is vannak. **Eredményes munkát kívánunk az új egyesületnek.**

A kőbányai Textilművek természetbarát szakosztálya havonként természetjáró totót rendez. Minden alkalommal 12 kérdést adnak fel turista ismeretekből. A tizenkét találatos nyertest költségmentesen két-napos túrára viszik el.

Az újpesti Spartakusz természetjárók jelmezbált rendeztek a nagyhideghegyi turistaházban. Másirányú elfoglaltság miatt nem tudtunk részt venni a vidám rendezvényen, de utólag néhány tanácsot adunk a felhasználható jelmezre.

Versenyzők lepkegyűjteményükkel, turistaszékükkel és bármiféle jelvény nélkül álcázhatják legjobban magukat. A verseny ellenzőinek tornacipő és atléta trikó, csapzott haj a legelőnyösebb. A keverők szük mellényben jelenjenek meg. A TKV-ra haragvók féldeciket igyanak és étlap szerint étkezzenek. A javaslatokat még korántsem merítettük ki, továbbiakat, a módszerek tökéletesítése érdekében szívesen fogadunk és közre-adunk.

A V. Meteor után a helyiipariak rendeztek jól sikerült „háztömbkörü-

Az újpesti TTE tagjai helyreállítják a Hubertus-kunyhót

li” versenyt Budapesten. Budapest jellegzetes nevezetességeit, kevésbé ismert műemlékeit kellett a versenyzőknek megtalálniuk és számos kérdésre választ adni.

A Művész TE — az egyesület jellegét figyelembe véve — a Néphadsereg színházában folytatott tanulságos sétát.

A Közalkalmazott TE ez évben „Szép kilátás” néven gyalogos jelvénytörő túrákat írt ki. A központilag elkészített túrák felölelik az ország legszebb kilátást nyújtó hegycsúcsait s egyben megismertetik a túrák résztvevőit hazánk tájaival.

A Bács megyei pedagógusok áprilisban háromnapos túrára mennek a Gerecsébe, májusban a Bükkbe készülnek. A túrákat autóbuszok igénybevételeivel rendezik, útközben megtekintve az üzemeket, új építkezéseket, történelmi emlékeket.

A Meteorosok februárban Székesfehérvárra, márciusban Balassagyarmat-Szécsény vidékére terveznek városlátogatást. Bő túraprogramjukban többször találkozunk a Gödöllő vidékére szervezendő túrákkal.

Az egyesület kiírta a IV. Pályi Tivadar elméleti versenyt. Márciusban Budapesten, Pécsen, Szegeden és Szilvásváradon egyidőben rendezik meg a nagy érdeklődéssel kísért versenyt.

A Pestmegyei Természetbarát Szövetség március 19—20-án rendezi tavaszi megyei találkozóját. Túrakupa versenyüket januárban kezdték és november végéig kerül sor az egyes fordulókra.

A Nógrád megyei TSZ március 13-án rendezi Petőfi Sándor természetjáró tájékoztató versenyét. A háromfős csapatok nevezési határideje március 1.

A megyei TST elnöke kinevezte a Természetbarát Szövetség elnökségét. Az új elnökség megalakította a szakbizottságokat, megtárgyalta és elfogadta az évi programot.

A Csongrád megyei TSZ éves programja keretében számos alföldi túrát és versenyt rendez. A Vetyeháton a Tanácsköztársaság tiszteletére készült emlékművet március 20-án avatják.

Harkányon a strandot téli használatra is alkalmassá tették, a Mecsekben túrázók érdekes új lehetőséghez jutnak. A megyei Tanács és az Idegenforgalmi Hivatal vezetői február 6-án nyitották meg ünnepélyes keretek között az új téli fürdőt.

A Budai hegyek leggyönyörűbb sétaútvonalát, a Glück Frigyes utat (Hüvösvölgytől Pálvölgyig) rendbehozták. A szépen sóderozott és karbantartott út kiválóan alkalmas félnapos sétákra, a természetjárás megkedvelésére.

Különösen újonnan belépőket lehet szakszerűen bevezetni a természetjárásba, megtanítani az elemi ismeretekre.

A januárban beköszöntött igazi tél felajzotta a természetjárók szíveit, és a tervezett, de komoly objektív körülményektől függő síturák, téli kirándulások sorra megvalósultak.

A Budapesti Postalgazgatóság szakosztálya síturáját január közepén a Bükkbe vezette. Február elején háromnapos börzsönyi sítúra színesített programjukat. Az erről hírt adó körlevelükben értékelik az elmúlt év eredményeit. A túranapok száma: az év napjainak 25 százaléka! A 377 résztvevő 2306 km-t tett meg 48 túra során. A szinteket tekintve 32-szer tehetnének egymásra a Kékes csúcsát, ide „értek fel” a szakosztály tagjai. Érdekes megfigyelni a túranapok hegység szerinti elosztásának néhány részletét: Budai hg 16, Zempléni hg. 13, Börzsöny hg. 10, Bükk hg. 11 nap. A fővárosához közel és távol eső hegységek felkeresésének aránya a gondos szervezésre, az eseménynaptár körültekintő összeállítására enged következtetni.

A szakosztály munkája nem szünetelt az új év elején sem. Eddig minden vasárnap vezettek túrát, már készülnek a március végi bakonyi portyázásra. Erről a túráról előzetesen színvonalas vetített-képes előadást tartottak.

Az 1960-as év jelentős kezdeményezéseiről, a természetjáró élet „újításairól” már többször hírt adtunk. Ezt szeretnénk most folytatni, hogy az érdekes ötletek minél nagyobb körben valósulhassanak meg.

Az Építők szombathelyi osztályának „Új esztendő — új tervek” c. kiadványából idézzük:

„Célunk kettős: az egészséges életmód biztosítása a túrákkal járó testi erőlkifejtés, a mindennapi megszokott életből való kikapcsolódás során. Másrésről látó körünk állandó tagítása, új tájak, új városok, népszokások, szocialista államunk új vívmányainak megismerése. Ez évben tervbe vettük néhány nagyobb építkezés meglátogatását 1—1 túra alkalmával. Erősíteni akarjuk versenycsapatunkat. E cél érdekében továbbra is folytatjuk a már megkezdett „Tereptani és versenyzői ismeretek” c. előadásokat. A vizsgát előreláthatólag az Építők Napján rendezzük. Az 1960. évben jelvénytörő túrasorozatot indítunk, melynek célja meggyéni megismerése. Aki a tíz ilyen túrából legalább ötön részt vesz, megkapja az „Ismerd meg megyédet” emlékjelvényt.”

A Kaposvári Cukorgyár természetjárói a Somogy megyei TSZ-szel közösen készülnek április 3—4-re. Ekkor rendezik meg a Kaposvár-Szentlászló útvonalon a felszabadulási emléktúrát. A túra során valamennyi résztvevő ismereteket szerez a természetjárás ismereteiből, a sátorverésből, tűzrakásból, és főzésből, elsősegélynyújtásból.

Hivatalos közlemények

Az ez évi cseretúrákra csak az egyesületeknél lehet jelentkezni. Egyéni jelentkezést a szövetség nem fogad el. Szigorú utasítást adott a szövetség az egyesületeknek, hogy csak olyan természetjárók jelentkezését fogadják el és továbbítsák, akik bizonyíthatóan turisták, bírják a napi 6—7 órás gyaloglást, teljes felszereléssel és hozzászoktak az egyszerű turista szálláshoz.

Az egyesületek a jelentkezéseket összegyűjtik és a szakosztályok ajánlásai alapján állítják össze a szövetség felé javaslandókat. Tekintve, hogy meghatározott számú személy utazhat cseretúrára, kívánatos, hogy az egyesületek az arra érdemeseknek biztosítsák a kedvezményes külföldi utazás lehetőségét. A cseretúrák a Szovjetunióba (Krim, Grúz hadiút, Szuhumi hadiút, Fekete-tenger), Csehszlovákia (Magas-Tátra, Karlovy Vary), Bulgária és a Német Demokratikus Köztársaság több tájára irányulnak.

A szövetség Vízitúra Bizottsága összegyűjti a vízitúrázással foglalkozó osztályok adatait. A 25. sz. szövetségi körlevélhez mellékelte kérdőív kitöltését és hamaros visszaküldését

kéri minden természetjáró osztálytól.

Ez évben is megrendezik a hagyományos Nemzetközi Duna-túrát. Csak érvényes természetbarát igazolvány, vízijártassági vizsga birtokában és három központi rendezésű vízitúrán részt vevés alapján lehet jelentkezni. Részletes feltételeket március végén adnak ki.

Február közepén indult meg a szövetség Túra- és Oktatási Bizottságainak közös rendezésében a külföldi cseretúrák hazai vezető-képző tanfolyama. A résztvevők előadásokon és gyakorlótúrákon ismerkednek meg a túraútvonalakkal, a túravezetés szervezési és gazdasági teendőivel. Külön előadásokat hallgatnak az érkező természetjárók országairól. „Beszélgetés vendégeink hazájáról” címmel. A részvétel feltételei közé elsősorban a nyelvtudás és legalább a bronzfokozatú túravezetői vizsga tartozik. A tanfolyam végén a hallgatók vizsgát tesznek.

A Könyvtár és Múzeumi Bizottság tervezi turistamúzeum anyagának összegyűjtését. Mindenekelőtt a hivatalos szervekkel veszik fel az érintkezést, hogy a régi múzeum és könyvtár anyagát felkutassák. Az

önálló múzeum létrehozásáig a rendszerezett anyagot a Sportmúzeum helyiségében kívánják a nagyközönségnek bemutatni.

A Testnevelési Tudományos Tanács hazánk felszabadulásának 15. évfordulója alkalmából emlékkiállítás rendez „Sport a művészetben” címmel.

A kiállítás rendezői különös gondot kívánnak fordítani az egyes sportágak magyar történetére a történelmi korszakok tárgyi emlékeinek, a sporttal kapcsolatos legszebb művészeti alkotásoknak bemutatásával.

Felhívjuk szervezeteink figyelmét, hogy a működési területükön található és a kiállításra javasolt emlékekről, tárgyakról értesítsék a szövetség irodáját.

Egyes területi szövetségekhez kiadott tagbélyegek végleges elszámolása után a Magyar Természetbarát Szövetség taglétszáma 1959. december 31-én:

felőtt	28 398
ifjúsági	5 982
össz.	34 380

A nyilvántartott versenyzők száma 2227, ebből minősített 681, rajtengedélyes 1546.

Az adatokat részletesen — megyénként, egyesületenként — most dolgozzák fel.

A BÖRZSÖNY BÜKK MÁTRA

hótartó vidéke remek
sielést nyújt a télutón

★

Töltse a hétvégét a
turistaházakban

★

Érdeklődés:

Turistaházakat Kezelő Vállalat
Budapest, VI., Lenin körút 55.

A MINŐSÍTÉS RŐL

Az MTST elnöksége 1959 novemberében tárgyalta és elfogadta az egységes sportminősítési és nyilvántartási szabályzatot.

Az MTST elnöksége ezzel a határozatával lezárta azt a zűrzavart, amit az ellenforradalom ezen a területen is okozott. Egyrészt a rend helyreállítása, másrészt a Testnevelési és Sportmozgalom továbbfejlesztése érdekében és az időközben beállott szervezeti változások tették szükségessé az új sportminősítési szabályzat kiadását. Az 1960. január 1-én életbe lépő szabályzat meghatározza a természetjáró tájékozdási versenysportban is azokat a követelményeket, melyeket a különböző osztályú természetjáró tájékozdási versenyzőket a minősítés megszerzéséhez teljesíteni kell.

Az új minősítési rend, annak szintjei — 2 évig lesznek érvényben.

A határozat kimondja, hogy azok a sportolók, akik a régi minősítési szabályzat alapján [27/1955. (OTSB K. 12.)] valamely osztályban minősítést szereztek, megtartják minőségüket. Az új minősítéseket az 1960. évben elért eredmények alapján kell jelen szabályzat figyelembevételével kérni.

A tájékozdási versenyzéssel elérhető minősítési szintek teljesítése érdekében azoknak a természetbarátoknak, akik versenyzéssel is foglalkoznak, igen sokoldalúan kell képezniük magukat. A magasabb osztályszint eléréseért folyó felkészülés a természetjáró versenyzőtől rendszeres, komoly munkát, céltudatos életmódot, erkölcsi, akarati, szellemi tulajdonságai, képességei állandó fejlesztését követeli meg. És ez elősegíti az egészséges szocialista ember-típus kialakulását; a versenyző egyben a természetjárás jellegéből fakadóan komoly tevékenységet fejt ki annak érdekében is, hogy mind a dolgozók, mind az ifjúság széles tömegeit ismerteti meg a természetjárás testet és lelket felüdítő hatásával azáltal, hogy — mint jól képzett túravezető — a versenyzés mellett rendszeresen vezet túrákat, vagy mint túrarésztvevő is tanítja, oktatja, nevei a túrán résztvevőket.

A határozat a természetjárás területén tehát a tájékozdási versenyek alapján elérhető minősítési követelményeket hagyta jóvá és nem foglalkozik a túrázóknak minősítésével.

Nem foglalkozik a határozat a túrázókkal, mert azok részére a turistaság jellegéből fakadóan egy jelvénytudó rendszer kidolgozása szükséges. Ennek a kidolgozását azonban sürgősen várjuk a Magyar Természetbarát Szövetségtől, mert mind a régi túrázók, mind a természetbarát-mozgalomba most bekapcsolódók részére ösztönzőleg hat az, ha egy jelvényrel is, de dokumentálhatják, milyen mértékben ismerték meg hazájukat (milyen hegyvidékeket, milyen tájakat kerestek fel), mennyire járatosak a természetjárással kapcsolatos tudnivalókban (tájékozdás, botanika, geológia, földrajz, történelem), milyen rendszeresen túráznak (hogyan vesznek részt egyesületi rendezvényein), és munkájukkal hogyan járultak hozzá valamely közösségi turisztalétesítményhez (forrásfoglalás, útjelzés, turistaház-építés).

Ezeknek a feladatoknak, követelményeknek meghatározása, rendszerbe foglalása nem kis feladat és alapos munkát kíván, de nem megoldhatatlan és reméljük nem kell soká várni rá.

Hol a Disznófő

„Szomorúan láttam, hogy lebontották a budai hegyek egyik közismert nevezetességét; a Disznófő-forrást. Lebontották a forrásfoglalást támfalát és a támfal mögötti téglaboltot. Lebontották és elszállították a nevezetes bronz vaddisznófőt. A régi forrás helyén a földet is kiszedték. Csodálkozom, hogy sem a műemlék védelmére hivatott szerv, sem pedig a turistae egyesületek nem figyeltek fel és nem tiltakoztak ez ellen.”

Egy természetbarát

Egyik napilapunkban jelent meg a fenti kérdés. Megismételtük mi is ezt a kérdést, mert 34 ezer szervezeti turista, sok tízezer vasárnapi kiránduló várja a választ.

Tudjuk, hogy nem hagyják veszni ezt a műemléket, de túl hosszúnak tartjuk az újjáépítés idejét.

A PEST MEGYEI tanács Idegenforgalmi Hivatala ízléses prospektust adott ki Dobogókőről, Penc-Csóvár és Ráckeve vidékéről. Kérésre szívesen megküldik. (Bp. VI. Bajcsy-Zsilinszky út 11.)

EGYESÜLETI * Élet *

Múlt számunkban már hírt adtunk a kohászok csatlakozásáról a Vasas Természetbarát Egyesülethez. A Vasas TE eddigi 110 osztálya 10 kohász osztállyal gyarapodott, a taglétszám a nyolcezer felé jár. A Vasas TE legnagyobb turista egyesületünk, s nemcsak megalakulásával, hanem további munkájával is az élen jár, számos követésre méltó példával buzdítja az egymás után alakuló szakmai egyesületeket.

A Testnevelés és Sport tézisei, az MTST és a SZOT határozatai alapján széleskörű és tartalmas munka-program bizonyítja az egyesület élharcos szerepét. Ebből közlünk a Vasas Természetjáró Híradó nyomán.

Ez évben további 15 új osztályt létesítenek és a taglétszámot 10 000-re növelik. Ennek egyik alapvető feltétele tanfolyamokon osztályvezetők és szervezők képzése, a 330 túravezető létszám 500-ra növelése. Nagyarányú propagandát indítanak az územekben. Képes, szöveges tablót, nagytömegű, a természetjárást népszerűsítő röpcédulákat adnak ki. Tovább fejlesztik népszerű jelvénytudó mozgalmukat, amely már a múlt évben is nagy tömegeket mozgósított. Az általános jelvénytudó rendszer mellett az egyes ágazatokban is számos rendezvényre kerül sor. Kilenc gyalogos, nyolc vízi, hat kerékpáros és négy sí túrát rendeznek központilag. A résztvevők számát a múlt évi 4000-ről 6000-re kívánják emelni. Versenyek, találkozókat és táborozásokat egészít ki a központi programot.

Az üzemi dolgozók részére — olcsó IBUSZvonatokkal is — a tavaszi és őszi hónapokban 280 tömegkirándulást szerveznek. Ezekre a kirándulásokra 14 000 dolgozót mozgósítanak.

Fejlesztik a természetjárás egyes formáit. A már eddig is nagy kedveltségnek örvendő gyalogos, kerékpáros, vízi és sí természetjáráson kívül nagy figyelmet fordítanak a barlangászásra és a sziklamászásra. A sziklamászás fejlesztése érdekében Hegymászó Bizottságot alakítottak, ennek programjában a legfontosabb feladatok: propaganda, előadások, oktatás, szervezés, szertár létesítése, gyakorlatok a sziklamászó iskolákban és jelvénytudó mozgalom szerepelnek.

Az egyesület az MTSZ által kijelölt munkaterületen (a Pilsiben, Börzsönyben, Mátrában és a Bükkben) az útjelzéseket felújítja, útjelző tablót helyez el. A munkaterületen levő egyéb turisztalétesítményeket karbantartja és fejleszti.

A felsorolt néhány feladat is tájékoztatást ad legnagyobb egyesületünk hatalmas terveiről.

Nagy lendületet ad az osztályok munkájának az egyesület elnökségének versenyfelhívása: „A Vasas TE legeredményesebb osztálya” cím elnyerésére.

A verseny célja: a szakma üzemi és hivatali dolgozóinak minél nagyobb tömegét a természetjárásba bevonni és foglalkoztatni.

Az értékelésnél az osztályok munkájának legfontosabb mutatóit veszik figyelembe:

- a rendezvények (túrák, üzemi kirándulások, majálisok, városismertető séták. stb.) és azokon résztvevők száma;
- ifjúsági csoportok alakítása és működése;
- a taglétszám növelése;
- a tanfolyamokra küldött és kiképzett aktívák száma;
- táborok szervezése és a táborozók száma;
- az egyes ágazatokban — kerékpáros, vízi, sí, sziklamászó természetjárásban résztvevők száma.

A verseny első helyezette 6000, a második 4000, a harmadik 2000 forint értékű felszerelés juttatásban részesül.

Valamennyiünk számára pedig a jutalom, hogy sok küzdelmes év után mozgalomunk olyan eredményeket ér el, amelyekért már régóta dolgozunk.

A többi most alakult és alakuló turista egyesület nemes versenyre mozgalomunk nagyarányú fejlődését hozza, amivel méltóképpen ünnepeljük hazánk felszabadulásának 15. és a munkásturista mozgalom megindulásának 50. évfordulóját.

FEJTŐRŐ

TERMÉSZETJÁRÁS BUDÁN

Beküldendő március 31-ig a vízsz. 1. 10, 11, 26, 28, 29 és a függ. 1, 6, 13, 15, 19.

Vízszintes: 1. Hegy a Hármashatárhegy mellett. 4. Jóeszű. 7. Igekötő. 8. Gyógyuló sebfelület. 10. Hegy Budaörs közelében. 11. A solymári Ördöglyuk része. 13. Megváltozik. 15. Kukoricából készült eledel. 16. Csomagolási eszköz. 18. Elődöt. 20. Nagy múltú turistaegyesület. 21. Egyik szülőre. 24. Igekötő. 26. Diana utcai híres villa. 27. Betű kijelvtve. 28. Ut a Széchenyi-kilátó mellett. 29. Völgy a csíki-hegyekben.

Függőleges: 1. Hegy Solymár mellett. 2. Nem valódi. 3. Kisgyermek nevelőhelye. 4. Ismert nyelv. 5. Állat lakhely! 6. Hegy Nagyszénás közelében. 9. Úrmérték! 11. Küldeménytovábbító hely! 12. Nem szorgalmas. 13. Siútvonal a Hármashatárhegy erdeiben. 14. A szemével érzékel. 15. Összetorlódtott kötőbök Húvösvölgy közelében. 17. Arató. 19. Pethidegkút melletti hegy. 22. A Holló című vers költője! 23. Egy-másra helyez. 25. Személyes névmás. 27. Igekötő.

Készítette: Dely Károly

Decemberi FEJTŐRÖNK helyes megfejtése: Saskó, Sirok, Hanák, Ágasvár, Kozmári, Parád.

Könyvjutalmat kaptak: Buczkó László Budapest, Fülöp Mihály Hódmezővásárhely, Szabó Károlyné Gyömrő, Varga Imre Marcali.

H. F. Sopron: Egyik cikkét hozzuk, a másik kimaradt. A fel nem használt fényképeket visszaküldjük.

Cz. J. Budapest: Az üdülő férőhelyeit teljesen kihasználják, nincs lehetőség a nyári hónapokban megosztásra. Az idegenforgalom felle-

Dr. Pécsi Márton: *A magyarországi Duna-völgy kialakulása és felszínalkotása.* A geológiával, geográfiai, hidrológiával és más kapcsolódó tudományágakkal mélyebben foglalkozók kitűnő szakkönyvet nyertek ebben a műben. Túrávezetők számára ajánljuk. Ára 100 Ft. (Akadémiai kiadó).

Betyárok tüzenél — Kelet-európai népek betyárballadá. Ára 24,— Ft (Európa könyvkiadó).

Albert Maltz: *Simon Mc Keever utazása.* Egy hetvennégy éves öreg munkás szövik meg az aggok otthonából, hogy gyógyulását keresse. Ára 22,50 Ft. (Európa könyvkiadó).

C. W. Ceram: *A régészet regénye.*

Az archeológiai kutatások színes, érdekes leírása. Ára 45,— Ft. (Gondolat könyvkiadó).

Füsi József: *Tengeri szél.* Úti-napló a mai olasz életről. Ára 32,— Ft. (Magvető könyvkiadó).

Szabó Pál: *Forog a kerék.* Két regény a 30-as évek Magyarországról. Ára 27,30 Ft. (Magvető könyvkiadó).

Kékedi népdalok — Sztareczky Zoltán gyűjtése. A Zempléni hegység északnyugati csücskének népi énekei. Ára 21,— Ft. (A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Tanács kiadása).

Dékány András: *Kalózkod, bálnák, tengerek.* Kalandos tengeri történet. Ára 28 Ft. (Móra Ferenc könyvkiadó).

Természetjáró könyvet minden turistának!

Túrávezetők könyve 1. kötet 22 Ft.
2. kötet 23 Ft.

A túrávezetőképzés tankönyve, minden, a természetjárás kérdései iránt érdeklődő hasznos olvasmánya.

Túrávezetők kézikönyve első kiadás, két kötet à 12 Ft. Szakosztályi könyvtárakban nélkülözhetetlen.

Természetjáró tájékoztató versenyek szabályzata 5,— Ft
Turistatereptan 16,— Ft
Vízitúrázók könyve 22,— Ft
Hétvégi túrák hazánk legszebb tájain 18,50 Ft

A következő hegységek útikalauzai kaphatók:

Aggtelek (22 Ft), Bakony (12 Ft), Balaton (20 Ft), Börzsöny (12 Ft), Budai hegyek (12 Ft), Cserhát (10 Ft), Gerecse (20 Ft), Mátra (12 Ft), Mecsek (28 Ft), Pilis (15 Ft), Vértes-Velence (14 Ft), Zempléni hegység (17 Ft).

Kapható az összes Állami Könyvesboltban, megrendeléseket utánvétellel az AKV 41-es könyvesboltja (Bp. VII. Rákóczi út 64) és a Sportpropaganda eszközöl (Bp. VIII. Rákóczi út 57/a).

dítése nem a Munkaügyi Minisztérium feladata.

Sz. L. Keszthely: A leírásban más hiba is található. Az alapvető hiba, a mélyes konzervativizmus.

M. A. Budapest: A lapban való közlésre nem alkalmas.

K. J. Budapest: Nem tudjuk közölni, írása még kiforratlan.

B. Gy. F. Budapest: Sajnos nem tudjuk használni. Ezeket az ismere-

teket bármely lexikonból mindenki megszerezheti. Olvasóink többet kívánnak cikkeinktől.

H. P. Győr: Forduljon a szakmai turista egyesületekhez. A megyei szakszervezeti központ készséggel ad felvilágosítást. Minden természetjáró osztálynak valahova tartoznia kell, nem lenghetnek a levegőben.

Kéziratokat nem örzünk meg és nem küldünk vissza. Lapzárta minden hó végén.

Természetjárás

Turista folyóirat. Megjelenik minden hó 25-én. Szerkesztő: Kunsági Viktor. Kiadásért felel a Sport-Lap- és Könyvkiadó igazgatója. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Rosenberg hsz. u. 1., III. emelet 316, telefon: 123-087. Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a Posta Központi Hírlap Irodánál (Bp., V., József nádor tér 1.) és bármely postahivatalnál. Előfizetési díj 1/4 évre 8,— Ft. Csekkzámlaszám: egyéni 61.251, közületi 61.066 (vagy átutalás az M. N. B. 47. sz. folyószámlára). Külföldön terjeszti a KULTÚRA Könyv és Hírlap Kúkereskedelmi Vállalat, Budapest, VI., Népköztársaság útja 21. (Telefon: 429-760) és a KULTÚRA külföldi képviselői.

Térmészetijárás

1. Csendesen csordogál a nagymúltú Deákkút

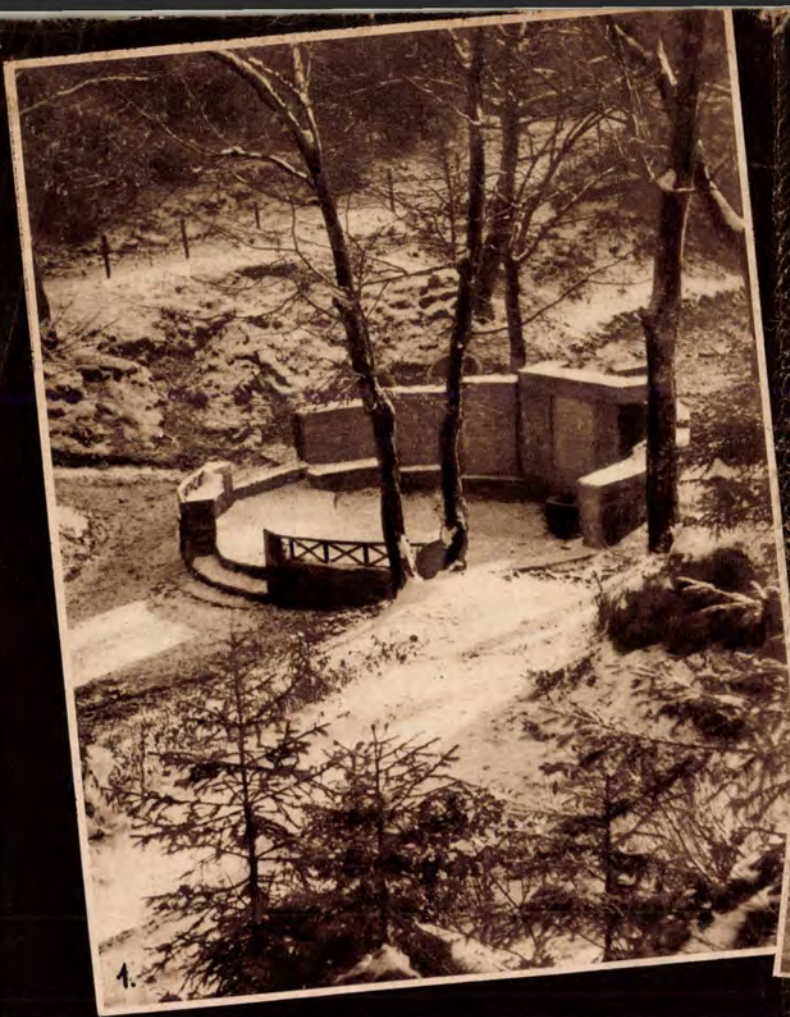

2. A Fenyőgyöngye turistaház a tél igézetében

3. Meglepő közelségben a Rax és a Schneeberg

(Diebold Károly felv.)

Térnészetjárás

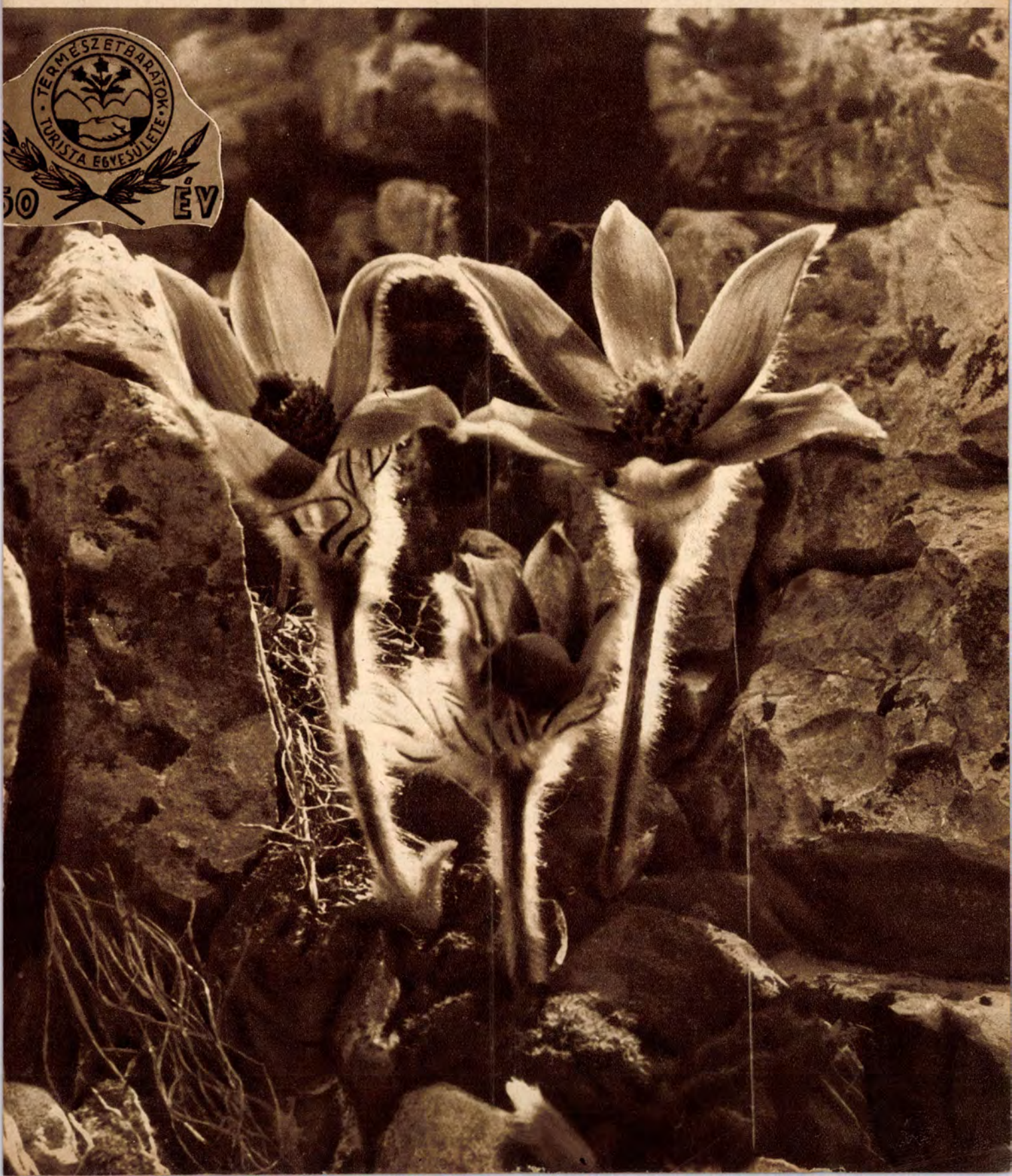
1960. MÁRCIUS

★

VI. ÉVFOLYAM 3. SZÁM

★

ÁRA 3 FORINT

FÉNYKÉPEK ÚJPESTEN

Az újpesti természetbarátok hazánk felszabadulásának 15. és a munkásturista mozgalom megindulásának 50. évfordulója tiszteletére országos fotopályázatot hirdettek.

A kissé rövid határidő és a csere-túrákra korlátozott téma kör ellenére nagy érdeklődés nyilvánult meg a pályázat iránt. Összesen több mint háromszáz pályaművet küldtek be. A legjobb átlagszínvonalat a színes diapozitívoknál láthattuk. A színes és fekete-fehér papírképek már lényegesen gyengébbek voltak. Igen sok képet a kiállításra sem javasolt a zsűri, technikai és kivágási fogyatékoságok miatt.

A fekete-fehér képeknél a zsűri nem talált díjazásra alkalmas képet, de az előírányozott összeget hét kép szerzőinek 200—200 forintos jutalmazásra adta. Ezek Adám Ferenc: A Kluhór hágón át; Cserjési László: Menedékház a Balea tavon; Kopecsni Mihály: Ködös hangulat; Murai András: Nyugvó nap fényében; Roón Ernőné: A természet ura és Pászthory Lóránt: A Magas Tátra panorámája című képei.

A színes papírképeknél ugyancsak a rangsorolás mellőzésével két képet jutalmazott mégpedig Dr. Horváth Magda: Tengerparti mosás; Várnai Béla: Dinnyevásár című képeit.

A színes diapozitívoknál Kunfalvy Rezső első díjjal, Vízkelety László több díját második díjjal jutalmazta.

A fényképeket az egyesület helyiségében kiállították.

A turisták vöröskői felszabadulási ünnepségét

április 10-én 13 órakor rendezi a Magyar Természetbarát Szövetség.

1960...kerítés

A felszabadulás ünnepére készülünk. Ünnepeink hazánk, a nép szabadságát, s mi turisták külön ünnepeink még a tilos területek megszűnését, a feudális maradványok pusztulását.

Készülünk az ünnepre jó munkával, a termelés emelésével, hazánk gazdagításával. Így készülnek az ózdi kohászati üzemekben is. A becsületesen végzett munka után hétről-hétre többszázán keresik fel turistaházukat Szilvásváradon. Innen indulnak túrákra a Bükk vadregényes vidékére. Erre járnak az ország minden részéből a Bükk fennsíkra igyekvő turisták.

A több évtizede megszokott utat járják, át a gesztenyés fasoron a Bérci útra. Erre járnak a volt Palaviceini kastélyból létesített üdülő

vendégei is. Illetve csak járnának...!

A szilvásváradai állami gazdaság gondolt egyet és kerítéssel zárta el a területet. Mindezt a felszabadulás után tizenöt évvel!

Idáig tudtuk, hogy remek paripák származnak Szilvásváradról. Azt azonban nem tudtuk, hogy olyan magas lovak is vannak, amelyekre felülve egyesek elvesztik időmértéküket és Csák Máténak hiszik magukat. Már pedig ez történt.

Most szomorú újítást vezettek be.

Olyan területet zártak el a turisták, üdülők elől, ami mindig bejárható volt. 900 folyóméter kerítés megalkarítására hivatkoznak. És vajon a kohászati dolgozók egészsége, az nem mérvadó?

Németh Ferenc, az újpesti TTE alapító tagja, hajdani magyar siba jnok, remekbe szabott faragást készít a turistalétesítményekről

(Árokey József felv.)

BERDA JÓZSEF:

Vöröskő

A kamasz tavasz szabadsággal teli illata árad e hegy tetején megint. Köröskörül a táj tünderei mosolyognak reánk: hóvirág, kankalin, kökörtcsin, ibolya és a virágangyalok teljes tavaszi serege.

Nem tiltott, tilos hegy ez többé; inkább a lélek gyermekeié, kik teli tüdővel köszöntik innen barangolásban boldog egyre emelkedettebb emberségünket, mely még felfelébb emeli mindazt, ami minden időben igaz!

Természetjárás · 1960 március
VI. évfolyam, 3. szám

TARTALOM

Fényképek Újpesten	2
Berda József: Vöröskő	2
Kunsági Viktor: 15 év	3
Így indult az élet	3
A Vöröskő egykor és ma	4—5
Dr. Mezei Iván: Virágok a Vöröskön	5
Halasy László: Lázadó ősök földjén	6—7
Sólyom László: Visegrádi apróságok	6—7
Jávorka Péter: Hogyan fedezték fel Magyarországot?	8—9
Palotai Sándor: A természetjáró Kossuth	9
Dr. Dénes György: Fáklyás expedíció a Baradlában	10—11
Rakó József: A nyári túrákra, táborokra készülnek úttörőink	12
Cseke Béla: Tavaszi séta Karcagon	12—13
Holényi László: Magassági adatok és időbeosztás	13
Bokody József: Felkészülés a kerékpáros túrára	14
Dr. Zách Alfréd: Napsugárzás, hőmérséklet, légnyomás	15
A legeredményesebben dolgozott a (Nógrád megyei) Természetbarát Szövetség	15
Házunk táján	16
Az MTSZ programjáról	17
Nemzetközi hírek	18
Egyesületi élet — Az Építők	18
Fejtörő, könyvszemle, szerkesztőség postája	19
Cimoldal: Tavaszi kökörtcsin (Doma István felv.)	

15 év

Igy indult az élet

Tizenöt év telt el hazánk felszabadulása óta, s dicsekvés nélkül megállapíthatjuk, hogy a testnevelésben és sportban elért eredmények nem maradtak el a politikai, gazdasági és kulturális fejlődés mögött.

Ha eltekintünk a versenysport nemzetközi és olimpiai sikereitől, csupán a természetjárás fejlődését nézzük, jogos büszkeség töltheti el mindazokat, akiknek lelkes munkája hozzájárult ehhez.

A szervezett és szervezetlen turisták, kirándulók számának növekedése egyik mutatója ennek. A táborozás igen kedvelté vált, gyarapodott a vízitúrázók száma, a barlangászok, sziklamászók, kerékpárosok mellé már motoros természetjárók is csatlakoztak. A természetjárás ágazataiban bekövetkezett változás minőségi nyereséget jelent.

Az út nem volt akadálymentes. A magyar testnevelés és sport 1950 évi átszervezése a sportkörökbe szorította be a turista szervezeteket s ennek folytán túlzott szerepet kapott a versenyzés. Amikor 1956-ban már az illetékes sporthatóság is látta ezt a — turistaság számára — zsákutcát és készültek a tervek az átszervezésre, visszavetett mindent az ellenforradalom.

1957-ben meg kellett küzdeni a fel-fel bukkanó konzervatív nézetekkel, a reakciónak a sport területe felé áramlásával.

A kezdeti nehézségek leküzdése után gyors és állandó fejlődés indult meg.

Mi sem jelzi jobban a természetjárás jelentőségéről valott nézetek változását, mint, hogy az MSZMP testnevelési és sport tézisei milyen fontos szerepet szánnak mozgalmunknak és most legutóbb, az MTST teljes ülésén elhangzott beszámoló.

Örömmel hallottuk, hogy Hegyi elvtárs beszámolójában több esetben is, nem elkülönítve, hanem a tömegtestnevelés keretében, fontos eszközként jelölte meg a természetjárását, a kirándulásokat.

Teljes mértékben áll a természetjárásra is a beszámoló megállapítása, hogy: „...testnevelési és sportmozgalmunk alapjaiban megszilárdult és sportéletünkben mindjobban kifejezésre jutott a testnevelés és sport eszmei, politikai tartalma”. Ugyancsak magunkénak érezzük a beszámoló másik megállapítását: „A sport lényegét mind többen kezdik helyesen megérteni, úgy fogják fel, mint az egészséges élet, a nemes szórakozás, az edzettség, a felfrissülés célra vezető eszközét.”

Mi ezekben az alappondatokban láttuk idáig is a turistaság tartalmát. Örvendünk hogy ez már hivatalosan is kifejezést nyert, mert tévednénk, ha azt hinnők, hogy nincsenek a természetjárás művelői között olyanok, akik az „eredményekben” látják a célt.

Az MTST ülése három pontban foglalta össze az év főfeladatait: megszilárdítani és kibővíteni a sportegyesületek szervezetét és működését; kialakítani az alapfokú versenyek és bajnokságok egységes rendszerét; megfelelő számú sportvezetőt és oktatót kiképezni, hogy mind több sportolót tudjunk toborozni.

A három feladat a természetjárásban is érvényes. A most alakult és alakuló természetbarát egyesületek szervezeti megerősödése, új osztályok alakítása a további fejlődés záloga. Nálunk az alapfokú versenyek formája a jelvénytulajdonos rendszer kialakítása, melyre már az előkészítő munkálatok megindultak. Végül teljes mértékben vonatkozik ránk a kádereképzés. Egyesületeink, azok osztályai nem rendelkeznek elegettséggel és tapasztalt vezetővel, s a feladatokhoz mérten igen gyér a túravezető gárda. Reményt keltő kezdeményezések már itt is történtek.

A három feladat jó megoldásával indulhatunk a további rohamos fejlődésnek, a hatvanegyben megkezdendő, a testnevelésben és sportban is elkészítendő ötéves terv alapján.

KUNSAZI VIKTOR

Zimankós februári délután, ablaktalan, hideg szobában ültek össze 1945-ben néhányan, hogy a Természetbarátok Turista Egyesületének és a Turista Szövetségnek újjászervezéséről tarácskozzanak.

Áprilisban már a TTE régi tagjai új ideiglenes vezetőséget választottak, megindították országosan az újjászervezést és megfelelő alapszabály kidolgozását kezdték meg.

A TTE-nek jelentős szerepe volt az új szövetség megalakításában is, melyhez kezdetben az evezősök, kajakozók és a síelők is tartoztak.

Legnehezebb feladatot a menedékházak megnyitása okozta. A házak legtöbbje sérült és kifosztott állapotban volt s így előbb csak a kevésbé sérülteket, a Hörmann-forrást, badacsonyt, várhegyit, bánkútít és a negyészénást lehetett megnyitni. Még 1945 végén megnyílt a helyre állított frankhegyi, pálvölgyi, kőhegyi és a csúcshegyi ház. Örömmel fogadták a pesti turisták a hírt, hogy Dancza János, a neves barlangkutató, az aggteleki-barlangban vészelte át a háború utolsó időszakát és segítette megmenteni a barlang képződményeit és a turista-házat a pusztítástól.

Márciusban, áprilisban megindultak az első túrák és május derekán már tizezernyi turistának a Budai hegyekben tett túráiról számoltak be a lapok.

Az új szövetség megszerezte a MÁV és HÉV kedvezményeket, a hajókon is jelentős kedvezményekhez jutottak a turisták. Augusztus 20-án már nagyszabású csillagtúrára került sor a Budai hegyekben. Ugyancsak ekkor nyílt meg a Pálvölgyi cseppkőbarlang.

Jelentős tény volt a tilos területek megszüntetése.

A TTE budapesti és vidéki csoportjai, a Munkás Testedző turista osztálya mellett több más egyesület is újjá alakult. A Gyopár TE, a Duna SC, a Börzsöny TE, a SolyomTE, az Uránia STT, a VAC, a BRE és az Elektromos TE. Megalakult még a Vándorkedv TE, de a Magyar Turista Egyesület és a Kárpát Egyesület után ezt is feloszlatták a hatóságok, mert jobboldali szervezet volt.

A Báthory utcában volt turista múzeum és könyvtár bombatalálatot kapott és különösen a könyvtár egy része szenvedett kárt. Helyiség hiányában nem lehetett a múzeumot ismét megnyitni, aminek pótlása és újbóli rendezése napjaink feladata.

A Nemzeti Sportbizottság irányításával, az MKP sportpolitikájának világos célkitűzései határozták meg későbbiekben a magyar turista mozgalom útját.

Érdekes képet nyújt a szervezett turistákról szóló statisztika a felszabadulás utáni első évekről:

1945	1527 tag
1946	4658 tag
1947	7366 tag
1948	9292 tag
1949	11 447 tag

Megjegyzendő, hogy a felszabadulás után a turista mozgalom számos aktív funkcionáriusa — különösen a munkásegysületekből — került felelős állami és gazdasági posztra, így kevesek vállára nehezedett a feladatok terhe.

Erdemes felidézni ezt a néhány mozzanatot a kezdet mérhetetlen nehézségeiről és hősi munkájáról.

A VÖRÖSKŐ tegnap és ma

Hiába volt legszebb kilátópontja a Dunazúg andezit-hegycsoportjának, ősidők óta egészen a felszabadulásig még vadászok is alig-alig jártak a csúcán, nemhogy turisták... Hol ringott turisták bölcsője a messze múlt ködös századaiban? Római légiók lent rótták a hadi utat a Dunaparton, őrtoronynak nyoma nincs odafönt a magasságban. A népvándorlás hadai tovasiettek messze nyugatra, gazdagabb zsákmány reményében. A magyar középkor ott vadászott a völgyekben, az erdős hegyoldalakon. Mit is keresett volna ezen a csupas, széljárta tetőn a vadász, amit a vad is elkerül?

Hamupipőke volt a Vöröskőszikla, pedig a környékén történelmünk nagynevű alakjai vadásztak. Az Anjou királyok nemhiába építették palotájukat Visegrádra, a vadakban dús erdőség szegélyére. Nemcsak a közvetlen környéket járták be, messze vidékekre eljutottak a királyi vadászok népes kíséretükkel, hiszen a középkor vadászja nem gyalog portyázott, lovon járta be az erdei utakat. Az első történelmi eseménye a környéknek, amelyről közelebbit tudunk: ezen a környéken vadászott életében utoljára (ezúttal nem törökre) Hunyadi János. Pedig ezt a feljegyzést is a töröknek köszönhetjük. Indultak a török hadak Nándorfehérvár ostromára. Hunyadi Esztergomban értesült a fenyegető veszedelemről, amikor részt vett az új székesegyház felszentelésén. Igen, Esztergomban értesült róla, nem pedig „Hunyad magas falánál”, ahol a költő képzelte elbeszélése szerint „habos lovon gyászlobogóval a kezében” hozta volna neki a hírt egy vitéz. Visegrádon Hunyadi néhány napra megszakította a hajóutat és az Anjouk gótikus palotájában szállt meg, hogy vadásszon a közeli erdőkben. Visegrádról nyilván az Apátkuti völgyön át indult vadászatra és vitézeinek kürtszavát visszhangozták a Vöröskőszikla lejtőit. Ezzel búcsúzott a környéktől és az élettől, ahová nem tért többé vissza.

Hogy fia, Mátyás, mennyire szerette ezt a vidéket, arról világosan beszélnek visegrádi palotájának maradványai. Országának ezt a nagy vándorát nem csupán vadász-szenvedélye vitte a hegyekbe, számos legenda tanúskodik mellette, hogy tájakat kívánt látni, embereket megismerni. Járt-e vajon ezen a pompás hegytetőn ő, aki mindenütt a szépet kereste?

Törpe utódok jöttek utána, sötét évszázadok gyér híranyagát hiába böngésszük. Portyázó török csapatok tették bizonytalanná a vidéket, majd a felmentő császári csapatok elől menekültek emberek és vadak egyaránt. Azóta koronauradalom volt a terület és a századforduló óta turisták menekültek az erdőörök elől.

Azok sem voltak sokan, akik a drótkerítéssel, erdész-lakokkal körülvett Vöröskősziklára igyekeztek volna. A kirándulók sokasága a kényelmes Visegrádot kereste, ahol a Mátyás-forrás melletti vendéglőben elmerenghetett „éji homályban késlekedő régi dicsőségünk” fölött. Az első világháború előtti Magyarország turistái távoli babérokra pályáztak a Tátrában és az erdélyi havasokban. A háború után pedig nem termett babér a turisták számára Szentendre és Visegrád között, ahol az odatelepített bölények sem érezték jól magukat „harmadik honalapítónk” társaságában. Pedig a lovas tengerész a bölényeket jobban szerette, mint az embereket. „Tilos”, sőt valamennyi között a legtilosabb terület volt ez a vidék és a Vöröskőszikla Hamupipőke maradt továbbra is.

★

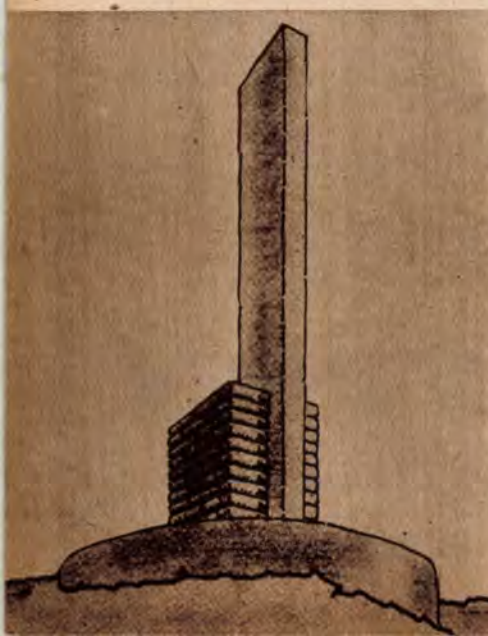
A világtörténelem órája megkondukt és 1945-öt ütött. A hegyek visszhangozták ütését, mintha harangoznának: Béke! Szabadság! Az emberek szívébe markoltak a csodálatos hangok, előmerészkedtek rejtett oduikból és nekiindultak a Fölszabadulás napfényes tavaszának. Várták őket a fölszabadult hegyek, és jöttek ők, a fölszabadult emberek. Várta őket a Vöröskőszikla is, talán valamennyi hegy között ő várta őket legjobban, hiszen őt látogatták meg a legritkábban, mert ő volt a „legtilosabb”. De most 1946. április 7-én, nem egy, nem két vállalkozó szellemű természetjáró lopódzik föl hozzá, egész csoport szabadon hág föl a tetőre, ahonnan a sötét múlt szellemei a feledés sötét homályába menekültek. A legvonzóbb hegy lett a Vöröskőszikla, már csak azért is, mivel a legtilosabb volt!

Felszabadult természetjárók jegyezték el magukat a felszabadult Vöröskősziklával ezen az alapkövetéti ünnepen, a felszabadulás első évfordulóját követő vasárnapon. És azóta minden évben megünneplik az eljegyzés évfordulóját. Nem is tudnának róla megfedkezni, mert volt ennek az ünnepségnek egy rendkívül szeretetreméltó vendége: Zamercev tábornok, Budapest akkori szovjet városparancsnoka. Akkoriban úgy számoltak be róla a lapok, hogy „beszédet mondott”. Ha csak ez történt volna, az talán éppen úgy feledésbe merülne, mint az elhangzott beszédek általában. De akik akkor ott látták őt, azok nem felejtik el azt a jelenetet soha. Feszült várakozással néztünk rá, lestük a szavait, de mielőtt megszólalt volna, fejének egy hirtelen mozdulatából föl villanó szeméknél alig észrevehető mosolyából arra lehetett következtetni, hogy valami ebben a pillanatban jutott eszébe:

„Innen, erről a tetőről lőttek a német ágyúk!”

Félig önmagának, félig nekünk mondta ezeket a szavakat, mintha saját maga is meglepetéssel látná, hogy ugyanazon a helyen áll ő, a fölszabadító hős, ahonnan az ellenséget egy évvel korábban elűzte. Történelmi pillanat volt, mert a történelem elevenedett meg egyik képviselőjének látható alakjában.

Akadhatott-e olyan nyárspolgár közöttünk, aki ezek után szónoklatot várt, „csak” szónoklatot?! A háború-

Bairól az emlékmű terve, jobbról a hála és kegyelet hirdetője

Zamercev tábornok, a Vöröskő vidékét felszabadító szovjet csapatok parancsnoka, gyermekeink között

ból visszatért hős beszélt el a továbbiakban élményeit, mint bizalmas baráti körben; egyszerűen, közvetlenül. Nem a saját tetteiről beszélt, csupán az eseményekről. De ebben benne volt a katona, a hadvezér. Magán a terepen, a hősi harcok színterén mutatta, magyarázta a hadmozdulatokat: „Onnan, Vác felől indultak csapataim Újpest irányában, hogy a fővárost fölszabadítsák. Ez nagy vérontással, nagy pusztulással járt volna. Ekkor érkezett a parancs, hogy a fővárost kímélni kell. Erre haditervet változtattunk és amott, Visegrádnál keltünk át a Dunán. Így kerültünk a hátába ennek az ágyúállásnak itt a Vöröskősziklán. A dunai átkelésnél nagy veszteségeim voltak...”

„Nagy veszteségeim voltak” — ebben az utolsó mondatban volt az első, az egyetlen „én”. Katonái elvesztése saját egyéni fájdalma volt a hősnek, az embernek!

★

1948 februárjában a „Természetbarát” XVIII. évfolyamának 1—2. száma képen bemutatja a Vöröskőszikla emlékművének Falus Lajos által készített tervezetét az alábbi közleménnyel:

„A Felszabadulás Emlékére, a Pilis, legtilosabb” helyén a Vöröskőn állítjuk fel a fenti emlékművet mindazok emlékére, akik életüket adták a fasiszmus elleni küzdelemben.”

Hálatelt szívvel adakoztak a természetjárók az emlékmű felállításának költségeire és az 1948 áprilisában, a második fölszabadulási emléktúrán, avatásra készen állt. Kőanyagát is ők maguk bányászták ki a helyszínen a Vöröskő szikláiból. Az emlékmű magasba nyúló karcos oszlop, rajta az ötágú csillaggal, homlokfalán a kézzorított ábrázoló nemzetközi természetbarát jelvényvel, lábánál a bevészt szövegű emléktáblával. És az avatási ünnepre újra eljött Zamercev tábornok, a Vöröskőszikla közvetlen fölszabadítója.

Kossa István elvtárs, a Szakszervezeti Tanács főtítkára, a természetbarátok akkori elnöke tartotta az avató beszédet. „Legyen ez az emlékmű örök figyelmeztetés a múltra — mondotta többek között — és hirdesse annak a népnek a dicsőségét, amelynek fiai visszaadták szabadságunkat és lehetővé tették, hogy magyar földön szabadon élhessünk. Legyen az emlékmű a magyar munkás-turisták hálájának jele és pillére a magyar—szovjet nép barátságának.”

A hegytetőt ellepő ezernyi turista és kiránduló természetesen hallani kívánta az ünnepség legkedvesebb vendégét, Zamercev tábornokot, aki a következő meleg szavakat intézte hozzájuk:

„Barátaim! Két évvel ezelőtt erőt gyűjteni jöttünk ide, hogy emléket állítsunk a magyar—szovjet barátságunknak. Most nem 50 ember, embersereg gyűlt itt egybe. Ez is a magyar demokrácia erejét mutatja. Két évvel ezelőtt egyenruhában jöttem el, most olyan a ruhám, mint a tettek. A szovjet katona a ti barátotok békében is. Ez az ünnepség mutatja a magyar demokrácia erejét, a magyar—szovjet barátság legyőzhetetlenségét.”

Az emlékmű talapzatát ellepik a koszorúk. A virágok elhervadnak, de ezek a szavak örökre bevésődtek a hálás természetbarát szívekbe.

★

Szabad a Vöröskőszikla és minden évben vendégül látja az esztendő első nagy természetjáró találkozóját. Azért egy kissé mégis csak Hamupipőke maradt a Vöröskőszikla. Elragadó szépsége és a hozzá fűződő emlékek nem érdemelnék-e meg, hogy máskor is, gyakrabban is fölkeressük? Hogy otthonosabbá, még vonzóbbá tegyük a környékét? Hogy fölállítsunk egy szép pihenőt az emlékoszlop mellett?

VIRÁGOK A VÖRÖSKŐN EMLÉKEZÉS

Kiköt a fellobogózott különhajó Leányfalunál és szöges bakancsok dübörögnek át a hajóhídon. Követi őket hosszú-hosszú sorban a kirándulók sokasága. Mert nemcsak turisták ünnepe a fölszabadulás. Meg aztán tavasz is van és napfényben ragyog a meredek hegyoldal. Öreg bácsik és nénik, akik szatyrokban viszik az elmózsitát, és sok-sok gyerek, akik idáig talán még a Normafáig sem jutottak föl, civilek és katonák, mindannyian részt vesznek a nagy felvonulásban. Hosszú vonalban törtetnek fölfelé a hegyoldal kanyargó ösvényén a turisták nyomában. Fölszerelés, térkép sincs náluk, csak mennek gondtalanul a többi után.

És azok a fegyelmezetlen gyerekek! Nekik nem elég egyszerűen fölmenni az ösvényen, ők külön utakon járnak, jobbra-balra elkalandoznak virágok szedni. Mert a hegyoldal tele van színpompás virágokkal, főleg sok szép tavaszi kankalinnal, ezek mellett pedig nem lehet csak úgy elsétálni. Julika, ez a 4—5 éves kislány már akkora csokrot szedett belőlük, hogy alig bírja cipelni. Papája elveszi tőle, összeköti szép bokréttába és odaerősíti a hátizsákjára. — De nagyon vigyázzon ám rá Apuka, nehogy elveszítse!

Egy emelkedőnél kiáll a sorból egy idősebb néni és le roskad a sziklára. Alig jut lélekzethez, az arca bíborvörös. „Forduljon vissza Mama — biztatják — nem magának való ez.” Dehogy fordul vissza: percek alatt föláll és topog tovább kitaposott félcipőjében. Csak az elemózsitás szatyrárt engedi át katona fiának, vigye az tovább. A felszabadulási ünnepéről csak nem fog elmaradni!

Már messze fönt járunk, közel a tetőhöz, amikor keserves gyereksírásra leszünk figyelmesek. Nagy baj történt. Julika papájának hátizsákján kioldódott a zsinag és út közben elveszett a nagy fáradtsággal, boldogan gyűjtött sok szép virág! Olyan szívszaggatóan zokog szegény kislány, nem győzzük vigasztalni: lesz még virágod sok, sokkal több annál, ami elveszett, segítünk szedni mi is valamennyien.

Nosza nekilátunk a virágszedésnek, hamarosan akkora csokorra való gyűlt össze, hogy Julika boldogan öleli őket magához, de szép kék szemei még tele vannak könnyekkel. De a vigyázatlan Apuka most már hiába kéri tőle az új csokrot, még egyszer nem bízza rá.

Végre fönn vagyunk a hegytetőn az emlékoszlopnál. Utánuk is egyre érkeznek egyenként és csoportosan a lassabban járók. Itt van az öreg néni is, már a szatyrot is visszavette a fia kezéből. Alig lehet az emlékmű közelébe férni, akkora ünneplő tömeg jött ezen a fárasztó, meredek hegyi úton. És mégis ájtatos, mély csönd uralkodik, kipirult, lelkes arccal hallgatja ezer meg ezer ember, asszony és gyerek a himnuszokat és az ünnepi beszédet. Majd egymás után lépnek a kötéllel elkerített emlékműhöz az egyesületek, hatóságok és a honvédség küldöttei, hogy elhelyezzék a talapzaton koszorúikat. A Sporthivatal képviselője mondaná még el a záróbeszédet, de nem jut szóhoz. Valami rendkívüli történik, ami nincs benne a hivatalos programban. Egy kislány átbugylik a kötél alatt és leteszi szép nagy virágcsokrát az emlékmű talapzatára, úgy, ahogy a nagyoktól látta, akik a koszorúkat rakták oda. És ott díszlet a sok szép arany-sárga kankalin, amikért annyi fájó könnyet hullattak azok a szép kék szemek.

A példa ragadós. Nincs többé korlát a gyermekhad előtt, rajokban bújnák át a kötél alatt, nincs aki föltartaná őket, mind odahelyezik a sok virágot a szovjet hősök emlékművére. A felnőttek némán állnak az ünnepélyes csendben és nézik a megható jelenetet. A szónok is áll és hallgat. Mi mondanivalója lehet ezek után még a záróbeszédnek?

— Emléklük el az Internacionálét! — Dr. Mezei Iván

Lázadó ősök földjén

Felszabadulás óta az idegenforgalom már nemcsak a régi, divatos kirándulóhelyek felé trányul. Újabb és újabb helyek vonzanak számottevő tömeget, nemcsak hegyvidékeinken, de a múltban ebből a szempontból nem nagyon számító Alföldön is. Mintha tömegmozgalom indult volna meg, hogy a lehető leggyorsabban pótoljuk múltbeli — és saját hibánkon kívüli — mulasztásunkat.

Persze azért még akadnak helyek, amelyek sokkal több figyelmet érdemelnének. Az elmúlt nyáron magam is bejártam hazánknak egy nem nagy, de mind természeti szépségekben, mind történelmi emlékekben gazdag táját: a Felső Tisza vidékét. Erről az útról szeretnék beszámolni, hogy az országjárás kedvelők figyelmét felhívjam rá.

A táj természeti szépségei nemcsak különleges fekvéséből, hanem rendkívül gazdag vízrajzából is erednek.

A Tisza itt — egy aránylag kis területen — szedi össze felső folyásának három jelentős balparti mellékvizét: a Túr, a Szamost és a Kraszna. Valamennyinek igen gazdag a holtmeder hálózata, a Túrnak és a Kraszna természetes folyása mellett pedig még csatornája is van.

Hogy erdőkben annyira gazdag még ma is Alföldünknek ez a csücske, annak természeti adottságokon kívül igen jelentős történelmi okai vannak. Ez a vidék távol esett minden nagyobb hadműveleti területtől. Bár városos időkben kisebb csoportok átvonultak rajta, a mocsarak, a szeszélyesen kanyargó folyók következtében, valamint amiatt, hogy annyira kiesik a hagyományos forgalmi helyek vonalából, nagyben megőrizték eredeti vonásaikat mind a természeti, mind a társadalmi tényezők. Nagy kiterjedésű reliktum tölgyesekkel, ligetes szteppel, vadvízes mocsarakkal, különleges növényzettel találkozhat a természetrajongó. A folyókat pedig széles galéria-erdők kísérik, amelyeket több helyen visszaszorított az itt lakó ember, s helyébe a híres szatmári alma-, szilva-, és dióerdőket telepítette. S az egész tájat, amely mint valami oázis hat a fátlan Alföldről érkezőkre, a ködön át merengő máramarosi bércek koszorúzzák.

Ugyancsak nagy érdeklődésre tarthatnak igényt a történelmi emlékek. A vidék már a honfoglalás előtti időkben is lakott volt. A honfoglalás korának emlékét a szájhagyomány szerint két település őrzi: Vásárosnamény és Gergelyiugornya.

A monda szerint Árpád vezér, míg csapatai Munkács alatt pihentek, Zúrd vezért útnak indította, hogy csapatával kényelje végig a Tisza mentét. Amikor a jelenlegi Ugornya helyére értek, át kellett kelniük a folyón. Megbízta hát a vezér csapatát: Ugorj na! S amikor átérték, így indította tovább: Na menj! Ezek a parancsszavak adták volna a két hely nevét. Illés Béla „Kárpáti Rapszódia” c. regényében közelebbi eseményrel hozza kapcsolatba Vásárosnamény nevét. Itt ütközött meg a Kárpátokból érkező Vörös Hadsereg a román burzsoázia csapatával.

A Tiszán átkelve az első nagyobb hely Tarpa. Jobbágy ősei kétszer is beirták nevüket a magyar nép szabadságharcos történetébe. Budai Nagy Antal seregébe Tarpai Márton, II. Rákóczi Ferencébe pedig Esze Tamás vezette a kiegyenesített kaszával felfegyverzett parasztokat. Kuruc hagyományaihoz mindmáig hű a tarpai nép. Ez

Visegrádi apróságok

A leghatározottabban tiltakozom minden olyan meghatározás ellen, amely Visegrádot akár ebben a téli tavasz időkben „unalmas fészeknek” jelöli. Félreértés ne essék — nem vagyok a SZOT üdülési osztályának propagandistája, vagy a helyi tanács megbízottja, sőt Mátyás király szellemének földi megszólaltatója sem — csupán igazságos ember, aki személyes tapasztalataim alapján állítom, hogy Visegrád nemcsak tavasztól-őszig, hanem ősztől-tavaszig, locsban és pocsban is kedves, kellemes, üdítő és szórakoztató.

Most — gondolom — azt hiszi a kedves Olvasó, hogy a kiásott reneszánsz várral, a Salamon tornyával, a Dunakanyar panorámájával fogok előhozakodni. Nem, nem! Ellenkezőleg. Néhány apróságot szeretnék megemlíteni, amelyek ott szerénykednek a világhírű romok tövében.

A MÁRVÁNYTÁBLA

A félköralakú, jókora márványtábla a hegyoldalba süppedten lapul a Salamon tornya mögött. Előtte kis térség, amelyen valaha pad állott. Ezt vallja a visegrádi szájhagyomány és a tábla szövegéből is ez következik. Áll a márványon vésve ugyanis a következő szöveg:

„A közönség kényelmére részben egyes hazafiak, részben az állam költségén.
1871—1872.

Olvasom az emléktáblát és elképzelem a padot, amely állított a közönség kényelmére. Nagyon szépnek, nagyon cifrának látom. Mégsem hiszem, hogy többre került volna, mint maga a tábla. Ezt a föltevésemet az is bizonyítja, hogy a tábla még mindig ott van, a padot azonban megette az idő.

Vannak azonban olyan visegrádi szájak is, amelyek azt a hagyományt vallják, hogy a tábla az ott kezdődő sétaútra vonatkozik. A sétaútra, amelynek romantikája részben hazafias cselekvésre buzdított, részben államérdeket szolgált, amint erről szintén árulkodik a szájhagyomány.

EGY MÁSIK TÁBLA

Visegrád a táblák hazája. Minden sarkon, fordulónál, emelkedőnél, elágazásnál tábla. Egyik a kömlásra figyelmeztet, másik az ásatásokat magyarázza, harmadik térképet közöl a közvetlen környékről, a negyedik a távolabbi tűrákra ad útbaigazítást, az ötödik versben emlékezik meg „Sulyok törzsének árva nagyfalusi ágáról”, amelyből a „dicső romok között múltunk új virága sarjad”, a hatodik viszont prózában fodrásztermet ajánl.

De ki győzné fölserolni valamennyit. Felesleges is, hiszen úgys beléjük botlik a visegrádi látogató. Egyikükre mégis szeretném felhívni a figyelmet. Sutyomban húzódik meg a Fő utcai iskola falán az intő szöveg:

„Figyelmeztetés.

Az úton való etetés, állongálás és rakodás, vagy lerakodás az úttörvény 131. § értelmében 20 kor. terjedhető pénzbüntetést terhe mellett Tilos.”

Tehát vigyázzunk Visegrádon, ne-hogy állongáljunk, vagy etessünk az úton, mert ha rajta kap a rendőr, leguberálhatjuk a 20 koronát!

vezette a Horthy-rendszerben is őket Bajcsy-Zsilinszky Endre táborába. Bárkit is jelölt ide a kormánypárt képviselőnek, próbálkozása meddő volt vele szemben. Sírja is itt van az ősi tarpai temetőben, ahova hazahozták hamvait kivégzése után Sopronkőhidáról.

Újra átkelünk a Tiszán, és most már, Bereget ott-hagyva, Szatmárba érünk. A legközelebbi hely Magyar, ahol érdemes megállni. Itt ömlik a Tiszába a kis Túr, s ezen a helyen írta Petőfi Sándor „Tisza” c. költeményét. Még ma is büszkén mutogatják Petőfi nyárfáját, ahol a szájhagyomány szerint a költő lepihent.

Ide már látszik Szatmárcseke tornya. A templom mellett ősi kopjafák közül messzire látszik a Himnusz költőjének, a reformkor nagy tanítójának síremléke. Kül-csey Ferenc csekei magányában is élénken résztvevő korának nagy küzdelmeiben. Kuriája udvarán, — ahol most a szövetkezet a gazda, — a hálás utódok szobrot emeltek emlékezetére.

Tiszacsécsére hosszabb az út. A Túr-csatornán átjutva Tiszakóród után következnek ez a kis falucska, amit nagy szülötte: Mórícz Zsigmond, tündérszigetnek nevezett. Valóban olyan, mint egy kis paradicsom. Határa s a falu kertjei tele vannak dió- és almafával. Mórícz Zsigmond szülőházát ugyanabban a formában hagyta meg a kegyelet, amelyen az Ő gyermekkorában volt. Persze állandóan karbantartják és falába emléktáblát helyeztek el, amín Ady sorai örökölték meg a nagy magyar regényíró emlékét. Sokan, nagyon sokan keresik fel ezt az egyszerű zsúpfedeles házacskát nemcsak hazánk, de a világ minden tájáról is.

Visszafelé kanyarodva Turistvándan keresztül haladunk. Mórícz gyermekkorának nem éppen a legszebb emlékei fűződnek ehhez a faluhoz. Pedig maga a hely igen romantikus, alatta kanyarog a Túr, s a hajdani Kende kastély mellett még ma is áll a régi, fából készült vízimalom.

Körutam utolsó nevezetes állomása Matolcs. Ez a hely már a Szamos partján fekszik. Valamikor két nevezetes kocsmá állott — helyesebben „rugott ki a Szamosra”. Az egyik, a régebbi, amit Petőfi megörökített „Falu végén kurta kocsmá” c. versében. Vele szemben állt a másik, későbbi ugyan, de már ez is eltűnt. Ebben született és töltötte gyermekkorát Zalka Máté, aki nemcsak eszményképének tekintette Petőfit, de élete, sorsa is ha-

Vízimalom Turistvándan, Mária Terézia korából

sonló az övéhez. Mindketten a világszabadság lánglelkű dalosai és harcosai voltak. Mindkettőn teljesedett a költői látomás:

„Ott essem el én
A harc mezején...”

Petőfi még ma is ismeretlen helyen és körülmények között, Zalka pedig a távoli Spanyolországban adta oda életét eszményének: a Világszabadságnak.

★

Nem szóltam még a népek rendkívül ízes nyelvéről, ami minduntalan kicsendül Mórícz regényeiből is. Művészi fokú kézügyessége a néprajzi kutatók számára is igen értékes tárgyakat állít elő. Népművészete nyilvánul meg az ősi fatemplomokban és a templomok ötvös munkáiban.

Ma már a vidék megközelítése sem olyan nehéz; Vársárosnaményből, Fehérgyarmatról csaknem minden falu megközelíthető autóbusszon. A közeljövőben megépül a keskenyvágányú vasút, ami nemcsak gazdaságilag lendít a vidéken, de bizonyára nagyobb tömegek fogják felkerekíteni szép tájait, érdekességeit, történelmi emlékeit.

Halasy László

MONA LISA

Ha az ember sokat járkal a múzeum környékén, az ásatások között, úgy belesimul a múltba, hogy szentégtörő utópiának látja a feje fölött száguldó repülőgépet. Ugyanakkor csöppet sem lepődne meg azon, ha a vár kapujában buzogányos vitéz állná útját.

Azonban annyira mégsem tud elandaldolni az ember, hogy ne tátná el a száját, amikor a posta előtt Mona Lisa jön vele szembe — személyesen.

Igaz, a hét éves kislány nem hasonlít Da Vinci mester modelljére, de a neve, amellyel apja, Mona Ferenc (bocsánat, hogy kiserkesztem) anyakönyveztetette — az bizony, ha nem is „Lisa”, de Liza. S hogy a kislány mosolyát nézem, e csekély írásbeli differencia ellenére is méltó lesz nagynevű druszájához, csak akadjon festő, aki megfelelően reklámozza.

»HEI, RUMBA NEGRA!«

És van Visegrádon éjszakai élet is eszpresszóval, bárpulttal, magas székekkel, de nem túl magas árakkal, csöpp kis asztalokkal és csöppekben mért rövid-itallal. Sőt zene is van

szombaton és vasárnap (főidényben minden nap).

Ez a téli, tavaszi korlátozás azonban nem nagyon zavarja az üdülőket. Nem azért találták föl az önkiszolgálást! Mintha piknikre jönnének, hozzák magukkal a zongoristát, az énekes és táncos kedvüket. Zongoristájuk jól játszik, de nem túl nagy lelkesedéssel, ellenben az énekes csupa vár, duhaj legény, bajuszos, csizmás, hajdúsági magyar. Csettint, dalol, mulat — ősi virtussal. Legjobban az ragadt meg fülemben, ahogy a „Rumba negrát” énekelte. Amikor odavágott az asztalra és fölkurjantott, először úgy hallottam, azt mondja: „Suba Terka!” — csak, amikor ennek sehogyan nem találtam értelmét, s a refrénnél jobban füleltem, akkor értettem, tulajdonképpen az szakadt ki a szívéből, hogy „hej, rumba negra”. De ihajja!

A BLAMÁZS

Megyünk az Apátkúti völgyben a Paprét, Vöröskő felé. Mellénk szegődik egy erdei ember, aki ingyen, csak úgy barátságból, átadja nekünk erdei ismereteit. Többek között közli, hogy amott a nagy kanyarnál, a völgygel szemben, a ritkás hegyolda-

lon tanyáznak a szarvasok. Különlegesen szép példányok olyan agancsokkal, amelyekért „a külföldiek két, meg háromszáz dollárokat fizetnek”.

Izgatottan bakitatom, lélegzetünket visszafojtva fordulunk a nagy kanyarra s szemünket kocsányra lógatva meresztjük a ritkás hegyoldalra, de sehol egy fia szarvas. Kérdőn nézünk az emberünkre. De ő a szájára teszi a mutatóujját és azt mondja: „Pszti!”

— Biztos átmentek a másikra — szólal meg kis idő után és az előttünk meredő domboldalra mutat.

Aztán, hogy ott se mozdul meg öklömnyi nyúl sem, a következő meredekkel biztat. Mert úgy sorakoznak itt egymás mellett a hegyek, mint úridivat üzlet kirakatában a kalapok. De hiába, szarvassal nem szolgál egyik sem.

Az emberünk reménykedik vagy két kilométer hosszat, akkor nagy hirtelen faképtől hagy bennünket. Fejét leszegezve, nagy szügyenkeze beveszi magát az erdőbe. Illa berek, nádak, erek, már el is tűnt, nem bírta elviselni a felelőtlen szarvasok okozta blamázt.

Sólyom László

Hogyan fedezték fel MAGYARORSZÁGOT ?

Történelmi tanfolyam a hézagok pótlására

I. rész.

1. §. A legrégebbi idők

Közismert az az anekdota, hogy egy bőpénzű, de kevés tudású magyar gróf, nevezetesen Károlyi Gyula, messze földre, Spanyolországba utazott betegségére gyógyító fürdőt keresve. A fürdőorvos a külföldi vendéget jópénzért nyugtatgatta: semmit se féljen, ennél jobb fürdő csak egy van a világon. A gróf kérdésére azt is elárulta, hogy az bizony sehol másutt nincs, mint éppen Magyarországon, és ott is éppen a gróf úr saját birtokán, Parádán.

Kelekótya grófok ma bizony nem igen kerülnek elének, de annál többen akadnak olyanok, akik a hazai táj szépségei mellett közönyösen mennek el, de ami külföldi, az igen ...

Mennyi minden csodálatos, soha nem látott, nem hallott érdekességről számolnak be a cseretúrákról hazatérők. A messziről jött klubtárs a felfedező lázas izgalmaival meséli el, hogyan járta be az ismeretlen ország zegét-zugát. Az emberi lélek mélységeit megismerve, nem szabad azon csodálkoznunk, hogy több száz év kellett ahhoz, hogy a sok-sok külföldi utazó után, itthonmaradt őseink is nekiinduljanak a magyar hegyek útjainak. Rövid történelmi visszapillantásunkban számot adunk hazánk felfedezéséről.

A messziről jött ember izgalmaival számolhatott be, cseretúrájáról hazatérve, a freisingeni püspöki palota jól fűtött kandallója mellett Ottó úr 1147-ben. Ez a derék utazó, a turistáknak azóta kipusztult ama fajtájához tartozott, akik a külföldi út előtt gondosan mérlegették az út lehetséges anyagi előnyeit. A mesés Kelet drágaságainak olcsó beszerzése izgatta fantáziáját, ezért kezdeményezte cseretúráját a tarfejű, többnejű törökökkel. Igaz, hogy ezek az istentől megátalkodott pogányok csak 400 esztendő múlva viszonozták a cserelátogatást, de akkor sem jutottak tovább Kőszeg várának megtekintéséig, mert Jurisich Miklós visszaküldte őket. Szó, ami szó a nagyméltóságú püspök úr Magyarország első útleírója. A II. Géza kormányozta Magyarországról, de előbbin annak lakóiról így ír: „Kínézésük marcona, szemük beesettek, természetük alacsony, viseletük vad, nyelvük pedig barbár, úgyhogy vagy a sorsot kell vádolni, vagy az isteni türelmet kell csodálni, mely e szörnyetgeknek ilyen pompás ország birtokbavételét megengedte.”

Bizony, bizony ez alig felfedezett ország bennszülöttei hasonlatosak voltak a vademberekhez, legalább is erre mutat a Barbarossa Frigyes kíséretében utazó osztrák Ausbert leírása: „... a magyarok a pénz beváltásnál gyakran rászédtek a keresztieseket”. — Talán már ed-

A budai tájat a 19. század közepén ábrázoló két festmény reprodukciója

dig is kitalálták, hogy az első turisták kereszteslovagoknak álcázták magukat. — Az is kiderül azonban, hogy 1189-ben kezdenek törődni az idegenforgalommal, mert „az átvonulókat nem gyötörték a kígyók, bögölyök, legyek és szúnyogok.”

Hogyan is várhatnánk ebben az időben, hogy a „marcona bennszülöttek” felfedezzék ezt a csodálatosan szép országot. Az igaz, hogy Gertrúd királynő a pilisi apátságba túsízik a XIII. század első felében, de ez a kirándulás balul üt ki, mert megölik a békétlen összeesküvők.

Lassan mégiscsak van fejlődés. Egyre nő az idegenforgalom. 1433-ban Bertrand de la Brocquière francia utazó terjedelmes leírásban számol be hazánkról. Felfedezi, hogy „Buda környéke rendkívül kies...”

Néhány évtized múlva valóban gyakran látni erre felé kirándulni egy délceg ifjút, Mátyás királyt, aki a kies, elhagyott vidéken, nem messze a pálosok kolostorától, felfedezi a juhász szép feleségét. Ezután gyakran felkeresi e kies tájat, mindaddig, míg a féltékeny Beatrix meg nem akadályozza ebben. (Az asszonyok már abban az időben sem lelkesedtek túlságosan, ha a férjuraik nélkülük túráztak a budai hegyek rengetegeiben.)

2. §. Az útikalauz irodalom fejlődése

A XVI. században már megkezdődik az ország rendszeres leírása. Oláh Miklós 1536-ban már a vartúrákra hívja fel a figyelmet: „A Vértes hegységben találjuk Csókakő, Oroszlánkő és Palota várakat.” Igaz, hogy akkoriban még nem voltak jelzett utak, de a látogatók bizony csak odataláltak a várakhoz.

Jelentősebb munka e műfajban Losontzi István uram, 1770-ben szerkesztett „A hármas kistűkör” című munkája, amelyben a második fejezet rövid címe így hangzik: „Magyar-Országnak Kis Tüköre, melly, A gyenge elmékhez alkalmaztatott könnyű móddal Magyar-Országnak Földét, Polgári állapotját és a Magyar-Nemzetnek eredetét, viselt dolgait, mind ezideig hiteles tudós írásokból summásan ki-mutatja.”

Buda 1617-ben, Hufnagel metszete. Jobbról: Térképszerű metszet a 17. század végéről

A természetjáró KOSSUTH

„... a tanítóknak a vidék különbsége szerint fűvész- és ásványtani kirándulásokon kellene növendékeiket megismertetni a vidék növényeivel és ásványaival.”

(Kossuth Lajos)

Kossuth Lajos nemcsak politikus és államférfi volt, hanem természettudós is.

Idézet mondása a népiskolai oktatásról 1868-ban alkotott törvénycikkkel kapcsolatban hangzott el. Véleménye most is helytálló, sőt a természet megismertetésére vonatkozó tanácsa ma fokozottabban aktuális, mint volt az elmúlt évszázadban.

Nemcsak tanácsokat adott, ő maga is aktív természetbúvár volt. A 67-es kiegészítés után, mely betetőzte lelkében a csalódások sorozatát teljesen visszavonul. „Sok gond s még több bünyömja lelkemet” — írja. Foglalkoznom kell, hogy pillanatnyi önfeledésben enyhét találjak. Vonzalmaim a természet tanulmányozására vezetnek.”

65 éves, amikor elkezdi kirándulásait. Az egykor Európa sorsát tervező turini remete áhitattal hallgatja a Superga-hegy sziklái között lezuhanó hegyi patakok zúgását, megjárja Nizza környékét éppúgy, mint az Appenninek meredek ösvényeit, vagy a Mont Blanc gleccsereit.

A kirándulások alkalmával gyűjtő munkát is végez. Egy-egy ritka növény után kutatva emberfeletti dolgokra vállalkozik. Erről írja Szotagh Miklósnak: „Képzeld, — rajtam is megtörtént még az idén is, hogy azok a szirénhangok addig csalogatták 70 éves lábaimat, míg közel azon magasságban találtam magamat, ahol a Mont Blanc első tudományos megmászója, Saussure ütötte fel 15 napra borzalmas kunyhóját, hogy ellesse a magasság titkait, mert hát feltettem magamban, hogy addig megyek, míg én is találok egy Androsace bryoidest — havasi sziklák e törpe növényfaját —, mint Saussure talált!” Amilyen szuggesztív egyéniség volt ifjúsága idején, ugyanolyan szívósságú agg napjaiban. Nyolcvannégy éves korában Nápolyba utazik, hogy megnézzé a Vezúv környékét. Naplójában így vall erről a kirándulásról: „Meglátogattam és átkutattam a jobboldalt fekvő vulkánikus vidéket. Tegnap hat óra hosszat vándoroltam Pompeji utcáin.”

A kirándulásai során összegyűjtött több ezernyi virágot, növényfaját rendezte, dobozokba rakta. Herbáriumát, mely a Nemzeti Múzeum tulajdona lett, természettudósok is megcsodálták. Kossuth, aki a kiegészítés elleni tiltakozásával elszakított minden szálát, mely a hivatás Magyarországgal összekötötte, a természet tanulmányozása kapcsán mégis kapcsolatot teremt hazájával. Herman Ottó, a Természettudományi Társulat vezetője, elküldi Kossuthnak kiadványait. Kossuth viszonzásul olasz alpesi növényeket küld és ezeket írja: „Igen nagyon kellemes meglepetésben részesített Ön becses külömdényével. Elmerengek a hazai virány kedves képviselőinek szemléltetése felett, melyek, amint képzelheti Ön, a száműzöttnek oly igen-igen sokat süttognak.”

Örömmel és büszkeséggel töltheti el a természetjárókat, hogy Kossuth Lajost, a nép általános szeretetében osztozva, még egy kicsit külön a magukénak is vallhatják.

Palotai Sándor

Modern útikalauz-írók, figyelem! Igaz, hogy azt a módszert: új útikalauz úgy készítendő, hogy a mindezideig megjelentek summásan felhasználandók, — tehát a nyolc előbbiből kell a kilencediket elkészíteni — minden útikalauz-szerző betéve ismeri, de... vigyázat! Vajon ezek is a „gyenge elmékhez alkalmazott könnyű móddal” irattak-e? Bizonytalán nem, mert jól értesült körök szerint, legutóbb egy népes turista csoport elindult Csókakőről Tatabánya felé. Vállukon hátizsák, fejükön sok-sok jelvény egy kalappal, kezükben a Vértes hegység kalauza (Sport Lap- és Könyvkiadó. 1958.). Bizony, ezek a természetjárók a „gyenge elmékhez” nem szabott leírás segítségével kívántak túrázni. Ó, jaj! A könyvecske leírása fordított irányban készült és szerencsétlen sporttársaink talán még mindig a Vértes rengeteiben keringenek, valahol Vitányvár és Várgesztes között keresik a „balról látható szép szálerdőt.”

Más is megtanulható Losontzi uramtól. Kalauzát szépen versbe szedve, költői képekben adja elő. Ime álljon itt egy részlet tanulságul a száraz leírásokat kedvelő utódoknak:

„Néz Veszprém vármegye Balaton tavára,
És Bakony erdőnek sok makku fájára.
Itt Palota, Veszprém, Pápa, Tsesznek vára,
Nagy Vásonkő, Somlyó s vár fejér borára”.

Mennyi költészet, milyen rendszeres felsorolás! Vagy ez a sor:

„Tsesznek magas Várát mutatja Bakony erdőben.”
Ezzel a Bakony erdővel mindenki fennakad. Az 1863-ban megjelent első „modern” útikalauz (Jancsik Ede: Kirándulások hazánkban) így ír: „A szorosan vett Bakony Veszprém megyében terjed s a nagy közönség előtt, s mi több még sok mívelt előtt is csak, mint rengeteg erdő, s a legfőbb, mint nagyszerű sertéstanya s útonálló haramiák rejtekhelye ismeretes.”

Sertések és zsványok tanyája! Hol vagyunk már ettől, a XX. században már nincsen fehér folt az ország térképén. Így gondolják kedves olvasóink? Tévednek. Az 1932-ben megjelent „Magyar Turista Lexikon” teljesen elfelejtkezik a Zempléni hegyekről. Sem külön hegységként ismertetésben, sem a 700 méternél magasabb hegyek felsorolásánál nem találjuk meg ezt a csodálatosan szép vidéket. Még tíz esztendővel ezelőtt is valóságos expedíciós előkészületeket kellett tennie a Pengőkő környékére induló természetjárónak. Hosszú és fáradságos nyomozás eredményeként lehetett előkeríteni egy-két olyan turistát, aki már járt ott, ezek azután ellátták jó tanáccsal: sátrat vigyen, élelmet ne. Erdészházakban mindenütt lehet szállást kapni, de élelmet nem. Ne felejtse el kigyómarás ellen szérumot vinni, mert az utakon táblák vannak: „vigyázat vipera veszély!” — csak az a kérdés, hogy a kigyók olvassák-e ezt a szöveget? Nem kell a viperától félni, nincs is. Jelzett út nincs, el lehet tévedni. Könnyű tájékozódni, jók a látási viszonyok, s ez így ment tovább. A gyengébb idegzetűek megfutamodtak és inkább a Bakonyba mentek, de a bátrok, az úttörők nekiindultak felfedezni az ismeretlent. (Folytatjuk)

Jávorka Péter

Fáklyás expedíció A BARADLÁBAN

A Természettudományok decembri számában dr. Jakucs László „Az aggteleki lábnyom-rejtély” c. cikkében rendkívül érdekes és nagy jelentőségű régészeti leletek felfedezéséről számolt be. Kutatótársaital, Putz Gizellával és Mizser Károllyal a Baradlában, a „Szultán Pamlaga” feletti terasz teremsorban — mely szerintem a Vass Imre által leírt Olymposzal azonos — hallstatti és tatárjárás kora-beli eszközöket, fáklyacsonkokat és edénydarabokat talált.

A cikk megírása óta Patek Erzsébet, a Történelmi Múzeum régésze, valamint az aggteleki kutatók újabb leleteket fedeztek fel a Szultán Pamlaga felett, illetve az Oriások-teremben a Ganymedes Kútjánál. Ezek között 6—7000 éves bükki kultúrájú és kb. 3000 éves hallstatti kultúrájú cserépedény-töredékek is vannak. A Matyó Rojt nevű cseppkőképződménnyel szemközti dombocskán hallstatti korú, cseppkőkéreggel borított fáklyacsonkokat találtak, majd egy kis cseppkőmedencében Putz Gizella kutató két gyermek csontjait lelte meg. Ezek is valószínűleg hallstatti korúak.

Ezelőtt csupán a Baradla aggteleki és domicai természetes bejáratainak közvetlen közeléből ismertünk gazdag régészeti leletanyagot, de a barlang belsejéből — az Oriások-terme kivételével — eddig semmi régészeti lelet nem került elő. Az Oriások-teremben, mely a Baradla jósvalói végén terül el, még Vass Imre 1825-ben talált történelemelőtti korúak látszó cserépedény-töredékeit és egy mezitlábás és bocskoros lábnyomok által jelzett gyalogösvényt. Ebből ő és később a régészek is arra következtettek, hogy Jósvaló közelében is kellett a barlangnak valaha egy természetes bejárattal rendelkeznie, mely azonban azóta beomlott, eltörmödött. Ezt lát-szott megerősíteni az Oriások-terme feletti Meseországban Révész Lajos által fellelt, feltétlenül több évszázados rókaöntváz is.

Régészek véleménye szerint ugyanis a történelemelőtti korok embere a barlangoknak csupán az első pár száz méterét ismerte és nem merészkedett a bejárattól távolos belső barlangszakaszokba. Ebben szerintük nemcsak babonás félelme, de világító eszközeinek rendkívül kezdetleges volta is megakadályozta, hiszen a gyantafáklyán, illetve később a fagygyújtó-fáklyán és mécsen kívül egyéb világító eszközzel nem rendelkezett.

A meseországi rókaöntvázal kapcsolatban is az a vélemény alakult ki általánosan, kizárt, hogy egy róka a barlang vaksötétjében végigsétálhasson az aggteleki természetes bejárattól több mint 6 km-re levő Meseországig.

Ezek szerint tehát fel kellett tételezni egy valaha létezett jósvalói természetes barlangbejáratot, bár ennek nyomaira a leggondosabb kutatásokkal sem sikerült ráakadni.

Az újabb leletek azonban a Szultán Pamlagánál az aggteleki természetes bejárattól 2100 méterre és a jósvalói mesterséges bejárattól 4700 méterre, illetve a Matyó Rojt-nál az aggteleki bejárattól 2430 és a jósvalóitól 4370 méterre kerültek elő.

Ezek után két lehetőség áll előttünk:

1. vagy azt tételezzük fel, hogy a Baradlának egész sor természetes bejárata létezett, melyek mind beomlottak, eldugultak a legutóbbi 2—3000 év során, mégpedig úgy, hogy ma már sem a felszínen, sem a barlangban nyomukat sem lehet fellelni többé;

2. vagy pedig azt tételezzük fel, hogy az általános régészeti felfogással ellentétben, a történelemelőtti korok embere a maga kezdetleges világító eszközeivel mégis csak végig tudta járni a barlangot. Ez esetben még azt is fel kell tételeznünk, hogy a Meseországban kimúlt róka is képes volt végigmenni a barlangon.

Jakucs dr. ez utóbbi feltételezést tette magáévá, bátran szakítva az eddigi általános felfogással. De ez a feltevés csak akkor állhatja meg a helyét,

1. ha bizonyítható, hogy a róka képes a barlang vaksötétjében is kilométereken át közlekedni és nem válik oly tehetetlenné, mint az ember, aki a sötétben csak nagy nehézségekkel tud eltapogatózni és egy ismeretlen barlangban, világítás nélkül, a kőomlások és vízzel telt medencék között a legrövidebb távon elpusztulna;

2. ha bizonyítható, hogy a történelemelőtti ember kezdetleges világító eszközeivel, tehát a fenyőgyanta- és birka-fagygyújtó-fáklyákkal és mécsesekkel napokig lehet barangolni a barlangban és meg lehet tenni az utat az aggteleki természetes bejárattól a Jósvaló közelében levő Oriások-termeig és vissza, végig a patak medrében, keresztül az omladékhegyek sziklagörgategein, át a sziklák résein,

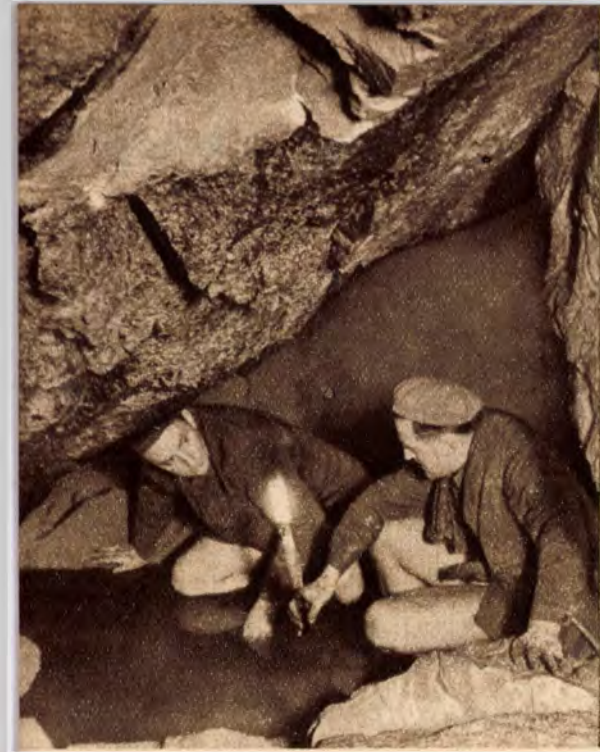
a kisebb-nagyobb tavakon, úgy, ahogy azt a történelemelőtti ember tehetette.

Jakucs dr. vállalkozott mindkét bizonyításra.

Az első kísérlethez szerzett egy rókát. Azt bevitte a Baradla közepére, tehát mind az aggteleki, mind a jósvalói bejárattól mintegy 3000 méter távolságra. Előzőleg a barlangban néhány száz méterenként bécsi fehérből nyomjelző sávokat helyeztet el. Mielőtt a rókát elengedte volna — nehogy az emberi lábnyomokat szaglásával követhesse —, az állat az orrába olyan befecskendezést kapott, mely szaglását több napra föltétlenül megbénította.

A róka elengedése után a Baradlát egy hétre lezárták. Egy hét után megállapították, hogy a róka a barlangban nem vált tehetetlenné, nem „tapogatózott” a falak mentén, hanem — a nyomjelző sávokon és a nedves talajon, sokhelyütt másutt is, jól kivehető nyomainak tanúsága szerint — valamely sajátos ösztön, sajátos tájékozódó készség segítségével mindvégig nagyjából

a barlangfolyosó középvonalában haladt. Kilmétereken át sétált a sötét barlangban, becskészett két oldalágba: a Retekágba, sőt még a világítás mellett is alig észrevehető Törökmeccsetágba is, majd a tökéletlenül elzárt, ma használaton kívül álló vöröstói mesterséges bejáraton át elhagyta a barlangot. Hogy ott egyáltalán nem érezte rosszul magát, mi sem bizonyítja jobban, mint hogy a vöröstói kijáratához vezető folyosóban ismételtelen elstínített nyomjelző sávon újból megjelenő nyomainak tanúsága szerint vissza is jár a jó meleg és kényelmes barlangba.

Ezek szerint semmi akadály sem lehetett annak, hogy a Meseországban elpusztult róka az aggteleki bejáratától a barlangot végig járva jusson oda, ahol csontjait megtalálták. Tehát a meseországi rókaöntváz nem föltétlen bizonyított többé egy Jósvafő környéki barlangbejárat valahai létezésé mellett.

De hátra volt a bizonyítás nehezebb része: a történelemelőtti ember világító eszközeinek

rekonstruálása és kipróbálása. Jakucs dr. munkatársaival a leletek közt talált fáklyacsonkok és cserépmécses-törödékek, valamint a régész szakemberek leírásai alapján kellő mennyiségben rekonstruálta a történelemelőtti ember kezdetleges fenyőgyanta- és birka-fagygyú-fáklyáit és mécseseit.

Ezután expedíciót szervezett a kísérlet végrehajtására. A kísérlet hitelességének biztosítására Jakucs dr. az expedíciót nem kizárólag állandó munkatársaival hajtotta végre, hanem meghívott kívülálló személyeket is: Bernáth László budapesti újságrót, Markó Istvánt, az ismert nevű barlangfotóst, Fodor István debreceni egyetemi hallgatót és így lettem magam is az érdekes expedíció résztvevője.

Az expedíciónak kizárólag a gyanta- és fagygyú-fáklyákkal, illetve mécsesekkel volt szabad világítania, nem vihettek magukkal a résztvevők sém gyufát, sem semmiféle korszerű világító eszközt. Nem vihettünk magunkkal semmi olyan felszerelési tárgyat sem, mely megkönnyíthette volna helyzetünket a történelemelőtti korok emberével szemben. Éjszakára az ősember állatbőre helyett egy-egy takarót és a tűzrakáshoz fejenként 10 kg fát vittünk magunkkal közös zsákban a hátunkon. Nem léphettünk sehol kiépített útra, csak a patakmederben és sziklaomlásokon át közlekedhettünk. Ezzel még a régi idők emberénél is hátrányosabb helyzetbe kerülhettünk, hisz a mai utat nyilván azon a helyen építették ki, ahol építés nélkül is aránylag a legkényelmesebben lehetett közlekedni. Nem vihettünk magunkkal doppingolószer, így alkoholt, koffeint, vagy efféle sem. Az expedíció élén pedig olyan személynek kellett haladnia, aki — a barlangot először bejáró ősemberhez hasonlóan — még sohasem járt a Baradlában. Ez a feladat Bernáth Lászlónak, az Esti Hírlap riportérének jutott.

A kísérletet 1960. február 1—2—3-án végrehajtottuk. Felszerelésünket indulás előtt bizottság ellenőrizte, mely a Műszaki Egyetem kutatóállomásának gondnokából és az aggteleki határőrség parancsnokának helyetteséből állott.

Több mint 50 órát tartózkodtunk lenn a barlangban. A történelemelőtti ember hűen rekonstruált kezdetleges világító eszközeivel végigjártuk ezalatt a Baradlát az aggteleki bejáratától az Óriások-termeig és vissza, anélkül, hogy kiépített útra léptünk volna (elkerülhetetlen kereszteléseket kivéve). Két éjszakát töltöttünk a Szultán Pamlaqa feletti teremben, a történelemelőtti ember szállásán, a magunkkal hozott fából rakott tűz körül heverve. Éjszakánként egymást váltva őriztük a tüzet és a mécses lángját, akár csak az ősember tette.

Nem részletezem az izgalmasan érdekes expedíció ezernyi élményét, nehézségét, tapasztalatát, hisz ez kötetre való anyag lenne. Jakucs dr. most dolgozza fel mindezt, hogy az Aggteleki barlang újonnan megfejtett titkairól szóló könyve mielőbb eljusson a kíváncsian érdeklődő olvasók kezébe.

Röviden csak annyit: minden kétséget kizáróan bebizonyult, hogy a történelemelőtti ember kezdetleges világító eszközei, a fenyőgyanta- és birka-fagygyú-fáklya, valamint a mécses alkalmassak nemcsak barlangi tartózkodásra, de hosszú és nehéz terepű barlangi közlekedésre is. A világító eszközök kezdetlegessége tehát nem akadályozhatta a történelemelőtti embert a Baradla bejárázásában.

Ezek szerint teljesen jogosult az a feltevés, hogy a történelemelőtti ember az egyetlen aggteleki természetes bejáraton át jutott el a Baradla Főágának mindazon távoli részeibe is, ahol a régészeti leletek előkerültek.

Ha pedig ez így van, akkor revízió alá kell venni azt a régészeti felfogást, mely szerint az ősember nyomait a barlangoknak csupán a bejárat közeli első néhány száz méterén kell keresni.

Könnyen lehet, hogy ha Jakucs dr. érdekes kísérlete nyomán, más barlangok eddig régészeti szempontból nem kutatott belső szakaszait is megvizsgálják, akkor sok új eredménnyel gazdagodik a tudomány.

Ez lenne a fáklyás expedíció igazán nagyszerű eredménye!

Dr. Dénes György
(Markó István felv.)

Meg akarod ismerni hazádat, szép tájait, a hegyek, völgyek népét?

Olvasd a

TERMÉSZETJÁRÁST

Szórakoztat, ismereteket nyújt.

A nyári túrákra, táborokra készülnek úttörőink

Úttörőcsapatunk már a tél folyamán megkezdte a táborok előkészítését. Először az elmúlt nyár emlékeit, tapasztalatait gyűjtötték össze. Az úttörőthonokban naplók, fényképalbumok, makettek őrzik a táborok, a nagy túrák emlékeit. Aztán elkezdődött az ismerkedés az új táborhely vidékével. Persze most még térképek, könyvek, útikalauzok útján. Baráti levelek indultak útra. Távoli ismerősöket, levelezőtársakat keresnek azok, akik táborba készülnek. Képeslapok váltogatják egymást és az új táborhelyről egyre többet tudnak a gyerekek. A kötelező próbák természetjárás követelményei is hozzájárulnak a táborok előkészítéséhez.

Télen sok csapatunk indult sítáborba, nagytúrára. A székesfehérvári úttörőház csapata Kiszgyónbányára rendezett gyalogtúrát. Nagy célt tűztek maguk elé: felkeresik azt a bakonyi táborhelyet, ahol két boldog hetet töltöttek el a nyáron. Tervüket valóra is váltották. Szép számmal kaptunk hírt nagy téli akadályversenyekről, szánkó és sítúrákról, korcsolyaversenyekről. A komlóki kiszista ifjúvezetők például Sikonda-fürdőre szerveztek nagytúrát.

Úttörőink a táborok anyagi előkészítéséről sem feledkeznek meg. Új felszerelési tárgyakat készítenek, javítják a sátrakat és különböző munkákat végeznek a költségek biztosítására. Szentesen a Zrínyi Ilona úttörőcsapat dísznői vágott a tábori költségekre. Elterjedt a jelszó, hogy a táborozási költségek egy részét saját munkájukból kell biztosítani a pajtásoknak.

Megindultak a készülődések a tavaszi táborozásokra. Sokan már ebben is élen járnak. Tancsházi úttörőcsapatunk még a tél folyamán megtartotta a táborozást. Ennek a szemlének az volt az érdekessége, hogy az Almás és Gyöngyös patak találkozásához — ahol a nyári tábor lesz, együtt ment ki az egész csapat. Táborozásukhoz nemcsak az engedélyt szerzik meg jókor az úttörővezetők, hanem megszemlélik a leendő tábor vízellátását, az élelmezés lehetőségeit.

Ebben az évben az úttörőtáborok nevelőmunkájában különleges helyet kap hazánk felszabadulásának 15. évfordulója. Azt szeretnénk, ha 1960 nyarán sokezer úttörő keresné fel a munkásmozgalom, a felszabadulás történelmi emlékhelyeit, a 15 év alkotómunkáját hirdető építményeit.

Az idejekorán megindult előkészületek gazdag eredményeket ígérnek.

R. J.

Tavaszi séta Karcagon

A hóvirágok feléledtek téli álmukból, s az ibolyák is kinyitják kék szirmaikat.

Itt a tavasz... itt a tavasz...

Füldetjük arcunkat a tündöklő verőfényben, s útnak indulunk a már régóta tervezett karcagi útra. Nem sokkal később már hátunk mögött van Szoboszló, majd a Keleti Főcsatorna ezüstös szalagja. Körülöttünk meg az alföldi világ. Messze kalandozhat itt a tekintet, messze bele lehet látni a horizont méhébe. Csak itt-ott állnak tanyai facsoportok, egy-két fehérre meszelt házzal. Néhol feltűnik egy-egy, már zöld köntösbe öltözött nyárfa.

A földeken már kibújt a vetés, s a fiatal zöld vetés közül barna csfokban látszik ki a föld, mintha fésű szaladt volna át rajta.

Mindhárman vígan taposunk kerékpárjaink pedálját a pazar időben. Kaba, Püspökladány község, majd a Hortobágy folyó vastraverzes hídja is mögöttünk marad. Ez már Szolnok megye, s előttünk nem messze feltűnik a keleti Kúnság székhelye: Karcag.

A jókora nagykún város főterén áll a ref. templom, amelynek építése — sok huza-vona után — még az 1743-as évben kezdődött. A Fő térről a kultúrház melletti régi debreceni útra térünk. Pár percnyi út után a Vágó-híd utcában rábukkunk a kévtorlás szélmalomra. Ez az 1840-es években épült klasszicista stílusban. A malom épületét rendbehozták, a szélvitorlát megcsinálták, s ma a termelőszoftéket gondozásában darálóként működik.

Valaha a régi magyar tájak legkedvesebb, lehangulatossabb velejárói a zömöktornyú négyvitorlás szélmalomok voltak. Csaknem minden alföldi város határában ott kelepelték. Ipara csaknem félezer évre tekint vissza, a történelem viharait többnyire átvészelte. Falvak néptelenedtek el, várakat lóttek rommá, de a szélmalomokban egyre örültek, hol töröknek, hol magyarnak. Sorsukat a XX. század gépesítése pecsételte meg. Számuk egyre apadt. Még Karcagon is a 30-as évek közepén 4 állott, de ma már csak ez az egy kelepel. Műemléknek is nyilvánították.

Erdekes az ún. „szélmalom népszámlálási” adat 1955-ből, amikor is az alföldi szélmalomok számát még 66 darabra becsülték.

Nevezetessége még Karcagnak a Madarasi út mentén az Északi temetőben levő csőszház, ami szintén műemlék. Földbe ásott ház ez, ablakai arasznyira vannak a föld színéhez. 7—8 lépcsőfokon lemenve lehet bejutni az épületbe. Teteje nád, mennyezete nincs is. Hasonló épület rajta kívül csak egy van az országban, az is Dunántúlon.

A szélmalomtól búcsút veszünk, a debreceni úton tovább menve, néhány km után a város határában, Karcag újabb érdekessége tűnik fel, a Zádor híd. Jókora kőhíd, kicsinyített mása ez a híres Hortobágyi 9 lyukúnak, ámbar ez csak 5 ívnyílású. A néphit azt tartja róla, hogy építésénél a meszet madártójással oltották, hogy annál erősebben kössön.

Az igaz, hogy meg is kötötte. A Zádornak már a medrét is régen eltüntette az eke, de a híd még ma is szilárdan áll. Valaha mily nagy víz folydogált itt, a 2—3 öles náderdő mélyén. Ezek adtak titokzatos útvesztőkkel egykor menedéket nemcsak a betyároknak, hanem a szökött katonáknak is, akik obsit nélkül tértek haza egy szép napon Majlandból, vagy Brünmből,

A folyó nélküli híd

megúnva a szigorú katonai regulát. Nem merészkedett utánuk sem a pandúr, sem a zsoldár. A vármegye hatalma csak a nádrengeteg és az életveszedelemmel járó lép széléig tartott.

Az egykori mocsárvilág helyén ma már búzátáblákat ringat a kunsági szél, s nem egy helyen jókora rizstáblák méregzöld parcellái sorakoznak.

A hídtól tovább menve a debreceni úton, oldalt feltűnik Lőzér-halma. Amolyan kúnhalom ez is, mint a többi száz, bár ehhez érdekes események fűződnek a török világból. Ez a régi debreceni út, melyen meglehetősen lassacskán haladunk, magas töltésű földút, ún. gát. Régen ilyen földgátak kötötték össze a városokat egymással a mocsaras vidéken. Persze, esőzések idején az ilyen útvonalakat sártenger borította. Ilyenkor még az ökör is alig bírta az üres szekeret elhúzni. E rossz úton érünk az egykori Ágota csárdához, illetve annak helyéhez. Persze ilyen útmenti csárda sok helyen állt, ahol az utazás fáradsalmait pihenték ki az utazók.

Ilyen helyen szórakoztak a pusztaiak is. Itt a mulatozás nemcsak egyszerű időgálásból állott, mivel egyik-másik csárda nagy betyárnevelő intézmény is volt ám. Ilyen volt ez az Ágota csárda is Karcag és Nádudvar között, Szolnok és Hajdú megye határán, ahol a Hortobágy folyása a Sár réjtjébe vezetett. S ahonnan Bihar és Békés megye sem esett messze.

Ennél jobb helyet még kívánni sem lehetett volna. Gazdag utas is került, s a szorongatott betyár is tudott merre menekülni. Az egykori csárda, amit néhány évvel ezelőtt bontottak le, messzire ellátszott a tágas pusztába. Egy 6–8 méter magas kúnhalomhoz volt építve. Folytatása a halom alatt a 100 méter hosszú pince volt. A jéghideg pinceóriás réges-rég kriptá lehetett, kígyók, denevérek tanyája, majd később meg a betyároké is. Itt tüzeltek, főztek, még vészkijáratuk is volt belőle, ha netalán szorult a kapca. S ilyenkor „besuvadtak” a Bengecsek és a Zádor titokzatos zug nádasába, végleg eltűnően a nyomukba loholó pandúrok elől.

Az ivó érdekessége volt a 6 méter hosszú, mintegy arasznyi vastag tölgypaalsttal, tele ákorn-bákom betűkkel. Bele volt még vésvé Rózsa Sándor primitív faragású monogramja is. Sokáig is mutogatta egykori csaplárósa, hogy itt iszogatott a híres síki betyár. Ámbár Osváth Pál, a híres sárréti komiszáros állítása szerint sem írni, sem olvasni nem tudott.

A domb tetején templom állott, körülötte pedig temető. A puszták fiai eldughattak ilyen helyen egy-egy nem rokonszenves utast.

Amikor nemrégiben a csárda több évszázados épületét lebontották, pincéjében 30 emberi csontvázat találtak, mintegy cégérezve a csárda egykori hírhedt nevét. A csárda istállóját csak most bontották le. Azóta elhagyatott az össze-vissza furkált halom, a Hortobágy folyó partján.

Kirándulók, turisták, ha Karcagra jöttek, ne mulasszátok el felkeresni annak előbb említett nevezetességeit. Mert az Alföldnek, s a sávár vidékűvek vélt Kúnságnak is meg van a maga látványossága, a maga nézni valója.

Cseke Béla

A hazánkban már ritka szélmalomok egyike (Cseke Béla felv.)

Magassági adatok és időbeosztás

Ifjúsági csoportoknál gyakran megtörténik hogy nem rendelkezvén megfelelő részletességű turistatérképpel, nehezen tudják túraterveiket elkészíteni. Ezért kétszeresen fontos, hogy az útikalauzok minél több tájékoztatást adjanak az útvonalak magassági viszonyairól is, mivel ezek ismeretében képet nyerhetünk a túra nehézségi fokáról és a megtételéhez szükséges időről. Útikalauzainknál fellelhető a fokozatos fejlődés; míg a régebbieket csak a tájékoztató menetidőt, vagy legfeljebb még a vízszintes távot tüntették fel, addig az újabbak a leírt útirányba eső összesített emelkedést és esést és az ennek figyelembevételével számítható ún. standard menetidőt, végül a legújabbak a visszamenetelhez szükséges standard időt (Mátra kalauz) és a részletezett emelkedéseket és eséseket (Zempléni hg. kalauz) is megadják. Azonban a magassági és időadatok feltüntetése nem egyöntetű, másrészt egyes útikalauzok 100

m emelkedés után 10, míg mások (sőt még a régi Túravezetők Kézikönyve I. kötet 14. oldala is) 15 perc többletidőt számítanak, ami kétféle standardidőt eredményez.

E hiányosságok megszüntetése érdekében az említett többletidőt kellene egyöntetűen 10 percben rögzíteni, mivel ez a többletidő biztonsággal elegendő, használata egyébként a számolást is egyszerűsíti. Azonkívül a leírt útirányba eső emelkedéseket és eséseket nem összesítve, hanem részletezve kell megadni.

Az adatokat a túratervezésnél az alábbi módon tudjuk hasznosítani:

1. A szintkülönbségek részletezve való feltüntetése jó tájékoztatást ad az útvonalon előforduló összes emelkedések, ill. esések számáról (vagyis a terep változatosságáról) és nagyságrendjéről.

2. Az emelkedések mellett az esések megadása lehetővé teszi a leírt útvonal ellenkező irányban való bejárása esetén a standard idő számí-

tását. Utóbbi irányba menve ugyanis a megadott emelkedések esésekké, a megadott esések emelkedésekké változnak, tehát ebben az irányban a standard idő más értékű lehet.

3. Az összeadott emelkedések, illetve esések különbsége az útvonal kezdő- és végpontjának szintkülönbségét adja, még pedig, ha az emelkedések összege volt nagyobb, a végpont magasabban, ha az eséseké a nagyobb, a végpont alacsonyabban van, mint a kezdőpont.

4. Ha útvonalunk egyik végpontjának általános (tengerszint feletti) magasságát ismerjük, a 3. alatti szintkülönbséggel a másik végpont általános magassága is kiszámítható. A rövid, hirtelen emelkedő, illetve a mérsékelt és hosszan elnyúló lejtő (pl. Solymári fal—Kevélynyereg—Nagy Kevély—tovább le Csillaghegyre) egyik irányból más pihenőhelyet, időt igényel, mint a másiktól.

Látjuk tehát, hogy az útikalauzok túraleírásainak magassági adatai feltüntetésével nagyban hozzájárulhatnak a túrák előtti tájékoztató munkához.

Holényi László

Felkészülés a kerékpáros túrákra

II.

Kerékpáros túráink sikere legnagyobb mértékben a „műszaki” előkészítéstől függ. Eppen ezért a legnagyobb gonddal és hozzáértéssel kell valamennyi részvőnek elsajátítania a kerékpárszerelés és javítás tudományát. Így mindenki saját gépét, szétszerelés után megjavítva letisztítva és zsírozva, helyesen össze is tudja rakni és az alkatrészek működését beszabályozni. A túra során felmerült hibákat is saját maga tudja megjavítani.

Helyes, ha jól képzett vezető irányítja az osztályban a kerékpáros túrázó csoportját. A szezon utáni estéket a csoport használja ki kerékpárjaik rendbehozására. Helyes irányítás mellett már a munka ideje alatt összekovácsolódik a csoport, szórakozva tanulnak, megbecsülik a hozzátérteket, a gyengébbek pedig igyekezni fognak, hogy ők is minél többet tanuljanak.

A gép szétszerelését az első kerékkal kezdjük. A fűrés, vagy csavaranyákat lecsavarjuk, lehúzzuk a sárvédőt tartó drótokat és kiemeljük a kereket a villából. A levegőt kiengedjük a gumitömlőből, kiszabadítjuk a szelepházat, majd a külső gumlabroncsot és a gumitömlőt a kerékről óvatosan lefejtjük. A gumikat megtisztítva félretesszük. A tengely kiszérése előtt tisztítsuk le a tengelyvéget petróleummal és drótkéfével. Majd a hosszabbik menetes oldalon lecsavarjuk a belső futógyűrűt, a kónuszt. Kiemeljük ezután a csapágygolyókat, majd kihúzzuk a tengelyt. Leszereljük a tengely másik végét is, petróleumban áztassuk ki az alkatrészeket, töröljük jó szárazra és kenjük be savmentes gépszírral. A viszszerelést a rövidebb menetes oldalon kezdjük és az előbbieket fordított sorrendben végezzük. A golyóscsapágyak üregét és a porvédő tárcsákat töltjük ki teljesen csapágyzsírral. Általában a forgórészekenél a sima forgást úgy tudjuk biztosítani, hogy a tengelyekre a másik oldalon a kónuszt ütközésig húzzuk, majd egynegyed fordulatot visszaengedünk. Így lehetőséget adunk a csapágyak helyes beállításához. Ezután a tengely végét keménypapír ágyzatban fogjuk satuba és forgatással vizsgáljuk meg működését. A kerék központosítását legkönnyebben úgy tudjuk ellenőrizni, ha egy feltámasztott krétával közelítünk a forgó kerék oldalához, majd futófelületéhez. Ahol a kréta jelet húz, ott a küllőkön 1-2 menetet húzzunk, míg a másik oldalon ugyanennyit engedünk. Nagyobb utak előtt pergessük végig a küllőket és a lazákat feltétlenül húzzuk meg. A kerékben levő „nyolcast” feltétlenül vegyük ki. Ezt az

előbbi krétapróbával való megállapítás után a megfelelő oldalon való lazítás és az ellenkező oldalon való meghúzással érjük el. Új kerekeket kiállítani már sokkal nehezebb. Ehhez már nagyobb szakértelem és gyakorlat is kell. Egy-egy görbe, törött küllő cserélet azonban mindenkinek el kell tudni végezni. Küllőhiányos kerékekkel ne járjunk. A küllők befűzésének sorrendjét az 1. sz. ábrán láthatjuk.

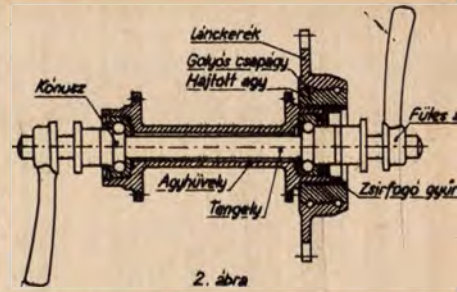
A hátsó kerék szerelése már sokkal bonyolultabb. A hajtólánc és kontrafék karjának leszerelése után a szorító csavaranyák és sárvédő tartódrótok levétele után a kereket kiemeljük a villából. Ezután a tengelyt állítsuk függőlegesen úgy, hogy a négyzetes kulcsfej alul legyen, majd ezt fogjuk be satuba. Ezután balfelé csavarjuk le a biztosító anyát és a nyelvet alátétet. Majd a kihorgonyzó kart szintén balfelé forgatva, kiszerezjük a passzív dobfejtő kúpot. Ezután a kereket fogjuk be a satuba függőlegesen a vázra. Vigyázzunk, nehogy túlhúzással összeroppantsuk. A láncerekekkel együtt óvatosan kihúzzuk a tengelyt és a kónuszt. A kónusz lecsavarása után a tengelyt a hajtófejből kihúzzuk, majd a dobfejtő kúpot és a fékdobot kitoljuk az aghüvelyből. Végül a hajtófejet és aktív feszítőkúpot is szétvehetjük. (2. sz. ábra.)

Az egyes egységek alkatrészeit külön-külön kis dobozba gyűjtjük. Petróleumos mosás és öblítés után szárazra töröljük, majd a csapágyzsírral az egyes egységeket bekenjük és az egységeket összeszereljük. Helyes, ha a szerelést asztal fölé, csomagolópapíron végezzük. A beszerelés az előbbieket fordított sorrendben történik. Végül a kerék lassúbb, majd gyorsabb forgatásával járassuk be az összeszerelt alkatrészeket. Lazán, zajtalanul kell forgatni, ha szorosan jár; lazítsuk meg.

Ezután a tiszta kerekekre szereljük föl a gumitömlőket és a köpenyeket. Vigyázzunk, hogy a köpenyperem pontosan a helyére kerüljön, ne csúfje be a tömlőt. A szelepek legyenek tiszták, a szelepgumi pedig megbízható, jó állapotban. A gumiban mindig legyen megfelelő mennyiségű levegő. Ha kevés van benne, akkor ellapul súlyunk alatt, beropedezik és kidurran, ha sok a levegő, ráz és ugyancsak durranás veszélye áll fenn. Használaton kívül helyes, ha a kerékpárt két horogra akasztjuk fel, így kíméljük a gumikat. Időnként azonban forgassuk meg a kerekeket, hogy az egy helyre folyt olajat, zsírt egyenletesen elosszuk.

Ha a tömlőkön túhgennyi lyukat észlelünk, legkönnyebben vízben kereshetjük meg. A buborék helyén töröljük szárazra, úntaceruzával keresztalakra jelöljük meg. Úvegypapír és benzines tisztítás után gyorsvulkanizálóval vagy ragasztós eljárással foltozzuk be. Jó, ha ennek fortélyait, nagyobb repedések javítására is, alaposan megtanuljuk. mert túra közben árokparton, rossz időben is jól el kell tudnunk végezni.

Következő teendők a hajtótengely kiszérése. Ezt a nehézkes munkát a baloldali hajtókart rögzítő, műlyesztett anyá lecsavarásával kezdjük, majd egy speciális szerszám, a keréklehúzó segítségével

2. ábra

vel lehúzzuk a hajtókart a tengelyről. Ezután a belső biztosító ellenanya után a csapágykónuszt is lecsavarjuk. Így most már a tengelyt a jobb oldalon kihúzzuk. Vigyázzunk, hogy a kieső golyók el ne guruljanak. Ezután a petróleumos mosás és szárazra törlés következik, majd csapágyzsírral bekenjük az alkatrészeket. Az összeállítás fordított sorrendben történik. A porvédődarangot itt is jól töltjük ki kemény csapágyzsírral.

A pedálok szétszerelése igen egyszerű, különösebb magyarázatot nem igényel. Petróleumos mosás után szárazra töröljük az alkatrészeket és vastagon bezsírozzuk.

A hajtóláncot petróleumban alaposan kiáztatjuk és kimossuk, majd szárazra töröljük. Ezután óvatosan marhafaggyút felolvasztunk és kevés grafitport szórunk bele. Vigyázzunk, hogy a faggyú csak folyós legyen, de ne melegedjen nagyon fel. Ebben tartjuk a láncot 5-10 percig, ide-oda mozgatva, hogy a szemek közé is jól beszivárogojon. Miután kivettük a láncot, tartsuk meleg helyen, így a felesleges faggyú kicsépez, majd dörzsöljük szárazra és fényesre. Felszerelésnél vigyázzunk, hogy a láncerekek egy síkban legyenek, mert ellenkező esetben a lánc könnyen legrrik. Helyes a láncvédő használata, mert az védi a láncot a porosodástól és ruháinktól a beszírozástól. A lánc középszeles legyen, hogy simán, erőltetés nélkül tudjunk hajtani.

Túrára feltétlenül vigyünk patent- és pótszemet magunkkal. Hajtásnál az erőltetett felfelémenet nyújtja a láncot és előbb-utóbb szakadáshoz, vagy a láncerekről való leugráshoz vezet.

Amennyiben sebességváltónk is van, azt a típusának megfelelő előírások szerint kell tisztítani és kezelni. Természetesen ez is nagyobb szakutadást és gyakorlatot igényel.

A kormányszerkezet szétszerelése a fékrudazat és lámpavezeték leszerelésével kezdődik. Ezután meglatjuk a kormányszerkezet rögzítő csavarját és kihúzzuk a villafejből. Ezután a csapágyzás felső ellenanyáját meglatjuk, kicsavarjuk a kónuszt és kiemeljük a felső golyósort, majd kihúzzuk a villát az alsó golyóssal együtt. Petróleumos mosás után szárazra töröljük és vastagon bezsírozzuk. Visszaszerelés fordított sorrendben.

A kézfék sok karbantartást igényel. Ecsettel portalanítjuk, ha a fékrúd megörbült, kiegyenesítjük, az elkopott fékgumit kicseréljük. Amennyiben bowden-vezetékes fékünk van, úgy helyes, ha a huzalt is bezsírozzuk és az anyával pontosan beszabályozzuk. Abroncsfék esetén vigyázzunk a sáros utakon, mert a fékpofák felfogják a sarat és sokszor a kereket teljesen befékezik, amely nagyobb esések előidézője is lehet.

A váz, illetve egyéb nikkelezett vagy zománcos felületen a sarat előbb vízzel ruhával áztassuk fel, ne dörzsöljük, mert ezzel összekarcoljuk a felületet. A felázott sarat bő vízzel öblítsük le, majd száraz ronggyal töröljük le.

Vigyázzunk arra is, hogy a gumifelületekre olaj, zsír ne csöpögjön, mert az kikezdi a gumit és így élettartama meg rövidül. A túlszírozás, olajozás egyébként is forgás közben kidobódik.

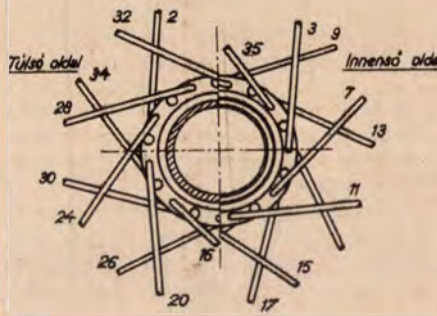
Végezetül szereljük vissza a kerekeket, szabályozzuk be és az összes anyát húzzuk utána, ellenőrizzük le. Ezután pár száz méteres próbatut tegyünk, miközben figyeljük, hogy minden alkatrész rendeltetésének megfelelően működik-e? Ha nem, akkor azonnal szálljunk le a gépről és kúszóbőljük ki a hibát.

Bokody József

A páratlan számú küllők az innerső, a párosok a túlső oldalon vannak.

1. ábra

METEOROLÓGIA

Napsugárzás, hőmérséklet, légnymás

A napsugárzás az összes élőlények szempontjából a legfontosabb időjárási jelenség. A Nap tőlünk 150 millió km-re lévő 6000 fokos kimeríthetetlen energiaforrás. A Nap sugárának köszönhetjük életünket, de az egész légköri gépezetnek is ez a mozgatója. Légkörünk határán a napsugárzásra merőleges 1 m² felület percenként kereken 2 grammkalória sugárzó energiát kap. Ezt szoláris állandónak nevezik. Ez azonban nem jut le mind a Földre.

Derült időben is csak 76%-át kapja meg a Föld felszíne a napsugárzásnak. Borultság esetében 33% visszaverődik, tehát csak 43% jut le. A lejutó 76%, vagy 43% beeső sugárzás alakul át hőenergiává.

A napsugárzás nem csak közvetlenül a Napból ér a Földre, hanem az égbolt minden részéről szórt vagy égsugárzás alakjában is. A szórt vagy égsugárzás hullámhossza aránylag rövid, kék, ibolya, vagy láthatatlan ibolyántúli sugárzás. Ezért látjuk világosnak és kék színűnek a felhőtlen égboltot. Teljesen borult időben is van sugárzás.

Az égsugárzás igen értékes és rendkívül fontos élettani szempontból. Mivel nagyrészt kék és ibolyántúli sugarakat tartalmaz, baktériumölő és élettani hatása van. Az égsugárzás minden irányból egyenletesen ér bennünket, nem közvetlenül, mint a napsugárzás. Nehogy azt higgyük, hogy az égsugárzás elenyésző része a teljes napsugárzásnak. Alacsony napállás mellett több mint a fele, déli magas napállásnál egytizede az égsugárzás a közvetlen napfénynek.

A napsugárzás nemcsak melegítő hatása fontos, hanem vegyi és élettani hatása is. A meteorológiai állomások állandóan mérik a napsugárzás tartamát és erősségét.

A napsugárzás nem közvetlenül melegíti a légkört, hanem a talaj felszínét és ott alakul át a sugárzó energia hőenergiává. Csak a felmelegített talaj adja át a hőt a vele érintkező levegőnek. A talajfelszín felmelegedett levegő ezután cseréramlás útján jut fel a magasba, mégpedig 1 nap alatt 1—2 km-re, 1 év alatt 10—12 km-re. Ennek köszönhető a Földön a hőmérsékletváltozás, ennek folyamánya viszont a légáramlás, a légmozgás, ez hozzá létre a víz halmazállapot változását, végeredményben ennek köszönhető a folyton változó szeszélyes időjárás.

A napsugárzás nem egyenletesen melegíti a Föld felszínét és a talajt. A szárazföld gyorsabban melegszik, mint a víz, sőt egyes talajfélések

sem melegszenek egyformán. A szikla és kő gyorsabban és erősebben mint az agyag, rétv stb. Ennek az után további következményei vannak.

A hőmérséklet felfelé állandóan csökken, általában 100 m-enként fél fokkal. Előfordulhat, hogy a magasban melegebb van, mint lent. Ezt hőmérsékleti inverciónak, hőmérsékleti visszasságnak nevezik. Ez az állapot sokáig nem állhat fenn. A levegő hőmérséklete, röviden hőmérséklet, a levegő hideg, vagy meleg voltát jelenti. A léghőmérséklet mindig árnyékban mért levegőre vonatkozik. Ezért vagy parittyahőmérővel kell mérni, vagy a hőmérőnek árnyékban kell lennie, mert különben a felmelegedett higanygömb hőmérsékletét kapjuk meg. A hőmérsékletlétől meg kell különböztetni a hőérzetet, ami nemcsak a hőmérsékletlétől függ, hanem a levegő nedvességtartalmától, a légmozgástól is.

A levegőnek, mint minden gáznak, az a tulajdonsága, hogy a rendelkezésére álló üres teret igyekszik kitölteni. A tárgyakra nyomást gyakorol. Ez a nyomás minden irányból hat, ezért nem mozdítja ki helyéből a tárgyakat. Az ember nem érzi ezt a nyomást, mert megszokta. Műszerekkel azonban mérni lehet.

A levegő átlagos nyomása minden m²-nyi felületre kereken 1 kg, ami 760 mm magas higanyoszlopot tart egyensúlyban. A légnymás a magassággal fokozatosan csökken. 100 m-enként kb 9 mm-t. Ezen alapul a barométeres magasságmérés. A magasabb rétegekben gyorsabb a csökkenés. Kb. 5 km-en az itteninek felére csökken a légnymás, 16 km magasban tizedére, 30 km magasban már csak 10 mm körül van.

A légnymás állandóan változik. A légnymásváltozás összefüggésben van az időváltozással. Gyakran, de nem mindig, csökkenő légnymás közelgő rossz idő, emelkedő légnymás jó idő jele. Változékony időben a légnymás is gyorsan változik.

Z. A.

A LEGEREDMÉNYESEBBEN DOLGOZOTT: a Természetbarát Szövetség

A Nógrád megyei Testnevelési és Sport Tanács 1960. február 12-én tartotta meg a megyei sportszövetségek 1959. évi munkájának értékelését. A megyei TST elnöke mintegy kétszáz jelenlevő szövetségi aktív előtt elmondotta, hogy általában a megyei sportszövetségek az elmúlt évben jól dolgoztak és a végzett munkák alapján a 18 sportszövetség közül

„...a legeredményesebb munkát 1959-ben a megyei Természetbarát Szövetség fejtette ki!”

2. a Labdarúgó Szövetség, 3. az Atlétikai Szövetség, 4. a Kézilabda Szövetség, 5. a Teke Szövetség.

A megtisztelő első helyet a Természetbarát Szövetség azzal érdemelte ki, hogy az összes beütemezett túrákat, versenyeket, rendezvényeket határidőre megrendezte, továbbá a természetjáró mozgalmat a megyében kiszélesítette. Meg kell említeni, hogy az elért eredményekhez nagyban hozzájárult a Tanácsköztársaság hősi harcainak emlékére a Salgón emelt emlékmű építése, melyet a Természetbarát Szövetség irányításával és a szövetségi tagok aktív részvételével, társadalmi munkában létesítettek.

A végzett munka elismeréseképpen a Nógrád megyei Természetbarát Szövetség megkapta a

„Megye legjobb sportszövetsége” címet és a megyei TST által alapított vándorzászlót.

A Magyar Testnevelési és Sport Tanács az 1959. évben végzett munkák alapján a megye 18 sportszövetségének aktívái közül többet kitüntetett.

Ezen kitüntetések közül a Nógrád megyei Természetbarát Szövetség aktívái közül:

Veres Mihály a testnevelés és sport kiváló dolgozója, Antal András a testnevelés és sport érdemes dolgozója címet és jelvényt, Szabó Pál az MTST díszoklevelét kapta.

Ezenkívül a Nógrád megyei Testnevelési és Sport Tanácstól a VTE Acélárugyári osztálya és a Bányász természetjáró osztálya elismerő oklevelet, Bertók Béla és Hepka József elismerő oklevelet, Nacs Margit és Ferenc Géza ajándéktárgyat kaptak.

A fenti tények bizonyítják, hogy munkájuk eredményeképpen megyéjükben a természetjárás a többi sportággal egyenlő elbírásban részesül. Eredményeikhez nagyban hozzájárul az, hogy a megye sportvezetői helyesen alkalmazzák pártunk sportra vonatkozó határozatait, ennek szellemében nagy támogatást adnak a tömegsportoknak, így a természetbarát mozgalomnak is.

A Természetbarát Szövetség munkájának elismerése arra készíti a nógrádiakat, hogy a jövőben még jobb munkát végezzenek, ezért elhatározták, hogy 1960-ban 50 százlékkal emelik tagjaik számát, új osztályokat, illetve szakosztályokat alakítanak. Elkészítik a Karancs-Medves hegységben és a Mátrában levő munkaterületükön a minden igényt kielégítő útjelzéseket és irányító táblákat.

Megkezdik, illetve folytatják a Cserhát hegység útjelzéseinek elkészítését.

Munkájukat mindenkor pártunk testnevelési és sporttézisét vezérlik és bizunk benne, hogy az a jövőben még eredményesebb lesz.

A Vörös Meteor tavaszi jelvényt-szerző túramozgalmat írt ki azzal a céllal, hogy minél több dolgozót vonjon be a szervezett természetjárásba. A verseny 1960. március 1-től június 30-ig tart és azon nem szervezett természetjárók is részt vehetnek.

„A legeredményesebb Meteor természetbarát osztály” cím elnyerésére külön versenyt írtak ki. A verseny két részben kerül lebonyolításra. Az első rész 1960. márc. 1—VI. 30 közt, a második VII. 1—X. 31 között. Az I. rész értékelési szempontjai a következők:

- Osztályok, csoportok taglétszámának emelése.
- Tavaszi jelvényt-szerző túramozgalomban résztvevők száma.
- 1960 tavaszi levezigázott túra-vezetők száma.
- Vállalati tömegkirándulások szervezése.
- Részvétel útjelzési, forrásfoglalási és egyéb műszaki munkákban.

Megalakult a Közalkalmazottak Természetbarát Egyesülete — a KATE — szegedi osztálya. Működésükhöz sok sikert kívánunk mi is, mert a többi alföldi várossal együtt sokszor megelőzik aktivitásban a „hegyeket” is.

Panasz hangzott el a kevélynyergeri Stromfeld Aurél turistaház gondnoka ellen, hogy a két munkásmozgalmi táblát, amelyek a ház falán vannak elhelyezve, teljesen bemeszelték. Meggyőződünk róla, hogy a két tábla már ragyogó tiszta.

A Vasas TE Egri Elektromos Osztálya július hó 16—18-ára jubileumi Országos Villamosenergiaipari találkozózt rendez. 1951-ben az állami villamosenergiát szolgáltató vállalatok között az egri Üzletigazgatóság lett az első élűzem és ebből az alkalomból a vállalat Természetbarát Osztálya vándordíjat alapított, melynek eszmei célkitűzése minden sportolót arra emlékeztetni: a sporton keresztül eredményeink minden téren javíthatók és fokozhatók.

Barlangkutató csoport alakult Szentendrén, amely máris sikert mutathat fel. A Vöröskő környékén eddig ismeretlen barlangra bukkantak, amely semmilyen térképen, sem feljegyzésben nem szerepel. Miután a barlang feltehetően ősemberi lakó-

hely volt, szakemberek vezetése mellett folynak a feltárási munkálatok.

A Debreceni Tanács a környéki erdőben és a Hortobágyon 100 km hosszúságú turista útjelzést kíván elkészíteni, amihez a Megyei Szövetség támogatását kéri. Debreceni turisták, itt a megfelelő munkatúra lehetőség!

A pétfürdői természetbarátok most mint önálló osztály folytatják 1955 óta kifejtett eredményes munkájukat. Remélik, hogy mint önálló osztály nagyobb támogatást kapnak a szakszervezettől és ezáltal jobban ki tudják használni a természetjárás iránt megmutatkozó érdeklődést. Ennek kapcsán bizonyára szorosabbra fűzik kapcsolataikat a Megyei TSZ-szel is és a legközelebbi vezetőképző tanfolyamra tagjaik közül is akad részvevő.

A Boncsoson hazánk felszabadulásának 15-ik évfordulója alkalmából április 24-én kilátót avat a Veszprém megyei TSZ. Május 29-én a fenyőfői Ősfenyvesben Kitaibel Pál emlékére kopjafát állítanak. Gazdag tavaszi és nyári programjukat megküldték a többi sportköröknek is és kéri, hogy tömegsport bizottságaikban felelőst jelöljenek ki, akivel a közvetlen kapcsolat felvehetik.

A Népi Ellenőrzés a többi hivatalos szervekkel együtt az 1959. év folyamán rendszeres vizsgálatot tartott a turistaházakban és sok olyan hiányosságot tapasztalt, amelyek megszüntetése nagyrésztben a turistaházak vezetőin múlik. A Turistaházakat Kezelő Vállalat február havában körlevélben figyelmeztette a gondnokokat a fokozottabb igények kielégítésére. Többek között a következő utasításokat adták ki, egyben figyelmeztették a gondnokokat, hogy az utasítások be nem tartásáért szigorúan felelősségre vonják őket.

Valamennyi házban kétfajta szörpöt kell tartani, a pulton vagy a pohár-állványon jól látható helyen, hogy a vendégek arról tudomást szerezzenek és az árakról meggyőződ-hessenek.

Kötelesek tartani konzervféléket, szardíniát, dobozos sajtot, csabai kolbászt, stb., ahogy azt a forgalom megkívánja. Cukorkafélékből is kell választékot tartani, azonkívül a zöldség és gyümölcsellátást is meg kell szervezni a nyári idényre.

10 forintot aluli árban „turistaételek” készítenők és azokat az étlapon fel kell tüntetni, mert sok esetben még az étlapon sem írják meg. A felhívó táblákat úgy kell elhelyezni, hogy arról mindenki könnyen olvashassa, hová kell fordulni a bejelentéseivel. A panaszkönyveket be kell szerezni, megfelelő helyen tar-

tani, írószer kéznél legyen és a válszakokat a beírt megjegyzésekhez csatolni kell.

Súlyosbítottakkal szemben a legszigorúbb büntetéseket alkalmazzák. Kétszer előforduló ilyen irányú szabálytalanság után, súlyosabb esetben ügyészségi eljárást indítanak, esetleg a vezetőt elbocsájtják.

Természetjárók társadalmi közreműködésükkel hathatósan támogatják a TKV-t fenti munkája eredményes elvégzésében.

A Soproni Postás Természetjáró Szakosztály ismét izléses, színes kézirajzzal díszített értesítőt adott ki. Gazdag és tartalmas programjuk szerint meghonosítják az „Utazás az ismeretlenbe” kirándulásokat. Az értesítő közvetlen, baráti meleg hangja az, ami leginkább lehetne követendő példa összes egyesületeink és osztályaink részére.

A Felszabadulás téren megnyílt Közép-Európa legkorszerűbb idegenforgalmi irodája, amely mint idegenforgalmi látványosság is megállja a helyét.

A MTSZ vizitúra bizottsága ebben az évben is megrendezi közös vizitúráit.

A túrák időpontjai és útvonalai a következők:

- Május 7—8. Évadnyitó vizitúra a Szentendrei ágba.
 - Június 11—12. Szentendrei sziget-kerülő túra.
 - Július 8—10. Csepelsziget-kerülő túra.
 - Augusztus 14—szeptember 2. „Nagy-Kőr” jelvényt-szerző túra.
 - Szeptember 10—11. Évadzáró túra Horányba.
- A Közlekedés és Postaügyi Minisztérium I. Vasúti Főosztálya ismételten hozzájárult az összerakható gumicsónakok (faltboot) személykocsiban való szállításához.

Erdőtulajdonosok fellendült az Országos Kéktúra mozgalom nemcsak az egyesületek és osztályok, hanem egyéni természetjárók részéről is. A Közalkalmazottak, a Művész TE. és a Topographia is programjába illesztette. A Vasutasok által kibocsájtott Kéktúra ismertetőt elfogytak. Hasznos lenne — javítva és bővítve — ismét kiadni.

A hegymászók április 16-án este 18 órakor országos évadnyitó ankétot tartanak a csikóváraljai turistaházban.

Másnap, vasárnap, avatják az Oszoly megfeszített útját és mászóiskoláit. Szeretettel várják a hegymászókat és az egyesületek kiküldöttjeit.

Hivatalos közlemények

A Magyar Természetbarát Szövetség Elnöksége március 2-i ülésén tárgyalta a szövetség 1960. évi programját. A program tartalmazza azokat a feladatokat és célkitűzéseket, amelyek elvégzése ebben az esztendőben szükséges és biztosítja a szövetségi munka eredményeit. A jóváhagyott program foglalkozik a szervezés, oktatás, ifjúsági munka, a túrázás, a természetjáró tájékoztató versenyezés, valamint a technikai, propaganda, gazdasági feladatokkal, a cseretúrák kérdésével és az 50. évi jubileumi esztendő legfőbb mozzanataival.

A programot részletesebben legközelebbi számunkban ismertetjük.

A szövetség április 10-i Felszabadulási Emléktúrájának szervezőbizottsága ezúton is kéri a természetbarát szervezeteket, túráikat úgy irányítsák, hogy már kora reggel (1/27 órától kezdve) is induljanak csoportok a HÉV-vel. Az előrelátható utazó létszám igen nagy lesz és ha nem irányítjuk a csoportokat, minden igyekezet ellenére torlódásra kerülhet sor.

Egyébként a HÉV és az Autóbuszüzem teljes kapacitásával elősegíti a közlekedés zavartalan lebonyolítását.

A szövetség 1960. évi naptárában szereplő Felszabadulási jelvénytulajdonosok részleteit tartalmazó kiírás ismerteti a túrán való részvétel valamint a jelvény megszerzésének feltételeit. A kiírást az alábbiakban ismertetjük:

Felszabadulási természetjáró jelvénytulajdonosok túra

A túra célja: Magyarország felszabadításának 15. évfordulója alkalmából lehetőséget nyújtani a természetjárás iránt érdeklődőknek, hogy túrázás során megismerkedhessenek a reakciós uralom elleni tevékenység, a fasizmus elleni ellenállási mozgalom és a Vörös Hadsereg felszabadító harcának emlékhelyeivel, szocialista építésünk eredményeivel.

A túra időpontja: 1960 április, május és június hónapja.

A túra helye: az ország bármely túravonalán lévő olyan helyek, amelyek történelmi összefüggésben állnak az ország felszabadításáért folytatott küzdelemmel, illetve szocialista építésünk eredményeivel.

A túra rendezője: A túrákat a természetbarát egyesületek és osztályai rendezik. Elismerésre kerülhetnek a szövetségek központi rendezvényei is, ha azok a fenti célkitűzéseknek megfelelnek. A teljesítmény értékelését és a jelvények kiadását a területi szövetségek végzik.

A központi szervezést, irányítást és ellenőrzést a Magyar Természetbarát Szövetség végzi.

A túrán résztvehet bárki (nem szövetségi tag is).

Feltételek: Jelvénytulajdonos túráknak csak az ismerhető el, amely az egyesület, vagy osztály rendezvény nap tárában szerepel és azt hivatalos túravezető vezeti, illetve arról túrajelentés készül.

A jelvény megszerzéséhez gyalogtúrára 50 km megtétele szükséges. Az előírt távolságot legalább három, legfeljebb azonban öt alkalommal kell teljesíteni. A jelvénytulajdonos túrára lehet evezős, vagy kerékpáros túra is. Átszámítási kulcsként kerékpártúrára a 3, evezőstúrára pedig a 2 osztószámot kell alkalmazni, vagyis kerékpárral 150 km-t, csónakkal pedig 100 km-t bejárni.

Költségek: Nevezési díj 5,— Ft. A nevezési díj befizetésekor kapott részvételi lapon kell igazoltatni a túrákon való részvételt. A részvételi lapokat a területi szövetségeknél lehet beszerezni. A túrák alkalmával felmerülő minden költséget a résztvevők fedezik.

A jelvényeket a követelményeket teljesítők az osztályok taggyűlésein kapják meg. Az osztályok a résztvevők nevezési, illetve túra igazoló lapja ellenében kapják meg a jelvényeket a területi szövetségektől.

Tavaszi turistaházakban

Napfény

Szórakozás

Pihenés

TÖLTSE A HÉTVEGÉT
A TURISTAHÁZAKBAN

OLCSÓ ÉTELEK,
ÜDÍTŐ ITALOK

ÉRDEKLŐDÉS:
TURISTAHÁZAKAT KEZELŐ
VÁLLALAT, BUDAPEST, VI.,
LENIN KÖRÚT 55

Nemzetközi H * I * R * E * K

René Rousseau, a francia Szakszervezeti Sportszövetség (FSGT) elnöke, az „Ami de la Nature” februári számában vezércikkben fejti ki a természetbarát és szabad levegő mozgalom 1960. évi célkitűzéseit. A február közepén tartott szövetségi gyűlés foglalkozott a program megállapításával, főként a megrendezendő Francia Szabadlevegő Napok előkészítésével, valamint a nyári szabadidő mozgalom nagyarányú kiterjesztésével. A szervezés és propaganda fokozásának szükségére mutat rá azzal, hogy a turisták, alpinisták, sielők és a táborozók mintegy 3 millióra becsülhető tömegének mindössze 22%-a tag a számos szövetség és egyesület közül valamelyikben.

Némely expedíció egész hadsereggel indul a Himalájába. Ilyen volt az az olasz expedíció, amely 12 hegymászból és 600 teherhordóból állt, amikor az egyedül vándorló dr. Herbert Tichy találkozott vele. Tichy szerint ugyanis a magányos vándor számára is vannak a Himalájának érdekességei. Pakisztán és Afganisztán határvidékén például egy kb. 2500 főnyi kafir törzse bukkant, amely mohamedánoktól körülveve, de ezektől teljesen elkülönülten él és pogány isteneket imád. Külön istene van a mezőgazdaságnak, külön a háborúnak és ezek fölött áll Hodál, az istenek „elnöke”, az egyetlen láthatatlan. Ezzel szemben a „reszort”-isteneket szobrokkal ábrázolják.

A káfirok — saját állításuk szerint — Sziámból származnak, faji jellegzetességük ellenben inkább arra enged következtetni, hogy északiak és több mint 1000 évvel ezelőtt talán Oroszországból vándoroltak be. Egyes tudósok szerint viszont a káfirok Nagy Sándor harcainak utódai lennének, akiknek ősei résztvettek a nagy hadvezér indiai hadjárataiban és erre a környékre vetődve, itt letelepedtek. Herbert Tichy a becsületesség mintaképét látja ebben a népben. Az őket körülvevő mohamedánokkal ellentétben asszonyaik szabadok és a férfiakkal egyenjogúak, természetesen fátyolt sem viselnek.

Szovjet tudományos expedíció dolgozott hosszú hónapokon át a Pamírban, amikor Moszkvából azt az utasítást kapta, hogy tudományos megfigyelései közben derítse fel végre a „Havasí ember” rejtélyét is. Szükség volt erre, mert amióta az 1953. évi Evereszt-expedíció „az ősember lábnyomait” a gleccseren lefényképezte és a világsajtóban elterjesztette, makacsul tartotta magát a hír, hogy a Himalájában neandervölgyi típusú ősember él. Fokozódott az érdeklődés a rejtélyes állatember iránt, amikor Pronin hidrológus jelentésében azt állította, hogy saját szemével látta a havasí embert Pamírban a Baljand-kik folyó torkolatánál. Ennek a jelentésnek alapján kapta a Sztanjukovics professzor vezetése alatt éppen a Pamírban dolgozó szovjet expedíció az utasítást, hogy ennek az ügynek is járjon a végre.

Sztanjukovics professzor a bécsi „Volksstimme” hasábjain nyolc terjedelmes cikkben álló sorozatban számol be az expedíció alpinista szempontból is rendkívül nehéz munkájáról. Abból a feltételezésből indultak ugyanis ki, hogy az ősember csak a hegyvidék teljesen elzárt, megközelíthetetlen zugában tartotta fenn magát minden kultúrától távol, de ezzel szemben a helynek olyanok kell lennie, amely a primitív megélhetésre mégis lehetőséget nyújt. Ilyen

helynek mutatkozott a Pamírban az 58 km hosszú Szárez-tó fölött a tóba torkolló Murgab folyó völgyének felső szakasza és több más kisebb folyó nagy magasságokban sejtett forrásvidéke, ahol még ember soha nem járt. Elképzelhetetlen nehézségekkel járt ezeknek a helyeknek a megközelítése. Már a kiindulási bázisul szolgáló Szárez-tó is jóformán elérhetetlen.

Az expedíció nehéz sziklamászással jutott föl a tóhoz, ahol a magával felhurcolt és a helyszínen kitermelt anyagokból tutajt eszkábált össze, ezt motorral szerelte fel és az 58 km hosszú víziúton érte el a folyó felső szakaszát.

A Markán-Szu völgyben az expedíció az ősember számos szerszáma bukkant, miután a nehéz kőves talajban geológusok tagjai ásásokat végeztek. Ebben a „hálvölgyben” több műhelyét fedezték fel az ősembernek, számos félig kész készpéssel. Az archeológusok becslése szerint ezek a leletek i. e. 5–8 ezer évre nyúlnak vissza. Nem kevesebb, mint 8000 tárgyat fedeztek fel és gyűjtöttek össze, amelyek egykor az ősidők emberének tulajdonában voltak.

Ennél szenzációsabb leletre is bukkantak a szovjet tudósok: a Sahti-Saj völgyének egy barlangjában a kőkorszak művészenek több falbavestét rajzra letek. Ezek egyike struccollakkal ékesített embert ábrázol, egy másik két vadászót harca közben, egymásnak szegezett agyarakkal. A rajzok érdekességét emeli az a körülmény, hogy a mai korban már nem élnek a Pamírban az ábrázolt állatok. Végül egy rajz yakbivalyt ábrázol, szügyében két nyíllal, ami arra mutat, hogy a Pamírban sok évezreddel ezelőtt olyan őseink laktak, akik vadászattal foglalkoztak és fegyvereiket kőből készítették.

Az expedíció alpinistái átkutatták az egész völgyet, ahol Pronin állítólag látta a havasí embert és meggyőződtek arról, hogy az a hely, ahonnan Pronin észlelését tette, annyira távol esett a titokzatos lénytől, hogy azt kétségesen kívül felismerni lehetetlen volt. A tudósok a bennszülötkektől is érdeklődtek a havasí ember iránt. A legáltalább választ az aggasztóan Urasalltól kapták, aki bölcs mosolylyal csupán ennyit mondott:

— A havasí ember olyan, mint az őrdög: sokan beszélnek róla, de látni még senki nem látta.

A szovjet etnográfusok megállapították, hogy a havasí ember legendája ősidők óta jár szájról-szájra, mint „Gulbijaván”, vagyis „a sivatag szelleme”. Természetesen vannak a hegyi lakók között, akik vakon hisznek a legendában és csakis ezek elbeszélése vezethette félre azokat, akik napjainkban még a havasí ember létezésének hipotézisét képviselik.

A havasí ember felfedezésének szenzációja helyett a szovjet expedíció számos értékes tudományos eredménnyel megrakodva tért vissza újtjáról. A Központi Pamír 500 000 hektárnyi területéről geobotanikus térképet készített és ezzel el-tüntetett egy fehér foltot a térképről. Megállapította, hogy a Pamírban a kőkorszakban ember élt, akinek barlangi rajzaiból világosság derült azokra a klimatikus és geológiai változásokra, amely a kőkorszak embere óta ott végbementek.

„A kráterben minden csendes” címmel színes leírást olvashatunk a Hi-Gol völgyről (nem messze a burját határtól), ahol egy csoport moszkvai turista felkereste a Peretolsina nevű tűzhányót. A tűzhányó nehezen hozzáférhető terepen van, messze minden emberlaktól, úgy, hogy a turistáknak a szabad ég alatt kellett tölteniük az éjszakát. Közvetlenül a Peretolsina mellett van egy másik tűzhányó: a Kropotkina. Jelenleg a kráterben „minden csendes”. Törpe nyírfa zöldel a kialudt vulkánok oldalán. A kráter tölcsére 60–70 m mély. A szerző szép színes felvételekkel kísérel az útleírást.

EGYESÜLETI * Élet *

Sorra alakulnak a szakmai turista-egyesületek. Nehéz eldönteni, melyikről is írjunk. Elsősorban az Építők Természetbarát Egyesületéről kívánunk szólni.

Az egyesület az év elején alakult. Az alakulásnál 22 osztály csatlakozott az egyesülethez, közte négy vidéki (Baja, Bélapátfalva, Szombathely, Dunabogdány), de azóta már más területeken is nagy az érdeklődés. Több budapesti építőipari vállalat és intézmény, vidékről Debrecen, Tokaj, Eger az elsősorban jelentkeztek osztályok alakítására, illetve az egyesülethez csatlakozásra.

Talán egy szakmában sincsenek olyan nehézségek, mint az építőknél. Az egyes vállalatok sok munkahelyen dolgoznak, nehéz a természetjáróknál önként adódó családi összejöveteleket megtartani. Sok dolgozó hét végén hazautazik, viszont különösen a munkásszállásokon, nagy lehetőségek nyílnak a szabadidő célszűrő és hasznos eltöltésének a természetjárásban történő megszervezésére.

Mint más egyesületnél, az építőknél is a káderek hiánya a szélesebb körű munka akadály. Ezt felismerve, már beindítottak egy központi alapfokú túravezetői tanfolyamot, s vidéken is fontos feladatnak tekintik ezt a kérdést.

Február második felében a Dobogókőn rendeztek több mint negyven részvevővel az osztályok és csoportok vezetői részére háromnapos tanfolyamot. Számos budapesti és hat vidéki osztály aktívai ismerkedtek meg a tanfolyamon a természetjárás alapvető kérdéseivel. Az MSZMP testnevelési és sportbiztsal, a természetjárás története, a természetjárás formáinak kérdése, a szervezési és az osztályok működésével kapcsolatos számos más kérdésben hangzottak el előadások és voltak megbeszélések.

Az egyesület bizottságai megkezdtek működésüket. A Túra Bizottság elkészítette évi programját és tervezte a megtett túrákról fényképes-szöveges albumok összeállítását. Helyes lenne, ha ezt egyúttal felhasználná az egyesület évi teljesítményének statisztikai feldolgozására is. Sajnos, ma nem igen lehet megállapítani, hogy hány túrát, mennyi részvevővel, milyen kilométer teljesítménnyel rendeztek egyesületeink. Ez csak szinte mutatásban található meg egyik-másik egyesületnél.

A Propaganda Bizottság már fénykép-pályázatot írt ki, a Verseny Bizottság is elkészítette terveit a márciustól kezdődő versenyidőnyre. Működik az Ifjúsági és a Barlangász Bizottság is.

Külön kell szólni a Technikai Bizottság munkájáról. A Budai hegyekben és a Börzsönyben kaptak munkaterületet útjelzésre. Felhívást adtak ki ennek a munkának a támogatására, de emellett az azonnali cselekvés útjára léptek. Megszerezték a Börzsönyi Kis Írtás pusztán levő erdészházat, elvégezték a szükséges javítási munkákat és február 28-án fel is avatták az új kulcsos házat.

Szerényebb keretek között idáig is dolgoztak az építőszakma lelkes turistái. De most, az önálló egyesület nagy lehetőségét kihasználva, ugrásszerűen megnőtt a munkakedv és az érdeklődés is. Turistáink még sokszor találkoznak majd új létesítményeikkel, közülük munkájával.

FEJTŐRŐ

Híres »kövek«

Beküldendő a vízszintes 1, 3, 8, 11, 14, 20, 28, 31 és a függőleges 6, 9, 23.

VÍZSZINTES: 1. Híres kő Belpátfalvánál. 3. Jól látható kő odébb. 6. Erélyesen elmozdít. 8. Kő, melyhez a Kékestől jelzés mutatja az utat. 10. Cipész szerszám. 11. A Bükk legvadregényesebb kőve. 13. Mutató szó. 14. Kő, amelynek sziklafala bordásan tagolt. 16. Oktat regiesen. 18. Csiny, vicc. 20. Kő, azonosnevű rét is van. 22. Helyhatározó rag. 23. P. R. 24. Pusztit. 26. Igekötő. 28. Barlangjáról híres kő. 30. Legnagyobb folyónk. 31. Bazaltkő Salgotarján mellett.

FÜGGŐLEGES: 1. A test felületét borítja. 2. Hasítanak vele. 4. Mássalhangzó kiejtve. 5. Kis olasz köztársaság nevének első része. 6. Egymás közelében levő kővek. 7. Sebfejtű. 9. Jól látható kő a Várhegyről. 11. Száját nyit. 12. Építmény maradvány. 14. Újság. 15. Észak-Afrika arab és berber lakosságának keveréke. 17. Önmagába visszatérő görbe vonal. 19. Testrés. 21. Ilyen vadász is van. 23. Kő a Szobakő barlang közelében. 24. Női név. 25. Ilyen mese is van. 27. Fekhely. 28. Fém. 29. Fasiszta alakulat volt.

Januári FEJTŐRÖNK helyes megfejtése: Dédes, Odor, Markaz, Visegrád, Zádor, Eger, Csókakő, Csóvár.

Könyvjutalmat kaptak: Baldavári László, Cegléd; dr. Bory Benő, Soroksár; Kovács Péter, Debrecen.

	1	2		3	4	5	
6			7		8		9
10			11		12		13
		14			15		
16	17			18		19	
	20		21		22		
23			24		25		26 27
		28			29		
30					31		

Dr. Sz. B. Kaba: A nyugati pályaudvarral szemben és a keleti közelében, a Baross téren talál sportáruházat, ahol a kért tárgyak kaphatók. Azonkívül a Népköztársaság útja 34 alatti Bizományi sportáruházban is található megfelelő cikkeket. Sajnos árat nem tudunk mondani.

Terjesztési osztályunk a kért számokat megküldi.

M. Z. Tevel: A természetjáró osztályoknak képzőművész szakköréről nem tudunk. Ha Budapestre kerül,

A Pest megyei tájak sorozatban megjelent:

GÖDÖLLŐ ÉS KÖRNYÉKE — Jávorka Péter. Ára 8,10 Ft.

VÁC ÉS KÖRNYÉKE — Huba László. Ára 6,80 Ft.

CEGLÉD — Nagy Dezső. Ára 3,80 Ft. Mindhárom könyvet a Pest megyei Tanács Idegenforgalmi Hivatala adta ki. A színpompás tájak leírásai kaphatók a könyvesboltokban.

Ifj. Kodolányi János: ORMÁNSÁG. Hazánk legjellegzetesebb etnikai vidékéről, a hírhedt egyke pusztításairól és a felszabadulás óta bekövetkezett változásokról szól a Dél-Baranya kútjón ismerőjének műve. Ára 24,30 Ft. (Gondolat kiadó).

Jurán Vidor: VADÁSZKRONIKA. Vadászrajzok, állattörténetek, lírai hangú természetleírások a Tátra vidékéről. Ára 16,70 Ft. (Szlovákiai Szépirodalmi könyvkiadó.)

A KRISTALYOK VILÁGA. A Föld különböző leőhelyein található tipikus kristályképződmények ismertetése szövegben és képekben. Ára 44 Ft. (A budapesti, berlini és prágai műszaki kiadók közös kiadványa.)

EXOTIKUS ÚJ-GUINEA. Az Univerzum sorozat legújabb füzetének 16. témája. A népszerű kiadványsorozat a világ érdekesebb tájairól, tudományos, technikai kérdésekről ad füzetenként összefoglalót. Ára 5,— Ft. (Kossuth kiadó.)

Szönyi Sándor: ÁLARCOS ISTENEK. Regény az utolsó húsz év egy szerencsétlen kisemberének hányattatásáról. A kútjón író Katona Márton életének leírását társadalmi következtetések levonására, a tanulságok összegezésére használja fel. Ára 64,40 Ft. (Magvető könyvkiadó.)

Arszenyev: A TÁVOL-KELET ŐSERDEIBEN. A kiváló utazó érdekfeszítő leírása az Amur-menti Usszuri vidékéről. Második kiadás. Ára 40,— Ft. (Gondolat könyvkiadó.)

Természetjáró könyvet minden turistának!

Túravezetők könyve 1. kötet 22 Ft.
2. kötet 23 Ft.

A túravezetőképzés tankönyve, minden, a természetjárás kérdései iránt érdeklődő hasznos olvasmánya.

Túravezetők kézikönyve első kiadás, két kötet a 12 Ft. Szakosztályi könyvtárakban nélkülözhetetlen.

Természetjáró tájékoztatói versenyek szabályzata 5,— Ft
Turistatereptan 16,— Ft
Vízitúrázók könyve 22,— Ft
Hétvégi túrák hazánk legszebb tájain 18,50 Ft

A következő hegységek útikalauzai kaphatók:

Aggtelek (22 Ft), Bakony (12 Ft), Balaton (20 Ft), Börzsöny (12 Ft), Budai hegyek (12 Ft), Cserhát (10 Ft), Gerecse (20 Ft), Mátra (12 Ft), Mecsek (28 Ft), Pilis (15 Ft), Vértes-Velence (14 Ft), Zempléni hegység (17 Ft).

Kapható az összes Állami Könyvesboltban, megrendeléseket utánvétellel az AKV 41-es könyvesboltja (Bp. VII. Rákóczi út 64) és a Sportpropaganda eszközlő (Bp. VIII. Rákóczi út 57/a).

keresse fel szerkesztőségünket, szívesen segítünk.

P. L. Budapest: A témáról már mástól kértünk cikket. Az Önét nem tudjuk közölni.

M. Gy. Újbög: A könyv a vállalatnál és a turistaházakban kapható. Vannak egyéb címeink is, jelölje meg a hegyvidéket és készséggel segítünk.

P. D. G. Budapest: Már próbáltunk ilyesmivel, de tapasztalunk szerint nagyon csekély az olvasók érdeklődése. A nehezebb fejtörők csak szűk kört érdekelnek.

Egyes számú javaslata közel jár a kívánthoz. Hasonlókat dolgozzon ki és küldje be.

Budapesti előfizetőinket kérjük, hogy esetleges lapküldési panaszainkkal közvetlenül a Posta Központi Hírlapiroda Természetjárás kezelőjéhez forduljanak (Bp. V., József nádor tér 1. Tel.: 180-850). Vidékiek is első sorban ott tegyék meg panaszukat.

B. K. T. Mures: Cikkét májusi számunkban közöljük.

Lapzártá minden hó végén. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Természetjárás

Turista folyóirat. Megjelenik minden hó 25-én. Szerkesztő: Kunsági Viktor. Kiadásért felel a Sport- Lap- és Könyvkiadó igazgatója. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Rosenberg hsz. u. 1., III. emelet 316, telefon: 123-087. Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a Posta Központi Hírlap Irodánál (Bp., V., József nádor tér 1.) és bármely postahivatalnál. Előfizetési díj 1/4 évre 8,— Ft. Csekkszámom: egyéni 61.251, közületi 61.066 (vagy átutalás az M. N. B. 47. sz. folyószámára). Külföldön terjeszti a KULTÚRA Könyv és Hírlap Külkereskedelmi Vállalat, Budapest, VI., Népköztársaság útja 21. (Telefon: 429-760) és a KULTÚRA külföldi képviselőtel.

Térképészjárás

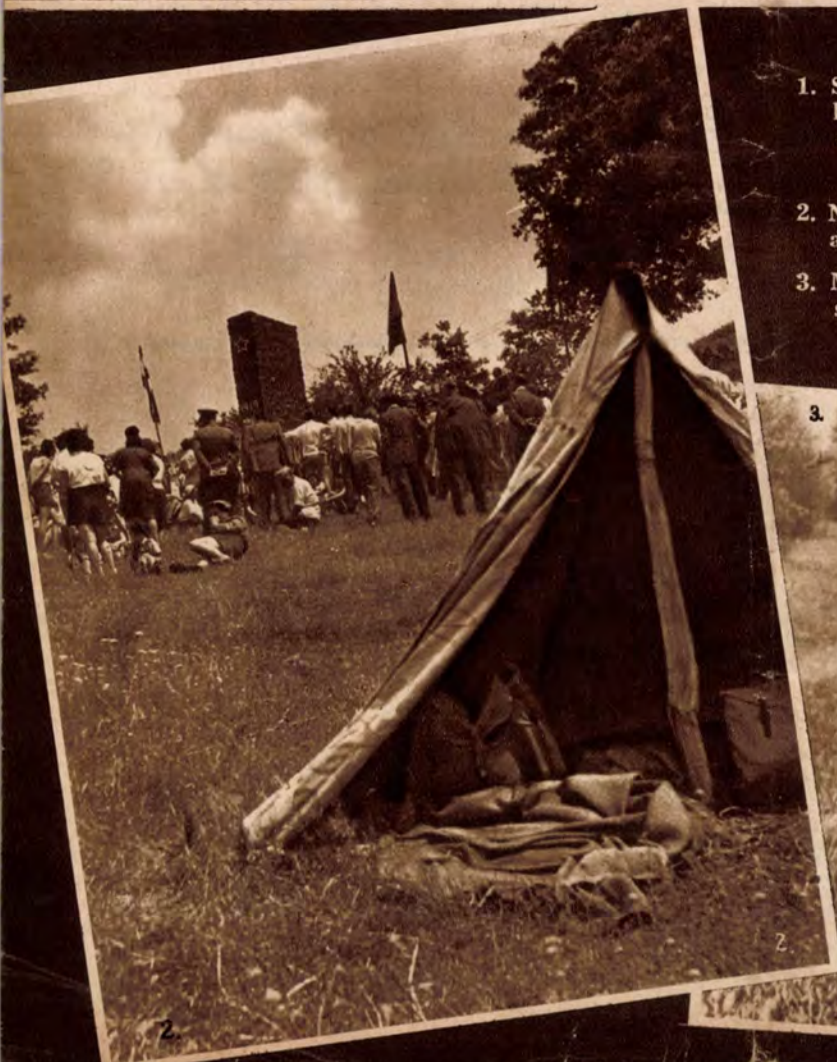
1. Száztizenegy éve innen figyelte Jókai, hogy nem lopkodnak-e a császári zsoldárok. Most turistáink a szabad hazát élvezzik

(Sipos Gyula felv.)

2. Negyvenegy éve a salgótarjáni vidéken harcoltak apáink a dolgozók szabadságáért

3. Ma vidám az élet a hegyekben, csak az ellenőrző bírság szab határt a futásnak

(Kunsági V. felv.)

3.

Térképészjárás

1960. ÁPRILIS

★
VI. ÉVFOLYAM 4. SZÁM

★
ÁRA 3 FORINT

Abaligettől Siklósig

A Mecsek környéke mindinkább benépesül ipari telepekkel, a parasztság jó része már a közös gazdálkodást választotta. Az egyke hazája, a bányák nyomortelepe a múlt kódébe tűnt s a délkeleti Dunántúl ma már az ország egyik jelentős gócvá fejlődött.

Dicséretes a Baranya megyei Tanács törekvése, hogy az ipari munkásságnak, a falvak dolgozóinak, a tekintélyes számú értelmiségnek megfelelő üdülési, szórakozási, kirándulási és művelődési lehetőségeket kíván biztosítani.

Már megemlékeztünk az abaligeti cseppkőbarlangról, s most tájékoztathatjuk olvasóinkat, hogy a föld alatt és a felszínen tovább folyik a kutatómunka, illetve az építés. A turistaház mellett (1. kép) fürdésre, csónakázásra alkalmas tavat létesítenek, a ház feletti réten 150 személyes campingtábort építenek.

Nem messze innen, Orfű községnél, 50 holdas tavat képeznek Pécs és a megye dolgozóit további fürdési lehetőségeinek biztosítására. Az állandó és bővizű orfűi karsztforrás — vizgyűjtő területének nagysága és a víznyelők távolsága folytán — azzal biztat, hogy az abaligetnél tekintélyesebb barlangot sikerül feltárni. A munkálatok itt is megindultak.

A harmadik ilyen gócpont a Pécsvarad melletti Tó völgy, ahol Húvös-völgy féle kiránduló helyet kívánnak kialakítani.

Már épül a pécsi parkerdőben a helyi állatkert, még hozzá jelentős társadalmi munkával. Üzemek, vállalatok dolgozói, az egyetemek (2. kép) és a középiskolák diákjai ragadják meg a csákányt, lapátot és a többi szerszámot és végzik önzetlen munkájukat. Az első lakó, Miska, a barátságos szarvasbika személyében, már elfoglalta helyét.

Csak közbevetőleg említjük meg,

hogy az Idegenforgalmi Hivatal (megyei és városi) 500 kilométernyi turistaút jelzését készítette el és sok irányító táblát helyezett el a Mecsekben.

Folyik a munka Harkányfurdón a fürdő korszerűsítésére, az üdülők és turistaszállások bővítésére. Serényen restaurálják a siklói várat és bővítik itt is a turistaszállásokat. Most építik a várhoz vezető utat. Már a kora tavaszi időben is sok turista kereste fel a Villányi hegység vidékét.

Kiegészíti a képet a Pécssett bővülő és Mohácson, Siklóson, Pécsvaradon, Szigetváron, Sellyén és Komlón létesítendő múzeumok és helytörténeti emlékművek létesítése. Ezek mind a szórakozási, ismeretszerzési lehetőségeket gyarapítják.

A megyei és helyi tanácsok megvalósítás alatt levő tervei a szabadidő hasznos felhasználásán kívül jelentősen segítenek a szocialista nevelésben.

A természetjárók már eddig is szívesen keresték fel a Mecseket és környékét, a jövőben még nagyobb tömegek irányozzák lépteiket a Dunántúl e történelmileg, tájilag és a szocialista építésben gazdag vidéke felé.

Balatoni nyitány

Még alig tavaszodott ki, de a természetjáró osztályok már készülődnek a nyári szabadságtúrákra, a balatoni nemzetközi sátoztáborozásra.

Keszthelytől Budapestig serénykednek a községi, megyei és országos szervezettek is. Az ideai legnagyobb beruházások között — a múlt örökségét felszámolva — az üdülőhelyek víz- és csatornahálózatának bővítését találjuk.

Nem panaszkodhatnak a természetjárók sem. Szaporodnak a campingtáborok; a múlt évi 3550 férőhelyes 14 táborral szemben ez évben 25 táborban 8510 fő talál helyet. Jelentősen növekedik a közületi (KISZ, úttörő stb.) táborok száma és férőhelye is. Motelcamping épül Balatonfűred mellett, a Tihany felé vezető út mentén.

Tovább gyorsul a vasúti közlekedés a Balaton felé. A múlt évinél több motorvonatpár rövidebb menetidővel viszi a természetjárókat, üdülőket a Balaton mindkét partjára. Bővítik a helyi autóbussz közlekedést is.

Több helyen mozgóbüfé, főzéshez nyersanyag árusítás segíti elő a táborozók konyhai gazdálkodását.

A hivatalos szezonnitató május 15-én lesz, s ettől a naptól szeptemberig igen bő kulturális, sport és egyéb rendezvények szórakoztatják a Magyar Tenger látogatóit.

A Balatoni Músortűzet rövidesen nyomtatásban jelenik meg.

Ritkán járt tájak

Mindig is feladatunknak tekintettük a kevésbé ismert tájakra elvezetni természetjáróinkat. Örömmel vettük olvasóink leveleit, amikor egy-egy ilyen cikk után a felfedezés lázával jártak be addig ismeretlen országrészt.

Most kis csoportban nyújtjuk át cikkeinket olyan területekről, melyek kiesnek a hagyományos turista útvonalakból. Együttal dicsérettel nyugtázzuk a V. Meteor TE Elnökségének törekvését, mely hasonlóan e cél felé fordítja osztályainak figyelmét.

Természetesen e gyűjteményes szám után a jövőben is rendszeresen közlünk cikkeket a ritkán járt tájakról.

Természetjárás

1960 április * VI. évfolyam, 4. szám

TARTALOM

Abaligettől — Siklósig	2
Martus Ferenc: A vadregényes Óbükk	3
Kola bácsi emlékére	4
Kolacsokovszky Lajos: Rákospalotától Gödöllőig	4—5
Szombathy Viktor: Virágos séta a biai hegyekben	6—7
Dr. Keve András: Madárvilág Pestkörnyéken	7
Hazslinszky Tamás: Tavaszi az Aggteleki karszton	8
Dr. Kiss Sándor: A Nagy-Sárrét	8—9
Dr. Pápa Miklós: Szekszárdtól Komlóig	10—11
Jávorka Péter: Hogyan fedezték fel Magyarországot II. rész	12
R. J.: Hová menjünk táborozni?	13
Úttörőpróba — vezetőképzés	13
Sz. V.: Turistaház épül Csömörön	13
Szemere László: Kenyérgomba	14
Forgács Géza: Vezessünk túranaplót	14
Dr. Zách Alfréd: Csendes eső, vagy záporosó	15
P. J.: Szúnyogok ellen	15
F. G.: Az országos kék — filmen	15
Házunk táján	16
Hivatalos közlemények	17
Magyar szövevények (Fejér, Hajdú-Bihar)	17
Nemzetközi hírek	18
Fejtörő, könyvszemle, szerkesztőség postája	19
Címoldal: Eltévedt a bácsi? (Dr. Csies Ervin felv.)	

A VADREGÉNYES ÓBÜKK

Ha tiszta időben a Mátra bérceiről észak-északkelet felé tekintünk, vagy ha a Bükk csúcsairól nyugati irányban szemléljük a tájat, alacsonyabb, de nagy területre szétágazó hegyvidéket láthatunk. Ez az Óbükk. A szakadékos és hosszú völgyekkel tagolt gerinchegység tulajdonképpen a Bükk folytatása és vízválasztót képez a Sajó és az Eger—Tarna vízgyűjtő területe között. A főgerinc hosszan nyúlik el, kelet-nyugat főirányt tartva, de közben fordulóival eléggé zavarba hozza azt, aki a vonulatot akarja követni.

Az egyetlen vasútvonal (Eger—Putnok) mély bevágásban szeli át a hegyhát szelét, de még így is eléri a 360 m tengerszint fölötti magasságot.

A hegyvidék palás és homokos rétegekből felépített. Sokfelé barnaszén telepek húzódnak a felszín alatt, melyeknek kitermelése több bányában intenzíven folyik. Nyugatabbra már tufa az uralkodó kőzet, itt hiányzik a szén, de tovább, a Medves hegységhez csatlakozó alacsonyabb részei alatt ismét megtalálható.

A terület láncszerűen sorakozó hegyhátai közül kb. közepén emelkedik 550 m fölé a két legmagasabb pont, a Szarvaskő és a Vajdavár. Hogy ilyen tekintélyes magasságú hegyvidék a természetjárók által mégis olyan ritkán látogatott, annak nemcsak az az oka, hogy megfelelő turista jelzés nincs, hanem inkább az, hogy a hamarabb elérhető Mátra és Bükk nagyobb vonzóerőt gyakorolnak a természetkedvelőkre...

Minden természetbarát vágyik újabb és újabb természeti szépségek, erdők, vidékek megismerésére. Bennünket is ez késztet arra, hogy bejárjuk a messziről már többször feltűnt hegyeket. Nemsokára már úton is voltunk az Óbükk, vagy ahogy a környék lakosai nevezik, Óbükk felé. Belpátfalváról a csigavölgyi földek és legelők között vezet útnk, majd egy forrást elmellőzve, felkapaszkodunk a háromszögelesi gúlával megtűzött Csigatetőre. Idáig terjed a legelő, hogy arrább már az erdő zöld takarójának engedje át a terepet. Itt még ritkás (ligetes) az erdő és gyönyörű nyírfacsoportok (1. kép) tarkítják a szegélyrészeket, de aztán egyre sűrűbbé válik.

Az egyik tisztásról megpillantjuk Balaton községet, melynek nevezetessége, hogy az Eger patak forrása a község közepén, a tanácsháza mellett fakad. Állandó jellegű, bőséges mennyiségű ivóvíz folyik a kiépített forrásból, fogyasztja is az egész község. A Kápolnászállás-tetőn keresztülvezető gerincúton folytatjuk túránkat. Az erdőt több felé üde tisztások szakítják meg, ezekről betekintést nyerünk az egymásután következő völgyekbe, ahol az erdők alján apró források fakadnak. Bizony, ezekből még nem sok természetjáró oltotta szomját és csak a környéken dolgozó földművelők, no meg pásztorok viselnek gondot rájuk.

Most letérünk a főgerincről és észak felé fordulunk. A magasságból is leadunk, az erdő pedig újból gyérül. Több emelkedőn és horpadáson átjutva, nemsokára feltűnik előttünk a nagy arlói suvadás (2. kép), a mélyén elterülő tóval. Magyarország legnagyobb talajcsuszamlása tárul most eléink. A laza, lecsúszott talaj elzárta a völgyben folydogáló kis csermely útját és idővel tóvá

duzzasztotta azt. Ma már a horgászok is számontartják, hisz nemes halfajtákat telepítettek bele. A partokon szépen díszlik az új ültetésű akácerdő, melyet a talaj megkötésére létesítettek néhány évvel ezelőtt. Kissé körülnézünk az érdekes, hepe-hupás terepen, körül is járunk a víz partján, majd a közeli Járdánháza község felé vesszük az irányt, odaérve pedig az egyik kis házban találunk éjszakai szállást...

Másnap útnk elején letelepszünk az erdőszélen és szemügyre vesszük a táj hangulatos részleteit. Előttünk hosszan nyúlik a Vajdavár csúcsának irányában az Óbükk egyik legszebb bevágódása, a Gyepes völgy. Itt még széles a völgytalp és az erdők csak a kétoldali lejtők aljától húzódnak felfelé, de arrább már csak az útnak meg a kis patakknak van helye a fenéken, s a meredek oldalak ott már teljesen összefáradnak.

Felkerekedünk és vidáman rojlik a mintegy 5 km-nyi utat a völgyben. Egymásután hagyjuk el a kétoldali keresztvölgyek torkolatait, s az azokban meghúzódó keserű és remetei erdőszházakat. Az utóbbi mellett fakadó bővízű forrásból megmerítjük kulacsainkat. Előbb szép szálerdőben, később cserjésben tesszük meg a jókora szintkülönbséget legyőző kapaszkodást és már fel is jutottunk a szép körkírlátást nyújtó Vajdavár csúcsára. A csúcs közelében körben található mélyedések, gödrök a háborús időkre emlékeztetnek. A második világháború alatt, 1944 nyaratól itt vert gyökeret Magyarország hegyi partizán mozgalma. E hegyek között szerveződött meg a szabadságért küzdők fegyveres csoportja. Itt mertek először szembeszállni a náci és horthysta seregekkel, megzavarva azok szállító és biztosító osztagait. Emiatt több ízben is megpróbálták nagy csapattevek felvonultatásával gyűrűbe fogni és felszámolni a partizánokat, ám e kísérletek nem vezettek eredményre. Igaz, hogy a közelharcban a partizánoknak is voltak veszteségeik, de a jó hírszerzés és a rejtett rókalyukak (fedezékek) kihasználásával lényegében sikerült az ellenség számításait megghiúsítani. (Egy alkalommal magam is találtam ilyen elhagyott, s aránylag ép állapotban levő rejtett fedezéket.)

Most a csúcsról leereszkedünk és a gerincútra térve rövidesen elérjük a szélesen terpeszkedő Szarvaskő tetőt. Az itt levő nagyméretű gúlatoronyból az előbbihez hasonló körkírlátásban gyönyörködhetünk.

Kora délután már visszafelé indulunk, s az előbbi úton haladunk a Vajdavár oldaláig, itt megpillantjuk az alattunk nyíló völgyfőben a vajdavári tanya egyszerű épületét. A gerincvonulatot követő ösvényen kanyargunk Egercsehi bányatelep felé. Az irtásokkal átszabdalt erdőből szemben látjuk a Bükkhegység felső tömegét, míg mögöttünk egyre messzebről mutatja orrát a Vajdavár csúcsa. Elérjük a Tarnalesz és Borsodnád közötti országút hágóját, ahol mi is lekanyarodunk a főgerincről, és a ritkás szálerdőben ereszkedünk le Egercsehi bányatelepre.

Autóbuszsal rövid félóra alatt érünk vissza Egerbe. Közben arról beszélgetünk, hogy az Óbükk hegyeinek bejárására kevés volt két nap, s talán legközelebb módunkban lesz újabb túra keretében a további ismerkedésre.

Martus Ferenc

Avatónnepség a Frankhegyen 1930-ban. A kép jobbszélén Kolacskovszky (Gyarmos Gy. felvétele)

Kola bácsi 1950-ben. Elhunyt 1954. január 4-én. Sírját az egri úttörők gondozzák (Egri festő művének reprodukciója)

Kola bácsi emlékére

A hűvös szél, a szemerkélő eső nem nagyon biztatja az erdei növényzetet új köntösének felöltésére. Sándor, József, Benedek adós maradt az idén a belgért meleggel. Mégis sokszáz turista igyekszik a frankhegyi turistaházhoz, hogy megemlékezzen a természet és az emberek hű barátjáról, ismerőjéről és nagy mesélőjéről, Kolacskovszky Lajosról. Annakidején ő sem hederített sokat az időre. Ha jó idő kedvezett, megállt egy-egy növénynél; dalos erdei madár fűttve, vagy érdekes sziklaalakzat, de az erdei favágó is alkalom volt történetnek elmondására. S ha éppen zuhogott az eső, annál jobb, mert a kis mednék házak meghitt csendjében, egy pohár lőre mellett talán még jobban folyt a szó.

Nem háryánoskodás volt az ő elbeszélése, hanem egy hatalmas tudású, kiváló megjelenítő képességgel, szocialista hittel teli ember tanítása.

Egyszerű szülők gyermeke lévén, csak rendkívüli képességeinek tulajdonítható, hogy az egri Liceum diákja lehetett. De emberi öntudata, a dolgozó nép szeretete hamar kiváltja a hatalmasok ellenszenvét. Az 1912. évi nagy munkássztrájk idején megszervezi a diákságot s ettől a naptól kezdve küzd a szocializmusért. A Tanácsköztársaság első idejében a Heves megyei Direktórium tagja volt, alispáni hatáskörű megbízatással. A fehér terror alatt bebörtönözték, majd internálták és utóbb kitiltották a megyéből. Szegeden, majd Budapesten tengődött. A TTE igen tevékeny tagját, a II. kerületi osztály egyik vezetőjét tisztelt benne.

Most a Vasas TE helyezte el emléktáblát a frankhegyi turistaház falán s egyben róla nevezte el a házat, melynek létrehozásáért annyit tett.

Rákospalotától Gödöllőig

Írta:
Kolacskovszky
Lajos

(E kis útirajzot 1937-ben írta a népszerű szerző. Ma végigjárva az útvonalat, látjuk azt a mérhetetlen fejlődést, ami társadalmunkban és a tájon is végbement. Szerk. megj.)

A Cserhát elején Fót, Szada, Mária-besnyő vidéke nem vadregényes, ez igaz, de azért megjárja. En legalább nem bántam meg, hogy meglátogattam.

Vénasszonyok nyara, derült ég alatt indultunk el Rákospalotáról Fót felé. Kora reggel még sűrű köd fátyolozta a láthatárt; a Nap bágyadtan hagyta el az ágyát, akár a beteg ember. Lassan mégis erőt vett levertségén, a ködfátyolt széttepte és szép, öreg arcával rámosolygott kedvesen a hervatag tájra. A virágok sereghajtói, az útszéli pipitérek, gepcésnek, katángok örömkönyveket sirtak.

A várost elhagyva, jobbról elmarad a kis kápolna, aztán a patak következik, amely itt sásos, nádas öblöcskét formál. Egy sereg fecske keringett közvetlenül a nádas felett. A fecskék nagy, ősi vándorútjukon nyilván itt töltötték az éjszakát. De miért éppen a nádasban? Egyrészt, mert a nádasban még ilyenkor is találhatók repülő rovarok, másrészt, mert a vízig lehajló nádszálakon ülve kellemesebb éjjelezni, mint a fákon, vagy a sürgönydrótokon. Éjjel ugyanis a párolgás miatt sok meleg szabadul fel, tehát a víz fölött közvetlenül a levegő melegebb. Ennek a ténynek a velejárója az a népies hiedelem, hogy ősszel eltűnő madaraink, így a fecskék, tavak, folyók fenekén, hosszú láncokat formálva, egyik a másiknak lábát bekapva, húzzák ki a telet. Előbb azonban gyönyörű, bánatos dallal búcsúznak el a napvilágtól. Luther is mondja Mózes I. könyvéhez írott egyik magyarázatában: „Tapasztalatból ismeretes a fecskékről az a csodálatos dolog, hogy télen át mintegy holtan fekszenek a vízben, nyáron pedig ismét felélednek, ami igen erős bizonyítéka a mi feltámadásunknak.” Aristoteles, Plinius, Albertus Magnus, sőt maga Cuvier sem idegenkedett a submersio (alámérlés) tanától.

Rákospalota és Fót között a terep hullámos, csupa szántóföld, ültetés; az utakat vadakácok szegélyezik. Látnivaló nincs sok; az igaz, de nagy történelmi emlékezős borong a tájon. 1074-ben itt zajlott le a híres magyar-ródi csata Salamon király és ennek három unokatestvére között. Testvérharc volt ez a javából! A hadinép mindkét részről kevert: németek, csehek, magyarok vegyesen. A csata előestéjén — beszél a krónikás —

fehér menyét futott fel László herceg alábocsátott lándzsáján. Az ilyesmi jót jelent! Csakugyan a hercegek győztek. Salamon elfutott Csepel felé, onnan Mosonyba. A hadizsákmányból a hercegek Magyaródon templomot építettek a bencéseknek. A romok még megvannak a községtől északra fekvő keresztnél.

Az akácok egyre jobban sűrűsödnek, aztán a Károlyi grófok nagy-kiterjedésű fácánosa következik. A Nap immár melegen sütött. A tarló kezdett megelevenedni; szöcskék, kabócák riadoztak lépteink zajára. Pipiskék szaladtak át előttünk az úton és siránkozva tudakolták:

Szűrt vesz kend?

Kedves madarai a magyar népnek, ti már most gondoltok a télre. Bizony, a jófajta posztóból készült szűr télviznek idején nagy segítsége a föld szegényeinek!

Fót bájosan bújik meg az akácfaék lombtengerében. Az egyik házon, a Garay utca 16. sz. alatt emléktábla. Itt lakott a Hány János költője. Akkor még berkekben énekeltek a poéták, nem kávéházakban. A ref. templom tornyán üres gólyafészket láttunk. Gólyák akkor már túl voltak Óperencián; valahol a Kék-Nílus mellett vadásztak a kígyókra és a békákra. A kat. templom sudár két tornyával nagy ékessége a falunak: Ybl Miklós alkotása. Sajátos keveréke a klasszikus ízlésnek, a korai renaissance-nak és az új gót építési modornak. Az egész olyan, mint valami kőbe lehalt álom. Alatta a kriptá; ott alussza örök álmát a templom megépítője, id. gr. Károlyi István. Csendes, jó ember volt. Az östvenes évek elején történt. A gróf éppen a parkban sétált a titkárával; kéregető jött elébe. A gróf adott neki egy aranyat.

— Mit csinál Méltóságod? — szörnyülködött a titkár. — Ez az ember nem ismeri az aranyat; váltásnál lóvá teszük.

— Lehet — jegyezte meg a gróf, s a másik kezéből egy tallért nyújtott át a koldusnak.

— De hisz ezzel is becsapják!

— Jó-jó, adjon át neki még egy ötforintos bankót.

A koldus egy füst alatt így jutott egy tallérhoz, egy aranyhoz és öt forinthez, holott csak pár krajcárt remélt.

A falu mögött a tarfejű Somlyó-hegy (284 m) oldala csupa szőlő. A bokrok közt kékes villanással szökdelnek a cinkék. A kéregrepedésekben a gallyak hónaljában bogarak, álcák, peték után kutattak, ezúttal.

nem nagy eredménnyel. Mondták is: „Nincs, nincs, itt sincs!” És ha talál-tak, elégedetlenek voltak a zsák-mánnyal. „Kicsit ér, kicsit ér!” ...

A Szilvás-dűlőben máig áll a Szó-zat halhatatlan költőjének a szőlő-kunyhója. Alacsony, négyszögletes, fazsindelyes építmény. Bekandikál-tunk az ablakon: a falon emléktábla. Vörösmartyt dicséri.

Zsúppal fedett kis ház van a kunyhó tőszomszédságában; az ablakokon rács, fatáblák. Diófák, öreg akácok állják körül kegyeletesen. Ez a há-zikó 100 esztendővel ezelőtt Fáy András tulajdona volt. Az ajtón csak meghajolva lehet belépni. Hej pedig 1842 őszén — a híres főtí szüret ide-jén — nagy emberek, országos nagy-ságok jöttek össze abban az alacsony házikóban: Deák Ferenc, Kossuth Lajos, Czuczor Gergely, Bugát Pál! Szép, őszi nap volt. Fáy András, a sza-badban terített. Vörösmarty Mihály annál az asztalnál olvasta föl a tár-saságnak remekszép „Főtí dal”-át. E század elején a híres szüret emlé-kére faragott követ állítottak a ház elé; a köre ráírva:

„Minden ember legyen ember és magyar,

Akit e föld hord, s egével betakar.”

Hégnér Tóth Ervin úr, a híres ház mostani gazdája, nagy kegyelettel emlékezett a százesztendő szüretéről. Tőle tudom, hogy az idézetet Gyulai Pál kereste ki; megmutatta Jókai-nak, aki a választást helyeselte.

Hégnér Tóth Ervin úr világjárt ember, nagy rajongója a természet-nek. A Somlyóhegyet úgy ismeri, akár a tenyerét. A tőzre ő vezetett el bennünket. Mutatott egy botoskát, amelyet nélküle észre nem vettünk volna; oly tökéletesen majmolja a zöld gízgázt. A pannóniai gyík itt elég gyakori. Tavasszal érdekes dísz a hegyoldalnak a fehér leánykőkör-csin. Összel persze a kikirics helyet-tesíti a kőkörcsint. Hanem ez is kü-lönbözik a megszokottól; virágja kisebb, finomabb, a színe inkább piros, mint lilá.

A dombtető legelő. Onnan felséges kilátás nyílik a budai hegykuszorúra. A Kevélyeket, a Pilit, Csikóvárt, a visegrádi tűzhányóromokat mind jól látni. A Nagyszált szinte. Távobabb Szandavár kéklík. A Mátra nagy borulás az ég alján.

Álláspontunk és Szada közt széles és hosszú völgy terül el: Pusztá-Szentjakab. Különbösen csupa bűz-tábla, kukoricás, kerek erdőcskékkel tarkázva. A völgy legmélyén folyik a Paggát patak. A két partja csupa tőzeg. Olyan hajlékonyak, akár a gumi.

Szadának Fót felől nincsen útja. Ez ember megy arra, amerre jónak látja. Közeledtünkre itt is, amott is foglyok rebtentek nagy csatarával; a kitégett tarlókon nyulak baktattak. Van itt vad bőven; az akácerdőcské, nyárfások tele őzrel, rókával, borzzal.

A Nap olyan melegen sütött, hogy a kabát valamennyitükről lekíván-kozott. Az arcunk piros volt, akár a rózsa. Nagy okunk volt hát arra,

hogy örüljünk az életnek. És mégis valami elmagyarázhatatlan, szelíd bánat árnyékozta be a lelünköt. Ki felelhet a holnapért? Ez a séta va-jon nem az utolsó szép kirándulá-sunk-e az idén? Színes pillangók raj-zottak fel lelki zemeink előtt: a nyári természetjárások édes emlékei. De milyen gyorsan is elröppent ez a nyár!... A levegő tele ökörnnyállal. A fényes pókszálak ránkfonódtak, arcunkra tapadtak.

Szada tiszta, csendes falucska. Az egyik szadaitól Legéni Lídia után tudakozódtam. Társaim megütődve néztek rám; miért érdekel engemet Legéni Lídia? Én aztán megmagya-ráztam nekik, hogy Legéni Lídia a falu büszkesége; valamikor ő szop-tatta Mária Valéria hercegasszonyt.

Egyik szadai asszony a hetvenes években Gödöllőn járt, s a királyi kastély kapujában cifra ruhába búj-tatva, meglátta a királykisasszony szerezcsenjét.

— Ez hát a Valéria? — kérdezte együgyűen.

A gödöllőiek ráhagyták.

— Ez.

— No bizony, a mi Lidink ennél szebbre is szoptathatta volna!

A falu végén rögtön kezdődik a kincstári erdő. Csupa tölgy és cser. Remekszép vágások keresztelik az egyes erdőrészeket. Itt-amott muhar-földek, kukoricások a fák közt; a vad az ilyen helyeket kiváltképpen ked-veli. Csakugyan, annyi itt a fácán, mint mifelénk a Péter-hegyen a pá-pista varjú.

Valamelyik kukoricás szélén elő-tünk is szárnyat bontott egy fácán-kakas. A Nap aranyos fényrel itatta át a szép madár kiterjesztett szár-nyait. Nem győztük eléggé megcso-dálni. Hisz a himfácán tollazata amúgy is remek színgyűjteménye a hervadó ősznek. A törzse akár a vö-rösbükk elhaló lombja, egészen olyan. A farktő olajszürke, mint a száraz aszat, amelyben a fácán mindig szí-vesen pihen. A tollakon szanaszét feketé pettyek és rovátkák; a juhar-fák jagycsípített levelein jelentkeznek olyan feketeségek. A hosszú farktol-lak az erdei homály fekete ecset-vonásai rovátkálják. A fej zölde zománca a Nap csillogó sugarival átszótt, üdezőld mohára emlékeztet. A szemgyűrűk kárminpirosak, akár a som érett bogyói.

Lekanyarodtunk aztán az Aranyo-patakhöz, s annak folyását követtük egészen a Babati-majorig. Az erdősz-ház falán nagy falfestmény; a kép Szent Hubertust ábrázolja a csoda-szarvassal. Ez a major istálló-kas-télyá miatt nevezetes. A kastély két szárnya ugyanis eredetileg tehén-istálló. A XVIII. században vala-melyik Grassalkovich-kisasszony eb-ben a furcsa kastélyban próbálkozott a tudóbajától megszabadulni. Népünk máig szentül hiszi, hogy az istálló levegője hasznos a tudóbaj ellen; régen az urak sem gondolkoztak külömbül. Ma az egész épület istálló.

Hanem ideje volt sietni; a Nap éppen megrakni készült a vacsora-tüzet a nyugati ég rongyos felhői

közt. A majortól szép erdei út vezet ki a hatvani műútra. Nagy csend honolt az erdőn, csak a vén tölgyfák ingatták koronájukat; halkán suttog-tak a levelek egymás közt. A távol-ból finom harangszó szüremkedett át az erdőn. Megkettőztettük lépteinket; egyszer csak ott találtuk magunkat a máriabesnyői ódon kolostor előtt.

A templom kriptájában díszes kő-koporsóban pihen az alapító Grassal-kovich, a koldusdiákoltó lett herceg. Micsoda úr volt! Gödöllőn lakott, a mostani királyi kastélyban. Mária Terézia királynő ide jött el az öreg herceget meglátogatni. Akkor áhí-totta meg a királynő a szánkázást. Pedig nyár volt; a Nap másodmagá-val járt az égen. Mit csinált a herceg? Az utat négy mérföldnyi hosszúság-ban és fél sing vastagon sóval vo-natta be; a koronás asszony csengő-bongó hatlovas szánkón azon siklott végig. Igaz, hogy erre az egy mulat-ságra az egész évi termésé ráment a máramarosi sóbányáknak!

Életében a herceg négy uradalmat, 50 falut, egész sereg kastélyt és há-rom, aranybányát szerzett. Pesttől el-kezdve mindenütt saját földjén utaz-hatott Hatvanig. Az öreg herceg azonban még többet akart. Pedig hát elég annyi föld az embernek, amek-korán elfér a koporsója.

Közben egészen ránksteledett. Szaporán szedtük lábainkat; messze még a gödöllői állomás! Hűvös szél borzongatta az erdőt, itt is, ott is nagyokat zörrenve hullt a fák ha-rasztja. Fájó érzés szoritotta össze a szívünket. Az egyik útkanyarnál torzonborz vén ember sietett el mel-lettünk; a vállán bunda, a fején ved-lett báránybőrűveg. Ki volt ez? Talán szent Mihály? Meglehet, hisz alig két nap híja a nevenapjának. Milyen nyiszlett ez a vén ember s mégis mekkora potentát! A népies kalendárium szerint „Mihály vetkez-teti a határt”.

VIRÁGOS SÉTA a biai hegyekben

A viaduki félelmes mementóként ott nyúlik át két ívelt domb között hallgatagon, barnásszürkén, mintha láthatatlanul bele óhajtana olvadni a tájba; — mégsem teheti észrevétlenül. Egy tragikus történelmi perc aktív szereplője volt, s most már a filmjátéké is. A gondolatok sora, amit nevével felidéz, végtelen.

Biatorbágy.

De most nem, kell elsétálnunk ívei alatt, oldalt siethetünk le lépcsőn az állomástól távozóban, s már csak a villamosmozdony dübörgését halljuk messziről, amint távolodunk a sinektől, hátat fordítva a drámai kukoricásnak s a mély völgyhajlatnak, amely a szemközti hullámzó domboktól választja el puhán.

Hányszor robogunk el a hármashajlatú, mélyzöld biai dombsor mellett, indulván balkonyi, vértesi, gerecei tájak felé, s hányszor határoztuk el magunkban: egyszer kiszállunk mégis a torbágyi állomáson, s meglátogatjuk e déli irányban púposodó hegyeket; mi rejlik bennük s mögöttük?

Kedvesség! Igen, kedvesség és báj.

Ugy tűnik, kicsiny fia-erdővidéke ez csupán a sineken túl elterpeszkedő budai hegyvidéknek, a Csiki hegyeknek, a Nagykopasznak, a komornevű Fekete hegyeknek. Mintha valamely vidám erdész a vasúti vonalon innen, a déli félre is dobott volna hajdanán egy erdősávot, s a geológiai rétegeződés szellemei játékból ide is gyűrtek volna néhány meredek kupacot, ellensúlyául a Katalin-hegynek s a tarfejű Nagyszénásnak. S mégis megvan ez akkora erdőterület s olyan hegyvölgyi kellem, hogy természetjáró ember a kora reggel induló kelenföldi vonattól a késő este hazatérő törökbálinti HEV-járatig bátran róhatja útjait. Hiszen úgys a legalkalmasabb, ha a torbágyi mezőségen indulva kezük meglekinteni, s majd este a törökbálinti Annahegyről aláereszkedőben érjük az út végét.

Három erdőfoltot ballagunk keresztül. Három domb-sort járunk be, s közül tanyák, szántóföldek, rétek, gyümölcsösök, kertek s apró patakmedrek élénkítik a sort. Az első erdőfolt s hegyjárás a legtekintélyesebb: Biatorbágytól délkeletre, északról déli irányban nyúló, jó hat kilométer hosszú s két-három kilométer széles erdő-ség, gyertyán, tölgy, itt-ott fekete fenyő: a valamikori Sándor Móríc grófi és Metternich hercegi uradalom biai birtoka. Majd ettől keletebbre kicsiny erdőfolt, a Róka-hegy s még délkeletebbre, immár a törökbálinti határban az Annahegy környéke. Ez már akácossal vegyes tölgy s ritkás fenyő. Mindezeketől délre az Ilka majori és erdőparkvárosi gyümölcsösök rengetege, megszámlálhatatlan apró kerti házikóval.

Am, egyetlen kirándulási nap tervében összelelhetjük az egészséget. Pihenünk vajmi kevés, forrásvizet az erdők-

ben nem, csak a völgyi gazdaságok kútjából kaphatunk, de a hűs völgyi utak, a keskeny gerinceken való andalgások, a festői tisztások, sűrű erdők s a fák halk neszében elsuhanó özek, lapuló rókák, a héja, amely a lenti kertek fölött köröz, a kakukk, amely az órákat olvassa szorgalmasan, a rigó, amely ünfeledten hangversenyez, s a helyenként váratlanul elének táruló széles kilátás kárpótol azért a kellemetlenségért, hogy a vasárnapi vonat tömegében rázattuk magunkat idáig.

A pontszerző turistának vagy a kalauzt óhajtó természetjárónak tömören s tárgyilagosan is felelhetünk:

Induljon a biatorbágyi állomásról délnek az Iharoshegy felé, de ne a Fűzes patakot kövesse, hanem a labdarúgópályához vezető szekérutat. Piciny, tószzerű gát, néhány kertés ház mellett gyalogol el, így ér húsz perc múlva máris erdőbe. Amde itt jobbadán az ösztönére van bízva, hogy mindig kissé bal felé tartva a számtalan kocsit s gyalogcsapás közül melyiken talál föl a hegyoldalban düledező kápolnáig. Ez a Szily- és a Sándor-család mauzóleuma volt, kerék kupolája már a völgyből látszik. S most innen meredeken kezdődő majd kellemessé váló laponon — akárha gerincvándorlást kezdenénk — az Iharos kiszélesült tetejére kaptunk, de ekkor már ismét jobb felé téve a kanyart.

Mindössze 334 méter magas az Iharos, az alanti síkhoz mérten tekintélyes domb mégis. Az apró tisztásokkal, sűrű hálózattal utakkal bélelt, vadászvadásokkal igazított erdőn most már kissé nyugatabbra kell fordulnunk, s mikor a kocsitú mélyebbre vág, egy gyepes domboldal gyalogösvényén kaptatva ki a kocsitúból, megtaláljuk a Szarvashegyet is. Alig pár méterrel alacsonyabb az Iharosnál. A hegy széles mészkőpárkányra úgy illeszkedik a domb oldalába, mintha felezní akarná a hegyet: erdős rengetegre s gyümölcsös területre.

Számunkra azonban szerepe nem ez most. Ünnepi, vállalt feladata, hogy igéző kilátópont legyen napsütéses, zsongó, illatos déli verőn; kilátó a kéklő Vértés, a messzi Gerece s a budai hegyek felé. Odalenn megcsillan a biai tó, immár csak maradványa a kétszáz esztendővel ezelőtt kiszáritottnak, hiszen az alattunk elterülő biai medence egyetlen hatalmas hajdani tófenék. Jó messzelátóval akár a biai műemlék-kastélyokat is meglátnók vagy át-nézhetünk Páty, Telki, Bicske felé. Mily gazdag változatoság a tájban, mennyire tökéletes összhangja erdőnek, hegynek, völgynek, kultúrterületnek, tanyának! A környék valamikori urai is szerethették: az erdőség belsejében még itt-ott feltűnnek régi sétautak, kőből faragott pihenők, hajdani vadász-kastély romjai.

S ha nem elégedtünk meg a szarvashegyi kilátással, néhány mélyedésen, meredek hegysoron át az Iharossal szomszédos Kőhegyre is jelmászhathunk. Háromnegyed órát szánjunk rá, melyek a szélbarázdák és a vízmosságok. Kilátásunk innen a budai hegyek s Törökbálint felé tágul. S végül, ha a legdélibb Dobogóhegy sűrűje közé keveredünk, eltévedni akkor sem lehet, legfeljebb hosszú irammal Sós-kútton találja magát a vándor.

Amde sokkal eredményesebben cselekszik, ha a Szarvas-

Balról Torbágy látképe, előtérben a mauzóleum

A Szarvashegy sziklaletörése. Kitérő kilátópont a Vértés, Gerece és a Pilis felé (Kunsági V. felv.)

DR. KEVE ANDRÁS: *Madárvilág* *Pestkörnyéken*

A Duna bal partja első benyomásra nem sok madártani élménnyel kecsegtet, pedig minden területnek megvan a maga, vonzó érdekessége.

Még csak a Pesttel közvetlen határos homokbuckák és ugarok közt halad villamosunk, amikor máris egy karcsú, igénytelen szürkés madár hívja fel figyelmünket: a parlagi pityer, mely országunknak nem nagyon sok pontján található meg. Az utak mentén ott szaladgál a zömök búbos pacsirta és mindenfelé énekel rokona, a szép hangú mezei pacsirta. A bóbítás, fekete-fehéren és sárgásan tarkált búbos banka is, ennek a környezetnek a madara. A táviró vezetéseken pedig sokféle csicsereg a kanárimadár nálunk élő rokona, a csicsörke és az igen tarka tengelic.

Az őszi tarlóokra néha csapatosan szállnak ki a balkáni gerlek, ez a madár a lakott helyeken költ ugyan, és legfőbb érdekessége, hogy csak az 1930-as években kezdett terjeszkedni Belgrád felől, de azóta előzönlötte az országot. 1938-ban érte el Rákospalotát, és már 1941-ben Pestújhely határában százas csapatait figyelték meg. A kultúrterületekre be-betevődő rokonát, a gerlét, innen lassan az erdők felé kiszorította. De míg az utóbbi vonuló madár, mely csak áprilisban érkezik és szeptemberben elvonul, addig a balkáni gerle nálunk is telel.

Másik újabb jövevénye Budapest határának a balkáni fakopáncs, melyet szintén nem az erdőkben, hanem szőlőkben, gyümölcsösökben és a lakott területek szélén találunk meg, mint például Vácrátóton, a természetvédelmi parkban.

Ahogy távolodunk a kultúrterületektől, a madárélet is gazdagodik. Az úpestermészet vízüveinek füzesiben már megtaláljuk a függőcinegét és az énekes nádiposztát. Minden kis nádasban ott karattyol a nádírígó. A vizenyős réteket tarkítja és élénkíti fekete-fehér színezetével és csapongó repülésével a bíbic. A megyeri és gödöllői halastavakon a fekete színű szárcsák úszkálnak. De előfordult már a gödöllői tavaknál a nagykócsag is, Megyeren pedig a gulipán, természetesen ezek csak alkalmi vendégek voltak.

A csömöri és szadai szőlők jellegzetes madara volt a kerti sármány.

Még nem értük el az erdőket, de az akácmezőkben máris a színompás sárgarígó gyönyörködött, a már említett gerlén kívül. Még ezeknek a homoki erdőcskéknek is lehet jellegzetes ragadozó madaruk, hiszen a kékvércse fészkel már Fót határában.

Gödöllőnél azután elértük az erdőket, melyek zavaratlansága és nagy kiterjedése több ritka ragadozónak nyújt fészkelési lehetőséget. Így szórványosan fészkel itt a törpesas, kerecsensólyom, barnakánya, uhu stb. Gyakori az egerészölyv, karvaly és héja. Fészkel ezekben az erdőkben az erdei szalonka, kékgalamb és a színompás szalakóta is, melyet a vácrátóti parkban is megtalálhatunk. Az énekes madarak fajtái fel sem sorolhatók: fülemüle, a posztát, rigók, cinegék, erdei pinty, citromsármány stb. stb. A harkályok, nagy-, közép- és kis-

A mártonberki öreg tölgyes Isaszeg határában. Vadmacskák és odúlakó madarak kedvenc helye

Vörös vércse fészkel egy korhadt fa nyílásában, két csóka család szomszédságában (Szederkényi R. felv.)

fakopáncs, zöldküllő, nyaktekeres igazi hazája szintén az erdő.

Vessünk egy pillantást a téli pesti határra, amikor a földeket ellepik az északkelet felől érkező varjak tömegei, melyek csapataiban sokszor találkozhatunk dől-mányos varjakkal és csókákkal. Az erdőkben és a mezőkön nagy csapatokban mutatkoznak a fenyves rigók. Ezeket gyakran összetévesztik a csonttollú madárral. A csonttollú madár nem minden esztendőben látható nálunk, de némelykor ezres tömegekben is jelentkezik. Az erdőkben fakín, esetleg fagyöngy bogycát talál, a földek szélén csipkebogyókat. Legjobban kedveli azonban a japán akác és az ostorfa termését. Megjelenésük sem szigorú telekkel, sem — mint a régi néphit tartotta — ragályok előrejelzésével nem hozható kapcsolatba. Gyakran összetévesztik a meggyvágóval is, hiszen ez is zömök, barnás madár, de a csonttollú madár, bóbítájával, a többi csapatban járó vagy hasonlóan színezett madártól könnyen megkülönböztethető.

Budapest környékének madárvilága különösen gazdag. Változások azonban állandóan tapasztalhatók. A kultúra sok madarat kiszorít, sok madár ismeretlen okból tűnik el. Így a kerti sármányról már az utóbbi években nem kaptunk hírt. Közismert gólyafészkek volt a rákoskeresztúri és a cinkotai, ma már ezek nincsenek meg, csupán Fótról és Nagytarcsáról tudjuk, hogy határában fészkel a gólya.

Legvégére hagytam azt a fajt, melyről sokan nem is akarják elhinni, hogy hazai madár, hanem valami trópusi madarat vélnek benne felfedezni, annyira színompás jószág. Ez a gyurgyalag vagy méhészmadár. Éppen úgy, mint a parti fecske, agyag- és löszfalakba fúrja fészekjázatát. Pécel határában már régebben is ismert volt a költése, de ma itt-ott, egyre több, számára alkalmas helyen is fészkel.

hegyről visszaindulóban pontosan keleti irányban ereszkedik alá és a sokféle kanyargó kocsutak, gyalogcsapások, vágások tömkelegéből Hosszúrét-pusztá állami gazdaságának kútjához jut ki. Vasárnap irányt téveszteni is alig lehetne: a rádió felváltva zengi az erdő fái közé a soros tánclemezeket és az esedékes labdarúgó-mérkőzést. Kilométerekre elhállik, akárha a szomszédban lenne.

Mi csak tartuk magunkat a déli irányban a pusztai pihenő után, ismét az árnyas erdő aljához; ha hepehupás is a csapás, kár lenne rávágnunk a szántók között kanyargó poros kocsiútra. Járjuk meg a Rókahegy zegzúgos oldalát is — illatos fenyők fogadnak e kilométernyi erdőfoltocskán; de még ott se térjünk rá az országútra, ahol majd az Ilka-majori autóbust látjuk porozni

Törökbálint felől. Keresztezzük ezt is a szépen rendezett, elkerített nagy gyümölcsösök s tanyaházak mellett — biztos találunk kellő utacskát a kerítések tövében — s végül déli irányból közelítsük meg Törökbálintot. Így mindig árnyas erdőkben haladtunk, ha kissé meg is fárasztott bennünket a hegy-dombi séta.

Aztán, ha a nap állása arra biztat, hogy van még időnk hazautazásig, ne mulasszuk el, hogy az Annahegy két és félszáz méteres magasságban a kilátógúláról is szettekin-tsünk. A budaörsi hegyektől a tétényi síkságig, át a Dunáig az egész tájat egybeöleli tekintetünk.

Bármily kései alkonyórán ballagunk is le a törökbálinti vasútállomásra, mit se sajnáljunk. Új tájat fedeztünk fel e szép, madárdalozó napon. Szombathy Viktor

Tavaszi

az Aggteleki

karszton

A NAGY-SÁRRÉT

Magyarország hegy- és vízrajzi térképén három „Sárrét” is látható. A dunántúli Sárrét Székesfehérvár mellett, a tiszántúli Kis-Sárrét Vésztó vidékén, a Nagy-Sárrét pedig Berettyóújfalutól nyugatra terül el. Valamikor valójában „sár-rét” volt mind a három vidék, de a folyók szabályozása és a vadvezek lecsapolása óta jóformán csak nevük emlékeztet a táj egykor sajátos jellegére. A Kis- és Nagy-Sárrét falvaiban apáról fiúra szállnak a küzdelmes réti élet visszaemlékezései, s ha a régi népviselet nagyrészt el is tűnt, egyes darabjai itt-ott még fellelhetők. A három Sárrét közül — ezúttal — a Békésbe átnyúló hajdú-bihari Nagy-Sárrétről írunk.

Ha egy száz évvel ezelőtt élt nagy-sárréti csikász-pákász felébredne, ugyancsak csodálkoznék azon, hogy mennyire megváltozott a hajdan mocsaras, lápos, ingoványos vidék képe. A múlt század derekáig, a Tisza szabályozása előtt, a gátak nélkül hömpölygő szőke folyó vize a tavaszi áradások idején, különböző ereken keresztül a Körös és Berettyó vidékéig zúdult, és sártengerré változtatta a Karcagtól délkeletre, Szeghalomtól északra, Berettyóújfalutól nyugatra eső Nagy-Sárrétet.

A régi Nagy-Sárrét határát nem könnyű megvonni, mert mocsarai összeköttetésben álltak a körösvidéki Kis-Sárrét lápvilágával, sőt a kunmadarasi Nagyréttel is. Se szeri, se száma, nem volt a sok nádas érnek, „lapos”-nak, „derék”-nak, amint — ezen a vidéken — a vízzel telt lapályokat, mélyedéseket nevezik.

Áradások időben megyényi terület volt víz alatt, mindent sás és nád borított. Így aztán napi járásnyira egyetlen község sem települt a Nagy-Sárrét lapályosabb részein. Falvak csak a partosabb területeken épültek, de szélső házaiknak kertje, igen gyakran nád-tengerben ért véget.

A Nagy-Sárrét lakói szekérre csak aszályos időben szálltak, egyébként a hajónak nevezett csónak volt a leggyakrabban használt közlekedési eszköz ezen a tájon. Földművelést csak a rétből kiemelkedő helyeken űztek, az ekét és boronát ide is rendszerint csónakon vitték. Sok község határában még ma is szigeteknek nevezik az egykor ármentes területeket.

A sárrétiiek egykori főfoglalkozása a halászat, csikászat, pákászat, állattenyésztés, méhészkedés, nádvagás és gyékényszövés volt. Egyes nagy-sárréti községekben — ahol gyékényhez jutnak — a gyékényfonás, mint régi sárréti foglalkozás, háziiparként máig is fennmaradt.

A pásztorkodást a Nagy-Sárréten megbecsült foglalkozásnak tekintették. Az állatkereskedők szívesen vásárolták a villás szarvú fehér sárréti marhákat, s azokat lábon hajtották el Bécs, Nürnberg és távolabbi városok piacaira.

A folyók szabályozása teljesen megváltoztatta a Nagy-Sárrét arculatát. A Berettyó folyónak, amely azelőtt Berettyóújfaluba irányból Biharnagybajom felé vette útját, 1866-ban Bakonszegtől új medret ástak. A Berettyó vize azóta az új csatornán át folyik és Szeghalomnál a Sebes-Körösbe ömlik. A Túrkeve mellett kanyargó régi Berettyó ma is Mezőtúrnál éri el a Köröst, vizének nagyrésztét azonban a Hortobágy folyóból kapja.

A vizek elvezetésével a Nagy-Sárrét növény- és állatvilága gyökeresen átalakult. Eltűnt a nád, elköltöztek a vízimadarak, kivesztek az állatálo-

Természetjáróink az Aggteleki karszton leginkább világhírű barlangjai kedvéért keresik fel. Pedig a felszín alatti látványok mellett bőven rejteget felszíni szépségeket és érdekességeket is. Barlanglátogatásaink után számtalan szép túra vár ránk, amelyeket hazatérőben útba ejthetünk.

Vállasszuk ezúttal a Jószaforrás Bódvaszilásra vezető piros jelzést. A faluból kiérve felkapaszkodunk a Kossuth-barlang feletti karsztonos hegy oldalába, majd útunk keletnek fordul. Egyre jobban kitárul a láthatár és szép kilátást kapunk a hegyvidékre. Néhány töbről mellett haladunk el, majd egy lapos fenekű völgyben, szelíd kanyarok után Szelce-pusztára érünk. Az erdőszélben igen szívesen fogadják a ritkán erres járó vándort.

Innen meredeken ereszkedünk le a szép szálerdővel körülvett Patkós völgybe, amely hamarosan a Ménes völgybe torkollik. A Ménes völgy a határ közelében kezdődik, s mire ide ér, néhány karsztforrás vízzel gyarapodik. Különösen tavasszal szép a völgy, mikor a források sok vizet adnak. A rohanó, csopogó patak fehéren tajtékzó habja vakítóan csillog a tavaszi napsütésben. Lépésről lépésre meg kell állnunk fényképezni.

A völgy azután lassan kiszélesedik. Elhaladunk az erdőgazdaság mintaszerű csemetekertje mellett. Nem sokkal utána balról, kissé nehezen megtalálható patakocská torkollik a

völgybe. Ide ugyan nem vezet a jelzés, de ne sajnáljuk az időt a kitérőért, s kövessük felfelé a patakot. Pár méter után szurdokszerű völgybe jutunk. Az ilyenkor bővizű patak számtalan fehéren habzó kis vízesést alkotva csobog lefelé. Néhol kitaposott ösvényen, néhol hatalmas kőtömbökön ugrálva követjük a patakot, mely helyenként úgy zúg, hogy nem halljuk egymás hangját. Mintegy 2—300 méter után vége a szurdoknak.

Kitérőnk után ismét a Ménes völgyben folytatjuk útunkat. Nemsokára balról, még elég messziről megpillantjuk a Szádvár kúpját, s csúcán a fehéren világító romokat.

Itt búcsút mondunk a Ménes völgynek. A piros rom-jelzésen meredeken kapaszkodunk fel a romokhoz. A szabálytalan alaprajzú, belsőtoronyos hegyvár a XV. században épült. Többször cserélt gazdát, majd a

Thököly-féle szabadságharc után az osztrákok teljesen lerombolták. A vár megérdemelve egy kis karbantartást, legalábbis a faktól és bokroktól kellene megtisztítani. Így csak itt-ott pillanthatunk ki, s élvezhetjük a kilátást.

A vár másik oldalán leereszkedve ismét csatlakozunk a várhegyet elkerülő piros jelzéshez. Csakhamar a zombolyokban bővelkedő Szilasi-fennsík szélét érintjük. Jobbkéz felől két víznyelőt hagyunk el, Mindkettő hovatartozóságát tavaly sikerült tisztázni. Megfestett vizük a mintegy 5—600 méterre fakadó Borz-forrásban jelent meg.

Most már a jelzés levezet a fennsíkról a lankás úton, szép élményekkel gazdagodva érünk Bódvaszilás községén keresztül a vasútállomásra.

HAZSLINSZKY TAMÁS
(szerző felv.)

mányt dézsmáló réti farkasok és más nagyobb ragadozók, s nyoma is alig maradt a sártengernek. De a lakosság foglalkozása is más lett. Megszűnt a réti pásztorokodás, halászs is csak itt-ott akad a Berettyó mellett, nádvágrára is inkább csak a kanyarok átvágása után visszamaradt Holt-Berettyó medre táján van lehetőség.

Ma a Nagy-Sárrét Püspökladány—Szeghalom irányában vasúti szeli át Északi szélén nemzetközi vasúti fővonal és beton autót vezet. Az autóbussz-vonalak a Nagy-Sárrétet is csaknem úgy behálózzák, mint az ország többi vidékét. Sokat fejlődtek a Nagy-Sárrét sokszázéves falvai is. Ezeknek egyike-másika már a tatárjárás előtt is fennállott, nem egy éppen a tatárjárás, vagy később a török hódoltság alatt pusztult el.

A Nagy-Sárrét közepének legnépesebb községe Biharnagybajom. Vára 1514-ben elpusztult, de néhány év múlva felépült. A bajomi vár hosszabb ideig török kézen volt. Az 1806-ban leégett község ref. temploma az egykori vár dombján a XVII. században épült. Ma Biharnagybajom főleg mint földgázlelőhely ismeretes.

Bihartorda és Bakonszeg is régi települések. Bihartordát a váradi regestrum is említi. Bakonszeg közelében, Pusztakovácsiban remeteként élte le öreg napjait Bessenyei György, a magyar megújulás korának neves gárdista költője.

A Nagy-Sárrét szélén, a Berettyó folyó mellett fekszik a vidék ipari és kereskedelmi központja, Berettyóújfalú. A XIII. század második felében már Újfalú néven szerepelt. Nevének „új” jelzője arra utal, hogy a község a tatárjárás alatt elpusztult és helyén új település keletkezett. Határában, mint az Alföldön másutt is, számos pusztanév egy-egy hajdani község emlékét őrzi.

A régi mezőváros most járási székhely, hosszabb ideig Bihar megye székhelye is volt. Fejlődését kedvező közlekedés-földrajzi helyzetének köszönheti. Több fontos útvonal keresztezi itt egymást.

Berettyóújfalú egyik nevezetessége a XV. századból fennmaradt — a község keleti szélén, a nagyváradai betonút mellett látható herpályi csonkatorony. (A tornyot most restaurálják, képünk régebbi felvétel.) A XIII. században Érpál község feküdt ezen a helyen. Érpál román stílusú templomából az elmúlt századok viharai után csak a torony maradt meg. Az emelkedésen épült torony a vidék legrégebbi műemléke. Az itt végzett ásatások alkalmával talált ritkabeccsű arany pajzsdudort a Magyar Nemzeti Múzeum őrzi.

A Nagy-Sárrét lecsapolása előtt Berettyóújfalú sáros, országútminti település volt. Azóta fontosabb utcáit kikövezték s aszfalt-, vagy betonjárdával látták el. Nádfedeles házai lassanként teljesen eltűnedeznek, helyüket nagyablakos, cseréptetős épületek váltják fel. A városiasodó község állandóan terjeszkedik, s már csaknem összeépült a Berettyó túlsó partján fekvő Szentmártonnal, amellyel modern híd köti össze. A két község egyesítése is szóba került már — Berettyóújváros néven —, mint ahogy a gyors fejlődés előbb-utóbb várossá alakulásához vezet. Az összefüggő település hossza észak-déli irányban több mint 5 km, lélekszáma kb. 15 000 fő.

Berettyóújfalú az utóbbi években számos intézménnyel gvarapodott. Megnyílt a vidék egyetlen gimnáziuma, az Arany János gimnázium, a korábbi Esze Tamás laktanyában Gyermekváros létesült. Már exportra is dolgozik a vasútállomás mellett épített nagyteljesítményű tejporgyár, rövidesen pedig ruhágyár kezdi meg működését. Jó neve van mezőgazdasági szakiskolájának is.

A községi tanácsház, ált. iskola és posta emeletes épületei által határolt főteret parkosították. Járási kórháza tovább bővül, s a környék legnagyobb egészségügyi intézménye lesz.

A község központja közelében mélyfúrással melegvízforrást tártak fel, ennek felhasználásával Berettyóújfalú és vidéke számára termálvizű fürdő épül, körülötte pedig árnyas parkot létesítenek.

Ma a kértarcú falu-város termelőszövetkezeti község, négy egymással versenyző szövetkezettel, jelentős állami gazdasággal és gépállomással. A Berettyó folyó és a Berettyóújfalú határát átszelő Keleti Főcsatorna — amely a Tisza élelet adó vizét hozza a sok helyt elszűkösödött vidékre — az öntözéses gazdálkodás kifejlesztésével a jövő ígérését jelenti a vízszegénnyé vált Nagy-Sárrét számára. A már elkezdett erdőtelepítések is jelentősen hozzájárulnak a táj képének további alakulásához, de kedvezően befolyásolják a szélsőséges éghajlatú vidék klímáját is. A természetbarátoknak az új erdők új kirándulási lehetőséget biztosítanak.

A Nagy-Sárrét vidékén, Berettyóújfalú és Sárrétudvari közelében, több kunhalom is emelkedik. Ezek mélyebb rétegei kő-, bronz- és vaskorszakbeli régiségeket, különböző korokban égetett cserepeket rejtegetnek. A halmokból napfényre került tárgyak azt bizonyítják, hogy a vidék már az ősidőkben is lakott hely volt.

Berettyóújfaluban már régebben is felmerült s újabban ismét felvetődött a régi Sárrét néprajzi emlékei összegyűjtésének gondolata. A tervezett tájmúzeumban helyet kapnának az eke és traktor nyomán fel-felbukkanó régészeti leletek is. Az a lelkes munka, amely a Sárrét-vidék központjának fejlesztése érdekében újból megindult, bizonyára megéri a szép terv valóraváltását is. Ha a terv megvalósul, nem mosódhatnak el a régi Sárrét világnak egyébként lassan, nyom nélkül tovatűnő emlékei.

Dr. Kiss Sándor

1. Csonkatorony Herpályon
2. A Berettyó lomha folyása nyáron
3. Otthont nyújt a társadalom az el-
árvult gyermekeknek

SZEKSZÁRDTÓL- KOMLÓIG

Az új vidékek, a járatlan, a turisták által még felfedezetlen tájak varázsa egyre jobban rabul ejt bennünket. Több napos túráinkon immár évről évre ezeket a vidékeket keressük fel. Ezek az utakon szinte minden alkalommal új és új arcukat fedezzük fel a magyar földnek. Amióta alászálltunk a hegyekből a dombok közé és a sík vidékre, azóta látjuk csak igazán, hogy milyen változatos, milyen gazdag, milyen szép a mi Hazánk!

A múlt év októberében Tolnából Baranyába mentünk. Még javában folyt a szüret a szekszárdi szőlőhegyeken.

Megrakott szekerek ereszkedtek alá a meredek hegyoldalon. Mélyen alattunk hosszan húzódik a hegy lábától a Sárköz síkjáig a kedves, hangulatos kisváros. Közel a vasútállomáshoz a Balogh Ádám múzeum épülete; bronzkori, vaskori és római régészeti gyűjteményét nagy érdeklődéssel tanulmányoztuk délelőtt; nemkülönbön a néprajzi rész sajátos sárközi anyagát. A házak tömegéből imponálóan emelkedik ki a Pollácz Mihály építette egykori vármegyeháza — az I. Béla által emelt apátsági templom maradványaira épült. A város innenső végén az idillikus fekvésű Remete-kápolna tűnik fel a domboldalon. Túl a városon a Duna-menti erdők sötétlenek.

Amennyire meredek a szekszárdi hegyek oldala, olyanira lapos, fennsíkszerű a tetejük. Órahosszat barangolunk rajtuk, gyönyörködve a tágkörű kilátásban. A szőlők végén kezdődik az erdő. Az erdőborította Óriáshegy (300 m) tetején magas, több emeletes háromszögletű gúla emelkedik; már messziről látszik. Folyton feléje tartunk. Mégis amikor a közelébe érünk, alig találjuk meg a sűrű erdőben, noha a torony messze kimagaslik a fák fölé. Társam már fent van a tetején — vagy 25 m magasságban — és leszól: „Nem látni az erdő végét!”

Alattunk csodálatos őszi színekben tündöklő Magyarország egyik legszebb völgyese...

Délután 4 órára jár az idő. Ma esti szállásunk, Szálka község, még jókora távolságra van, az erdő túlsó végén. A Sötét völgyet balra hagyva, a dombháton haladunk a Hármashalomig, mely Szekszárd, Szálka és Grábóc határainak találkozó pontja. Elhagyva a határcsomópontot, továbbra is a nyíladekokkal szeldelt, gondozott, szép erdőben visz útunk. Majd jobboldalt véget ér az erdő s a háttérben feltűnik a Keleti Mecsek merész vonulata, a Zengő szép szabályos kúpjával. A lenyugvó nap rózsaszínűre festi a felhőket a sötétszürke hegycsúcsok felett. Lent a völgyben egy füstgomolygajelzi Grábóc fekvését.

Leszáll az őszi este. Ránk sötétedik. Baloldalt az erdő sötét farként kíséri Szálka szélső házáig. A község erdő fekvését autóbusszállomásai is jelzik: „Szálka farakodó”, „Szálka erdészeti hivatal”. Az erdő nemcsak határolja, nemcsak körülöleli a községet, de benyúlik házai közé is; fekvése ezért egészen érdekes és különleges: két fő-utcája egymástól eltávolodva szabályos „V” betűt alkot, melynek két szára közé benyomul egy erdős domb.

Az út Szekszárdtól Komlóig három különálló és különböző jellegű területen vezet át: A Szekszárdi dombvidéken, a Geresdi hátságban és a Keleti Mecsekben. Mindháromnak közös jellemzője, hogy nagy kiterjedésű erdő borítja.

Másnap reggel a Szekszárdi dombok végső nyúlványai között haladunk még egy ideig. Majd Kismórágynál átlépjük a Bátaszék—Dombóvár vasútvonalat és Mórágynál község felé tartunk. Mórágynál fekvése nem kevésbé festői, mint Szálkánál, s településrajza még érdekesebb: négy utcája négy völgyelésben húzódik és egy pontban találkozik „X” formát képez. Az „X” jobboldali alsó száránál értük el a falut és a jobb felső száránál hagytuk el. Ez a község legszebb része, a Mélypatak völgyében. Az utca végén az erdészház, az erdészházon túl kezdődik az erdő.

Pillantás a lapos Apáti tetőről a távoli Zengő felé

A hangulatos István kunyhó a Véméni erdőben. Most csend honol, de vadászatok alkalmával dörren a fegyver

Délfelé értünk ide, és hosszú pihenőt tartottunk a ház közelében. Az erdészek készségesen megmagyarázták az utat Mórágytól Ófaluig, a nagy kiterjedésű erdősegen keresztül. Az egész vidék vadvédelmi rezervátum.

Már mélyen alattunk van a Mélypatak völgye; erős emelkedővel jutunk felfelé a hegyoldalban. Egy helyütt iskoláslányok fenyőcsemetést tisztítanak. A túloldalon — tőlünk mély völgyeléssel elválasztva egy másik hegygerinc húzódik. A kép, ami elénk tárul, teljesen hegyvidéki jellegű. Még egy ideig felfelé haladunk, majd a két gerinc találkozási és egybeolvadva, az Apáti tető (302 m) széles, lapos hátát alkotja.

A tető nagy tisztaság roskadozó, alacsony háromszögletes gúla áll; közelében egy magasles. A kilátás — különösen a Keleti Mecsek felé — elbűvölően szép. A hegyháton a nagy kiterjedésű erdőt tisztások színesítik. Itt húzódik Tolna és Baranya határa is. Hosszú vándorlás után elérjük az erdészeti műutat s azon az új erdészházat a vérméni erdőben. Az erdészház közelében áll a bájos István kunyhó, amely vadászatok alkalmával tanyául szolgál. Az István kunyhó után egy ideig még a műutat követjük, mely egyszintben halad s a Harsányi keresztnél megközelíti az erdő szélét. Ahol a kiépített útszakasz véget ér, megkezdjük a leereszkedést Ófalu felé. A Meszes völgyben egy forrást érünk, majd csermely csatlakozik mellénk, s ennek mentén — mielőtt kilépnénk az erdőből — az ófalui vadászházhoz jutunk. Pompás bükkösben áll az emeletes csinos épület. Előtte a patak mentén fiatal fenyőliget.

Útitársam gyors ceruzavázlatot készít a vadászházról. Sietnünk kell, mert nemsokára leszáll az est. A levegő is erősen lehűlt. Magunk mögött hagyva az erdőt, még egy magas dombháton kell átkelnünk. Mire ennek túlsó oldalán lefelé ereszkedünk, már körülvesz a korán beálló októbertévi este. Ófalut is sötétben érjük el, mint előző este Szálkát, s másnap reggel van min csodálkozunk. A község egy szűk és mély völgyben épült. A kis falu temetője is meredeken kúszik fel a dombra. A házak egészen elbújnak a mélyben. Amikor másnap a falu feletti Bükkös nevű tetőről visszatekintünk, a községből — bár közvetlenül alattunk van — nem látunk semmit.

Erdékes még megemlíteni, hogy Ófalu szomszédságában egy „Uveghuta” nevű település van az erdő mélyén.

Mecseknádasdnál értük el a Keleti Mecsek szélső vonulatát. Hosszasan pihentünk a falu szélén, az Árpád-kori műemlék templomnál. Alattunk a falu, felettünk a Mecsek csúcsai, előtünk a Geresdi hátság kiterjedt erdősegei, melyet teljes hosszában keresztülszeltünk.

A túra lényegi része ezzel véget ért. A tervbe vett új területeket, új útvonalakat bejártuk. Ami ezután következett, a Mecsek hegység, az már közismert turista-terület, útjelzeshálózat, gazdag irodalma s nemrégén megjelent kitűnő útikalauza is van. Utunk végcélját, új szocialista városunkat is behatóan ismertette már a „Természetjárás” egyik múlt évvégi számában.

Ez a túránk is egyik szakasza volt a Kapos völgyéből a Duna völgyébe vezető mintegy 200 km-es útvonalnak. Eredetileg fordított irányban terveztük. Menetirányunk-

A keleti Mecsek felé vezető útról visszapillantás az ófalui völgyre

Pompás bükkösben áll az emeletes vadászház, előtte patak és fenyőliget, idillikus pihenőhely

nak megfelelően a Mecsekből ereszkedtünk volna le a Geresdi hátság és a Szekszárdi dombság erdeibe. Később az útirányt megváltoztattuk. Attól tartottunk ugyanis, hogy közvetlen a Keleti Mecsek vad szépségei után szégyenesebb fogjuk találni a dombos tájakat.

Most már tudjuk, hogy ez az aggodalmunk teljesen felesleges volt. A vadregényes mecseki tájak sem tudták elhomályosítani az előzően bejárt vidék más jellegű, de nemkevesebbé megkapó sajátos szépségeit.

A Zengő oldalából is keresve kereste tekintetünk Ófalu, Mórágy, Szálka hangulatos erdővidékét...

Pápa Miklós dr.

(A rajzokat Miklós László dr. készítette.)

Hogyan fedezték fel MAGYARORSZÁGOT ?

3. § A térképekről

Térképekkel egyidős a térképhiba. Honfoglaló Árpád kezében szorongatott térképen is akadt már bizonyos nehány. Hogyan is magyarázhatnánk meg máshogy Anonymus leírását, hogy a fejedelem Csepel szigetéről a Rákos patakon átkelve találta meg a legrövidebb utat Budára?

A legszebb irodalmi leírást Arany Jánosnál találjuk. Mit nem okozhat egy durva térképhiba? Milyen realisztikus a „Nagyidai cigányok”-ban kapott leírás, mikor is Puk Mihály generális uram haditanácsán előkerül a térkép:

„A vezér pediglén ágy alól kivonva
Egy nagy papirosat, mint egy szoró ponyva,
Leterítetté a sátor közepére
És lehasaltak mind körül a szélére”

(Mintha ilyen jelenetnek mostanában is lettünk volna már tanúi. Hogy hol? Egy-egy tájékoztató versenyen, ahol négy-öt csapat összehajol...)

Képzhetni, milyen nagy volt az a levél,
Amelyikre, festve, egész ország lefér!
Város, falu, erdő, hegy, folyóvíz, patak...
Még hal is a vízben és az erdőn vadak.

(Most már legalább értjük, hogy a Kartográfiai Vállalat új kiránduló térképeire hogy kerültek rá azok a feketenyomású állatképek. Lám, lám, nincs új a nap alatt!)

Voltak azon gályák, hullámzó tenger,
Bozontos hegyek, mint egy-egy gubás ember,
Kacsaringós folyók, találmokra... mint a
Dinnyeföldön, mikor széjjelfut az inda.

Ott a tokaji hegy, mint egy cukorsüveg,
Mellette mindjárt az aszúboros üveg;
Ott a Hernád vize... híres folyam váltig,
Azért mondják: nincsen párja a Hernádig.

Csonka tornyaival ott vagy a vár is,
Rajzban sem kisebb, mint ez a kalamáris;
Órzi nagy kevélyen három szál levente,
Egy a kapu előtt, kettő pedig benne.

Mindez, többel együtt, megvolt a levélen,
Írva sok színekkel: sárgán vagy fehéren,
Feketén, pirosan, kéken vagy irombán,
Környülfekvők hát a vezérek, mondám...

... Míg így tanakodtak a mi bölcs vezérink,
Monda egy sovány úr (legyen neve Héring):
„Sok szóznak, sok alja: én találtam egyet:
Uraim nem látják ezt a magas hegyet?”

És rittig! ahová ő a körmét tette,
Allott egy magas hegy a várnak felette...

Azzal senki sem törődött sokat, hogy ezt a nagy hegyet eddig észre sem vették, mert hiszen:

„Ami meg van írva, az barátim nem csal.”

A t.j. (térképen jelzett) hegy tehát valóság. Oda kell az ágyúkat küldeni. Ki tehet ezek után arról, hogy a hadicsel nem sikerült. Talán a térképhiba?

... De bizony a hegyből nincs ott semmi, semmi,
Ellenben a kerék az agyáig lejár,
Lévén ott nem egyéb — mint egy csúnya mocsár.

Enyhén szólva kisebb domborzati hibáról lehetett szó. Ezen azután már nem segített, hogy a sikertelen verseny — bocsánat — hadicsel értékelése során egymásnak estek a hadfiak: hogyan és ki „töltö” el. Ez már ilyenkor így szokott lenni.

Tudni kell azonban, hogy Arany János ezt az elbeszélő költeményét 1851-ben vetette papírra, azóta bizony már nemigen fordulnak elő térképhibák. Vagy talán akadnak?

4. § A XVIII—XIX. század

A Budai hegyeket hamar felfedezték. A XVIII. század vége felé, Mária Terézia korának pestbudai polgárai már

ki-kiruccannak a hegyek közé. Kedvelt kirándulóhely a Kamara erdő, amely nevét az udvari kamarától örökölte, amikor 1703-ban állami tulajdonba került. Az állam nem is igen akart megválni tőle, mert amikor 1784-ben egy élelmes hadfi, Alvinczy tábornok úr, bérbe kívánta venni, nem adta. Nem adta, pedig ez az érdemes férfiú — megérezve a későbbi viákat —, a természetjárók pártjára állt, a vadászokkal szemben. A bérelt erdőben megengedte volna a kirándulók szabad közlekedését, de a vadászatot el kívánta tiltani. (A XX. század tilos területein ez ugyancsak fordítva volt.)

Régi okiratokból az is kiderül, hogy ebben az időben már vendéglő is van a Kamara erdőben, sőt 1786-tól kezdve turistaszállás is található itt.

1833-ban több híradást is olvashatunk a budai kirándulásokról. Zúgligetben, a Városmajorban és Lipótmezőn tartanak nagy mulatságokat. (Az utóbbi helyen bizonyos nem a beutaltaknak.)

A reformkorban se szeri, se száma a budai hegyek kirándulóinak. A XVIII. század végén Zúgligetben már 6 vendéglő működik, egy 1836-ból ránkmaradt térképen pedig a Szabadsághegy, az akkori Svábhegy Városkút feletti részén több vendéglőt találunk. A többi között a „Zur Aussicht Wirtshaus” — Szép Kilátáshoz címzett vendéglő várja a vidám turistákat. (Sokaknak jó lenne ilyen vendéglőket jelölő térkép manapság is!) Bizony már 150 esztendővel ezelőtt is jó üzlet volt a turistákat étellel-itallal ellátni. Arról nem szól a krónika, hogy kaptak-e kedvezményt a természetjárók és voltak-e penziósok?

Egy újságíró kollégánk 1833-ban nem sajnálta a háromnegyedórás kocsikázást, hogy riportot írhasson a Svábhegy kirándulóiról. (Azt már nem tudom biztosan, hogy manapság akadnak-e olyan tudósítók, akik gyölgőtúráról, autón járva írnak riportot.) 127 évvel ezelőtti lapársunk így számol be a vasárnapi képről: „A Svábhegy tetején szép kilátásban gyönyörködhetünk. Oda fenn több mulató és vendéglő házakban enyhíti éhségét és szomjúságát a vándor, de mindennek felett jutalmazza fáradságát ama felséges messzelátás, melly az embert valóban meglepi a nemrégiben épült úgynevezett „Kilátáshoz” címzett csapszék előtti dombon. Vác, Naszá, Mátra, Csepel-sziget képe tárul elénk.”

Akkoriban is akadtak olyan kényelmes kirándulók, akik csak az első csapszékig mentek (saját lábukon) és onnan tértek haza a szép kirándulás jóleső érzésével (mások segítségével). Tavasszal az országgal ismerkedő polgárok a Gellérthegyen rendeztek népiünnepélyt. A „Honnművész” élesszemű riportere mindenütt ott van és tudósít. Vajon mi az, ami rég porladó kolégánknak 1833 tavaszán legelőbb is feltűnt?

1. A hölgyek idealizmusa.

„Buda és Pest deli szépei fátylaikat hátra vetve, vidám arccal köszönték e magasztos állaspontról, ma legelőször a szabadban, az ifjodó természetet s az ébredő tavaszt; szép szemek a budai hegyláncon, Pest büszkén emelkedő palotáin s pesti környék messzeterjedő róna-földén csüngve mulatoznak.”

2. A férfiak szűk practicista materializmusa:

„Férfjaink cigarájukból bodor füstöt eresztve, inkább a közelebb előttök lebegő alakokat látszának szemüvegeiken vizsgálni, mint a messze természetbe bámulni...”

1878-ban már egy „Budapesti Kalauz” arról számol be, hogy a kirándulás a kedvelt mulatságok közé tartozik, és Buda kies környékét a „mulató helyek” címszó alatt sorolja fel. Ezek a mulató helyeken azonban hiába keresse a kíváncsi idegen kán-kánt járó göröket. (A strep-teas is csak ritkán fordult elő, de akkor is távol a járt helyektől.)

5. § Befejezés

Az ország felfedezése még napjainkban is folyik. Harmincnégyezrenyi igazolt természetjárón kívül, sok száz ezer kiránduló izlelgeti, kóstolgatja a természet szépségét. Az IBUSZ vonatok ontják az új felfedezőket, és egyre szűkül a kör. Lassanként talán eljutunk a legközelebbi környékre is és felfedezzük lakhelyünk környékének szépségét. E célt szolgálják a jelen számban leközölt cikkek is.

Jávorka Péter

Hová menjünk táborozni?

Az úttörőcsapatokban már serény készülődés folyik a nyári táborokra. Ebben az évben számszerű növekedés is várható.

Sokan először indulnak táborba az idén. Kár lenne, ha nem vennék figyelembe az elmúlt évek néhány fontos tanulságát éppen a tábor helyének megválasztásánál.

Megint a tavalyi helyet válasszuk?

Alkik komoly nevelési célkitűzésekkel indulnak a táborba, lehetőleg minden évben új helyre, új vidékre mennek. A legjobb úttörő csapatok ma már „országjáró tervet” készítettek maguknak. Négyöt év alatt a csapat bejárja úgyszólván az egész országot. Megismerni, megszeretni a történelmi emlékeket, szívébe zárja a tizenöt év alkotómunkájának eredményeit. Külföldre pedig hazai táborok után tanácsos vinni a gyerekeket.

Milyen legyen a táborhely?

Alapkövetelmény: egészségügyi, biztonsági szempontoknak feleljen meg.

Bár az alapkövetelményeknek megfelelt a táborhely — volt ivóvíz, tüzelő stb. —, mégis hogyan jártak tovább?

— Egész éjjel nem tudtak aludni a közeli vasútállomás nagy forgalma miatt. (A Balaton déli oldalán: a közeli bár lár-mája miatt.)

— Amikor érkeztek, járható volt az út. Most egy félnapos eső teljesen elzárta őket a világtól. Egy éjszakai vihar után a szelíd kis patak kiöntött és az egész tábort elmosta. Pedig a táborhely alkalmával, ha érdeklődnek, megmondta volna bárki, hogy a tábor az árterület fölé kell venni.

— Kirándulásra indulna a csapat. A legközelebbi szép túrahely azonban legalább tíz kilométer a tábortól. „Csak” erről feledeztek meg a táborozóknak. Igazi jó túrán így aztán csupán egyszer voltak a gyerekek.

A „bemelegítő” — vagyis a próbatábor.

Az őrsegállás, a nagytúra, a sátorverés, a szabadon való éjszakázás, minden átmenet nélkül, gyakran kedvezőtlenül hat a gyerekekre. Ezért érdemes jóval a tábor előtt megrendezni a csapat 2-3 napos próbatáborát. A próbatáborban végezzük el a legfőbb táborépítési munkákat. A nyári táborban akkor simábban, gyorsabban megy minden. Több idő jut a pihenésre, szórakozásra. A tábor előtti nagytúrának, a próbatábornak a közönség nevelését is hasznosan kell szolgálnia. Az egymásért végzett önzetlen munka öröme, a társadalom boldogulásáért való tett, a közösség ügyének önkéntes szolgálata nem egyszerre alakul ki úttörőinkben.

Ezért kell felhasználni a túrák pihenőt, a munkát, a nyári tábor, e nemes tulajdonságok fokozatos kialakítására is.

— rj —

Úttörőpróba — vezetőképzés

Az egyik járás őrsvezetőképző csapatában hosszas felkészülés előzte meg az első tavaszi nagytúrát. Igaz, télidőben sem hiányzott a természetjárás. Ezt a napot mégis nagyon várták a csapat tagjai, a leendő őrsvezetők.

Hogy miért?

Válasz helyett — ime — a kirándulás története:

...Őrsönként indultak. Öt-hatszáz méterenként akadályok állták útjukat. Nyomokat kellett olvasni, tüzeiket kellett gyújtani füstjeleknek és be kellett számolni a kirándulás legfőbb szabályaiból. Mindez azonban ismert dolog volt — eddig. Amikor azonban elkészült az őr a feladattal, az állomásvezetőtől új kérdést kaptak:

— Hogyan csináljátok mindezt, ha ti vezettek majd kirándulásra, akadályversenyre egy őröt? —

— Hogyan készültök fel előre, mire vigyáztok a tüzgyújtásnál, menekülésnél stb?

Nehezebb feladat volt ez, mint az akadály leküzdése. Azért mégis rendre megoldották valamennyit.

Az utolsó állomáson, amikor kioltották a füstjelzésre alkalmas tüzeiket, új parancs várta őket.

Igy szólt:

„Pajtások! a közelben a Petőfi termelőszövetkezet pusztája van. A pusztán iskolás gyerekek is laknak. Hívjátok meg őket egy jó játékra az iskola udvarára. Azok a pajtások, akik vezetik a játékot, egyben letetik a játékvezetői próbát is.”

Néhány perc múlva vörösnyakkenedős pajtások kopogtattak be a házakba. Hívogatásuk eredménnyel járt. Régen játszottak ilyen jót az ottani pajtások. Ahány csoport, annyiféle játék folyt az udvaron. Akár egy nagy forgószínpad — úgy látszott messziről a játszósereg. Mikor aztán vezetők és játékosok kifáradtak, a tanterembe hívták őket a csapat vezetői. Ott új meglepetés várt rájuk. „Tamás bátya kunyhója” — színes diafilmen.

Nagyszerűen sikerült az első tavaszi úttörőtúra. Ezen a napon azonban nemcsak természetjárás ismeretéből, játékvezetői tudásból állták meg a próbát a csapat tagjai — hanem az úttörőbecsületből is. —ó—

Turistaház épül Csömörön

Múlt év tavaszán történt, hogy Turnovszky Rezső tanító kezdeményezésére a csömöri Klátóhegy csúcsán — a főváros környékének egyik igen szép tájképi pontján — a sashalmi iskolás gyerekek nekifogtak egy úttörőház építésének. Megfelelő tervek hiányában azonban az alapok kiásásánál tovább nem juthattak s így az engedélyt is nehéz volt megszerezniük a további építkezéshez, pedig a lelkes ifjúság a szülői munkaközösséggel karöltve, már pénzt és építőanyagot is gyűjtött a turistaházhoz. Ekkor kapcsol-

1. Menjünk a balatoni hegyekbe,
2. ...vagy a bakonyi Kertesköre?
3. Megtanuljuk a füstjelet
4. És most mit játszunk?

lódott bele az UVATERV két lelkes mérnöke, Rosta János és Soltész Béla, maguk is régi természetjárók, az úttörőház tervezési munkálataiba s a helyszíni szemle után, ajándékképpen, kétemeletes, ötven négyzetméter alapterületű, kilátótetővel ellátott, masszív házat tervezett a csömöri dombtetőre. Az épület tetőjére fedett kilátó folyosót terveztek, tekintettel arra a pazar körkílátásra, ami erről a dombról a Pilis, a Budai hegyek, a Cserhát, a Visegrád s az Alföld felé adódik. (Sz. V.)

Természetjáró

Kenyérgomba

Amit a kenyérgombáról (*Lactarius volemus*) az erdőjáró embernek tudni célszerű, az röviden abból áll, hogy ez a gomba, amelynek húsából (ha a gombát megtörjük), bőséges, tejszerű folyadék csurog ki, úgy ahogy van, nyersen fogyasztva, üdítőleg hat az elcsigázott emberre.

Gombakutatásaim közben gyakran találkoztam turistákkal, akik az éppen talált gombákról felvilágosítást kérnek. Azt szoktam mondani, hogy a gombaismeretet egy röpke félóra alatt elsajátítani nem lehet. De figyelmükbe ajánlom a pár mondattal jól körülírható kenyérgombát, amelyet az erdőjáró emberek régi soron is már nyersen szokták a helyszínen fogyasztani, hogy vele szomjúságukat csillapítsák.

A gombákat nyersen fogyasztani általában nem tanácsos. De vannak olyan gombák, amelyek a tapasztalatok szerint így mégis fogyaszthatók. A régi rómaiak is tudták, hogy a nyári szarvasgomba (*Tuber aestivum*) nyersen is jóízű eledel. Erről ad hírt Dioskoridesz Pedanius görög orvos is az I. században. Kortársa, Plinius pedig azt írja, hogy Lartius Licinus praetor egy Tuberbe harapván, első fogait kitorpte a gomba belsejébe belenőtt denarius (régii római pénz) miatt. Lehet, hogy ez az elbeszélés csak mende-monda, de így is rávilágít arra, hogy már az ókorban is fogyasztották a Tuber-eket nyersen.

Tuberekkel — mivel ezek a föld alatt teremnek — a turisták nem igen találkoznak, azért meg kell elégedniük a föld feletti termő kenyérgombával, amelynek leírását és vonalas rajzát nyújtom itt.

A gomba tudományos neve: *Lactarius volemus*. A tejelő gombák nemzetségébe tartozik, s erre utal a genusnév (*Lactarius*) is. Kalapja 5—10 cm széles, ritkán több. Színe élénk okkersárga, olykor fakó narancsszínbe játszó. Sima, elvéve repedéses. Általában duzzadt, vastaghúsú gomba. A lemezek a tönkön kissé lefutók, sűrűn állók, eleinte világossárgás-viasz színűek, utóbb sötétebbek. Tönkje 5—12 cm magas, 1—2 cm

vastag, elvéve erősebb is. Sima, tömört; színe mint a kalapé, de teteje kissé világosabb. Az üde (fiatal) gomba tönkje, de minden része is, ha megtörjük, fehér (később megbarnuló), jóízű tejet bocsájt ki magából.

Vonalas rajzunkon jobbról egy átmetszett gomba van feltüntetve. Középen egy repedéses, alján csigarágásos gomba, balról pedig egy fiatal gomba látható.

Sokféle tejelő gomba van. Fajonként lehet a tej fehér, vagy színes is, jóízű, avagy keserű is. Csak a jóízű tejelőgombák fogyaszthatók, bár a keserű gombát (*Lactarius piperatus*) csípős íze ellenére is sokan szeretik. Nyersen azonban a jóízűek közül is csak a fent körülírt gombát fogyasztuk.

Gombánk mindenféle erdőben terem júniustól novemberig, gyakran találjuk az utak szélén is.

Jó szájíz kedvéért szoktuk még a jóízű galambgombákat (*Russula*) is eszegetni, és az őzlábgomba (*Lepiota procera*) kalapjának a púpos részét is (a tetejét). De ezeket csak azok fogyasszák, akiknek van annyi gombaismeretük, hogy felismerik őket. Ezekből, avagy a kenyérgombából is, ne együnk nyersen sokat. 1—1 kenyérgomba, vagy galambgomba tönkje elegendő ahhoz, hogy torkunkat felüldítse. Az őzlábgomba íze szaga dióra, a kenyérgombáé mandulára, a galambgombáé meg nyersen éretlen mogyoróra emlékeztető.

Szemere László

Vezessünk Túranaplót

Nem tartozik a természetjáró szakosztályok előírt feladatai közé a túranapló vezetése. Sajnos, majdnem mindenütt elhanyagolják, pedig nagyon is megéri a fáradságot, ha túranaplót vezetünk a szakosztály túráiról. Nincsen igazuk azoknak, akik ebben adminisztrációs munkát látnak. Több szempont teszi indokolttá. Ha a túranapló vezetésével megbízunk néhány tagtársunkat, akkor ezek úgy érzik, hogy rájuk szükség van; a munka viszont csak szórakozást jelent számukra. Nemcsak megtenni érdekes a túrát, hanem később a tapasztaltakat összefoglalni — szinte újra átélni —, emlékezetünkben felújítani majdnem egyértékű az átéléssel. A rendszeresen vezetett túranapló egységes képet ad a szakosztály működéséről, tanulságos a jövőre nézve és sokszor vitákat döntő is.

De nemcsak megírni, nyilván tartani kell a megtett túrákat, hanem a bejegyzéseket a tagsággal ismertetni elsőrendű szükségesség. Taggyűléseinken helyénvaló, ha nem is teljesen felolvasni, de legalább ismertetni, közszemlére, vitára, megbeszélésre kitenni. Ezzel a tagság érdeklődését is felkeltjük és a túranapló egységes, a valóságnak teljesen megfelelő bejegyzései csak fokozzák a csoport közösségi érzését, hisz min-

denkit érdekel az az esemény, amelyben ő maga is aktív szereplő.

Magának a túranaplónak nem kell egységesnek lenni, nem szükséges, hogy szigorúan megszabott formában jelentessük meg. Lehet külön íveken vezetni az egyes túrákat, természetesen ebben az esetben nem árt, ha időrendben megszámozva rakjuk le. De lehet füzet, írómappa, bekötött album, tasakos blokk stb. A napló felelőse őrzi meg, de nem neki kell egyedül szerkeszteni. Legyen a napló képekkel, rajzokkal, vázlatokkal, esetleg néhány szál virággal díszítve. (Pl. az első hóvirág, ritka növény stb.)

Mit tartalmaz a jól megszerkesztett túranapló?

1. A túra időpontja. Amennyiben többnapos, ezt is fel kell tüntetni.
2. A megtett út részletesebb leírása, esetleg a jelzések feltüntetése, az út hossza, a szintkülönbségek.
3. A túravezető neve, a találkozás helye, ideje, pontos indulás és érkezés időpontja.
4. A résztvevők száma, megoszolva nemek, kor és aszerint, hogy tag vagy vendég az illető.
5. A túra folytatólagos leírása. Nemcsak a száraz útvonal fontos, hanem az útközben látottakat is fel kell tüntetni; az esetleges szép kilátást nyújtó helyek, virágos, szép fás, sziklás stb. részek kiemelésével. De lehet élményekkel tarkítani, humoros eseményeket, esetleg baleseteket feltüntetni. A fényképező tagok járuljanak felvételeikkel hozzá, hogy a napló még színesebb legyen.
6. Tüntessük fel az időjárást, a meteorológiai jelentéseket — köd, eső, szél, hó, zivatar stb. —, mert ezekből az adatokból az idők folyamán magunk is következtetni tudunk az átlagos időjárásra.

Általában az vezessen bennünket mindenkor a túranapló szerkesztésében, hogy hasznos munkát végzünk, aminek az összesség élvezeti előnyét. Tegyük fel, ha minden alkalommal százalékosan is ki tudjuk mutatni, hogy a tagság milyen mértékben vette ki részét a természetjárás gyönyöreiből, akkor ezáltal az év végi számadást is meg tudjuk könnyűszerrel ejteni. A napló mutatja meg a tagok aktivitását a legszemléltetőbben.

Természetesen a naplóban tartjuk nyilván a különleges túrákat is: munkatúrák, útjelzések, foglalkások, szövetségi rendezvényeken való közreműködés és a versenyeket is. Benne vezetjük a különféle jelvénytulajdonos túrákhoz kapott jelvényesek névsorát, a vizsgákat, kitüntetések stb. De ne hiányozzon az egyéb rendezvények, vetített képes előadások, beszámolók, szakelőadások felsorolása sem.

Végereedményben a túranapló, mint a szakosztály életének krónikája, méltán érdemli meg, hogy szerephez jusson.

FORGÁCS GÉZA

Csendes eső vagy záporosó

Az emberek szemében az időjárás legtöbbször rendkívül egyszerű dolognak tűnik. Különösen így van ez az eső kérdésével. Legtöbbször úgy vélik, hogy megjelennek a felhők, megnőnek és megered belőlük az eső. Mindössze azon csodálkoznak, hogy egyszer hirtelen szakad a nyakukba a zápor és gyorsan tova tűnik, más-kor lassan és csendesen hull az eső, igen tartósan, esetleg napokig. Ha jól megfigyeljük a felhőket, azok alakjából és fejlődésükből már következtetni lehet arra, hogy csendes tartós vagy záporos, gyorsan vonuló esőt kapunk.

Az első említésre méltó dolog, hogy az eső keletkezése nem is olyan egyszerű dolog, mint azt sokan képzelik, hanem igen bonyolult természeti jelenség. A levegőben mindig van több-kevesebb vízpára. Ez a vízpára láthatatlan, mennyisége azonban nem lehet korlátlan, mert bizonyos esetekben telítődik és a láthatatlan vízpára látható cseppekké alakul át, amit már felhőnek nevezünk. A felhőben azonban igen nagyarányú felfelé mozgásnak kell lennie, hogy a levegő nagy magasságokba feljusson, ahol már igen alacsony a hőmérséklet. Minden km-es emelkedés kb. 10 fokos lehűlést okoz. Nagy magasságban jég és hókristályok keletkeznek, és ezek megszaporodva és meghízva kezdenek lefelé hullani. Útközben, ha melegebb légrétegbe jutnak, megolvadnak és így eső lesz belőlük.

Röviden elmondva, nagy tömegű levegőnek kell nagy magasságba feljutnia. Ez a feltétel úgy valósulhat meg, ha az áramló levegő hegyvonulattal találja magát szemben. Ekkor emelkedésre kényszerül, közben kitágul, lehül, megindul a felhőképződés és ha megfelelő magasságba feljut, megered belőle az eső.

Nemcsak akkor kényszerül emelkedésre az áramló levegő, ha hegyvonulattal találja szemben magát, hanem a két különböző fajta levegő találkozik. Ha meleg levegő nyomul előre és hideggel találja magát szemben, akkor, mivel a meleg levegő a könnyebb, felsiklik, felkúszik a hidegre. Ilyenkor fokozatosan növekszik és sűrűsödik a felhőzet, és végül olyan vastag lesz, hogy megered belőle az eső szép csendesen és lassan. Ez legtöbbször tartós is. Különösen tartós, ha a kétfajta levegő, a hideg és a meleg egyforma erővel bír. A csendes esőnél legtöbbször nagy magasságokban jelennek meg a vékony pelyhely felhők, az ún. cirrusok, ezek megvastagodnak és altostratus lesz belőlük, majd nimbostratus. E vékony magas felhőkön keletkezik a Nap, vagy Hold-gyűrű és udvar. Ez az igazi csendes eső felhőzete. Ezek a felhők nagy területet borítanak be és öntöznek csapadékkal.

Ha a hideg levegő nyomul előre, és a melegebb, könnyebb levegővel találja magát szemben, azt maga előtt hirtelen a magasba emeli. Az előnyomuló nehezebb, hidegebb levegő előtt hirtelen a magasba emelkedő meleg levegő gomolyfelhőképződésre vezet. A gomolyfelhőzet olyan magasra is feljuthat, hogy ott mélyen a fagypontra alatti a hőmérséklet. Ezeket a felhőket cumulonimbus felhőknek nevezi a tudomány. Ezek adják a hirtelen záporosókat. Az ilyen felhők csak akkor adnak összefüggő teljes borultságot, ha pontosan a középpontjuk van felettünk és nagy kiterjedésűek, egyébként nem képeznek zárt felhőzetet.

Az előbbi esetet meleg vagy felsikló frontnak nevezzük, a belőlük hulló esőt felsikló esőnek. Ez a csendes eső. Az utóbbit betörési vagy hidegfrontnak nevezzük, és a belőlük hulló csapadékot záporosónak.

Ebből láthatjuk, hogy milyen óriási a különbség a csendes eső és a hirtelen hulló záporosó keletkezése között. Egyben mindegyik megegyezik, hogy nagy tömegű levegőnek kell nagy magasságokba felemelkednie. Ezt a felsiklási és betörési frontok hozhatják létre vagy esetleg egy, a légáramlásra merőlegesen álló hegyvonulat.

Hirtelen feltörő gomolyfelhőzet és kisebb záporosó keletkezhet akkor is, ha nagyon erős a fellemegeedés egy-egy nyári napon. Ezek a helyi záporok.

A záporosó vagy csendes eső adhat sok vagy kevés csapadékot. Nem a csapadék mennyisége dönti el, hogy zápor- vagy csendes esőről beszélünk, hanem annak keletkezési feltételei.

Dr. Zách Alfréd

Az országos-kék filmen

Hazánkban az utóbbi években nagy lendületet vett a természetjárás. Évről évre mind többen és többen keresik fel az ország egyes vidékeit és töltik szabadságukat kint a természetben. Ugyancsak nagy az érdeklődés a külföld szép tájai iránt, talán még fokozottabb mértékben mint a hazaiak iránt. Ebben több, egyébként mellett még az is szerepet játszik, hogy a legtöbb ember nem ismeri hazánk szép tájait, vagy csak kis részben és el sem tudja képzelni, hogy mennyi szemet-lelket gyönyörködtető látványban lehet része hazai tájainkon vándorolva.

Az ismeretlen utáni vágy, a fényképek és az elbeszélések hatásán kívül kétségtelen nagy vonzóerőt gyakorolnak azok az ismeretterjesztő filmek, amelyek a különböző tájakat mutatják be és ezzel szinte kiváltják a néző kebeléből az óhaj: bárcsak ő is elmehetne erre a vidékre. Nem vitás, hogy azok a szép felvételek és filmek, amelyeket az egyes országok ismeretterjesztő és propaganda szolgálatai bemutatnak, nagyon is alkalmasak a vágyak felkeltésére és ezt a

céljukat el is érik. Hiszen hazai filmjeink sem maradnak le ezen a téren. Elég ha olyan filmre, mint pl. a „Kati és a vadmacska” utalunk, amelynek láttán sokakban támadt a szép nyugodt erdei élet utáni vágy, hacsak kis időre is.

A magyar természetjárás már nagyon régen felismerte a hazai tájak ismeretének lélektani fontosságát, annak szükségességét, hogy a természetjárókat rávegye az egész ország tájainak megismerésére. Ezt a célt szolgálja elsősorban az a mozgalom, amely ma már teljes egészében bontakozik ki előttünk. Ez pedig az országos-kék túra mozgalma. Sümeg várától kiindulva a Zempléni hegységig húzódik a közel 1000 kilométeres jelzett turista útvonal. Ezt bejárva érintjük az ország majd minden hegyvidéki történelmi és természeti nevezetességét. Sok ezerre tehető azoknak a száma, akik ha ismernék ennek az útvonalnak szépségét, bizonyára kedvet kapnának, ha nem is az egész, de az útvonal egy részének bejárására. No és mi lenne alkalmasabb az érdeklődés felkeltésére bel- és külföldön egyaránt, mint a film?

Értesüléseink szerint történt már kísérlet ennek megvalósítására. Még 1958-ban a Budapest Filmstúdió átvette a Zempléni hegység ilyen irányú forgatókönyvét, de azt a mai napig nem forgatta le. Egész biztos, ha a Természetbarát Szövetség kezébe venné az ügyet, és sok száz lelkes, társadalmi munkára kész turistát mozgósítana, olyan gyorsan és oly csekély költséggel lehetne az egész túra útvonalát feldolgozni, hogy az bőségesen meghozná gyümölcsét. Véleményünk szerint nemcsak a hazai természetjáró társadalom, hanem igen sokan olyanok, akik ma még távol állnak ettől, és számtalan külföldi érdeklődő tenné magáévá az ügyet, és igyekezne mindazzal a széppel megismerkedni, amelyet az ilyen filmek mutatnak. Erdemes lenne megkísérelni. —fg—

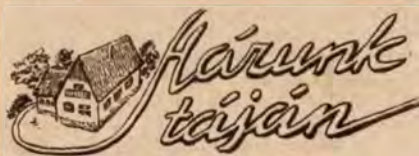
Szúnyogok ellen

A tavaszi esők után a szúnyogok nagy rajokban bosszantják a pihenő és táborozó turistákat. Alkalmam volt a Velencei-tó egy öreg vízenjárójától olyan szert kapni, amely megvéd az ezer törrel leselkedő vérszopóktól.

A receptet a jó öreg az alábbi szavak kíséretében adta át: „Menjen el ücsém a patikába (már túl járok az ötvenen) és csináltassa meg ezt a receptet, ha ezzel bekeni a ruhából kilátszó testrészeit, nem kell félni nádország zümmögő hadától.” A tanácsot megfogadtam, a szer kitűnően bevált. Íme a recept:

- 56 gr citromfűolaj,
- 56 gr eucalyptusolaj,
- 20 gr quassia kivonat
- 5 csepp hígított karbolsav

(P. J.)

Az egyesületek értesítői sok szép programot tartalmaznak, de egyébként is mindegyik külön érdekességgel is szolgál. Vegyünk elő néhányat és lapozzuk át.

Közalkalmazottak Sportja. A szakosztályok számát az év folyamán tízzel kívánják emelni, a taglétszámot 1500-ról 1800-ra növelni. „Védjük és szépítsük sportpályáinkat” címen mozgalmat szerveznek, amelynek keretében turistaházak karbantartása is szerepel. Túravezetői, térképolvasói, állomásbírói tanfolyamokat szerveznek. Központi gyalogos, kerékpáros, vízi jelvénytulajdonos túrákat írnak ki. De nem maradnak el az ismeretterjesztő előadások, filmvetítések sem.

Építők Természetbarát Egyesület Híradója. Múlt számunkban foglalkoztunk már az Építők Egyesületével, mégsem hagyhatjuk lapjukat szó nélkül. Elsősorban sokirányú, mindenre kiterjedő cikkeik teszik érdekessé — a szerintünk kissé talán túlráztolt — Híradót. Vízijártassági tanfolyam, levelező túravezetői tanfolyam stb. szerepel programjukban.

Postás Természetbarát. Ez a szerény köntösben, de az szívvel és melegséggel szerkesztett kis lap ötletes színésséggel tűnik ki. Szép felvételek eredeti kópiái mellett igen eredetien hat: a kék túrák indulását jelző hírt a posta legújabb 8 filéres bélyegével kezdeni, amelyen éppen Sümeg vára látható. Szép munkatúrákhoz lelkesen nekilátnak. Helyet adnak a szakosztályok híreinek is.

Soproni Postás. A Postás Természetbarát Egyesület az 1960. esztendőre a „Legeredményesebb Természetjáró Csoport” cím elnyerésére komoly versenyt írt ki, amely cím elnyeréséhez többek közt az is számít, hogy az egyes osztályok hány természetbarát rendezvényt szerveztek nem igazolványos természetjárók részére és azok milyen eredménnyel jártak. A Soproni Osztály ennek nyomán az „Osztály legeredményesebb természetjárója” címért írt ki versenyt. Munkaterületük a Soproni hegység, a zöld jelzés felújítását és a rajta levő turista létesítmények karbantartását vállalták.

A Budapesti Gyógyszertár Vállalat természetjárói „Vidám, Zenés Éjszakai Túrát” rendeztek az Orvos Eü. Szakszervezet székében. A kedves idő ellenére ezt a „TÚRÁT” megtartották.

Az Orvos Eü. TE „Ismerd meg Hazádat” jelszóval társas kirándulá-

sokat rendez 1960-ban az ország különböző vidékeire. Még repülőúttal egybekötöttet is. Hja, haladunk a korrall!

Örvendetes jelenségként közöljük, hogy a Pest megyei Hírlap nagyon kcmolyan foglalkozik a természetjárással. Így többek közt ismerteti a Szentendrei Papírgyár természetjáró híreit. Nagykőrösi Híradó néven megjelenő külön kiadása a vasas természetjárókkal foglalkozik. Úgy hisszük, ha a többi Pest megyei osztály — és nem utolsó sorban a szövetség — kihasználja a lap nyújtotta kedvező helyzetet, bizonyára szép eredményeket érhetnek el.

Csak helyeselni lehet a Tipográfia elnökségének fegyelmi határozatát, amellyel azt a sporttársukat, aki fegyelmezetlenül viselkedett a versenybíróssággal szemben, egy évre kizárta a külföldi túrán való részvételből.

Mint követendő példát közöljük, hogy az egyesület külföldi túrán résztvevő tagjaitól beszámolót kér a bejárt túráról.

Március havában a Rám szakadékbán több kapaszkodó létrát áthelyezték, hogy azokat a tavaszi vízmennyiség ne rongálhassa meg.

Tokaj legszebb helyén, a Tisza és Bodrog összefolyása feletti magaslaton, a Fináncdombon kilátó épül, ahonnan szép körkép látható. A kilátó még nincs készen, de a helyet a tokajiak már „Tokaji Tabán”-nak nevezik. Ugyancsak épül a tokaji tájmúzeum is.

Országszerte nagy tevékenység folyik a természetjárás előmozdítása érdekében. A Turbó természetjáró szakosztály rendbehozza a Szőkeforrás völgyében levő Királykutat és az odavezető utakat. A Budapesti Természetbarát Szövetség itt rendezi meg az 50. éves jubileum egyik ünnepségét, amikor is a forrást Kolacskovszky Lajosról nevezik el.

A Borsod megyei Tanács 48 darab szövegű útjelző táblát helyez el az aggteleki karsztvidék turista útjain és többszáz kilométer utat lát el új jelzéssel, illetve újítja fel a régit.

De nem marad el a Csongrád megyei TSZ sem, mert turista útjelzősekkel látja el a megye kedvelt túraútjait és megjelöli az érdekes látnivalókat is.

Az idén már a nemrég feltárt Bakonyvárat is felkereshetik a természetjárók, mert közel 300 kilométeres turistaút jelzését frissítik fel a Bakonyban.

A Zala megyei Úttörő Elnökség „Ismerd meg megyénket” mozgalom keretében vándortáborokat szervez és kerékpár túrák keretében kívánja megismertetni a fiatalokkal a me-

gyei gyárakat, termelőszövetkezeteket, műemlékeket, a falvak életét.

A KATE „Szép Kilátás” jelvénytulajdonos túrát írt ki, amelynek keretében megjelölt időben kell e kijelölt csúcsokat felkeresni. Minden csúcs bizonyos pontszámmal egyenlő értékű. A túrán résztvevők az autóbussz kirándulásokon előnyben részesülnek. A túrákon készült felvételekre pályázatot írtak ki és az esetleges szép leírásokat közlik a „Közalkalmazottak Sportja” lapban.

A Pedagógus TE kiskunfélegyháza-i osztálya háromnapos Gerecse túrát rendezett. Érdemes ennek a túrának a programját megfigyelni:

„1. nap: Budapesten a Kerepesi temetőben lerójuk kegyeletünket nemzetünk nagyjai: Kossuth, a Petőfi család, Arany, Vörösmarty, Jókai, Ady stb. sírja előtt. További program: Visegrád (Mátyás palotája és a fellegrvár) — Prédikálószék — Vadálló kövek — Hideglelős kereszt — Esztergom. 2. nap: Nagy Gete — Nyergesújfalú (Viscosagyár) — Nagy Gerecse — Nagy Pisznice (márványtáblák) — Dunaalmás (Lilla sírja) — Tata. 3. nap: Várgesztes (Várrom) — Alcsut (arborétum) — A váli erdőszház (Vajda szülőháza) — Nadap (szintezési ősjegy) — Meleghegy (ingó kövek) — Pákoz (48-as emlékmű) — Velencei-tó — Agárd (Gárdonyi szülőháza) — Kápolnásnyék (Vörösmarty múzeum) — Martonvásár (Beethoven múzeum) — Ercsi (Eötvös emlékoszlopa) — Dunaföldvár — Kecskemét.”

A Népstadion sportkörében is megalakították SZAMOS TAG kivanására a természetjáró szakosztályt. Mint mondják, főleg idősebb nők és férfiak jelentkeztek. Most hát toborozzanak fiatalokat is.

Iharkúttól keletre, a Hajszabarna—Pápvár környékén fiatalok egy csoportja, eddig fel nem tárt barlang nyílására bukkant. Egy közel hat méter mély kúrtóban ereszkedtek le és több tágas üreget találtak. A barlang falait különböző képződmények díszítik. Felszerelés hiánya és az erős nedvesség miatt nem tudtak továbbjutni.

Az iharkúti és a bakonyjái ki-szisták a tavasszal végzik tovább a kutatómunkát, barlangász szakember bevonásával.

A dombóvári járási KISZ bizottság emléktúrát rendezett Kaposszekcső vidékén a Tanácsköztársaság 41. és a KISZ évfordulója tiszteletére. A kilenc csoportra tagolt százötven főre tehető ifjú turisták nyolc állomáson hajtottak végre különböző feladatokat és választottak a feltett kérdésekre. A jól sikerült túra után megkoszorúzták a dombóvári temetőben a tizenkilences mártírok emlékművét.

Hivatalos közlemények

A szövetség Vízitúra Bizottsága 1960. május hó 7-8-án évadnyitó vizitúrát rendez Budapest—Határ-Csárda (Szentendrei Dunaág 13 fkm)—Budapest útvonalon. Találkozás május hó 7-én szombaton 15 órakor a Lupa-csárdánál, vagy 18 órától a fenti táborhelyen. Sátorról, fekvőhelyről és élelmézésről mindenki maga gondoskodik. Vasárnap közös túra Tahiba és vissza Budapestre. Túravezető: Szilas László.

Vízitúra vezetői tanfolyamot rendez április hó 1-től a Vasas Természetbarát Egyesület a Magyar Természetbarát Szövetség Vízitúra Bizottságával karöltve. A tanfolyamon, mely 10 előadásból és 3 gyakorló túrából áll, 50 fő vesz részt. A tanfolyamra meghívták az egyes szakmákból 3-4 személyt.

A hagyományossá vált Nemzetközi Dunai Barátságtúra ebben az évben Engelhartzellől Beogradig kerül megrendezésre július hó 17-től augusztus hó 18-ig. A túrán ebben az évben a rendező osztrák, cseh-szlovák, jugoszláv és magyar viziturstákon kívül előreláthatólag még 5-6 ország túrázó is részt vesznek. A kb. 450-500 főnyi vizikaraván

augusztus hó 5-én délután érkezik Budapestre és 8-án indul tovább Beograd felé. A túra kiírását minden vizitúrázással foglalkozó osztálynak megküldték.

A FELSZABADULÁSI EMLÉK-ÜNNEPSÉG a természetjárók akarat, erkölcsi felkészültségének és a természetbarát mozgalomnak, a szovjet népek iránti barátságának újabb diadala volt.

Zuhogó esőben, hűvös szélben ezrek és ezrek vonultak a Vöröskő ormára, fittyet hányva az időnek — és a meteorológiai jelentéseknek —, hogy kegyelettel emlékezzenek meg a szovjet hőskörről s erőt merítve az ország minden részéből összesereglett természetjáró tömegből, tovább szélesítsék a turisták táborát.

Kossa István elvtárs, régi turista barátunk, a rossz időben nem, sokat szaporította a szót. „... Sokat kellene és lehetne itt beszélni, hisz itt látom a kőbányákat és a többi turista társaimat, volna mit feleleveníteni. ... Üdvözlöm az elvtársakat a párt és a kormány nevében, és külön tolmácsolom Kádár elvtárs személyi jókívánságait...”

Majd elhelyezte a párt és kormány koszorúját a szovjet hősök emlékművén, melyet követett az MTST, a SZOT, a KISZ, a Magyar Természetbarát szövetség és a megyei szövetségek, valamint az egyesületek, osztá-

lyok koszorú és turisták virágcsokrai. A magyar, szovjet himnuszok és az Internacionále pattogó dallamait vitte a szél. Vitte a híret, hogy a turistaszervezetek, az újonnan alakult természetbarát egyesületek jó munkát végeztek és öregbítik az 50 éves munkásturista mozgalom nemes hagyományait.

A Felszabadulási emlékverseny öt kategóriájában 120 csapat 450 versenyzője küzdött az elsőségért. (A rendezőség technikai okokból kénytelen volt 32 további csapat nevezését elutasítani. Összetett verseny lévén, elsősorban a legtöbb osztályban nevezettek indulhattak, a vidékiek előnyben részesültek.)

A verseny eredményei

I. osztály:

1. Bp. Spartakusz, egyben az Építők vándordíjának vezetője	35 pont
2. MAFC	33 pont
3. V. Meteor TE Bp. oszt.	31 pont

II. osztály

1. MAFC	30 pont
2. Bp. Spartakusz	24 pont
3. Vasas Salgótarján	22 pont

III. osztály

1. BEAC	15 pont
2. Lokomotív TE Bp. Igazg.	14 pont
3. Vasas Száll. ber.	13 pont

Ifjúsági osztály:

1. Bp. Spartakusz	15 pont
2. Lokomotív TE Bp. oszt.	14 pont
3. Bp. Pedagógus	13 pont

Női osztály:

1. Vasas Száll. ber.	15 pont
2. Bp. Pedagógus	14 pont
3. Lokomotív TE Miskolc	13 pont

Az összetett verseny győztese és a vándordíj vezetője:

MAFC	88 pont
2. Bp. Spartakusz	82 pont
3. Lokomotív Bp. Igazg.	80 pont

MEGYEI SZÖVETSÉGEK

Fejér megye

Mostani számunkban a túrák szempontjából kedvezőtlen közlekedési viszonyok ellenére is fejlődőképes szövetség munkájával kívánunk foglalkozni abból az alkalomból, hogy az idén először jelentették meg tájékoztatójukat, mint bevezetőjükben írják... „Fejér megyei TST anyagi és erkölcsi támogatásával”. Ez véleményünk szerint is hathatósan segítheti munkájukat és ha a megkezdett irányban haladnak, akkor valószínűleg sok eredményt is mutatnak majd fel.

Tájékoztatójukban gazdag programot nyújtanak, útratervek felölleik majdnem az egész ország területét, sőt a természetjárás újszerű fajtáját, a motoros túrákat is megtaláljuk már benne. Kár, hogy sem evezős, sem kerékpáros túrákat nem terveztek be, valószínűleg az ilyen osztályok hiánya miatt (1. sz. feladat a jövő munkatervhez). Mint igen jó ötlet gondolatot észrevételezzük a Szövetség által alapított „Fejér megye Természetjárója” jelvény gondolatát. Érdekesnek tartjuk a Velencei-tavon lezajlott korszakútrát, ami jól ábrázolja a helyi adottságok ésszerű kihasználását, az abban rejülő nagy vonzórót.

A tömegesítés terén természetesen még igen sok a tennivaló, de éppen a múlt évi jelentés világosan kijelöli egyúttal a lehetőségeket is. Először is fontos lenne a megye egész területén életre hívni a természetbarát mozgalmat. Hogy erre lehetőség van, ezt pl. a sztálinvárosi ált. gimnázium ilyen csoportjának léte bizonyítja a legkézenfekvőbbben. De ez nemcsak a megyei területi szervezés nagy lehetőségeire példa. Egyúttal felhívjuk a figyelmet ezzel kapcsolatban a Fejér megyei ISB-ről, illetve annak munkájáról adott jelentésre, amelyből kitűnik, hogy

a MISB természetjáró és táborozási bizottsága feladatát nem tudta ellátni és ennek következtében a munka legtöbbször nélkülült folyt. De ha megnézzük a TSZ tavalyi jelentését, úgy abból is az derül ki, hogy az ifjúság mozgósítása terén talán csak a fent említett iskola munkájáról számolhatnánk be. Sajnos, a jelentés csak létszámot — 14 fő — közöl (2. sz. feladat). Reméljük, ez év végén nemcsak azt jelentik, hogy ez, vagy az az osztály megalakult, hanem azt is, hogy ebben milyen része volt a szövetségnek.

Munkatúrák terén sem találnunk kellő aktivitást, pedig erre is lehetne módot találni. Elvégre a megye határos Veszprém és Komárom megyékkel, a Bakony és Vértes egy része is a megye területén fekszik. A Komárom megyei Idegenforgalmi Hivatal Gesztes várában újra rendezte az ott 1932-ben, a gyászos emlékd MMTE által létrehozott menedékházat és ezzel nagyobb lehetőséget nyújt a Vértes turistáinak. Nos, Fejér megye területén is vannak szép kezdeményezések. De ezeken kívül több lehetőség van a Bakonyban is, ahol a Veszprém megyei TSZ és az Idegenforgalmi Hivatal országosan elismert komoly és eredményes tevékenységet fejt ki. A Vértes forrásainak foglалása, az útjelzés-hálózat további bővítése tovább kovacsolná össze a lelkes munkatúra-gárdát (3. sz. feladat).

Befejezésül néhány sort közlünk a szomszédos Komárom megyei Hírlap március 12-i számából: „Tatát és Esztergomot, két nagyobb idegenforgalmi városunkat 225 000 belső turista és kiránduló kereste fel a múlt évben. A látogatók 35%-a tanuló ifjú volt. A fiatalok szívesen keresik fel megyénk tájait, műemlékeit, és múzeumait. Segítségét nyújtanak a turistautak jelöléséhez is. A tatái 2-es számú iskola KISZ-szervezete például vállalta, hogy május 1-ig a Vértesben 28 kilométer utat lát el jelzéssel.” Megszívlelendő példa ez, mert Székesfehérvár nem kevésbé érdekes, mint a fent említett két város és a TSZ tájékoztatója világosan mutatja, hogy felkészültségben és lelkesedésben, no meg készségben ott sincs hiány.

Hajdú-Bihar

A felszabadulás ünnepének előestéjén nyílt meg Debrecenben az első alföldi területen rendezett természetjáró fotakiállítás.

A megyei szakszervezetek és a Természetbarát Szövetség közösen írta ki a helyi jellegű pályázatot, melyre a megye több helységéből sok pályázó küldte be fényképeit. A nagyszámú képből a bíráló bizottság 86 fekete-fehéret minősített alkalmasnak a kiállításra.

A kiállítást április elsején ünnepélyes keretek között nyitották meg. Méltatták a pályázaton részt vettek színvonalas munkáját, mely egyúttal bizonyítéka a természetjárás alföldi térhódításának is.

A kiállítás tíz napon át volt nyitva, a közönség élénk érdeklődése kísérte. Utána több debreceni üzem kultúrtermében mutatták be néhány napra a kiállítási anyagot.

A kiállítás I. díját dr. Csics Ervin: „Eltévedt a bácsi?” című képe, a II. díjat Kósa Ferenc: „A Tátra tövében és Nagy Márton: Tátrai völgyben című képei, a III. díjat dr. Huba Endre: Itatás, Nagy János: Hótakaró felett, és Szigeti Elek: Tájolás című képei nyerték.

A kiállítás megrendezésével a megyei szövetség újabb tanújelét adta az alföldi természetjárók lelkes, odaadó munkájának. Egyben bizonyoságra volt ez a kiállítás a szakszervezetek mind fokozódóbb támogatásának is.

Nemzetközi H * I * R * E * K

Karinthiából nyolc tagú csoport érkezett március 3-án a Kaukázusba. A hegyi mentőszolgálat és az Österreichischer Alpenverein tagjaiból álló csoportot a Pjatigorszk felett 1600 méteren épült Bjelalakája alpesi táborban szovjet alpinisták fogadták, hogy az osztrák vendégekkel együtt több csúcsnak téli megmászását hajtsák végre Nyugat-Kaukázusban. Ezzel a látogatással az osztrákok a szovjet alpinisták tavalyi látogatását viszonozták, akik a Glockner-csoportban és a Lienzi Dolomitokban jártak. Az osztrák alpinisták vezetője, Kurt Delisch, kijelentette, hogy sport szempontból különösen a Szub Szofrudzs megmászását tekinti érdekesnek, emellett azonban tapasztalatserére is alkalmas lesz szovjet barátaikkal, és tanulmányozni óhajtják a hegyi mentőszolgálat szervezetét a Szovjetunióban.

A Bjelalakája-tábor a Dombajszkaja Poljánán pompás hegycsúcsok és gleccserek lábánál fekszik és mind a hegymászásra, mind a síelésre kitűnő lehetőségeket nyújt. Innen mászták meg az osztrák vendégek szovjet társaikkal együtt kétheti tartózkodásuk alatt a Musszacséri és a Szemjonov-Vasi csúcsát. Mindkettő felette nehéz mászásnak számít. A túrát március 17-én rendkívül élvezetes lesiklással fejezték be.

A múlt évben a Himalájában a Ko-Oju 8150 méteres csúcsa alatt életét vesztett Claude Kogan világhírű francia alpinista nő emlékére száz nőből álló csoport indul a nyáron a Monte Rosa megmászására. A népes nő-csoportot egyetlen férfi, Fulvio Campiotti, ismert alpesi író vezeti. A nők 33-mas kötélcsoportot alkotnak, a századik nő pedig, aki köztük a legnagyobb gyakorlattal bír, Campiottival alkot kettős kötélcsoportot. A 33 csoport a Club Alpino Italiano 33 különböző vidéki osztályából alakul, úgyhogy, az egész olasz-

országi alpinizmus képviselve lesz a július második felében induló emléktúrán.

Hans Gsellmann gráci Grönlandkutató Bécsben előadást tartott 1959. évi grönlandi expedíciójáról. Több hónapot töltött a kilométer vastag jégpáncéllal borított kontinens keleti partszegélyén élő eszkimók között, akik egy hajdani borzalmas éhínség 138 életben maradt őslakójának leszármazottjai. Annak idején bizonyára több ezer embert pusztított el az éhínség, amely egyes családokat manapság is fenyegethet. Minthogy a családok egymástól távol laknak, szomszédok segítségére nem számíthatnak. Az eszkimók halászatból és vadászatból élnek, éhínség idején pedig — bármily hihetetlenül hangzik is — a csónakjaikat főzik meg és fogyasztják el. Az eszkimók kajakjai ugyanis fókabőrrel bevontak, ezt szeletekben lehántják a kajakról, megfőzik és megeszik.

A grönlandi eszkimó még a kőkorszakban él, a vasat csak a legújabb időkben ismerték meg, de még nem barátkoztak meg vele. Szigonyaikra, amelyekkel medvére és fókákra vadásznak, ma is szívesebben kielezített csonthegyet alkalmaznak.

A keskeny partszegélyen élő eszkimó nem merészel behatolni a szárazföld belsejébe, a tengertől 10 km-nél nagyobb távolságra még soha nem jutott el, mert ott élet nincs. Pedig közvetlenül a tengerparti szegély mögött olyan hegyvidék tárul föl az expedíció tagjai előtt, amely nagyszerűségével az Alpokat messze felülmúlja. A grönlandi Alpok 3000 km hosszban nyúlnak el és gyakorlott hegymászóknak csodálatos élményeket nyújtanak a csúcsok, amelyek az első megmászókra várnak.

Az NDK Vöröskereszt hegyi- és vízimentő szolgálata mentési gyakorlatokat rendezett az elmúlt télen. A hegyi mentők a fagyos lejtőkön rekedt „sérült” alpinistákat szállítottak alá nehéz hegyi ösvényeken a völgybe, ahol a vízi mentőszolgálat tagjai vették át és felfújható gumicsónakokon az Elba vizén elszállították őket.

Évtizedek óta számos nemzet alpinistái ostromolják a Himalája csúcsait. Idén első ízben történik meg, hogy jugoszláv expedíció is indul a nagyszabású vállalkozásra. A főleg szlovén alpinistákból álló, hét tagú expedíció vezetője Sztáne Kersztnik, aki megmászta a svájci hegyeket, a Monte Rosát, Matterhornt és a Mont Blancot. Céljuk a 7810 méter magas Nanda Devi megmásása az indiai-kínai határon.

Ugyancsak első ízben indul hindú expedíció a Mount Everestre. Vezetője Gyan Singh tábornok; a csoport 16 alpinistából, 10 serpából és 300 teherhordóból áll. Felszerelésük Indiában készült eszközökből áll, kivéve az oxigén-készülékeket és a nagy hideg elleni speciális sátrakat, amelyeket Svájcban szereztek be.

Tavaszi a turistaházakban

Napfény
Szórakozás
Pihenés

TÖLTSE A HÉTVÉGÉT
A TURISTAHÁZAKBAN

✿
OLCSÓ ÉTELEK,
ÜDÍTŐ ITALOK

✿
ÉRDEKLŐ DÉS:
TURISTAHÁZAKAT KEZELŐ
VÁLLALAT, BUDAPEST, VI.,
LENIN KÖRÚT 55

FEJTÖRŐ

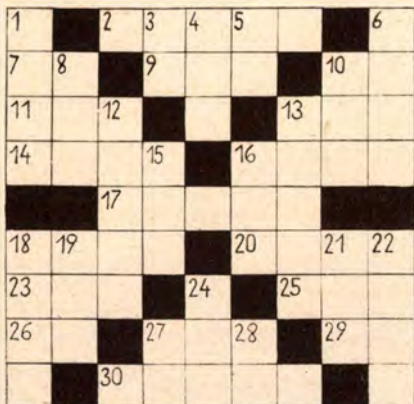
Völgyeink

Beküldendő május 31-ig a: vízszintes 2., 9., 17., 20., 27., 30. és a függőleges 4., 6., 8., 13., 24.

VÍZSZINTES: 2. Azonos nevű völgy a budai hegyekben és a Mecsekben. 7. Indíték. 9. Kis völgy a Ságvári turistaház közelében. 10. A Háromkúti völgyben található! 11. Szeszital. 13. A mézet gyűjti. 14. Ilyen bombát robbantottak a Szaharában. 16. Egy patak a Bakonyban. 17. Völgy a kisnóci turistaháztól. 18. Völgy a Sorrentó és Szekrényes alatt. 20. Völgy Gesztesvárnál. 23. Jegyezd! 25. Időhatározó szó. 26. Budai hegy. 27. A déli Bükk jelentős völgye. 29. Természetes kapu az Apáthy szikla közelében. 30. A Bükk egy völgye, melyben kék jelzés vezet az azonos nevű szikláig (forrás).

FÜGGŐLEGES: 1. Ibsen dráma. 3. A Kópüsvölgyben van! 4. Völgy Csókakő romjainál. 5. Előd. 6. A Bakony legszebb völgye. 8. Budai völgy, melyről egy utat is elneveztek. 10. Gyönyör. 12. Berva 13. Völgy, melyben a Noszlopy forrás található. 15. Tisztít. 16. A labda a hálóba esik. 18. Mértékesség. 19. A vajgyártás mellékterméke. 20. Rendszerint ezekre festik a turistajelzéseket. 22. Időtálló. 24. Völgy a Mecsekben. 27. Kötőszó. 28. Szid régiesen. Készítette: Dely Károly

Februári FEJTÖRÖNK helyes megfejtése: Látó, Ló, Pokol, Ora, Rege, Kies, Les, Sós, Más, Kóvár, Vár. Könyvjutalmat kaptak: Csörgő Béla, Budapest; Szabó Botond, Kaba; Urbán Károlyné, Budapest.

G. P. Veszprém: Senkinek sincs előjoga fényképek beküldésére. Minden jó képet — címdalra is — szívesen fogadunk és lehetőség szerint leközlünk.

K. E. Budapest: Szakcikkét véleményezésre átadtuk az érdekelt bizottságnak. Válasz után esetleg sor kerül a közlésre.

Egységes sportminősítési, nyilvántartási és átigazolási szabályzat. A szabályzat 39 sportágra — közte a természetjáró tájékoztatói versenyezésre — határozza meg a követelményeket. A szabályzat 1960. január 1-én lépett érvénybe. Ára 10 Ft. (Sport Lap- és Könyvkiadó.)

Szendrő — Horváth M., Koritsánszky D., Lukács J., Rozsnyai G. Képek a volt város és várának történetéből. Ára 15 Ft. (Szendrő község tanácsának kiadása.)

Nagy László: Sólymok vére. A bolgár népköltés antológiája. Ára 36.10 Ft. (Magvető könyvkiadó.)

Christopher Caudwell: Illúzió és valóság. A kiváló szabadsághős szerző műve

a költészet kialakulásáról és feladatairól. Ára 38,60 Ft. (Gondolat könyvkiadó.)

Jantsky Béla: Geológus kalapáccsal az ércek nyomában. A Velencei hegység geológiai kutatásának leírása. Ára 18 Ft. (Gondolat könyvkiadó.)

Joseph Conrad: A Narcissus négere. Tengeri történetek — a nemes emberi érzelmek tükrében. Ára 28,50 Ft. (Európa könyvkiadó.)

Fejér megyei képeskönyv. A megye tájait, műemlékeit, szocialista építkezéseit bő képanyaggal bemutató album. Ára 16 Ft. (A Fejér megyei Tanács Idegenforgalmi Hivatal kiadása.)

Joseph Kessel: Az oroszlan. Egy kis leány és egy nagy oroszlan barátságáról szóló regény. Ára 22,30 Ft. (Európa könyvkiadó.)

Louis Guilloux: Fekete vér. A francia kisvárosi társadalom rajza ez a regény. huszonnégy óra cselekményeinek tükrében. Ára 36,80 Ft. (Európa könyvkiadó.)

Természetjáró könyvet minden turistának!

Túravezetők könyve 1. kötet 22 Ft.

2. kötet 23 Ft.

Természetjáró tájékoztatói versenyek szabályzata 5,— Ft

Turistatereptan 16,— Ft

Vízitúrázók könyve 22,— Ft

Hétvégi túrák hazánk legszebb tájain 18,50 Ft

A következő hegységek útikalauzai kaphatók:

Aggtelek (22 Ft), Bakony (12 Ft), Balaton (20 Ft), Börzsöny (12 Ft), Budai hegyek (12 Ft), Cserhát (10 Ft), Gerecse (20 Ft), Mátra (12 Ft), Mecsek (28 Ft), Pilis (15 Ft), Vértes-Velence (14 Ft), Zempléni hegység (17 Ft).

Kapható az összes Állami Könyvesboltban, megrendeléseket utánvétellel az AKV 41-es könyvesboltja (Bp. VII. Rákóczi út 64) és a Sportpropaganda eszközlő (Bp. VIII. Rákóczi út 57/a).

Vindobona: A levélben említett variáció: „Vindobona—Jó szél” — aligha több, mint ügyes szójáték. A szél latin neve, „ventus”, himnmű. így a nőnemű „bona” jelző sem illik hozzá. Nagyobb valószínűséggel lehetne levezetni a gót „winds” vagy az ónémet „wint” szóból. Fejtegetéseit élvezettel olvastuk és örülünk, hogy munkatársunk cikke megnyerte tetszését.

V. I. Miskolc: Előreláthatólag a következő számban közöljük.

E. F. Budapest: Üdvözljük Önt, a TTE megalakulásának 50. évfordu-

lójára megkezdett 500 kilométeres túrájának megkezdése alkalmával. Útjáról kérünk beszámolót.

Dr. V. T. Szeged: Lapunk régi példányait a Sportpropagandánál (Bp. VIII. Rákóczi út 57/a) szerezheti be.

V. Z. Budapest: Javaslat a turistaház-hálózat bővítésére helyes, de nincs pénzügyi lehetőség.

P. S. Gyömrő: Cikkére következő számunkban kerül sor. Küldjön még két képet.

Lapzárta minden hó végén. Kéziratokat nem őrizzük meg és nem küldünk vissza.

Természetjárás

Turista folyóirat. Megjelenik minden hó 25-én. Szerkesztő: Kunsági Viktor. Kiadásért felel a Sport- Lap- és Könyvkiadó igazgatója. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Rosenberg hsz. u. 1., III. emelet 316, telefon: 123—087. Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a Posta Központi Hírlap Irodánál (Bp., V., József nádor tér 1.) és bármely postahivatalnál. Előfizetési díj 1/4 évre 8,— Ft. Csekkzámlaszám: egyéni 61.251, közületi 61.066 (vagy átutalás az M. N. B. 47. sz. folyószámlára). Külföldön terjeszti a KULTÚRA Könyv és Hírlap Külkereskedelmi Vállalat, Budapest, VI., Népköztársaság útja 21. (Telefon: 429—760) és a KULTÚRA külföldi képviseletéi.

Természetjárás

Egymás után érkeznek a csoportok
a Vöröskőn rendezett felszabadulási
turista ünnepségre

* * *

Néhány kép az újpesti természetba-
rátok „Magyar természetjárók külföl-
dön” című országos fotopályázatának
jutalmazott műveiből

1. Menedékház a Balea tavon, Foga-
rasi havasok. (Emhő László felv.)

2. A természet ura, Magas-Tátra.
(Roón Ernőné felv.)

3. Tátrai táj. (Pászthory Lóránt felv.)

1. 2.

3.

Térképészjárás

1960. MÁJUS

★
VI. ÉVFOLYAM 5. SZÁM

★
ÁRA 3 FORINT

Zakrásami domova

ТУРИСТ

TURYSTA

Utazás

Kecskemét... Vöröskő

Nem is hosszú az út. Legalábbis nekünk ma már nem. Még akkor sem, ha egy kis kerülővel — a Börzsönyön át megyünk.

„Ti nyolcan fogjátok képviselni a szakosztályt a vöröskői találkozón. Túratervet ötödikére beadni!” Így szólt az utasítás április 2-án. Készülünk... Útvonal: Kecskemét—Hont—Királyháza—Csóványos—Inóci vágyás—Hegyestető—Visegrád—Pap-rét—Vöröskő. (Egy éjszakai menetel). Rendben, elfogadva. Utasítások, szerelés előkészítése. Hosszú, véget nem érő napok. Végre indulás. Vonat, autóbusz Hontig, hajnali 3-ra Királyházán. Tovább a kedves, mindig újat nyújtó Börzsönyi tájakon. (Egy kis kitérés Salgóvár, Drinó). Át a Pilsibe. Utolsó este Paprét, Poprády bácsiék kedves fogadtatása (szilvásgombóc)...

A nagy nap megérkezett és megérkezett, sajnos, sűrű köd, majd szemerkélő eső kísérte. Az eső sem rontotta el kedvünket és így jó hangulatban indultunk Vöröskő felé. A Baglyas oldalán, elérve a jelzett utat, már dagasztottuk a sarat, ami az előttünk elhaladt túrázók nagy számáról tett bizonyosságot. Erről hamarosan meg is győződöttünk, miközben egymásután értünk el a Vöröskőre baktató kisebb-nagyobb csoportokat. Hála „Dzsungel” cipőinknek, álltuk a sarat. Meglehetősen biztonsággal közlekedtünk, amit nem minden résztvevő vallhatott magáról, egyes sáros, maszatos hátsó-részek után itélve. A jó anyafölddel való ismerkedési szándék azután általános közderűt váltott ki. A tetőre érve pompás panoráma bontakozott ki, a felhők mögül ki-kibukkanó nap sugarainál. A felszabadulási emlékünnepegy a műsorterv szerint folyt le.

Az ünnepség után remek időben ereszkedtünk Leányfalu felé. Útközben verseny alakult ki közöttünk és hasonló túrázók között, a faluba érkezés elsőségét illetően. Pártfogásunkba vettünk néhány csinos kislányt, kiknek el-elmaradó, leragadt cipőit nagy szorgalommal halászgatuk ki az út sarából. Leányfalun meglepő kép fogadott. A Duna partján többszáz ember álldogált már, áztatta, kapargatta lábujjáról, ruházatáról a vöröskői út sarát. Mi sem panaszkodhattunk. A tisztálkodás nekünk sem ártott s utána a hajó indulásáig fennmaradt időt nap- és légtüdőzéssel üttöttük el.

Alkonyatkor szálltunk a jó öreg „Tahi” fedélzetére. Élvezük a hajó ütemes dobogását, a gépek zaját, a víz csobbanását; gondolataink azonban a hegyek felé szálltak, hol ismét egy emlékeztető napot töltöttünk. A kavargó, hullámozó vízről, a távolodó hegyekről, szemünk önkénytelenül siklott a szívünk fölé tűzött, e napot feledni soha nem engedő „Vöröskő 1960” emlékjelvényre.

Nyúl Bertalan
gimnazista

Riport a riporterekről

Kétségtelen, mi, össze-vissza ázott, nyakig sáros természetbarátok, a koca kirándulókat egy kicsit mindig megmosolygó öntudattal figyeltük a Budapesti Filmstudiónak gépkocsiból kipattant elegáns, jól vasalt munkatársait, amint nagy igyekezettel buzgókodtak, hogy riportot készítsenek rólunk a Vöröskőn tartott emléktúra alkalmából.

Igaz viszont, az ő arcukon, minket szemlélve, letagadhatatlanul kaján derűtség terjeszkedett, de ez egy pillanatig sem zavart minket, mint ahogy őket sem zavarta ama néhány gépkocsivezetőnek bámész, réveteg tekintete, akik a hegytetőre felkapaszkodó stúdió-kocsit megpillantva, majd sóbálvánnyá dermedtek — érthetően, hiszen benzinpapirpajka a jó paprét sárban hasalt elakadva.

Hazafelé tartva olyasmi történt, ami megmosolygós kedvünket lelohasztva, engem, ennek a riporterekről szóló riportnak a megírására készítetett.

A kaland kezdődött azzal, hogy a Filmstudió kocsija a napközben zuhogó eső jóvoltából a Vöröskőtől nem messze levő ellenlejtőn elakadt.

A szegény filmeseket ezután egy jól tájékozott helyi polgár (minden turista réme) szépen eligazította Leányfalú felé — egy gyalogútra torkolló úton.

Barátainknak a gyalogösvény előtt megtorpanó gépkocsijukkal együtt szembe kellett nézni azzal a feladattal, ami minden aranyjelvényes túravezetőnek is alapos fejfájást okozott volna: a legkisebb, akár félméteres ellenemelkedő kikerüléssel utat találni lefelé, de olyat, amelyen a gépkocsi is elfér — amelyet nem keresztes patak, amely nem süppedékes, de a differenciálműre való tekintettel nem is köves túlságosan.

Itt nem lehetett a régi, jól bevált fogásokhoz nyúlni, amikor is az elkevert vezető ránéz a tájolójára és aztán árkon-bokron, hegyen-völgyön keresztül hajtja népét, ha összeszabdalt arcok, harisnyák és fél nadrágszárak árán is — de révbe vezet csapatát.

De még csak arra a „Megmagyarázom a keverésemet” jellegű szónoklatra sem lehetett rágyújtani, hogy hát — erre meg erre a hegyre, ebbe meg amabba a völgybe, ehhez és ahhoz a patakhoz, forráshoz, barlanghoz, vadászaházhoz előre megfontolt szándékkal tértünk ki, s ezzel az említésre sem méltó kerülővel kizárólag a tagok épülése (de még milyen épülése) érdekében hosszabbítottuk meg a túránkat...

Nem, ebben az esetben semmi ehhez hasonlót nem lehetett tenni.

Itt csak következetes, szorgos terepmunka segíthetett.

A filmek kiszálltak a kocsiból, előre loholtak, hátra loholtak — inéterről méterre felderítették a terepet és méterről méterre lejjebb hozták a kocsit. Sarat dagasztottak, köveket raktak a kerekek alá és köveket cipeltek el a kerekek elől. Száraz gallyakból szőnyeget építettek és vállukat bukdácsoló, faroló kocsijuknak vetve, nagy lelkinyugalommal tűrték, hogy a megpörgő kerekek sárral spricceljék össze a gondjajkára bizót MTI-s fotóskislány selyemharisnyáját. (Még mondja valaki azt, hogy nem lenne jó túravezető belőlük.)

De a kitarót, minden terepversenyzőnek dicséretére való küzködésnek meg is lett a jutalma.

Mert — amikor már mindannyian oly felismerhetetlenségig sárosak voltak, mint a Vöröskőn oly kaján derűtséggel fotografált riportalanyok — a paprét műút szépen eléjük simult.

Igy lett a riporterekből riportalany és az elegáns, kényelmeseeknek mondott filmekből verbél természetjárók, akik teljesítményükkel, igaz ami igaz, egy kicsit le is pipáltak több, árkon-bokron különös előszeretettel csörtető „nagy-menő” turistát.

Paulusz

Térmetzjárás

1960 május * VI. évfolyam, 5. szám

TARTALOM

Nyúl Bertalan: Kecskemét... Vöröskő	20
Paulusz Lajos: Riport a riporterekről	2
Hol lesz a tábor?	3
Kunsági Viktor: A népek barátságáért	3-4
Rainer Kerndl: Szeressük a hazát	5
Jerzy Kuryluk: Kajakal a Fekete Hanczán	6-7
Both Károly: A Hargita tenyvesei között	8
Atanasz Valcsev: Lazuri Fekete tenger part	9
Dr. Josef Styrsa: A cseh-szlovák hegymászás	10-11
Gyuriss Gyula: Harc a hegyek közt	12
Dr. B. L.: A Boncosos-tetőn	13
Dr. Sz. J.: Ötven évre emlékezett...	13
Térmetzjárás Kupa	13
Emlékmű a Vetyeháton	13
Bokody József: Felkészülés a kerékpáros túrára, III.	14
Dr. Zách Alfréd: Hogyan méri az időjárást?	15
Időjósítás	15
Házunk táján	16
Hivatalos közlemények	17
Egyesületi élet (Közlekedési TE)	17
Nemzetközi hírek	18
Fejtűró, könyvszemle, szerkesztőség postája	19
Címoldal: A Zor-Csecsetka (5800 m) csúcsán	

Hol lesz a tábor?

Az egyszerű természetjáró kis társaságával rengeteg gondban töpreng, amikor üdülését tervezi. Hova menjen, hol töltheti legjobban szabadságát, hogy ne szenvedjen semmiben hiányt.

Mennyivel nagyobb a gondja most azoknak, akik sokezer természetjáró részére keresnek táborhelyet. Kísérjük el egy röpketavaszi napon a tábor egyik szervezőjét, a szóba jöhető — és még esetleg megkapható — három helyre.

(Mert nem egyszerű dolog ám ötezer fő részére megfelelő táborhelyet szerezni. Minden igényt kielégíteni pedig lehetetlen.)

1. Ságpuszta, a balatoni műúttól északra ritkás tölgyerdő, bő aljnövényzettel. A mellette levő Cserekút völgy (finom pázsit az alja, patak nélkül) tulsó oldalán látjuk az állami gazdaság épületeit, ott most építik a várhatóan nagy hozamú új kutat. A Balaton a táborhelytől egy kilométerre hullámzik.

A szállítás gépkocsin előnyös. Vasúton már nehezebb a megközelítés. Zánka-Köveskáltól két km, Akalitól több mint három. Élelem-beszerzés nehézkes.

A táborhelytől szép túrák tehetők.

2. Tihany. A félszigetet nem kell különösebben bemutatni. Az elképzelt táborhely a Cserhegyen, a gejzirkúpoktól övezett, bokrokkal tűzdelt térség. A falutól majd három kilométeres vízvezetéket kellene építeni. A szállítás nehézkes, nedves időben teherautó sem tud közlekedni. A Balaton erősen lejtő ösvényen (visszafelé jó kapaszkodó) egy km.

Minden hátránya mellett, természetvédelmi területen lévén, tábor nem létesíthető.

3. Balatonfüred-Siskeforrás. Első pillantásra látható, hogy ez az ideális táborhely. A vízműbe foglalt Siskeforrás felett, a Balatonszöllős felé vezető útig ritkás fenyőerdő borul a sík térség fölé. Az egyesületi altáborok előnyösen alakíthatók ki. Víz a fürdői vízmű biztosít. A közelben húzódó távvezeték kínálja a világítási szükségletek egyszerű megoldását.

A szállítás a szöllősi műútról közvetlen, a vasúttól autóbuzson közelíthető meg a táborhely. Gyalog a vasútállomástól két km, a Balatontól három. Túrázásra a Balatonfelvidék legszebb tájai kínálják magukat. A Balatonhoz Füred felső végétől a sűrű autóbusz közlekedés vehető igénybe.

A beszerzési lehetőségek helyszínen vannak és korlátlanok.

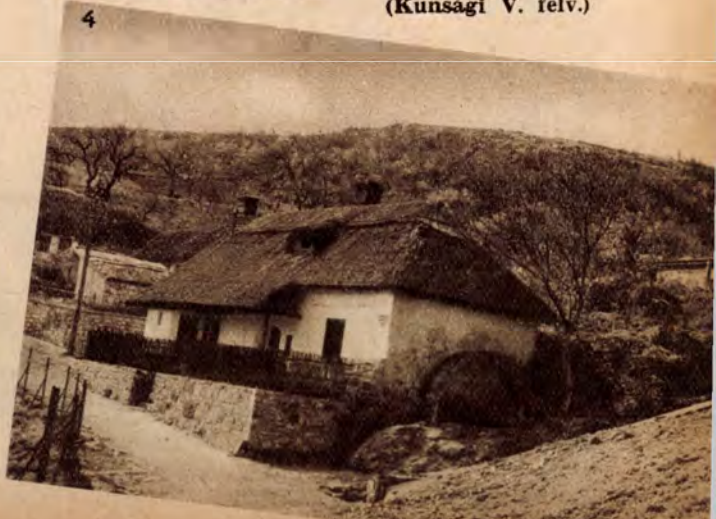
Egyesek kifogásolhatják, hogy nem közvetlenül a vízparton lesz a tábor. Ennek egyszerű a magyarázata, a Balatonnál ilyen helyet nem lehet találni!

Mire e sorok megjelennek, már gőzerővel folynak idei nemzetközi táborunk központi előkészítő munkálatai. De megkezdték egyesületeink is az előkészületeket, hogy formás altáboraikban még többen kedveljék meg a táborozás kedélyes és hasznos szépségeit.

1. Hol jobb, — Ságpusztán?
2. Esetleg a tihanyi gejzirkúpok vidékén?
3. Ez az igazi, a Siskeforrás felett
4. Bájos kép, a fürdői malom
5. Jellegzetes balatoni ház

(Kunsági V. felv.)

A NÉPEK BARÁTSÁGAÉRT

Napjaink hatalmas technikai vívmányai, újabb tudományos felfedezések, sok területen arra készítetnek, hogy a világról, eddig megdönthetetlennek vélt igazságokról, megváltoztassuk véleményünket.

A XV—XVI. század nagy területi felfedezései új távlatot nyitottak az emberiségnek, s ez a polgári forradalmakban bontakozott ki.

A XX. század is bővelkedik felfedezésekben. Ma már nem a föld ismeretlen, kincset rejtő tájai, hanem a világ-egyetem bolygóinak megismerése került előtérbe. Most azonban a tudomány fejlődése párhuzamosan halad a társadalmi formák átalakulásával.

Két világ áll szemben egymással, létezik egyidőben. A fejlődésének zenitjén túljutott kapitalizmus, mely már nem tudja vérét — tőkét — felfrissíteni a gyarmatok artériájából, — és a szocializmus, a felszabadult népek, a dolgozó osztályok évezredes szabadság-törekvését megvalósító társadalmi rend.

A technika fejlődése összekötötte az országokat és világrészeket, a társadalmi formák különbözősége elválasztja őket.

Ma néhány óra kell csupán a Moszkva—Tirana, Stockholm—Athén, vagy a Bukarest—London közötti távolság megtételéhez. De ennél jóval kevesebb idő szükséges a halált és pusztulást okozó rakéta-lövedékek célbaéréséhez.

Itt érkezünk el ahhoz a kérdéshez, ami ma az emberiséget foglalkoztatja, ami a népek jövőjének, az emberiség eddigi alkotásainak sorsát illeti.

A tudomány vívmányait, hatalmas eredményeit a népek boldogulására használjuk-e fel, vagy országok, világrészek elpusztítására.

A népek nem kívánnak elpusztulni, mert a két fő társadalmi forma szemben áll egymással. De nem tudnak és nem is akarnak a világűrbe menekülni. Itt kell élni a földön; a kapitalizmus és a szocializmus harcát békés eszközökkel kell megvívni. A versengés módja nem az atomrobbantás, nem a támaszpontok bővítése, a mérhetetlen fegyverkezési verseny, hanem a békés gazdasági, kulturális vetélkedés.

Mi szilárdan bízunk a szocializmus győzelmében, mert tudjuk, hogy ez a magasabb rendű társadalom. De úgy

tetszik, a kapitalista világ háborús megszállottjai a fegyverkezés fokozását, a támaszpontok szaporítását, a levegőnek atommal történő megfertőzését, a fegyvercsörtét tekintik a célra vezető eszköznek. Ezzel kívánják a fejlődés által pusztulásra ítélt rendszerüket fenntartani. Vajon így akarják bebizonyítani társadalmi rendjük kiválóságát?

Mit tudunk segíteni ebben a világméretű harcban mi, turisták?

Röviden, egy mondatban megfogalmazva: erősíteni, fejleszteni a népek barátságát!

Ezt a törekvést több módon oldhatjuk meg. Egyik a turistaszervezetek nemzetközi kapcsolatainak rendezése. Tudott dolog, hogy évtizedeken át működött a munkás-turisták nemzetközi szervezete, a Naturfreunde Internationale. Ennek hosszú időn át Bécs volt a központja. A náci uralom megbénította a német természetbarát szervezeteket, majd 1934-ben a Dollfus-kormány feloszlatta az osztrák természetbarát szervezetet.

A csehszlovák és svájci természetbarátok — emigráns németekkel és osztrákokkal — Brünnben alakították újja központot és annak székhelyét a semleges Svájcba, Zürichbe tették át.

A második világháború után, már 1945-ben újjáalakultak a felszabadított országokban a természetbarát egyesületek. De csodák csodája, míg a munkásmozgalommal szakító San Franciscó-i és a szakadár Colmár-i szervezetet az Internationálé megtúrte soraiban, a „vasfüggöny” mögötti országok — az eredeti természetbarát célkitűzéseket ápoló — természetbarát szervezeteket megtagadta. Azóta a szocialista országok turista mozgalma a társadalmi rend változásának megfelelően fejlődött, — Magyarországon például több mint háromszorosára növekedett a szervezett turisták száma (míg Ausztriában a régi alatt maradt).

Fontosabb és gyümölcsözőbb területe a barátság ápolásának: a turisták kölcsönös baráti látogatása. Szovjet turisták jártak Ausztriában, a francia Alpokban, viszont az említett országok turistái meglátogatták a Kaukázust. Az utóbbi években mind nagyobb számban indultak meg a szocialista országok turistáinak csereúttjai. Magyarok jártak a Szász Svájcban, Thüringiában, a Keleti-tenger partján; rótták le kegyeletüket a buchenwaldi emlékműnél és tisztelegtek Goethe emlékei mellett Weimarban. Meglátogatták turistáink a Kaukázust, a Pírint, a Tátrát, a Mazuri tavakat, Albánia karsztos vidékét. Nagy sikere van az évenkénti nemzetközi Duna-túrának.

A baráti országok turistái a magyar Középhegység útjait járják és élvezik a Balaton bársonyos vizét; évenként vetélkednek a természetjáró versenyzők a nemzetközi Balaton-Kupáért. Elismeréssel látják, hogy a faszizmus sújtotta ország dolgozó népe új életre keltette hazáját.

Sorolhatnánk tovább a szocialista országok turistáinak kapcsolatait, de ennyiből is világos: a kölcsönös látogatás, barátkozás a nacionalizmus, sovinizmus egy-egy gyomját húzza ki és dobja félre a megértés útjából.

Ez év nyarán, a II. Csehszlovák Spartakiád alkalmával, az Arany Prága fényének tövében rendezendő nemzetközi táborozáson egymás mellett állnak majd a szocialista országok turistáinak és más országokból jött vendégeknek sátrai. Újabb alkalom kovácsolni a népek barátságát.

Utoljára hagyjam barátságunk erősítésének jelen módját, amikor közös elhatározással lapjaink májusi számait nemzetközi jelleggel ruházzuk fel. A szocialista országok turista-lapjai — az eddigi alkalmi külföldi cikkek után — első ízben rendeznek együttes akciót, hogy a baráti országok tájait, népét és alkotásait közös gyűjteményben mutassák be olvasóinknak. Bizonyára szeretettel fogadják olvasóink ezt a kezdeményezést, mely szintén hivatott minden nép közös ügyét: a béke megővését és a barátság erősítését tovább vinni egy lépéssel.

KUNSÁGI VIKTOR

Szeressük a hazát

Ismerek egy kis falucskát, valahol a Thüringenwald hegyei közt: két-három utcácska, alacsony házakkal. Semmi különös nincs ezen a falun, úgy elbújik a szűk völgyben, mintha nem is szeretné mutogatni magát. Valami egészen más ez, mint a hirneves üdülőhelyek az autóutak és vasútvonalak mentén.

Mégis azt ajánlottam legutóbb néhány fiatal embernek, vándoroljanak el ebbe a falucskába. Nem hallgattam el előtűk, hogy a vidék nem különösen gazdag szépségekben, sem azt, hogy a falu nem nyújt kényelmet modern táborozóknak.

Miért adtam hát nekik mégis ilyen tanácsot? Azért, mert ezek a fiatalok az előző évben gyorsvonatokon, gőzhajókon és autóbuszokon keresztül-kasul jártak az országban, végigcsinálták a hajszát a látnivalók futólagos megtekintésével és órák hosszat vártak a fogadóknak az ebédre. Messze földön jártak, anélkül, hogy átélték volna az utazást és alig láttak valamit.

Ezzel a túrával pedig, amit én ajánlottam nekik, az volt a célom: értsék meg, sőt mi több — érezzék át mint gazdag bensőséges élményt, hogy a haza szépsége nemcsak ott van, ahol a Wartburg tekint le a vidékre és bástya mered az Elba fölé. Szép ott is, természetes, hogy szép, de aligha nyilatkozik meg a tömegek előtt, amelyek lármás csoportokban fölkeresik csak azért, hogy elmondhassák: ott is jártak.

A haza szépsége, a mi hazánké, amelynek gazdái, tevékeny birtokosai vagyunk valamennyien, ez a szépség mindenütt jelen van. Csak éppen rá kell találni. Azt a falut azért tanácsoltam nekik vándorútjuk céljául, mert ott nehéz időkben, az 1933-as évet követő esztendőben bátor férfiak és nők dacoltak a barna áradattal, és többen közülük, akiket a buchenwaldi, vagy dachau-i tábor nem nyelt el örökre, ma újra ott élnek abban a faluban és mesélhetnek egyet és mást a fiataloknak. Ezt a falut ajánlottam nekik, mert ennek lakói egy nagy erdőtűz után saját erejükkel láttak hozzá, hogy a környéket újból befásítsák. Azért ajánlottam nekik, mert ezeknek a falusi embereknek a munkájában tükröződik az az átfogó nagy kép, amely mutatja, micsoda társadalmi átalakulások mentek végbe nálunk és ebben a kis faluban, ahol az egykori nyomorúságos üvegfüvők öntudatos szövetkezeti tagokká váltak, akik saját maguk határozzák el, melyik külföldi országokba exportálják áruikat, munkájuk eredményét...

Nemcsak azt tanácsoltam fiatal barátainknak, hogy oda vándoroljanak, hanem azt hogy néhány napot ott is töltsenek, járják be a környéket, beszéljenek az emberekkel, hogy halljanak valamit az életükből és múltjukból, mert egy vidék — legyen bár mégoly bájos — halott és sivár, ha nélkülözi az embereket. Viszont egy darabka szántóföld is maradandó élménnyé válhat, ha vándorutunkon azokra az emberekre gondolunk, akik e darabka föld szabad birtokáért küzdöttek, akik ezért az agyagos, köves földszávért fölállozták magukat és őrizték azt az egyszerű nép erejével és bátorságával.

Kicsi, alig ismert falucskája ez a thüringiai erdőnek, amire felhívtam barátaim figyelmét. De ha helyesen fognak hozzá, nyitott szemekkel és tárt szívvel indulnak vándorútjukra, rá fognak találni és benne megtalálják átélését a szocialista hazának, amely mindenütt jelen van, ahol emberek vannak.

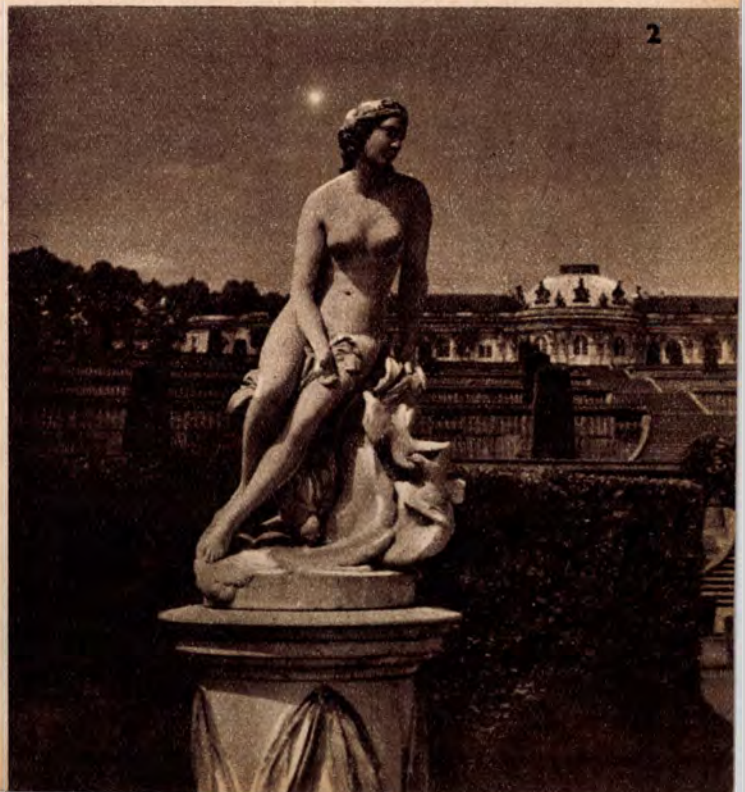
Rainer Kernl
Berlin

1. Hösmondák tája, a természet csodás alkotása, az Elba völgye Rathennál

2. Kényurak kedvtelésére az emberi művészet gyűjteménye, a Sans souci Potsdamban

3. Festmény Drezda régi teréről, az Altmarkról. Drezdai képtár (Kunsági V. felv.)

Kajakkal

a FEKETE HANCZÁN

Lengyelország turisztaterképén, az ország északi részén, Varsó és a tengerpart között és kelet felé folytatódva, számos kisebb-nagyobb kék folt tarkállik — megannyi tó.

A Mazuri-tavaknak már híre van — és nemcsak Lengyelországban. A külföldi turisták azonban kevésbé ismerik az Augustówi-tavakat. Pedig nagy kár, ezek a tavak ugyanis szépségükben sem maradnak el a Mazuri-tavak mögött, a turisták — s elsősorban a kajakozók — számára pedig ideális terepet jelentenek.

Suwalki járási székhelytől 30 km-nyire északnyugatra terül el a Hancza tó, Lengyelország és az egész európai lapály legmélyebb tava. Ebből a kristálytisza azúrkék tóból indul útjára Lengyelország egyik legszebb folyója, a szeszélyesen kanyargó Fekete Hancza, a kajakozók kedvelt folyója. (A Fekete Hancza a Nyemen folyó egyik baloldali mellékfolyója, 138 km hosszú, lengyelországi szakasza 115 km; a Hancza vízi útvonala a Wigry-tótól Augustówig mintegy 56 km.)

Helyesebb azonban, ha utunkat nem a Hancza-tónál kezdjük, hanem inkább a Wigry-tótól indulunk el, amelyen a Fekete Hancza keresztül-folyik. Magát a Wigry-tavat (területe 2166 ha, hossza kb. 20 km, szélessége kb. 2,7 km, legnagyobb mélysége mintegy 73 m) is érdemes megtekinteni. A tavat sok kisebb-nagyobb sziget tarkítja. A számos félsziget egyikén a kamalduki szerzetesek kolostora

emelkedik. Az augustówi térség minden táji jellegzetességét megtalálhatjuk a Wigry-tó partjain. Több tízezer évvel ezelőtt gleccser hízódott itt, ez hagyta maga után a tavakat, tölcseréket, hullámzó dombokat, a hatalmas gránittömböket, amelyek egészen Skandináviából származnak. Évezredek elteltével a dombokat erdők borították be, rétek keletkeztek. Később az ember szorgalmas munkájával átalakította ezeket a területeket termőföldre, a régi erdőségek maradványai pedig csak a tópartokon maradtak meg.

Ilyen derűs és változatos marad a táj végig az egész kirándulás folyamán, végig a Fekete Hancza folyón egészen Augustówigig. A táj nem emlékeztet a kujáviai vagy mazóvi síkságokra, inkább a Nagylengyel-

országi (poznanvidéki) morénás dombokat idézi fel.

Maga a táj egyáltalán nem vad, nem is lakatlan. Vízi útunknak csak egyes szakaszain döbönt meg a hirtelen itt-ott feltáruló hatalmas vadon és az ősi fákkal szegélyezett tómozaikok. A tavak felett talán egész Lengyelországban a legszebb felhők úsznak, szinte állandóan, fényképezésre kínálva magukat.

Kirándulásunk útvonalán, az ilyen területeken jólesik eltűnődni, gondolatainkban a múltba szállni. Képzletben magunk előtt látjuk e vidék őslakóit, a vad jadzvingokat, akiket a német kereszties lovagok tűzzel-vassal irtottak. Felidézzük a számtalan háborút, hódító hadjáratot, amelyek a századok folyamán itt lejátszódtak. Szinte magunk előtt látjuk az ősi rengeteget, amelyben a medve és a bölény volt az úr. A Wigry-tó sima tükrét kirándulók kajakjai, duzzadó vitorlájú jachtjai fodrozzák. A tó azonban nem mindig nyugodt. A tapasztalatlanabb turistát nem egyszer ejti rémületbe a megbolydult tó, a hirtelen keletkező vihar. Ilyenkor a tó haragja elől legjobban a számtalan, csendesebb vizű öblöcskék valamelyikében keresni menedéket, vagy átevezni a Wigryvel összekötött festői szépségű kisebb tavak egyikére.

De már itt az ideje, hogy kivezzünk a Fekete Hanczára. A folyó kezdeti szakasza a kajakozók számára meglehetősen nehéznek látszik, sőt augusztusban fárasztó is lehet, de az út további folyamán kínálkozó tömérdek szépség gazdagon jutalmaz a vállalt nehézségekért.

Balról: régi tanyaház a Fekete Hancza mentén

Fent: vízitúrázók állomáshelye, ide már betört az új

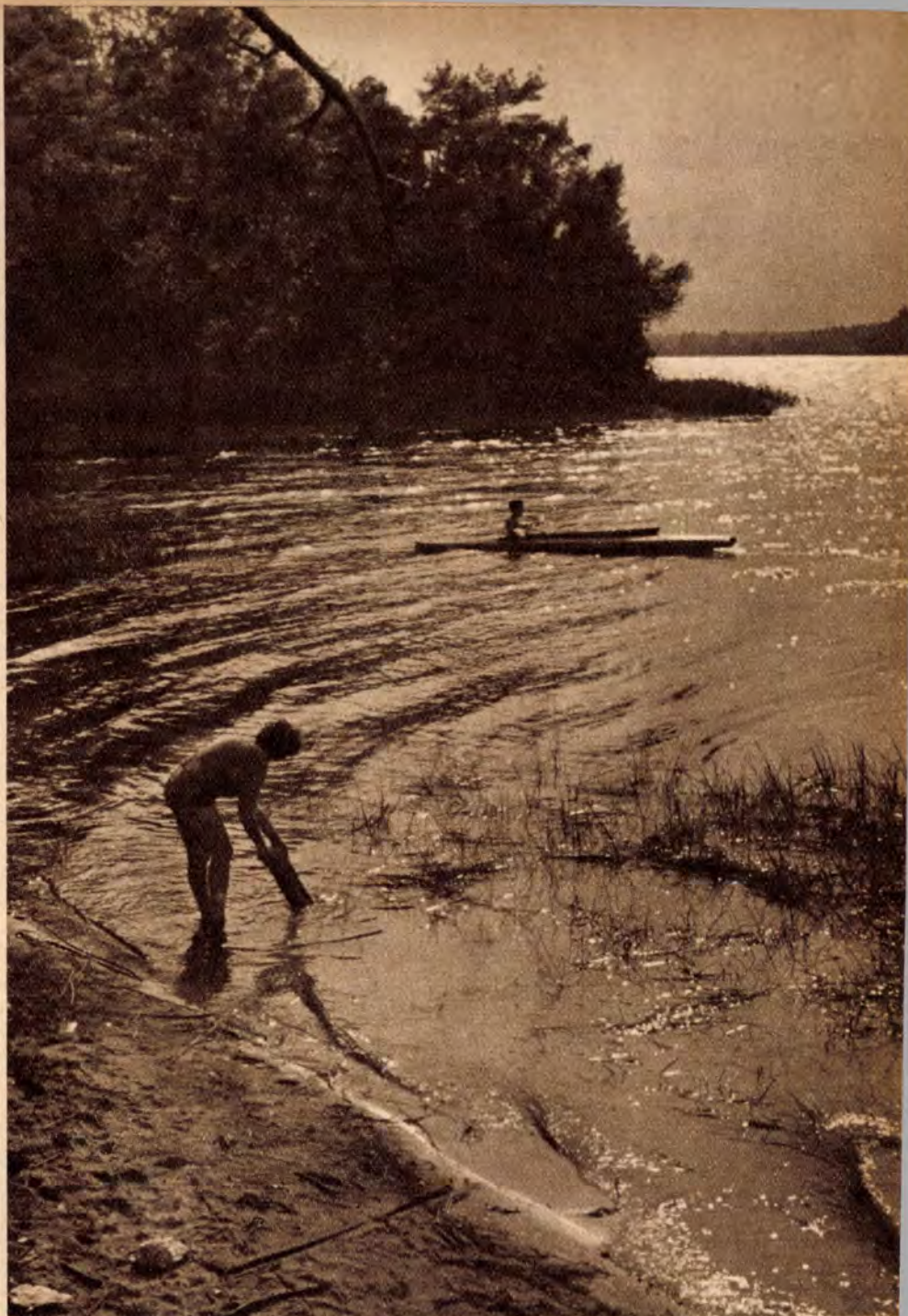
Vidám napok a Serwy-tó partján
(Fényképek a Turysta archívumból)

Az augustóvi rengeteg a keresztes rend által szándékosan és tervszerűen néptelenül hagyott hatalmas, ősi Sudowski erdőség maradványa. Az augustóvi rengeteg mintegy 1000 km²-nyi területen fekszik. Az ősi luc- és erdeifenyő állományban az utóbbi háborúk folyamán nagy károkok keletkeztek, de a buja aljnövényzet, a cserjések, főleg a tavak és folyók partjain, ha lehet, még festőibbé varázsolják a tájat. Jókora utat tesz meg a Fekete Hancza az augustóvi rengetegen át. Kirándulásunknak ezek a szakaszai különösen felejthetetlen szépségűek. Halljuk az erdei vadak hangját, a madarak énekét, az erdei tisztásokon gombát, földi epret s egyéb erdei gyümölcsöt szedhetünk.

Találkozunk itt néha emberrel is, a civilizált területektől oly távoleső vidékek lakóival. Ezek az emberek mindig szívélyesek, derűsek, vendégszeretők, szükség esetén készséggel segítenek, mézzel, aludttejtel kinnak. Erdemes kikötni rövid időre és tanulmányozni kissé az itteniek életét. Azt látjuk, hogy a rádió nem ritka vendég errefelé és esténként nem egy kunyhóban villanyfény csillog, meg hogy az aratást gépek végzik... Mindez persze csak az elmúlt néhány év eredménye; a szocializmus megtalálta az utat a földműveléssel, halászáttal, favágással és faüsztatással foglalkozó őslakossághoz is.

Az útvonal külön színfoltja, nekünk pedig nagy könnyebbség a számos vízi állomáshely és turistatábor, amelyeket a Lengyel Turista és Országjáró Társaság gondoz. Nyári időnyben kétnaponként vándor-üdülők hada kajakozik végig errefelé. A társas kirándulások részvevői, vagy akár egyes kirándulók is, szívesen töltik az éjszakát a számukra az erdőben emelt bájós „törpe-házakban”, közel a kikötőhelyhez. A turista életét kellemesebbé tevő számos létesítmény Wysoky Mostban, Frackiban és másutt, mind-mind a Lengyel Turista és Országjáró Társaság utóbbi éveiben elért munkájának eredménye.

Rygal falunál elbúcsúzunk a Fekete Hanczától, amelynek talán az utolsó szakasza a legszebb. Nézzünk még vissza..., a táj szépségét sohasem felejtjük el. BEEVEZÜNK A 102 km hosszú Augustóvi-csatornába, amely a Visztula és a Nyemen mellékfolyóit köti össze. A csatorna 1824-ben épült azzal a céllal, hogy a németek által elfoglalt Visztula-torkolatot valamiképpen pótolják és a Nyemenen keresztül jussanak ki a lengyel hajók a Balti-tengerre. A csatorna már elvesztette gazdasági és kereskedelmi jelentőségét és csaknem kizárólag turistaútvonal maradt.

Szépségben, bájban természetesen elmarad a Fekete Hancza mögött. Evezünk át a Sucha Rzeczkára és néhány kilométer után kijutunk a Serwy-tóra (területe 466 ha, hosszúsága 6,5 km, szélessége 1,2 km, legnagyobb mélysége 41 m). Fekvése csodálatos szépségű, vízében számos ritka hal rejtőzik, így a törpe muréna is. A tavat három szigetecske ékesíti, bármelyikén eszményi táborhely kínálkozik.

De evezünk vissza a csatornára. Három tavat hagyunk magunk mögött: A Studzienicze-, a Baile- és a Necko-tavat. Ezek partjait már sok kiránduló lepi el, a vizen tízével-húszával úsznak a csónakok, kajakok, suhannak a vitorlások... A kirándulók egész Lengyelország területéről érkeznek ide a járási székhelyre, Agustówa, ahol a turista

festői környezetet kívül egyéb érdekességet ugyan nem talál, viszont nagyszerűen kipihenheti magát egész évi fáradságos munkája után.

Túránk utolsó napját a Necko-tó (területe 411 ha, hosszúsága 5,2 km, szélessége 0,7 km, legnagyobb mélysége 25 m), partján emelt gyönyörű turistaházban tölthetjük. A turistaház verandájáról festői szépségű panoráma tárul elénk; a tó, a tavat szegélyező erdők és szántóföldek szépsége méltó befejezése túránknak.

Ez a föld minden bizonnyal erős, felejthetetlen benyomást tesz minden turistára és vágyódik vissza, hogy újra lássa ezt a vidéket, hogy újra gyönyörködjen a Fekete Hancza csodálatos szépségű útvonalában és a vidék számtalan folyócskájában, tavában.

Jerzy Kuryluk, Varsó

A Hargita fenyvesei között

A Román Népköztársaság igen gazdag tájszépségekben; a Kárpátok 2000—2500 métert meghaladó csúcsai a turisták eldorádója. Hegyeink között a turista menedékházak, üdülők, gyógyfürdők száza töltik be hivatásukat. A dolgozók tízezrei töltik szabadságukat a hegyek között az év minden szakában.

Így a Magyar Autonóm Tartomány dolgozói is, szorosabb értelemben a marosvásárhelyi Szakszervezetek Művelődési Háza mellett működő turistakör is minden évben sítábort szervez a tartomány hegyeiben: a Kelemen-havasokban, Görgényi-havasokban, a Hargitán. Az idén a Hargitán töltöttünk feledhetetlen nyolc napot. Lássuk csak közelebről ezt a csodálatosan szép tájegységet hazánknak. A Hargita és nyúlványai behálózják szinte egész tartományunkat. Főgerince kelet—nyugati irányban a Maros—Olt-tal párhuzamosan húzódik. Csúcsai elérik az 1700—1800 métert. Hegyeit és völgyeit főként fenyvesek borítják, ahol a kis és nemes vadak mindenike megtalálható. Nyáron a természet terített asztallal várja a turistákat. Hegyoldalai a vadgyümölcsök kimeríthetetlen tárháza (szamóca, áfonya, málna). Lejtői télen, különösen a magasabb fekvésű helyeken, kiváló sípályák. És ahol mi pár szép napot töltöttünk, a Madarasi Hargita, télen a legszebb mindenik között.

Az 1620 méteren fekvő menedékház megközelíthető Csíkszeredáról, 22 km autózással érjük el a Hargita-fürdön levő Uz Bence menedékházat. Onnan 14 km-es, igen változatos, szépen jelzett gerincúton érhető el a Madarasi Hargita. Az út első szakasza nehéz kaptató a Bagolykő tetőig. Innen lesiklások, kapaszkodók, szép kilátók — részben a csíki,

részben az udvarhelyi medencékre — váltják egymást. A rákosi csúcs aljánál levő forrásig még jót éreszkedünk lefelé, de ezután állandó emelkedéssel kaptatunk végcélunkig. A jó állapotban levő útjelzések különösen sűrű ködben nélkülözhetetlenek. Másik út Csíkrákos vasútállomástól 24 km, vagy Kápolnásfalu, Udvarhelyi autóbusz megállótól 15 km. Mindkét úton szekérrel, vagy szánnal is megközelíthető a menedékház. A menedékház gondnoka, Csoma István meleg szeretettel fogad. Csoma nemcsak a ház gondnoka évtizedek óta, de egyben az öt felkereső turisták őszinte barátja is. Egész életét a Hargita hegyei közt élte le, s mint ilyen, tapasztalt, bátor, sokoldalú természetbarát, hasznos tanácsokkal lát el és mindig az első, ha segíteni kell valakin. Híres csontfaragó. Szarvasagancsból nyakláncot, virágot, havasi gyopárt és sok más dísz tárgyat készít, munkái messzi tájon ismertek.

Sítáborunk programjában minden nap sí-iskola és kisebb-nagyobb túrák voltak. Legszebb volt mindig, amikor az 1802 méteren levő Madarasi csúcs északi lejtőin siklottunk. Itt a fák egész télen állandó köpenybe burkolnak. A hó és jég súlya alatt a fenyők néha földig meghajolnak. Mint valami mesebeli szoborcsoportok díszítik a tetőket. A nap fényében csillognak a hókristályok, repül a sí, de odalent a völgyekben már a tavasz hírnöke, a hóvirág bontotta ki szir-

mait. Naponta 4—5 órai munka után kipirultan, jó kedvvel érkezik haza a csoport. Jön a sütés-főzés, még a máskor lebecsült köménymagos vagy hagymaleves is csemegének számít.

Egyik nap különösen nagy volt a sürgős-forgás, sugdolózás. Ez este turistává avattuk az újoncokat, ezt követően tarka estet rendeztünk.

A legidősebb turista szép szavakban mesélte el a turistaavatás lényegét. Felhívta az ifjak figyelmét a természet igaz szeretetére, igaz megbecsülésére és arra az elvtársi magatartásra, ami méltó egy turistához. Ezután jött a csíhi-puhi. A tarka est műsorában a legragyogóbb turista-iréfák, játékok szerepeltek. A menedékház naplójába beírtuk élményeinket. Köszönetet mondottunk a környék bányászainak, akik áldozatos társadalmi munkával sokat tettek a hazáért.

Másnap búcsút vettünk Csoma Pistától és azoktól a gyönyörű, viharral dacoló fenyőcsoportoktól, amelyek felejthetetlené tették e pár napot. A 24 km-es lesiklás élvezetes futamait váltották a nehéz szakaszok, amik próbára tették sí-tudásunkat.

Sí-tudásban, technikában, tapasztalatokban gyarapodva, egészségben jó kedvvel tértünk vissza munkahelyeinkre, ahol új munkalendülettel fogtunk közös céljaink megvalósításához.

BOTH KÁROLY,
Marosvásárhely

Lazuri Fekete-tenger part

Hol nem vonzó a Fekete-tenger part? Nem is tudod, mit nézzél meg előbb, amivel legjobban kielégülj? Miben gyönyörködjem, miben találok nagyobb élvezetet: a tenger hullámaiban, vagy pedig a páratlan tengerparti képekben.

Gyönyörű napsütötte tengerpart. A Kaliakra északi csücskétől Rezovoig, a Törökkertig, a bolgár tengerpart csodálatos ékessége a földnek. Széles, nagy strandok, ahol apró aranyhomok van, mögöttük parkok zöldelnek, hegyek, erdők terülnek el, valamint szép villanegyedek és a legmodernebb stílusban épült üdülő-telepek.

Nagyon szép az Aranypart! A kék tenger szinte végig csókolja a sárga borostyánkőhöz hasonló, fénylő apróhomokkal kb. 50–60 m szélességben borított kanyart. Evvel a fővennyel nem találkoznak még az agyondicsért Rivierán sem.

Közvetlenül az Aranypart kanyara után kezdődnek a teraszformájú hegyek, sűrűn benöve évszázados bükkökkel, gyertyánfákkal, hárssal, vadszőlővel, valamint trópusi kúszónövényekkel.

Itt-ott az erdők tisztásain sorakoznak a gyümölcsös kertek, forró nap érleli a zamatos gyümölcsöket.

Nem is olyan régen ezen a helyen egyetlen egy kis ház volt, — a kocsmá. És most! Felismerhetetlenségig megváltozott a partmenti kép. Úgy tűnik, mintha hatalmas fehér sirályok pihenni szálltak volna le az aranyhomokba és az erdők tisztásaira, úgy fehérlelenek a tizenhét gyönyörű szálloda, a kaszinó, a cukrászdák, éttermek, bárók, mozik, irodaépületek, vetkőzők és más épületek a nagy üdülő egységben. Ezenkívül van néhány száz kétágyas kis turistaház, mint sárga gombák nőttek ki a gyümölcsös kertekben és szőlőkben. Ezek a legkedvesebb helyei a csehszlovák és lengyel nyaralóknak, „cukor” házaknak nevezték el őket. Minden úgy egybe van hangolva a természet adottságaival, hogy a tenger és a zöld erdő szimfóniát alkot színeiből, ami hosszú ideig muzsikál az emberi szívekben.

Látogassátok meg ezen a nyáron az Aranypartot, hogy gyönyörködhesse-tek szépségében, amihez a mi építőink munkaszerető keze is hozzájárult. Ez a tengerparti szépség elbűvöl sok külföldit, mert az épületek többnyire régi szép stílusban épültek, a művészileg formált park aszfaltozott sétányai-
val illeszkedik a képbe, a kilátókról pedig megkapó kilátás nyílik a tengerre. A sok szökőkút ezüstös sugarakat bocsájt a kék ég felé, a fehér márvány szobrok, szoborcsoportok, és az erdő zöldjében a díszvázák, mind csodálatos és lenyűgöző látványt nyújtanak.

Valóban csoda az, amit a bolgár dolgozók felépítettek a tenger mellett, Várna szomszédságában, — és mindezt két év alatt! Külföldiek a mi fekete-tengeri Aranypartunkat „Kommunista Floridának” nevezték el. Hogy ez az összehasonlítás, ami egy amerikai újságírótól származik, találó-e, vagy sem, az tudja megmondani, aki volt Floridán és az Aranyparton. Azonban a mi Fekete-tenger partunk, főleg az Aranypartnál, felülmúl szépségeivel sok agyondicsért tengeri nyaralót, még a „Cot d'Azur”-t is. Ez a külföldiek véleménye. Egyik a néhány ezer külföldi közül, kik a múlt évben meglátogatták Bulgáriát, a belga parlament alelnöke, szakképzettsége után műépítész, írta Várnáról: — „Amikor sétálunk ezen a kivételesen gyönyörű tengerparton eszünkbe jutnak az agyondicsért helyek Menton és Romier között és emlékezünk San Vensan-ra és más üdülőkre. Az ember nem tud különbséget tenni Várna (Aranypart) és az olasz, vagy francia Riviera közt anélkül, hogy ne emelje ki közülük a Fekete-tenger partját”.

Napos part!... Ki adta vajon neki ezt a szép nevet? Földrajztudós, költő, vagy talán turista... Napos part! Legújabb nyaraló a mi Fekete-tengerünk partján, és lehetséges, hogy a legszebb is. 6 km-re északra az öreg várostól, Nesebertől terül el, a sekély öböl környékén. Nem messze tőle húzódik a kék Emine hegység.

A tenger és a nap, az arany fővény és az ékes part, a régi díszlet, ez mind olyan élmény, melyet soha elfelejteni nem lehet.

Jelenleg az új üdülőegységben 31 szálloda a legmodernebb stílusban, 58 turistaház, 4 étterem, kaszinó, halásztanya, stb. áll készen.

Az Aranypart és a Napos part, a gyönyörű tengerpart nyújt napot, tenger-
vizet, életörömet. tizezernél több külföldinek és a bolgár dolgozóknak.

Atanasz Valcsev
Szófia

(Strahil Dobrev felv.)

1. Fiatal munkásnők üdülnek a bolgár tengerpart napsütötte vidékén

2. Nem messze a tengerparttól látható ez a XII. századból visszamaradt, bizánci stílusban épült templom

3. Neseber, hajdani régi görög város közelében létesült az új klimatikus üdülő- és gyógyhely

2

3

A csehszlovák hegymászás

Amikor tavaly előtt a Kaukázusban találkoztunk John Hunt-tal, a sikeres angol Mount Everest expedíció vezetőjével, őszintén csodálkoztunk, hogy Csehszlovákiában is vannak hegymászók. No — hasonlóképpen csodálkozhattunk volna mi is, hogy Angliában is vannak hegymászók, hiszen ebben az országban nincsenek olyan magas hegyek sem, mint a mi Magas-Tátránk. De nem csodálkoztunk, mert az angol hegymászásról tudtunk annyit, hogy az még az angolokat is meglepte —, másrészt tudomásul vettük, hogy az idegen számára Csehszlovákia térképe keveset mond arról, mily kedvező hegymászó előfeltételekkel rendelkezik hazánk. Mit mond egy apró barna folt a térképen 2600 m körüli magasságot jelző felírásokkal a tátrai csúcsok meredek ormairól és vad szépségéről, amely több mint egy millió látogatót vonz évente.

A természet ajándéka a csehszlovák hegymászóknak ezzel távolról sem merült ki. Nézzük csak meg Csehszlovákia geológiai térképét, mely a legkülönbözőbb színű foltoktól tarkállik, mint nagyanyánk ünnepi kendője. A hegyek közötti erdők, a dombok és a tavak, melyeket ezüstös patakok kötnek össze, szintén jellemzőek a cseh tájakra és a szlovák hegyekre. Hiszen a csehszlovák himnuszban is azt éneklük: „Fenyő susog a sziklákon, a kertben a tavasz virágai, földi paradicsom ez...” Még Prágában is elvisz a villamos egy félóra alatt hatvan fillérért a város közepéről a sárecki völgybe, ahol hatalmas gránitfalak vannak, melyeket a szovjet turisták prágai tartózkodásuk idején annyira irigyeltek tőlünk. Hiszen náluk Moszkva és Leningrád környékén, csakúgy mint a többi nagyváros körül, mindenütt hatalmas síkságok terülnek el. Sziklákkal csak az óriás hegységekben találkoznak. Innen származnak a különbségek a szovjet és a mi hegymászóink, illetve a nyugati, nevezetesen a francia hegymászók fogalmai között. Ezek egyébként amúgy is adva vannak a világnézetű különbségekkel is.

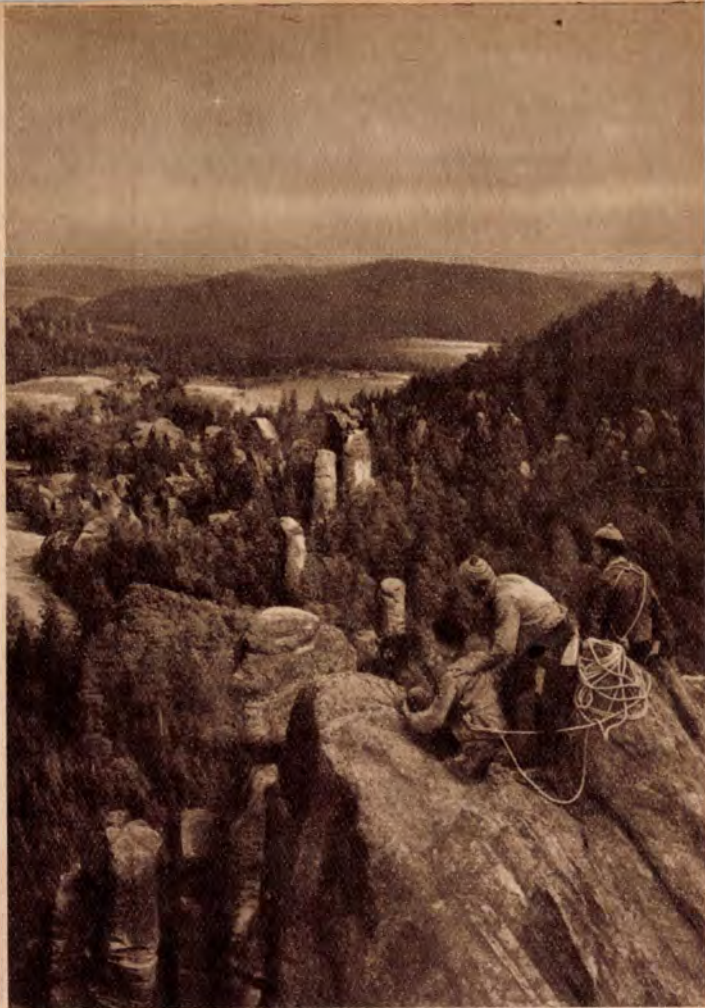
De még néhány szót hozzá kell tennünk a kérdéshez. Ami a sziklamászást illeti, erre számtalan lehetőség van: a Cseh Középhegység vulkanikus hegyhátságjain, a gneisz határhegyeken, a Délmorva mész sziklákon, Középcsehország és Középszlovákia hegyeiben, de mindenekelőtt a Cseh Paradicsom homokkőszikláján már az első világháborút megelőző időben egész sor technikailag nagyon fejlett hegymászó nőtt fel. Különösen a homokkőtechnika, a homokkőtornyok ormainak megmászása, a finom „kőárnyékokkal” és „csipkézettel” szerteágazó kémények jó felkészülési lehetőséget nyújtanak. Csak most mutatkozott meg mindez, mivel a burzsoá köztársaság idején egész Csehszlovákiában az Alpokban való hegymászásra csak a gazdagok kis csoportjának volt módja. A náci elnyomás alóli felszabadulás után egész Csehszlovákiában alig volt 250–300 hegymászó. Ma Csehszlovákiában 2200 hegymászó van, ezek közül 50 az I. osztályú teljesítmény jelvényének birtokosa és 11 a sport mestereinek címét nyerte el. A hegymászás fejlesztésének különös elősegítéséért és támogatásáért egy közülük — Radovan Kuchar, aki a Tátrában, az Alpokban, a Kaukázusban (amelyek nem egykönnyen adják meg magukat a világhírű alpinistáknak sem) —, kiváló eredményeket ért el, megkapta a sport érdemes mestere címét.

A fejlődés alapja abban van, hogy a hegymászás megszünt a gazdag magánzók sportja lenni és mindnyájunk számára elérhetővé vált. Ezt eredményezte az egységes sportszervezet. Ma már minden jelentősebb területnek vannak kalauzai, évente megrendezik az edző tanfolyamokat, minden hegymászó-körzetben menedékházak vannak és jól megszervezett a mentőszolgálat. A csehszlovák ipar korszerű hegymászó berendezéseket gyárt — a hágóvas kivételével. A szakosztályok évente sátorborozásokat rendeznek a Magas-Tátrában és túrákat az egész gerincen. Mivel a Magas-Tátra a csehszlovák hegymászóknak nem végcélja, sportvállalkozásaik egyre inkább a téli időszakra tevődnek át. Így részben pótolják azt is, hogy a Tátrában nincsenek gleccserek.

Például a II. Spartakiád tiszteletére, mely idén nyáron került megrendezésre, a Magas-Tátrában (1960 február végén és március kezdetén) téli találkozókat rendeztek, melyek során a sátorborokból, egyidejűleg 30 kiemelkedő csúcsra rendeztek túrákat és azokon meggyújtották a Spartakiád tűzét.

A csehszlovák hegymászók néhányszor vendégei voltak francia barátainknak az Alpokban. A Petit Dru északi és nyugati falán át, a Poire-on keresztül a Montblanc-ra és a Walker pillérén át a Grandes Jorasses-ra indított túrák világosan bebizonyították képességeiket a legnehezebb alpesi falakon is.

Ami az új utakat illeti, a csehszlovák hegymászók számára a népi demokráciák hegymászóival való együttműködés szép baráti perspektívája nyílt meg. Csehszlovák hegymászók részt vesznek Romániában, Bulgáriában és Albániában rendezett alpinista összejöveteleken, az elmúlt évben például a bulgáriai X. jubileumi alpinisták megmászták a Rila-i Kamillát maximális

A Cseh Paradicsom homokkő falain vasárnaponként találkoznak a környéki városok és Prága sziklamászói

Sokkal keményebb diót jelentenek a Magas-Tátra havas ormái. Itt már a hideg és az orkánszerű szél is beleszól a munkába

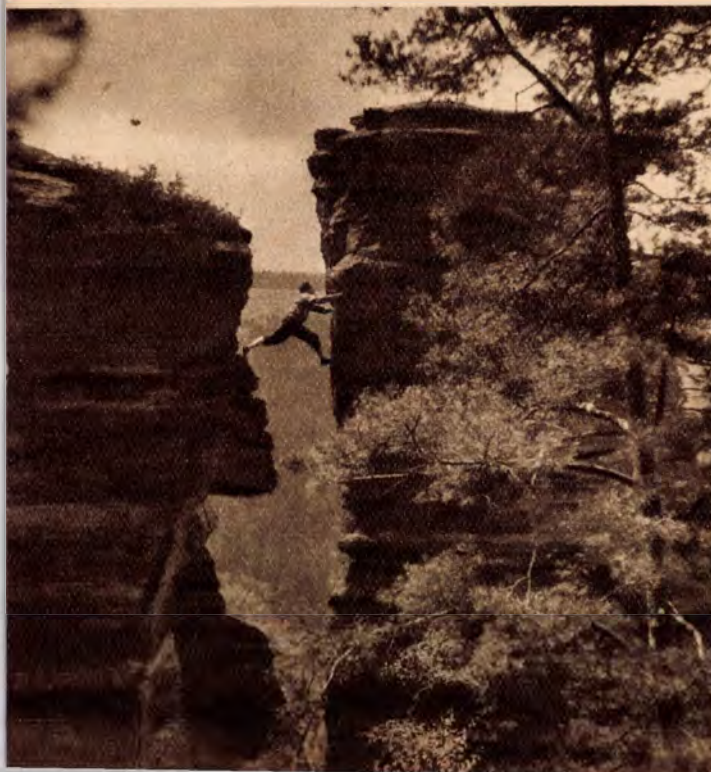

A Kaukázusban tett látogatást viszonzta Nyikoláj Ivanovics Salajev, a sport érdekes mestere, aki éppen megosztja reggelijét Olda Kopál csehszlovák hegymászóval

És tovább folyik a gyakorlás a Labe (Elba menti homokkőfalakon
(Vilem Heckel felv.)

nehézségű úton, amelyet a Barátság útjának neveztek el. Ezzel és más túráikkal megnyerték a külföldi résztvevők versenyét.

A legnagyobb lehetőséget mégis a szovjet hegymászók biztosították számukra. Minden esztendőben több mint száz csehszlovák hegymászó látogat el szovjet magas hegységekbe, különösen a gyönyörű Kaukázusba. Néhányszor legyőzték legmagasabb csúcsát, az Elbruszt (5633 m), a Dych-taut (Usbát), Scheldát, Ullu-tau-csan-t, a Kavkaz-csúcsot, a Scsurowszky-csúcsot, a Szabad Spanyolország csúcsát, a Dumbaj-ulgent, az Amanaszt és egész sor más híres kaukázusi csúcsot. Az elmúlt esztendőben a Radovan Kucher, Karel Cerman és Oldrich Kopol sportmesterekből álló csoport először kísérelt meg rendkívül nehéz túrát a Donguz-orun (4430 m) csúcs északi falán át, amelyet három évvel előbb két szovjet turista teljesített először. Egy héttel később mint első győztek le a Nakra-tau csúcs (4270 m) eddig még nem járt északi falát. Mindkét túrát 5 B minősítéssel, a szovjet nehézségi minősítés legmagasabb fokával jelölték.

Négy brünni hegymászó 1958-ban részt vett a Tien-san-i Pik Pobedi-re vezetett nagy szovjet expedícióban. Ez 7439 méterével a Szovjetunió második legnagyobb csúcsa. A program keretében teljesítették feladatukat és megmászták a Keleti, addig járhatlan 7050 méter magas csúcsot, amelyet Pik Dosztuk-nak neveztek el. Ez az elnevezés kirgiz nyelven Barátságcsúcsot jelent.

Bebizonyították, hogy olyan kis államban is, amelynek nincsenek világraszóló óriás hegységei, kifejlődhetnek olyan hegymászók, akik a világ legnagyobb csúcsáért folytatott küzdelemben is megállják helyüket.

Talán nem különös, hogy a csehszlovák hegymászók e tapasztalatok alapján különleges, a feltételeknek legjobban megfelelő hegymászás fogalmát teremtették meg. Az új francia iskola, mely a nyugati filmek és irodalom hatásával van átfestve, a hegymászásban is annak legkalandosabb oldalát, a veszedelmességet látta, néhány olyan kinövéshez vezetett, mely a Magas-Tátrában több halálos áldozatot is követelt. Különösen a fiatalok nem fogták fel, hogy ez iskola egészséges része abban mutatkozik meg, hogy a veszélyes falakon való tartózkodást: lehető legrövidebbre vegyük könnyű haladással, mely a felszerelés és a terhelés megkönnyítésének megfelelő és az átfutó avagy „dinamikus” biztosítást ott alkalmazzuk, ahol azt a terej és a résztvevők technikai fejlettsége megengedi. Ez azonban nem jelenti a gondatlan biztosítást és a legszükségesebb felszerelés elhanyagolását. Alapvetően és minden kétkedés nélkül elutasítjuk az Alpokban megszokott liberalisztikus álláspontot, ahol mindenki maga választhatja ki a túrát, saját belátása szerint és szabadjára játszhat életével. Képességeinek figyelembevétele nélkül és felelőtlenül veszélynek teheti ki a mentőszolgálat tagjainak életét is. Egészen idegenek számunkra az üzleti-skedés egyes megnyilatkozásai is, mint például a különösen veszélyes túráknál a különlegesen drága felvételek, amelyek tragikusan végződhetnek egyedüli, kötélnélküli mászásoknál. Hasonló jelenségek és a lelketlen szenzációhajhászás az Alpokban számos áldozatot követelt.

A szovjet hegymászás nem ismer ilyen jelenségeket. A szovjet hegymászók felszerelése megfelel taktikájuknak. Nehezebb és alaposabb, mint a francia, ami nem jelenti azt, hogy rosszabb lenne. A ragasztott nyelvű szovjet csákányok a jégkapocs húzására szolgáló nyílással, az angolok szerint, akik a Kaukázusban ismerték meg, biztosan megfelelnek az Alpokban. Ezzel szemben a szovjet hegymászók mindmáig elutasítják a modern elektromos fúrót és kitartanak a tradicionális kampók mellett. Teljesen egyetértünk a szovjet hegymászók elutasító álláspontjával az elektromos fúrók és más hasonló „kellékekkel” szemben, amelyek nyugaton megjelentek. Ezeket a hegymászók egy része is elutasítja.

Vitázni lehet a szovjet hegymászókkal — és vitáztunk is — afelől, hogy egyes esetekben a nehéz szerelék, a teljes felszerelés lassúbb mozgású, objektíve veszélyesebb, mint a legkönnyebb, legkisebb, gyors haladásra alkalmas „könnyű” felszerelés. A szovjet hegymászás alapvető tulajdonságait azonban — a hegymászó sokoldalú alapos előkészítését, a teljesítőképesség alapos fokozását, a kötelező orvosi vizsgálatokat, a következetes tervszerűséget és a túrák engedélyhez kötöttségét, a teljes biztonságára való törekvést — elfogadjuk teljes egyetértéssel. Minden hegymászó elfogadja, aki saját szemével látta a szovjet hegymászó táborokat. Ezek minden tekintetben felszerelték és amelyekben való részvételre bárki jelentkezhet a szakszervezeteken keresztül, minimális anyagi terhelés mellett, ahol mindenki teljes felszerelést kap és teljes gondoskodást, ezért szívesen tesz meg minden erőfeszítést a szovjet hegymászás fejlesztése érdekében. Joggal tartják jelentős sportnak nem csak azért, mert üdülést jelent, fokozza a kitartást, leköti és önállóságra nevel, hanem azért is, mert a legszebb erkölcsi tulajdonságokat alakítja ki, fejleszti a baráti érzést és a természet szeretetére tanít minket.

Mindenekelőtt ebben példaképünk a szovjet hegymászás.

Dr. Josef Styras
Prága

Harc a hegyek között

Turisták, akik április 24-én, vasárnap, indultak a budai hegyekbe, bizonyára meglepetten állapították meg: „mennyi úttörő rándult ma ki.”

S akik e szép túranapon éppen a Hármashatár hegyet szemelték ki kirándulásuk céljául, azok bizonyára bele is kóstoltak kicsit abba a komoly és fegyelmezett szellembe, melyet a fehér ing és a vörös nyakendő képvisel. Talán bosszankodtak is, akiket feltartóztattak és igazoltattak a járőrök és a táborhely körül cirkáló „kémelhárítók”.

Mindenki gyanús,
aki erre jár

Békésen sétáló családokat, magányos turistákat és a magányt kereső szerelmeseket egyaránt igazoltattak és a „kémgyanúsakat” őrizetbe vették néhány percig.

Bizony, a „papírokkal” jól ellátott haditudósító is csak elég nehezen közelíthette meg a főhadiszállást és szerencséje volt, hogy időben elindult.

Nem csigázzuk tovább a kíváncsiságot. Akit érdekel, tartson velünk. Két úttörő-ezred mérte össze itt erejét, ügyességét, leleményességét, terepismeretét és természetjáró tudományát. A kékek, akik védték a vörös zászlót, és a vörösök, akik harcoltak érte. A második kerületi úttörők nagy harci játéknak lesznek szemtanúi, akik követnek útunkon.

9 óra 10 perc. A parancsnokok összeegyeztetik óráikat, megkapják a levélbe zárt utasításokat és elfoglalják hadállásaikat. Ettől kezdve mi, haditudósítók is, órával kezünkben követtük és jegyeztük az eseményeket. Ime a napló:

9 óra 20. A védők elhelyezkednek a hármashatárhegyi nyeregben és elrejtik a zászlót.

9 óra 30. A híradósok működésbe helyezik középhullámú adó-vevő készülékeiket.

9 óra 55. Jelentik, hogy a Kecsehegy, Látóhegy, Újlakihegy felől megindult a támadás.

10 óra 10. Nagy izgalom a táborban. A felderítők elfogtak négy ellenséges kémét és ártalmatlanná tették őket.

10 óra 20. Légiriadó! Mindenki fedezékbe bújik, fejük felett cirkál az MHS két duplafedelű vitorlázó gépe.

10 óra 20. A kékek rádiósai az ellenség hullámhosszára állnak és lehallgatják adásait. Ebből megtudják, hogy nyugati irányból várható az első komolyabb támadás.

10 óra 30. Kettler Miklós ezredparancsnok a rádiójelentés alapján átcsoportosításokat végez és a védelem zömét a műút felőli, vagyis a nyugati oldalra tömöríti.

Ezután sokáig nem történik semmi. Feszült és nyugtalan csend ül a táboron.

11 óra 20. Kémeink jelentik, hogy keleti irányból jelentős haderő közeledik. Az egymásnak ellentmondó hírekből megtudjuk, hogy a támadók hamis rádiójelentéssel félrevezették és megzavarták a védők egységeit.

Most már sokan figyelik órájukat. A játékszabályok értelmében az az ezred győz, amelyiknek 13 órakor birtokában lesz a zászló. A kékeknek tehát délután 1 óráig kell tartani magukat.

11,30. Kettler Miklós ezredparancsnok a felderítő jelentése alapján újból átcsoportosításra gondol, mikor megtudja, hogy minden oldalról teljesen körül vagyunk fogva és

11 óra 30-kor megindul az összpontosított támadás.

11 óra 35. A kör egész szűkre zárult. Fejünk felett repülőgépek suhannak és óriási hajrával megindul a támadás.

11 óra 50. Irtózatos kavarodás. A fák és bokrok szinte megelevenednek. A ragyogó napsütésben úgy villognak a fehér ingek, hogy szinte káprázik a szem.

Rendeteg a leolvasottak száma. A bíráknál táskaszám gyűlnek a megsemmisített számok.

1. Megőrizzük-e a zászlót?
2. Kettler (1837) ezredparancsnok a rádiónál
3. Indul a nagy támadás (Szerző felv.)

A vörösök kétszer is szinte átrohannak a zászlón, mégsem veszik észre.

12,10-kor már biztosra vehető a támadók győzelme. Elesik a kékek ezredparancsnoka is, a kör teljesen szűkre zárul a főhadiszállás körül.

12,15. A támadók leolvassák a zászlótartót és diadalmasan lobog kezükben a vörös zászló.

A harc méreteire jellemző, hogy félórával a zászló megszerzése után a hegyoldal távolabbi részeiben még mindig küzdenek szétszórt csapatrészek.

A tudósító szerepe itt véget ér. Beszámolóját azzal az óhajjal fejezi be, hogy ennél „véresebb” háborút soha ne ismerjenek ezek az úttörők és úgy szeressék a békét, ahogy az erdőt, a völgyet, a természetet és a játékot szeretik.

GYURISS GYULA
(szerző felv.)

AZ ÁLDÁS UTCAI

iskola természetjáró szakköre 1960. évi egyéni házi bajnoksága befejeződött. A háromfordulós bajnokság első fordulójának elméleti, a második pontérintős tájékoztató, a harmadik pedig megadott útvonalas tájékoztató verseny volt.

A házi bajnokság végeredménye:

1. Végh András 30 helyezési pont.
2. Schlosser Béla 24 helyezési pont.
3. Mallát Tamás 23 helyezési pont.

Mind a két tájékoztató fordulót a Pilisben rendezték meg.

Idén is megrendezik csillagtúra versenyüket. Az első négy forduló már lefolyt, az utolsó fordulót az oszloptetői ifjúsági találkozóhoz kapcsolódva rendezik.

Márciusban rendezték szakkörük első városismertető versenyét a Várban és a Margithíd környékén. 18 pár indult ezen a versenyen.

A verseny végeredménye:

1. Lux Iván—Kovács Mihály 32 pont.
2. Partus László—Köves István 30 pont.
3. Szántó György—Kellner János 29 pont.

A BONCSOS-tetőn

Veszprém megye természeti szépségeiben gazdag. Pompás völgyeit, szélmarta sziklafalait, Európa-szerte páratlan bazalt-hegyeit, csodás Balatonját évszámra milliók és milliók keresik fel. Különösen változatos, gazdag képet adnak azok a csúcsok, amelyek a Balaton-felvidéken vannak, s ahonnan nemcsak a Magas-Bakony erdővel borított csúcsai, hanem a bazaltkúpok, a kéken hullámzó Balaton is látható.

Az Egerpatak völgyéből alapos kapaszkodóval emelkedik az országos kék jelzés a 447 m magas Boncsos-tetőre. A jelzésből rom- és forrásjelzés ágazik ki a „Barát romokhoz” és a „Szentkúthoz”. Néhány perces kitérés csupán az egész.

Egy órát sem kell mennünk, már a tetőn vagyunk. Nagy a sürgés-forgás. A túrázók, a kísérők, a környék lakóinak tömege gyülekezett a csúcson álló épület és a fölötte emelkedő kilátó-torony körül. A monostorapáti úttörők, az iskola VIII. osztályos tanulói komoly munkát végeztek. Szípcső István igazgató vezetésével létrát ácsoltak, deszkákat szálítottak fel.

Énnekkel kezdődött rövid, de bennsőséges ünnepünk. 15 éve dőltek le a sorompók, nyílt meg a dolgozó nép előtt a magyar hegy, a magyar erdő. A dolgozó nép birtokába vette a földet, az erdőt, a hegyet. Évről évre mindinkább tulajdonosának érzi magát és ezért védi, építi, szépíti természeti, történelmi kincseit. Bizonyosága ez a kilátó is, amelyik mint elhagyott épület napról napra csak pusztult, rongálódott. Társadalmi összefogás, az új szellem indította meg helyreállítását és fogja azt befejezni.

A versenyeredményt hatalmas éljenzés közben hirdetik ki: 1. a veszprémi Közg. Technikum fiúcsapata, 2. a peremartoni KISZ csapat, 3. a pápai Türr gimn. és az ISK közös csapata. Jutalmuk a MT Művelődési Osztályának érme és a megyei KISZ Bizottság emlékérméje. A felnőttek közül legjobban a veszprémi ÉDÁSZ versenyzői szerepeltek.

A kilátónak nevet is adtak. A környék nagy szülöttjének, a magyar szabadság következős és törhetetlen harcosának, Bacsányi Jánosnak nevével viseli.

Dr. B. L.

Ötven évre emlékezett a Budapesti Természetbarát Szövetség ...

Az ötvenéves természetbarát mozgalom jubileumának keretében a Budapesti Természetbarát Szövetség idei első nagy seregszemléjét 1960. április hó 24-én a Király-kútnál tartotta. Egybe kötötte ezt a Vasas TE Klement Gottwald osztálya által újra foglalt forrásnak névadó ünnepségével. A forrást a munkásmozgalom hűséges harcosáról s a természetbarátok jótollú írójáról, Kolacs-kovszky Lajos-forrásnak nevezték el.

A gyülekezés csillagtúra keretében történt, amelyeket mintaszerűen szerkesztett prospektus tett könnyűvé. A túrázókon a természetbarát mozgalom közkeletűn kívül itt találkoztak a BTSZ túravezető tanfolyamának ezüst jelvényre pályázó hallgatói is, akik gyakorló túravezetés keretében közelítették meg az ünnepség színhelyét. Amikor az avató és koszorúzó ünnepség megkezdődött, közel háromezer természetjáró tartózkodott a forrás környékén.

Az ünnepi beszédet Závodszy József elvtárs, a MTSZ elnökségi tagja tartotta. Beszédében a természetbarát-mozgalom jelentőségét Kolacs-kovszky Lajos érdemeit méltatta.

A jól sikerült forrás-avatás kiemelkedő megmozdulást jelent a jubileumi év ünnepély-sorozatában és a Budapesti Természetbarát Szövetség életében.

1. Ünnepi beszédet mond Závodszy József
2. Az egyesületek elhelyezik koszorúkat a Kolacs-kovszky-forrás tábláján

(Gábris I. felv.)

Természetjárás kupa

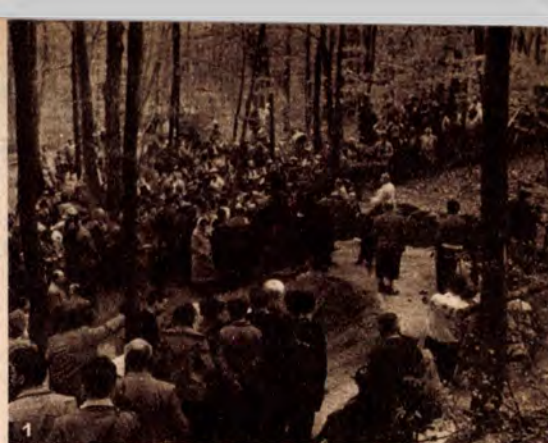
Fiatalkor körében ismeretes, hogy szerkesztőségünk 1958-ban vándordíjat alapított a természetjárás népszerűsítésére és ifjú versenyzők bevonására.

Már az első évben nagy számban vettek részt a versenyen a csapatok és erős küzdelemben az UVATERV újoncgárdája vitte haza boldog szívvel a kupát.

A múlt évben a KISZ-fiatalok nagy seregszemléjén, az Oszolyate-tőn volt a cél, ahova a legjobb eredményekkel az Áldás utcai iskola természetjáró szakkörének csapata ért be.

Az idei verseny ugyancsak az oszolyi ifjúsági találkozóval egyidőben kerül megrendezésre a Pilis hegységben.

A versenykiírást a rendező Iparitanuló Sportközpont kiküldte. Indulhat minden — minősítetlen és bajnokságokban még nem szerepelt — 1941. január 1. után született fiatal. A három fős csapatok vegyes összetételűek is lehetnek.

Emlékmű VETYEHÁTON

Május 8-án avatták a Szeged melletti Vetyehátot az alföldi turisták első alkotásukat. Az emlékmű hirdeti a legsötétebb fehér terrorral dacoló munkások szilárd hitét a társadalmi változásban. Erre a környékre jártak a szegedi munkások, fiatalok, vasárnapi kirándulásokra, hogy tanulják a marxizmus—leninizmust, megbeszéljék a kizsákmányolók elleni küzdelem gyakorlati teendőit.

A KISZ Csongrád megyei szervezete mellett működő Természetjáró és Táborozási Bizottság, karöltve a megyei Természetbarát Szövetséggel, dicséretes munkát végzett. Hallottunk régen is néhány alföldi turistáról. Most azonban már nemcsak egyesek külön szórakozása, hanem nagytömegű dolgozó és fiatal rendszeres vasárnapi programja a környéki tájak felkeresése. Az emlékmű létrehozásával maradandó emléket állítottak a Tanácsköztársaság dicső korszakának, a horthyizmus alatti forradalmi munkásmozgalomnak.

Felkészülés a kerékpáros túrákra

III.

Miután kerékpárjainkat megfelelő „műszaki” kezelésben részesítettük, meg kell ismerkednünk a túrákra való felkészülés egyéb fontos követelményeivel is.

Helyes, ha a gyakorlati munkához hasonlóan a vezetőn kívül a csoport minden tagja elmélyed az előkészítés és a tervezés munkájában. Ezt legkönnyebben úgy érhetjük el, ha az egyes témaköröket közösen vitatják meg és azok megvalósítását is közösen végzik el.

Elsősorban a helyes és célszerű felszerelést kell kialakítani. A ruházatot úgy válogassuk ki, hogy nagy melegben, illetve esős, szeles időben sem érezzünk hiányt. Feltétlenül legyen napvédő ruhánk, sapkánk és esőkabátunk is. Kerüljük a fürdőnadrágban, vagy nyáron zárt térdnadrágban való kerékpározást, mert ez a melegben hamar feltörést okoz. Bőrcipő helyett legjobb zoknira felvett fél tornacipő.

Egyéni felszerelésünket egészítse még ki a tisztálkodó szerelékünk, zseblámpa, élelmiszer, jegyzetfüzet, fényképezőgép, hálófelszerelés, nyáron napszemüveg és napolaj is. Kedvenc hangszerünket se hagyjuk otthon.

Helyes, ha táborozással kötjük össze a túrát. A sátrakat, főzőt és főzőedényeket egyöntetűen osszuk el a tagok között. Szervezzük meg előre a közös főzést is.

A túra útvonalakra helyes, ha előre 1—2 évre tervet készítünk. Először feltétlenül lakóhelyünk környékét keressük fel és majd csak ennek ismeretében induljunk távolabbi túrákra. Így a kezdeti nehézségeket is az otthon közelében könnyebben meg tudjuk oldani. A további tervek elkészítésénél valamely rendszer vezéreljen bennünket. Vegyük sorra kerékpárral bejárható hegyeinket, tájegységeket, vagy történelmi nevezetességeket, műemlékeket; látogassuk meg a szocialista építkezéseinket.

Legyen minden kerékpáros-túrának valamely komoly célja és tartalma. Ne csak elmúlt évezredek emlékeit, vagy a haladás új vívmányait csodáljuk. Ismerkedjünk meg közelebről is azok történelmével, hagyományaival, illetve az újak célkitűzéseivel és eredményeivel. Ismerjük meg az egyes vidékek népét. Beszéljünk velük a földeken, a munkahelyeken és az esti szálláshelyeken. Tanuljuk meg kedvenc dalaikat, ismerjük meg szokásaikat, népviseletüket és életüket.

Természetesen ne csak mi tanuljunk, ahol kell, mi is tanítsunk. Vigyük el a haladás, a kultúra, a szo-

cializmus eszméit oda, ahová nehéz eljutni, ahol legnagyobb szükség van rá. Természetesen ilyen túrára nem csak jó kondíció kell, hanem otthon jól előre fel kell készülni eszmeileg is. Fel kell kutatni, hogy hol, mit lehet a túra során látni, az arról szóló irodalmat át kell olvasni, hogy odaérkezésünkkor túratársainkat tájékoztatni tudjuk. Persze ez igen nagy munka és sok időt követel egy embertől. Ezért helyes, ha a túra hosszától függően 2—3 túrázó között ilyen szempontból felosztjuk az előkészítést.

Az útvonalat pontosan ki kell dolgozni. Helyes, ha vázlatot készítünk, feltüntetve rajta a helységeket, fontosabb tereppontokat, kilométer adatokat, emelkedő lejtviszonyokat, útállapotot, szálláshelyeket. A kiszámított menetidőt és tartózkodási időket (étkező és pihenő idők) ugyan-csak vezessük rá a vázlatra.

A költségvetés elkészítése és időben való tudatosítása ugyancsak fontos. Helyes, ha a közös költségeket előre beszédjük és a túra idejére megbízott pénztáros kezeli azt. A tervezett költségeken kívül az előre nem látható kiadásokra (baleset, szállítás) is kell pénzt magunkkal vinni.

Az esetleges balesetekre is fel kell készülnünk. Természetesen legfontosabb ezek megelőzése. Ezért minden túrázót oktassunk ki a kerékpározás közötti közlekedés szabályaira és ezek feltétlenül betartására. Sok baleset és betegséget okoz, ha helytelen hajtási technikával közlekedünk akár országon, akár terepen.

Minden elővigyázatosság ellenére mégis előfordulhat baleset, vagy betegség. Ezért feltétlenül legyen első segélyben jártas túratársunk és jól felszerelt mentő- és gyógyszeres táskánk.

Mindig gondoljunk szervezetünk és kerékpárunk teljesítőképességére. Felfelé ne „állva” hajtunk. Csak addig menjünk a nyeregben, míg tudunk és gépünk hajtólánca bírja. A túlfeszítés előtt szálljunk le és töltsük gépünket a dombtetőre. Lefelé a kitűnő fékek és idegeink is felmondhatják a szolgálatot. A lejtő elején kezdjük fékezni és tartuk be a lassúbb, de biztosabb sebességet. Fékberendezésünk melegedése esetén szálljunk le és várjuk meg, míg lehűl. Vizzel való locsolás nem segít, inkább rontja gépünket. Ezt ne alkalmazzuk.

Gödörös úton, árkoknál a hajtókart vízszintesen tartjuk, mert az oda-útódés szintén veszélyt jelent.

Ne hajszoljuk agyon a csoportot. Napi 60—100 km-nél többet még jó úton se tegyünk meg. Terepen a 40—50 km-t is elég megtenni, természetesen ez függ a csoport teljesítőképességétől is.

Lényeges a fenti előkészületeken kívül az edzések beiktatása is. A fokozatosság elve alapján készüljünk fel egy-egy nagyobb túrára.

Gondot kell fordítanunk az étkezésre is. Nem helyes, ha az amúgy is

igénybevett szervezet még a szokásos kalóriát sem kapja meg. Több napos túrán hideg étkezés, esetleg kizárólag gyümölcs fogyasztása veszélyes dolog. A legyengült szervezetet hamarabb támadja meg valamely betegség, vagy a gyakori gyomorrontás. Ezért nagy gonddal állítsuk össze kalória tartalmú étkezésünket és a legalább naponta egyszeri meleg főétkezésünket. Kerüljük a nehéz ételeket, inkább vitamindús főzelékeket és könnyen felszívódó ételeket fogyassunk, majd ezek után jöhet pár szem gyümölcs.

Vigyáznunk kell az ivóvízre. Sokan nem bírják más vidékek ivóvizét. Ezért legjobb, ha napi folyadékszükségletünket tea, vagy leves alakjában vesszük magunkhoz. Sok folyadék fogyasztása káros, ezért igyekezzünk sóvesztésünket pótolni, így kevesebb folyadék szükséges.

A túrát akár egyénileg, akár közösen, naplóban rögzítsük, örökítsük meg. A túra kedves epizódjairól készült fényképeket, rajzokat, apró emléktárgyakat és leírásokat gyűjtsük ebben össze.

Jó utat! Élményben gazdag kerékpáros túrákat kívánunk!

Bokody József

A természetjárókat érdeklő szegedi útikönyvek:

Séták és kirándulások	ÁRA
Szeged környékén	6,50 Ft
A napfény városa Szeged	1,50 Ft
A szegedi népelet	6,50 Ft
A szegedi szabadtéri játékok múltja, jelene és jövője	6,50 Ft

Megrendelhetők:
Szeged Városi Tanács
Idegenforgalmi Hivatalánál
(Szeged, Klauzál tér 7. sz.)

2 személyes
vízhatlan sátor,
2 személyes
moszkító sátor, hátizsák

ELADÓ
Este: 360-558

METEOROLÓGIA

Hogyan mérik az időjárást?

Az időjárás mindenkor döntő módon befolyásolja mindennapi életünket. Nehéz volna megmondani, hogy mikor, milyen mértékben érvényesíti hatását. Függetlenül magunkat tőle még nem sikerült.

Az ősi idők emberét talán még jobban érdekelte az időjárás, hiszen jobban ki volt téve minden szélességének és védekezni ellene kevésbé tudott, mint a ma embere.

Igen érdekes, hogy az ókorban az ember már meg tudta határozni a dárdaék hosszát, a pajzsok szélességét és a páncélok súlyát, de az időjárás egyes elemeit, mint a hőmérsékletet, szelet, csapadékot, stb. megmérni nem tudta. Igen sok idő telt el, amíg olyan eszközöket szerkesztett az ember, amivel az egyes időjárás elemeket meg tudta mérni. Alapvető dolog ugyanis, hogy pontosan meghatározni valamit csak úgy lehet, ha azt számokban ki tudjuk fejezni. Ez érvényes az időjárás elemekre is.

Az időjárás ugyan komplex-fogalom, de mégis az egyes elemeket külön szokták meghatározni és megmérni. Az időjárás a hőmérsékletből, légnyomásból, nedvességből, szélből stb.-ből áll. Azt persze nehéz megmondani, hogy mi a rossz, vagy mi a jó idő, mert hiszen ez viszonylagos, és ami az egyik embernek jó, az a másiknak lehet rossz, vagy fordítva.

Talán a legfontosabb időjárás elem a hőmérséklet, hiszen erre vagyunk a legérzékenyebbek. A hőmérsékletet hőmérővel mérik. Az első hőmérőt 1597-ben szerkesztette Galilei. Persze, ez igen lényeges átalakulásokon esett át míg mai formáját megkapta és számszerűen meg lehet vele mérni a hőmérsékletet. Általában az emberek igen egyszerű dolognak tartják a hőmérsékletmérést, pedig ez nem egészen így van. A hőmérőt mindig árnyékos helyen kell elhelyezni és úgy, hogy a légáramlás azon a helyen szabadon járjon, mert különben hamis adatot kapunk. A meteorológusok szerte a világon kis, fehérre festett zsalugáteres házikóban helyezik el hőmérőiket. Napra kitett, vagy napsütötte hőmérő adata nem a levegő hőmérsékletét mutatja. Turisták gyakran használnak parittyá hőmérőt, ami igen jó. Vannak külön hőmérők, amelyekkel a napi legmagasabb, vagy legalacsonyabb hőmérsékletet lehet megmérni, ez az úgynevezett maximum, vagy minimum hőmérséklet. Ezek a szélsőséghőmérők. A talajmenti légréteg hőmérsékletét a talajtól 5 cm-re elhelyezett hőmérőkkel mérik. Itt éjjel a legalacsonyabb, nappal a legmagasabb hőmérséklet. A talajban különböző mélységben helyezik el a talajhőmérőket. Állandóan méri a hőmérsékletet a hőmérsékletiró, amit thermográfának neveznek. Használatos adat a napi-középhőmérséklet, amit

a napjában háromszor, reggel 7, délután 14, és este 21 órakor észlelt összeadott és hárommal elosztott számból kapunk meg. Igen alkalmas egy nap hideg, vagy meleg voltának kifejezésére. A mért hőmérsékleti adatok nagyon sokszor elütnek attól a hőmérséklettől, amelyet közérzetünk szerint állapítunk meg, azaz, amit érzünk. Ugyanaz a hőmérséklet szélben hidegebbnek tűnik, mint szélcsendben. A nedvesebb levegő télen hidegebbnek, nyáron melegebbnek tűnik stb.

Az esőt esőmérővel mérik. Ez nem más, mint egyszerű bádogedény. Az esőmérőt Indiában már idősámításunk előtt 4000 évvel használták. A mai esőmérők mm-ben adják meg a lehullott csapadék mennyiségét. Az 1 mm eső azt jelenti, hogy 1 m² területen 1 mm magasan állna az esővíz, ha el nem folyna és el nem párologna. Ez egyenlő 1 literrel vagy 1 kg-mal. A havat megolvastva, annak vízmennyiségét mérik meg a meteorológusok. Persze a hóréteg vastagsága is fontos adat.

A légnyomást a barométerrel mérik. A barométert Galilei tanítványa, Torricelli fedezte fel 1643-ban. A légnyomást mm-ben vagy újabban — helyesebben — millibárban adják meg. A légnyomásnak az időjárás egyéb eseményeivel igen szoros a kapcsolata, éppen ezért valamikor régen azt hitték, hogy egyedül a légnyomásból pontosan lehet következtetni az időjárás várható változására. Ma már tudjuk, hogy ez nem így van, de egyéb jelekkel egybevetve igen sokat árul el az időjárás várható fejlődéséből. A barométer a higanyszlop magasságának változásával határozza meg a légnyomás nagyságát. Sokkal egyszerűbb műszer a légnyomás mérésére a szelencés fém vagy aneroid barométer.

A szelet szélmérővel mérik. A szélnek irányát és erősségét kell meghatározni. A szél irányát a szélzászló segítségével állapítják meg. A szélzászló igen régi, idősámításunk előtt 400 évvel ismerték, hiszen a hajósoknak igen fontos volt. A szélzászló mondja meg, hogy milyen irányból fúj a szél. A szél erősségét úgy határozzák meg, hogy útjába akadályt helyeznek és erre a szél nyomást gyakorol. A szél sebességét szélkerékkel vagy szélkanállal mérik, még pedig m/mp, vagy km/óra sebességgel, azaz, hogy meghatározott idő alatt milyen utat tesz meg. Ma már a legkülönbözőbb elektromos és mechanikus műszerek állnak a meteorológusok rendelkezésére.

A levegő nedvességét a hajszálnak nedvességszívó tulajdonságával mérik meg. A hajszálcsozó a levegő nedvességének növekedésével megnyúlik, ellenkező esetben összehúzódik. Ezt a változást mérik, és %-ban megkapják a levegő nedvességét.

A párolgást bizonyos felületről mm-ben adják meg. Minden vízfület, de a hó és jég is, állandóan párolog. A párolgás annál gyorsabb,

minél szelesebb, minél melegebb az idő.

A napfénytartamot napfénymérő segítségével határozzák meg. Ez a műszer pontosan megméri, mikor, mennyit süt a nap. A napfény erősségét is mérik és gramm-kalóriában adják meg.

A felhőzet nagyságát, magasságát, milyenségét, mennyiségét és vonulásának irányát is mérik, részben műszerek, részben becslés alapján.

A fentiekben felsoroltunk néhány eszközt és módszert, amelyekkel a meteorológusok az időjárást megméri.

Ezenkívül még igen sok tényezőt mérnek meg az időjárás kutatók a legkülönbözőbb eszközökkel. Ezek együttesen adják az időjárás állapotát. Az időjárás kutatók tudománya addig nem is fejlődhetett, amíg az egyes elemeket nem tudták megmérni.

Dr. Zách Alfréd

IDŐJÓSLÁS

„Szeles idő, változó felhőzet, több helyen eső” — mondta be a rádió, ebből tudtuk, hogy nem lesz eső, nyugodtan elindulhatunk. Tényleg derült időben értük el a kis falucsukát a Gerecsében. Itt Boris néni házában találtunk szállást. Ez nagy szerencse volt, mert Boris néni nemcsak vendégszerető és kintűn szakácsné, ezenfelül messzeföldön az a híre, hogy csalhatatlan jóvendőmondója az időjárásnak.

Mikor hajnalban fölkerelkedtünk, öszszecsapta a kezelt: „Csak nem indulnak útnak, mikor égháború készül?” — Tudománya iránti tisztelettel bár, de megkockáztattuk az ellenvetést, hogy hiszen süt a nap és szemernyi felhő sincs az égen. De Boris néni nyomban rántkált egy versikét:

„Ha az égen nincsen felhő,
Tudhatod, hogy zivatar jő.”

Egész nap az eresz alatt vártuk a zivartart, de az nem érkezett meg. Másnap reggel báránnyelők üsztak az égen és reménykedve kértük ki Boris néni jóslatát. Így hangzott:

Báránnyelők mindig rossz jel,
Jó időben se indulj el!”

„Maradjanak csak itthon — toldotta meg a jóslatot — ma tőrös palacsinta lesz.” Ez a jóslata pontosan beteljesedett: tényleg tőrös palacsinta lett.

A következő napon megkérdeztük Boris néni, megengedi-e, hogy elinduljunk? Keresztet vetett ijedtében és rázendített a rigmusra:

„Csacsi csóválja a farkát:
Szentpéter ma rossz időt ad.”

Egész nap a baljóslatú csacsi fotográfáltak. Hol előlről, hol oldalról, de leginkább hátulról, mert így érvényesüli legjobban a farkcsóválása.

Fölvirradt utolsó napunk reggele, azaz fölvirradt volna, ha nem zuhogott volna az eső. Boris néni ragyogó arccal lépett elénk: „Ma aztán elindulhatnak. Biztosan szép idő lesz.”

Ha hajnalban pipál a hegy,
A rossz idő hamar elmegy.”

Elindultunk a szakadó esőben az országúton —, bőrig ázva értünk haza.

M. I.

A Tipográfia természetjárói a Vöröskő emlékoszlopán 5 koszorút helyeztek el. Május elsején sokan turista ruhában jelentek meg a felvonuláson. Az idén öt különvonatot indítanak hazánk különböző vidékeire olyképpen, hogy azok hegyi túrára, strandolásra és városnézésre adjanak lehetőséget.

Az OISB a megyei természetjáró és táborozási bizottságok elnökei részére többnapos megbeszélést rendezett. A megbeszélésen számszerű adatokkal is alátámasztották azt a tényt, hogy a KISZ-ben szervezett fiatalok igen szépen vették ki részüket az elmúlt esztendőben a közönségi munkából. Több mint 400 000 fiatal tette le az „Ifjúság a Szocializmusért” próbát. Ebben a munkában jelentős szerepe volt a TTB-knek is. A továbbiakban feladatuk kapták, hogy a tanuló ifjúság mellett sokkal fokozottabb gondot fordítsanak az üzemi és parasztfifjúság megnyerésére és hatványozottan vonják be őket a természetjárásba és táborozásba.

A Bulgáriában járt turisták egy csoportja előtt az Építőknél levetítették a Rila és a Pirin hegységi túrákon készült színes felvételeket. A vetített képes előadás keretében megszólalt az a hanglemez is, amelyen a bolgár sporttársak küldtek és amelyen magyar nyelvű üdvözlés mellett néhány bolgár turistadalt is megküldtek, amit a résztvevők velük együtt énekeltek.

„Természetjáró mozgalommal az ifjúság szocialista neveléséért” — címmel a TKV röplapot adott ki, amelyben közlik azokat a feltételeket, amelyek mellett iskolák, úttörők és tanintézetek is igénybevehetik a turista házakat. Többek között közlik, hogy a Természetbarát Szövetség előzetes hozzájárulásával HÉTKÖZNAPOKRA lehet előre lefoglalni a szállást. Szombat, vasár- és ünnepnapokra — a természetbarát szövetségi tagok igényeire tekintettel — nem fogadnak el előjegyzést. A tanulóknak és kísérőiknek lepedőt kell magukkal vinniük. Az igényeket két példányban Székely Miklós elvtársnak, KISZ OISB, Bp. V., Nádor utca 28. kell bejelenteni.

Megjelent a Textiles Természetbarátok Híradójának első száma. Mint bevezetőjükben említik, a nyári táborozások által a dolgozók üdültetési lehetőségeit óhajtják fokozni. Ennek érdekében kérik velük közölni azon erdészházak, munkásszállások,

szakmai és területi egyesületek által fenntartott kulcsos házakra vonatkozó értesítéseket, ahol szállás biztosítható.

A Lokomotív Természetbarát Egyesület elnöksége határozatot hozott, amelynek értelmében 1960-ban mind az Országos CsB, mind az alapfokú verseny alkalmából emlékjelvényt ad a verseny résztvevőinek.

A Helyipari Természetbarát Egyesület vezetősége kulcsosház létesítése céljából olyan menedékháznak alkalmas épületet keres, amely aránylag kis befektetéssel rendbehozható.

A Gerecsében találtak is megfelelőnek látszó helyet. A tárgyalások megindultak.

Mindenkinek a maga területén megfelelő tevékenységet. Ennek jegyében a Művész Természetbarát Egyesület 1960. évi munkaprogramjában szerepel a Normafával kapcsolatos történelmi és politikai vonatkozású adatok felkutatása a Nemzeti Színház művészei egykori kirándulóhelyének valamilyen formában történő megörökítése.

A Börzsönyben június 1-től szeptember 30-ig csak szombaton, vasárnap és hétfőn lehet korlátozás nélkül túrázni.

A Vasas Természetbarát Egyesület tagjai részére ismét ad bérbe, jutányos bérleti díj mellett csónakot. Igényléseket csak az osztályok vezetősége nyújthat be. Egyéni igényléseket nem fogadnak el. Összerakható gumikajakot csak olyan sporttársak részére kölcsönöznek, akik a Vízi Bizottság előtt bebizonyítják, hogy a kezelésben jártasak.

Érdekesen bonyolítják le a Szombathelyi Építők túráik egy részét. Gyakorlati kiképzéssel veszi kezdetét a túra — tájoló használata, tájékozódás a terepen, távolságbecslés és mérés, sátorverés, stb. — és ugyancsak gyakorlati kiképzéssel fejezik be.

A Borsodnádasi Vasas Osztálytól a következő levelet kaptuk: „A Borsodnádasi Vasas Természetbarát osztály mintegy 70 tagja részére szeretnénk kedves lapjunkt megrendelni, ill. arra előfizetni. Kérjük szíves értesítésüket, hogy az előfizetés milyen formában történhetik meg és ezen mennyiség megküldését tudják-e biztosítani.”

Ezúton is értesítjük az Osztályt, hogy örömmel teljesítjük kérésüket.

De nagyon jóleső érzéssel vettük tudomásul, hogy a Szombathelyi Építők Híradója így ír lapunkról: „... Szakosztályunknak jár a »Termé-

szetjárás« c. folyóirat. Igazi természetjáró azonban egyénileg is előfizeti. A folyóiratban igen értékes cikkek, közlemények találhatóak a természetjárással kapcsolatban. Megjelenik havonta...”

És ha már itt tartunk, hadd említsük meg, hogy a Textiles Természetbarátok Híradója sem restelli felhívni tagjai figyelmét a természetbarátok lapjára.

Múlt számunkban megemlékeztünk arról, hogy a Pestmegyei Hírlap milyen lelkesen foglalkozik a természetjárással. Azóta látjuk, hogy ez szinte általános jelenséggé vált, mert a lapok majdnem rendszeresen foglalkoznak természetjárással. Íme egy kis sajtószerle:

Pestmegyei Hírlap: Közli, hogy július 23-án indul a Dunai Barátság-túra, amelyen több európai nemzet vizitúrázói vesznek részt, számszerint vagy 450—500-an. Közli továbbá, hogy a Meszöv a MÁV-tól mintegy 20 darab kiselejtezett vasúti kocsi vásárol, azokat tetszetős külsejű büfékké építi át, ahol hideg ételekhez és hűsítő italokhoz juthat a kiránduló. Egyelőre próbaképpen Píliszentkereszten, a Királyréten és Ráckevenél állítják fel ezeket a kocsikat.

Nógrádi Népűjság: Újjáalakult a megyei TTB, amely felhívással fordult a megye területén levő KISZ szervezetekhez, iskolákhoz, hogy bármilyen természetjáró és táborozási problémával forduljanak a megyei TTB-hez — Salgótarján, Bajcsy-Zsilinszky út 11. —

Népszabadság: Sátortábor épül a Bükk egyik legszebb részén, Hollósetőn, a répáshutai erdőrezhez tartozó Bükkszentkereszt község határában.

Népi Ellenőrzés: A TKV elsősorban a turistaházak maximális kihasználására törekszik. A vállalat szívesebben veszi a több napot, esetleg több hetet eltöltő üdülő vendégeket, mint az átvonuló, egy-két napra megszálló turistákat.

Nem kívánhatjuk, hogy az ötlet-szerű kirándulók, kiknek száma nem lebecsülendő és akiknek érdeklődését éppen a természetjárás tömegesítése szempontjából kell felkelteni, kéthónapos tervet készítsenek maguknak.

Magától kívánkozik a megoldás, ami egyúttal a dolgozók nagy többségének kívánása is: A kulcshelyen levő turistaházakban a férőhelyek 30%-át tartásuk fenn a bejelentés nélkül érkező turisták számára.

OLVASD ÉS TERJESZD A
TERMÉSZETJÁRÁST
A TURISTÁK LAPJÁT

Hivatalos közlemények

Az elmúlt hetekben egyre több helyről értesültünk kisebb-nagyobb erdőtüzekről. Ezzel kapcsolatban a szövetség Elnöksége kérelemmel fordul valamennyi természetbarát szervezethez, hogy tagjaikat fokozott óvatosságra figyelmeztessék a tűrak közbeni tűzgyújtásoknál, dohányzásoknál. — Ha kiránduló csoportoknál szabálytalanságot észlelnek, figyelmeztessék a résztvevőket. — Tűz esetén a szervezett természetjárók felétlenül segídkezzenek az oltásnál és egyidejűleg értesítsék a hatósági szerveket.

Az MTST engedélyével közel 90, Magyarországon tanuló német egyetemi hallgató kérte felvételét a szövetség tagjai sorába. Mindannyian az Orvostudományi Egyetem hallgatói.

A szövetség elnöksége hivatalosan foglalkozott a természetjáró tájékozási versenyzők válogatott keretének felállításával. Ebben az évben négy nemzetközi versenyen indulnak magyar csapatok. A válogatott létrehozása ügyében előterjesztést tett az MTST Elnökségéhez.

A KISZ Budapesti Bizottsága, 1960. június 5-én rendezi hagyományos Ságvári Endre emléktúráját az Oszolyatetőre. Ez a rendezvény is, mint az előző években, az ifjú ter-

mészetbarátok nagy seregszemeleje lesz.

Akik a kedvezőtlen időjárás miatt az április 10-i felszabadulási Emléktúrán a jelvényeket nem tudták átvenni, a szövetség hivatalos órái alatt 5 forintos áron még kaphatnak jelvényt.

A Vasas Természetbarát Egyesület irtáspusztai menedékházában állandó üzemeltetés folyik. Csoportok hosszabb időre helyeiket a Vasas Természetbarát Egyesület központjában (Bp. VIII., Koltói Anna utca 5—7.) jegyeztethetik elő. Kiseb csoportok alkalmi szállását közvetlenül a gondnoktól kapnak.

A Vasas Természetbarát Egyesület pécsi elektromos osztályának kezelésében működik a Mecsek hegységben, Zobápusztán létesített menedékház. A 24 személyes ház szálláshelyeit a Vasas TE pécsi elektromos osztálya (Lévai János, Pécs, Légszeszgyár utca 13.) címén lehet igényelni.

Az Iparitanuló Sportközpont június 19-én rendezi az iparitanulók országos természetjáró találkozóját a Pilisben, a Ságvári turistaházban.

A Pedagógus Természetbarát Egyesület június 11—12-én különvonatot

indít Balatonfüredre. Résztvételi díj 30 Ft, befizethető a szakszervezet sportosztályán, illetve csütörtökön este az egyesületben. Hálólhelyet, korlátozott számban, az egyesület biztosít.

A múlt évben, május 15-ig országosan 25 000 természetjáró újította meg igazolványát. Mint ismeretes, ez év januárjától a megyei szövetségek-nél folynak az igazolások. Országos összesítő számok még nem ismeretesek, de néhány részadat tájékoztatást nyújt a további fejlődésről.

	felnőtt	ifi
A Budapesti TSz-nél május 5-ig leigazoltak	16 900	3300
Komárom megyében	305	65
Borsod megyében	867	145
Győr-Sopron megyében	998	115
Hajdú-Bihar megyében	845	113
Összesen:	19 915	3738

Az MTSZ Vízitúra Bizottsága június hó 11—12-én Szentendrei szigetkerülő túrát rendez. Találkozás 11-én 14 órakor a Lupa csárdánál, vagy a táborhelyen, a Szentendrei Dunaág 18—19 fkm táblái között a jobbparton. Jelentkezési lap bélyegzése a táborhelyen és vasárnap 11—13 óra között a Kisoroszi szigetcsúcson. Sátorról, étellemezéről és fekvőhelyről mindenki maga gondoskodik. Ivóvíz a táborhelyen nincs. Szombat este 20 órakor táborozás. Túravezető: Zoltán János.

EGYESÜLETI * Élet *

A Természetbarát Szövetséghez tartozó egyesületek között talán a legnehezebb körülmények közt a közlekedési egyesület működik. A hozzátartozó üzemek, autóbusz, villamos, hajózás, fuvarozás stb. nem tömörítenek egy helyre dolgozókat, hiszen ezek rendszerint úton vannak. Ennélfogva nagyon nehéz az egyes osztályokat létrehozni és azokat tömegesen mozgósítani. Ennek tudható be talán az egyesület aránylag kisebb taglétszáma, bár működésük igen aktív. Ezt mutatja az a tény is, hogy februári közgyűlésükön bejelentették, hogy tavalyi munkásságuk alapján a SZOT 30 000 forint jutalomban részesítette őket.

Az egyesületnek ezren felüli taglétszámából csak kb. 10% az ifjúsági és ezt hátrányosnak tartjuk. Munkaprogramjukban szerepel ennek a létszámnak 5 százalékkal való emelése, ami nagyon szerény, és véleményünk szerint csak azért ilyen alacsony, mert a most újjászervezett Ifjúsági Bizottságot nem akarják túlságosan megterhelni. No, majd az ifik megmutatják!

Az Egyesület túraprogramja nagyon széleskörű, 'elöleli az egész ország területét és a levezetett túrák száma imponáló. Nincsen olyan megmozdulás természetjáró vonalon, amiben a közlekedésiek ne vennének részt. Ők az autóbuszüzemek, villamos vállalatok, hajók, teherfuvarozó dolgozók, akiknek munkájáról — éppen a legutóbb tapasztaltak alapján (Vöröskő, Kolacsokvasky-forrás) — csak dicsérrel emlékezhetünk meg.

De a nehézségeket meglátjuk akkor, ha a tavalyi túrák számát összehasonlítjuk a résztvevők számával: 1030 túra — ebben 51 külföldi! — de a résztvevők száma csak 6013. — 6 résztvevő átlagosan egy túrán. Ebben persze szerepet játszik az is, hogy a már megalakult 26 osztályban összesen csak 49 túravezető működik, átlag nem egészen kettő. Igaz, hogy ezen nagyon eredeti módon úgy igyekeznek segíteni, hogy pontversenyükben az is szerepel, hány természetjáróra esik egy túravezető a megtett túrákon.

Alaposan és nagy körültekintéssel megszerkesztett munkaprogramjukban tág lehetőséget teremtenek az új tagok toborzásának és az új osztályok megszervezésének. Erre különösen vidéken lenne szükség, ahol mindössze Jászberényben, Debrecen-

ben, Veszprémben és Cinkotán van osztály. Emellett a versenyek fejlesztésére, vezetők kiképzésére, az osztályok és az egyesületi klubéletnek megteremtésére is nagy gondot fordítanak. Propaganda munkájuk, ha a megkezdett úton haladnak, bizonyára szép eredményt hoz. Nagyon ötletes kis nyomtatott plakátjuk alkalmas a dolgozók érdeklődésének felkeltésére. Munkatervükben azonban csak néhány munkatúrát szerveznek és azok is csupán útjelzések felújítására szorítkoznak.

Mindent egybevetve megállapíthatjuk, hogy a Közlekedési Természetjáró Egyesület előtt álló feladatok szépek, nagyok; nagyok a lehetőségek is és ezen az alapon elindulva nem is lenne meglepő, ha jövő évi közgyűlésük várakozáson felül szép eredményekről számolna majd be. Hiszen még rengeteg AKÖV, vidéki autóbusz üzem, villamos vállalat, stb. várja a szervezés megindítását, hogy a nyugdíjasokról ne is beszéljünk, akiket az ifjak mellett szép feladat lenne kivinni a természetbe.

Példát mutattak a közlekedésiek szépen rendezett és tartalmas kiállításukkal, vannak lelkes embereik, lehetőségek is adódnak bőven, igazán szép munkát végezhetnek tehát.

Forgács Géza

Nemzetközi H * I * R * E * K

Szovjet alpinisták Kamcsatkában a közel 500 m magas Klucsevszkája-Szopka fáradságos és veszélyes téli megmászásával nem csupán kiemelkedő teljesítményt hajtottak végre, de nagymértékben hozzájárultak a vulkán-geológiai kutatás tudományos eredményeihez. Ez a ma is működésben levő vulkán az egyetlen tűzhányó, amely közvetlenül a tengerparttól ilyen nagy magasságba emelkedik. Pontos magasságáról nem is lehet beszélni, mert azt az állandó kitérések folyton változtatják: hol letörnek egészrétegeket a csúcshoz, hol újabb lávaömlésekkel emelik azt magasabba. Húsz nagyobb kitérés jegyvezet fel az utolsó 200 év alatt, a kitérések tehát átlag 10 évenként ismétlődnek. Megközelítése nehéz, főleg télen, hiszen a legközelebbi falutól is 30 km távol esik, megmászása pedig fokozott óvatosságot kíván, mert a kráter működése idején az egyébként veszélytelennek látszó lejtőkön is működésbe lépnek ún. parazita-vulkánok és ezeknek a kitérését nem lehet előre megfigyelni. Az

utolsó nagy kitérés 1944 decemberétől 1945 tavaszáig tartott és a vulkán háborgását megfigyelő szovjet tudósoknak főleg ezeknek a parazita-vulkánoknak utólagos kitérései szolgáltattak értékes adatokat. A múlt téli legutóbbi expedíció tudományos vezetője Valentyina Boriszova vulkanológus volt, akit utjára a szovjet alpinisták elkísértek és a működésben levő vulkán kráterénél végzett kutatásaiban támogatták őt.

A svájciak Dauladzsi-expedíciója hegyi szolgálatra alkalmas repülőgép igénybevételel próbálkozik, hogy megkönnyítse a rejtvegt Himalája-csúcs meghódítását. A repülőgép pilótája március 28-án az expedíció tagjaival 4876 m magasságban egy 200 m hosszú hőmézőn leszállást végzett, ami ebben a magasságban első ízben sikerült. Ezzel az alpinisták megtakarították a hegymászás alsó nagyobb szakaszát és friss erővel indulhattak volna a felső, nehezebb szakasz leküzdésére, ha... Ha az ebben a magasságban létesített kiindulási táborban eltöltött néhány nap alatt akklimatizálódnak tudtak volna a légköri viszonyokhoz. A hirtelen klíma-változás azonban ala-

posan megviselte az expedíció tagjait, annál is inkább, mert a hirtelen betört hideghullám még súlyosbította helyzetüket. Nemcsak az alpinisták, de még a körülményekhez edzettebb bennszülött serpák közül is ketten tüdőgyulladásban megbetegedtek. Az alpinisták közül ötöt és a nélkülözhetetlen szakácsot a pilótának légi úton vissza kellett Pokhrába szállítani, hogy ott orvosi kezelésben részesüljenek.

A Koreai Népi Demokratikus Köztársaság Eujitoo tartományának Észak-Pjongán körzetében, Miszong-ri közelében az ősember lakóhelyéül szolgált barlangot fedeztek fel meszkő fejtes közben. Nyomban a felfedezés bejelentése után kiszálltak a helyszínre a Shinuijoo Múzeum tudósai és a Tudományos Akadémia archeológiai és etnográfiai kutató intézetének tagjai, hogy megindítsák a szakcszerű ásatásokat. A barlangban egymás fölött hét rétegben rövidesen mintegy 40 őskori leletre bukkantak, ezek között voltak kőeszközök, agyagedények, szaruból készített tárgyak, nyílhegyek, állati csontokból készített fegyverek, sőt már bronzkori leletek is. Első ízben fordult elő, hogy a koreai félszigeten hasonló barlangi leletre bukkantak. Bizonyosra vehető, hogy az új felfedezés nagy lendülettel fogja előbbre vinni a neolitikus és bronzkorszak tanulmányozását a koreai félszigeten.

Tavaszi a turistaházakban

Napfény Szórakozás Pihenés

TÖLTSE A HÉTVÉGÉT
A TURISTAHÁZAKBAN

OLCSÓ ÉTELEK,
ÜDÍTŐ ITALOK

ÉRDEKLŐDÉS:
TURISTAHÁZAKAT KEZELŐ
VÁLLALAT, BUDAPEST, VI.,
LENIN KÖRÚT 55

Bombay-ból jelenti az „Associated Press”, hogy a bombay kormányzat idegenforgalmi ügyosztálya egészen újszerű ötlettel reméli szolgálni az idegenforgalmat. A Kathiawar félsziget kiterjedt erdősegeiben, ahol mintegy 500 négyzetmérföld területen legalább 300 oroszlan tanyázik, ezeknek áldozatul szánt bivalyokat kötöznek a fáknak, azután társas kirándulásokat vezetnek a helyszínre, hogy bemutatassák természetben a jörfizető utasoknak, miként falják föl a vadállatok tehetetlen, élő zsákmányaikat. Az Össz-Indiai Állatvédelmi Szövetség felemelte tiltakozó szavát ez ellen a barbárság ellen és beadványt intézett Praszád elnökhöz, amelyben rámutatott az ilyen mutatványok „degeneráló hatására”, amit nem tart megengedhetőnek Buddha és Gandhi emberséges szellemtől áthatott országban.

Egy házaspár tragikus balesetéről számol be a bécsi „Volkstimme”. A 41 éves Ferdinand Vrchotický feleségével és négy társával a Kitzbühler Horn csúcsát mászta meg. Leszállás közben az asszony a meredek lejtőn megcsúszott, férje kiterjesztett karokkal igyekezett őt megállítani, de az összeütközés erejének nem tudott ellenállni és az összeölelkezett házaspár 50 méter mélyre zuhant a sziklafalon alá. A hegyi mentők a férjet már holtan találták, a feleség kórházba-szállítás közben belehalt az elszenvedett sérülésekbe.

A hegyektől kapta az élet szépségét, a hegyeknek adta vissza az életét Ambros Scholz bécsi alpinista, aki 78 éves korában sível indult egy barátja társaságában a Schneebergre, lesiklás közben szakadékba zuhant és életét veszítette. Mestere volt a sí-ugrásnak, számos siverenyben győzött, több alpesi csúcsot elsőnek mászott meg, főleg a Dolomitokban, és fél évszázados hegymászói tevékenysége mellett a síelőihez is mindvégig hű maradt.

FEJTÖRŐ

UTAZÁS A TÉRKÉPEN

Beküldendő: a keresztrejtvényen található legmagasabb és legalacsonyabb hegység, vagy helység neve.

Vízszintes: 1. Folyó a Szovjetunióban. 4. Hegy Csehszlovákiában. 9. Hegycsúcs Poprádnál. 11. Hegység Bulgáriában. 12. A kínai Hsziamen város régi neve. 13. Peru egyik városa. 14. A Szerbóban van! 19. Ghunában található, pedig ott nem havazik. 20. Folyam Bulgáriában. 23. Katonai csapat. 24. Nem gyenge. 25. Tanulj... ökör lesz belőled. 26. Egy-másra helyez. 27. Hegység Nagyvárad közelében. 28. Alaszka szokásos rövidítése. 29. Hegy Romániában.

Függőleges: 1. Kis helység a Felső-tó közelében. 2. Folyó a Szovjetunióban. 3. Borsod megyei falu. 5. Vasúti megállóhely Szudánban. 6. Az Azóri-szigetek egyik tagja. 7. Hegyi település a Szovjetunióban az Ohotszki-tenger partján. (A hegy mongol neve.) 8. Rag. 10. Sajnálkozó szócska. 16. Hegy Romániában. 17. Folyó Lengyelországban. 18. Egyik negyénk. 19. Folyó Koreában. 21. Hegység a Szovjetunióban. 22. Nem férfiak. 23. Kővér disznó. 25. Terület. 27. Ua. mint a függ. 8.

Készítette: Dely Károly

Márciusi FEJTÖRÖNK helyes megfejtése: Bél, Pes, Sós, Tar, Három, Ór, Odvas, Nagy, Látó, Sima, Pad.

Könyvjutalmat kaptak: Kasza József, Dunaharaszti; Kovács József, Budapest; Órsi András, Gyöngyös.

1	2	3		4	5	6	7	8
9			10		11			
12					13			
	14			15				16
17			18					19
20	21	22				23		
24					25			
26				27				
28			29					

SZ. PÓCZY KLÁRA—HAJNÓCZY GYULA: RÓMAI FÜRDŐK BUDÁN. Az első magyarországi városkultúra emlékeinek ismertetése. Ára 6 Ft. (Képzőművészeti Alap kiadása.)

LELKES ISTVÁN: KÓSZEG. Egyik műemlékekben leggazdagabb városunk történelmének, hősi harcainak és mai képeinek leírása. Ára 40 Ft. (Képzőművészeti Alap kiadása)

M. J. SZERGEJENKO: POMPEJI. A Vezúv kitörése folytán tragikusan konzervált város, az emberiség kulturális kincsestárának szakszerű s egyben színes leírása. Ára 34,80 Ft. (Gondolat Könyvkiadó.)

DIÓSZEGI VILMOS: SÁMÁNOK NYOMÁBAN SZIBÉRIA FÖLDJÉN. Egy fiatal magyar tudós a magyarok ősvallását kutatta, erről szól ez az érdekes mű. Ára 21 Ft. (Magvető Könyvkiadó.)

A. F. LAKTYIONOV: AZ ÉSZAKI SARK MEGHÓDÍTÁSA. Vitorlázson, gőzhajón, szánon, kutyákkal, tengeralattjárón, léghajón és repülőgépen indult meg bátor emberek harca a Föld északi pólusának felfedezésére. Erről szól a szerző lebilincselően érdekes műve. Ára 32,50 Ft. (Táncsics Könyvkiadó.)

Dr. M. L., Mártonvásár: Cikkére röviden sor kerül. Küldjön máskor is hasonlókat.

Z. J., Sopron: Egyelőre nem tudjuk meghatározni, sor kerül-e cikkének közlésére, még kevésbé, hogy mikor. Értesítjük majd.

Sz. R., Veszprém: Sajnos, későn küldte be a cikket, csak lapzárta után kaptuk meg. Lehetséges, hogy későbbi időpontban közöljük.

K. K., Óbúkk jellege: A terület még sok ismertetőanyagot tesz közölhetővé. Önökön múlik, hogy a lap közölhesse.

K. O., Budapest: Sajnos, helyhiány miatt nem tudtuk anyagukat közölni. Kérjük, hogy a jövőben, lehetőleg időt álló cikkel segítsék munkánkat.

BALATONI MINDENTUDÓ. Gyakorlati tudnivalók és tájékoztató. Helységtérképek balatoni nyaralók, üdülők és kirándulók részére. Ára 12 Ft. (Közlekedési Kiadó.)

PETHÓ TIBOR: BUDAPEST—SZOMBATHELY—KÓSZEG. Útikönyv írásban és képben, Szombathely város térképével. Ára 12 Ft. (Panoráma kiadása.)

BARTA LAJOS: ÖTEN A HÓBAN. A kitűnő forradalmár író válogatott elbeszélései. Ára 24,20 Ft. (Szépirodalmi Könyvkiadó.)

SZÖVERDY GYULA: POGÁNY TÜZEK. A regény központjában Vata pogányládása áll. Ára 31,40 Ft. (Zrínyi Kiadó.)

NY. VERHOVSZKAJA: IFJÚ VOLGA. Újjászülett a Volga és az építő munkában újjá születnek az emberek gondolatai is. Ára 23,70 Ft. (Európa Könyvkiadó.)

CLAUDIA FAYEIN: EGY FRANCIA ORVOSNÓ JEMENBEN. A feudalizmus és az imperializmus béklyóiban vergődő, de ébredező nép emberi közelségből elevenedik meg e műben. Ára 26,50 Ft. (Gondolat Könyvkiadó.)

DR. VASTAGH GÁBOR: A SZOKOLYAHUTAI VASGYÁRTÁS TÖRTÉNETE. Kedvelt túratereletünk érdekes ipartörténeti leírása. (Magyar Tudományos Akadémia kiadása.)

Cz. J., Budapest: Egyes turista-házaink egyáltalán nem rendelkeznek megfelelő ivóvízzel, mások csupán a régi kisméretű szükségletet képesek kielégíteni. Többször felvetették már természetjáróink a helyenként mutatkozó frítő ital hiányát, eddig ezt a kérdést nem tudták megoldani. Panaszát továbbítjuk, választ kap majd.

Többeknek: Számos beküldött cikket nem tudunk közölni, mert érkezésük időpontjában esetleg még aktuálisak lennének, de a legközelebbi szám megjelenésekor már nem. Kérjük, hogy bizonyos előretartással küldjék be az évszakokra jellemző cikkeket. Például már április végén kellettek a nyári előkészítő jellegű anyagok, május végén a nyári táborozási, kajak stb. Anyagok. Ugyanez vonatkozik a fényképekre.

Lapzárta minden hó végén. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Természetjárás

Turista folyóirat. Megjelenik minden hó 25-én. Szerkesztő: Kunsági Viktor. Kiadásért felel a Sport-Lap- és Könyvkiadó igazgatója. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Rosenberg hsz. u. 1., III. emelet 316, telefon: 123-087. Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a Posta Központi Hírlap Irodánál (Bp., V., József nádor tér 1.) és bármely postahivatalnál. Előfizetési díj 1/4 évre 8.—Ft. Csekk számlaszám: egyéni 61.251, közületi 61.066 (vagy átutalás az M. N. B. 47. sz. folyószámlára). Külföldön terjeszti a KULTÚRA Könyv és Hírlap Külkereskedelmi Vállalat. Budapest, VI., Népköztársaság útja 21. (Telefon: 429-760) és a KULTÚRA külföldi képviselőlet.

Térképészjárás

1. Tavaszi túra a Bükkben. Útban a Bélkőre
2. Izgalmas kérdés, merre vezet a helyes út
(Bojtor A. felv.)
3. Idegeket nyugtató táj. A Csörgő patak
(Hazslinszky T. felv.)
4. Csendes vidék az Óbükben a Gyepes völgy
(Martus F. felv.)

Térképészjárás

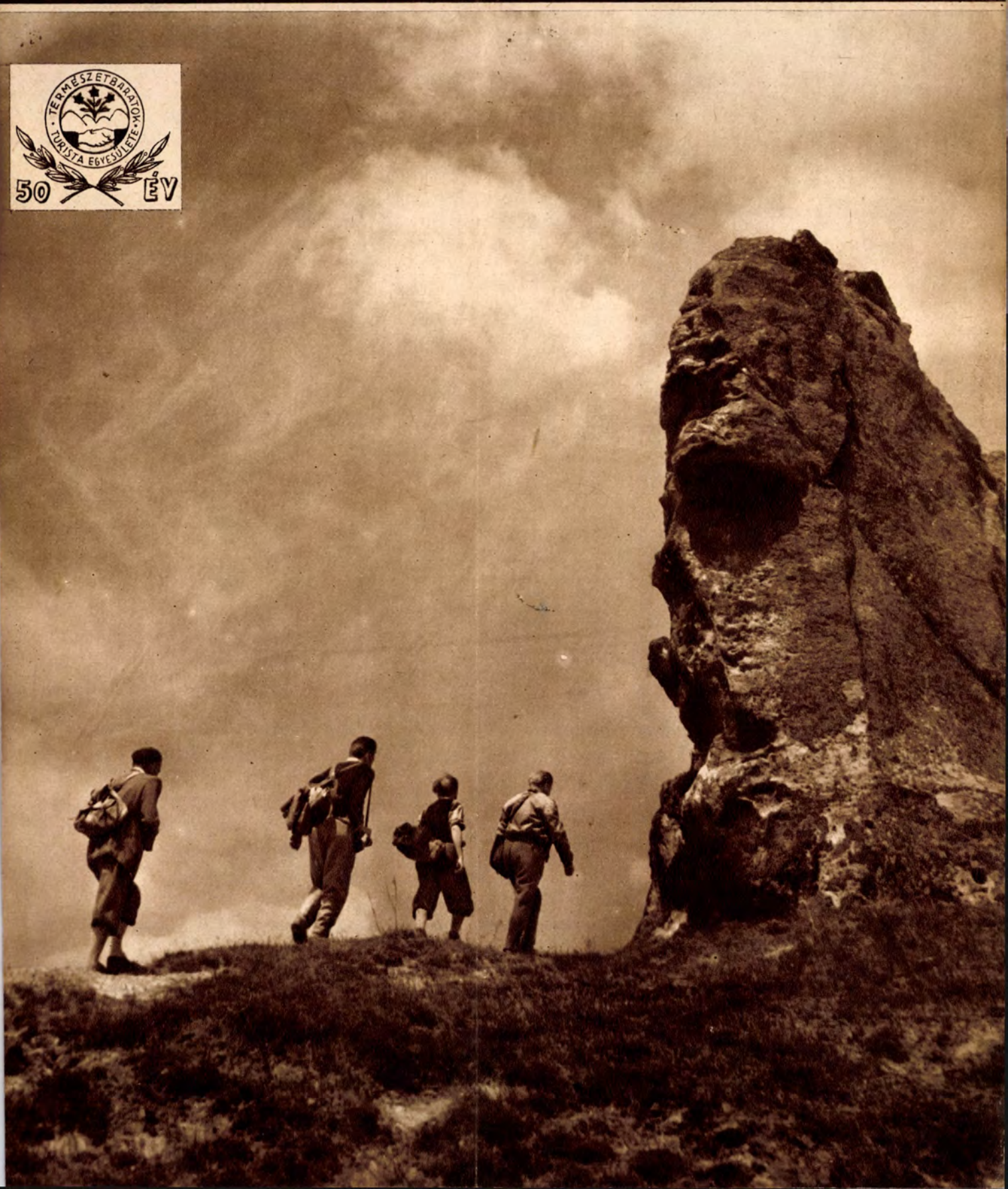
1960 JÚNIUS

★

VI. ÉVFOLYAM 6. SZÁM

★

ÁRA 3 FORINT

Madarak és fák napja VISEGRÁDON

Az ifjúság emlékezése Herman Ottóra

A visegrádi 3926. sz. Hunyadi Mátyás úttörőcsapat lelkes gárdája az általános iskola tanuló ifjúságával közösen rendezte meg a madarak- és fák napjának megünneplését. Ezen a verőfényes napon a szokottnál korábban gyülekeztek a tanulók és az úttörőcsapat tagjai az iskola udvarán. Ezúttal nem könyvekkel megterhelt táskákkal, hanem hátizsákkal, kulaccsal és egyéb turistafelszereléssel.

Az ünnepség színtere a környék legszebb és legmagasabb pontja, a Prédikáló-szék volt. Az idő barátságos, a hangulat vidám volt. A kanyarokat gyorsan maguk mögött hagyták az ifjú természetjárók és egyre magasabbra emelkedtek a szebbnél szebb utakon. Szépségekben változatos séta után elértek az ünnepi túra egyik jellegzetes pontjához, a Hubertus-kunyhóhoz. Innen kényelmes út vezetett az alig 1 kilométerre fekvő célhoz. 11 óra előtt elérték a Keserűs vonulat 641 méteres pontját, a Prédikáló-széket, ahonnan csodálatos kilátás nyílt a Dunakanyarra. A Börzsöny magas ormai koszorúként zárták le a Duna mögötti horizontot. Majd a visegrádi hegység bontakozott ki teljes szépségével. Ebédpihenő után a táj legszebb pontján csapatvezető ismertette a tanulókkal a környék kialakulásának történetét, a táj szépségeit, nevezetességeit, az ifjú hallgatók nagy érdeklődésével kísérvé megemlékezett a madarak- és fák napjának jelentőségéről és Herman Ottóról, a nagy biológusról. Felhívta az úttörők és az iskola valamennyi diákjának figyelmét a természet szeretetére, ápolására, a madarak és fák védelmére.

Az ünnepi túra délutánját a fiatalok labdázással, harci játékokkal töltötték el, majd a Király-kunyhó érintésével a Császár-völgyön át egy felejthetetlen nap emlékeivel elindultak hazafelé. Halácsi Dezső

Útra kel az ifjúság

Teljes szépségében virul már a kibontakozott természet. Búcsúzik a tavasz és érkezik a nyár. Nagy munka fejeződik be ilyenkor az iskolákban: véget ér a tanév s vakációhoz jutnak a fiatalok. Gyorsan eltelik a két hónap, hasznosan kell tehát eltölteni — ez a jelszó a tanulóifjúság körében. A tervek pedig már megszülettek, nehogy az utolsó pillanatban kelljen kapkodva dönteni. Lányok és fiúk — közel négyezren az ország iparitanuló-intézeteiben — úgy döntöttek: kétéhetes vándortúrára mennek, felkeresik az ország legszebb részeit, még jobban megismerik hazájukat.

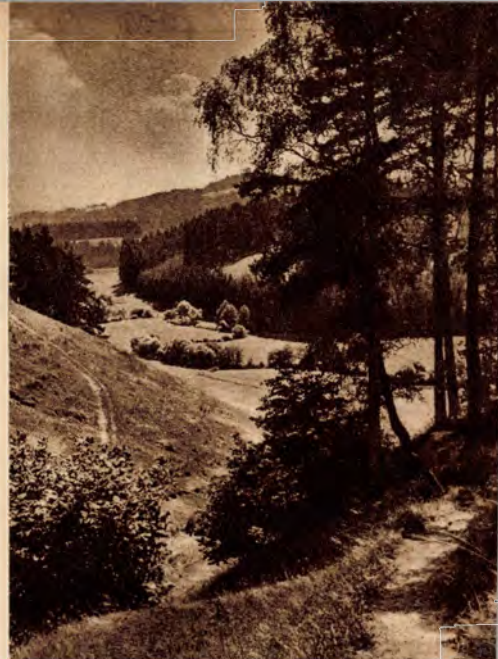
Itt fekszenek előttünk a túratervek, melyik intézetből hányan és hová akarnak eljutni a nyáron. Látni az országot — ez jellemzi kivétel nélkül mindegyiket. A csepeli 1. sz. intézet tanuló július végén a Bükk hegységében vennek majd tábort és el akarnak jutni a Kőlyukbarlanghoz, Mészölytetőre, Dédesvárra, a Látókövekhez és még a hegység számos nevezetes helyére. A dunakeszi intézet jövődi szakmunkásai egy kerékpáros és egy vízitúrát szerveznek. Az elsőt a Balaton körül, majd tovább egészen Pécsig, az utóbbit pedig Mohácsig. S így lehetne még folytatódlagosan sorolni az ötletesnél-ötletesebb — már részleteiben is kidolgozott terveket, amelyek az intézeti KISZ-szervezetek és a természet-szerető pedagógusok együttes gondos munkája nyomán jöttek létre.

A papírra vetett elképzeléseket egyébként átnézi az Országos Ifjúsági Sportbizottság természetjáró és táborozási bizottsága is és ahol kell, segít a megvalósításban vagy éppen segítséggel javaslatot is tesz kisebb módosításokra. A hangsúly persze azon van, hogy a 25 fős csoportok tagjai jól érezzék magukat, kellemesen töltsék el az időt és minél többet lássanak.

„Turistáskodás a javából!” — mondják a fiatalok, elsősorban azokban az intézetekben, amelyeknek tervei között a mozgó sátor-tábor is szerepel. Sátorverés, főzés, éjszakai őrés — mindmegannyi nagyszerű, izgalmas élmény, tele romantikával. És mindehhez még az ország legszebb tájainak, munkásmozgalmi és történelmi nevezetességű helyeinek megismerése — ez kell a fiataloknak!

Közel 4000 új szerelmese a természetnek. Bizonyára ez is egyik eredménye lesz az ipari tanulók nyári vándortúrázásának. Biztos, hogy a jövő esztendőjük, vándorlataik, bődízműveik és a többi szakmák tanuló megszeretik, szívükbe zárják a turisztikát s nem válnak hozzá hűtlenné.

S ti Bakony, Bükk, Mecsek, Balaton — erdei utak és hegyi ösvények — fogadjátok nagy-nagy szeretettel nyáron a fiatal ipari tanulókat, győzelmes munkásosztályunk ifjú utánpótlását. (e. gy.)

Csehszlovákiában

Természetjárás

1960. június, VI. évfolyam 6. szám

TARTALOM:

Halácsi Dezső: Madarak és fák napja Visegrádon	2
E. Gy.: Útra kel az ifjúság	2
Dr. Dénes György: Az Aggteleki Barlang csehszlovák szakaszán	3
G. N. Z.: — Oszolytető a mienk	4—5
Paul Longuet: Párizsi levél	4—5
Borsi Darázs József: A Rádpusztai rom kiszabadítása	6
Gyuriss Gyula: Gyermeknap a Börzsönyben	7
Dr. Zách Alfréd: A légtömegek és frontok	8
Dr. Miklós László: Óriások földjén	9
Geszthelyi Nagy Zoltán: Az egyik veterán: Falb Kristóf	10
Paulus Alajos: És a másik: Németh Feri bácsi	11
Dancza János: A paksus	12
Cseke Béla: Sóstói látogatás	13
Zakar János: Két nap a Gerecsében	14
Papp József: Ezerjófú	15
Juhász Árpád: Tábortűz a Kecsehegyen	15
Nemzetközi hírek	16
Hazai hírek	17
Hivatalos közlemények	18
Fejtörő, szerkesztőség postája	19
Címoldal: A Bükkben (Doma István felvétele)	

AZ AGGTELEKI BARLANG

csehszlovák szakaszán

Expressz ajánlott levelet hozott címünkre a posta. A borítékon feladóként jó barát: Ján Majkó, a kitűnő szlovák barlangkutató neve tűnt fel. Az Aggteleki-cseppkőbarlang csehszlovákiai folytatása, a csodálatos szépségű *Domica-barlang* nagy részének hírneves felfedezője, baráti találkozásra hívott meg néhány magyar barlangkutatót abból az alkalomból, hogy a magyar határ közelében levő *Milada víznyelőbarlangban* újból megkezdik a feltáró munkákat.

Mint hogy kutatócsoportunkkal ezekben a napokban Teresztyenyén dolgoztunk, tehát pár órai járásra a határ innenső oldalán, elfogadtuk a meghívást és csoportunk, az ugyancsak meghívott műegyetemista barlangkutatókkal együtt, határtárlépesi engedéllyel Szlovákiába látogatott.

A határtól pár száz méterre levő Milada-barlang első szakaszát az elmúlt években tárta fel Ján Majkó kutatócsoportja. Kis patakocská tűnik el a hegy lábánál levő víznyelőben, melynek megfestett vize a kecsői hatalmas karsztforrásban látott napvilágot. Ennél a víznyelőnél kezdtek bontani csehszlovák barátaink és sikerült bejutniok egy 17 méter mély akna fenekén nyíló szűk járatba, mely rövidesen lágas folyosóba torkollik.

Sebesen folyik a járatban a föld alatti patak. Karbidlámpáink az első kanyarban érdekes ferde cseppkővek egész csoportját világították meg. Az egyre táguló, néhol csarnokszerűen kiszélesedő folyosót mind gazdagabban díszítik a cseppkővek. Hófehér cseppkőcsapok, karcsú állócseppkővek, pompásan redőzött, áttetszően vékony, csipkészerű cseppkőfüggönyök ragadták meg figyelmünket.

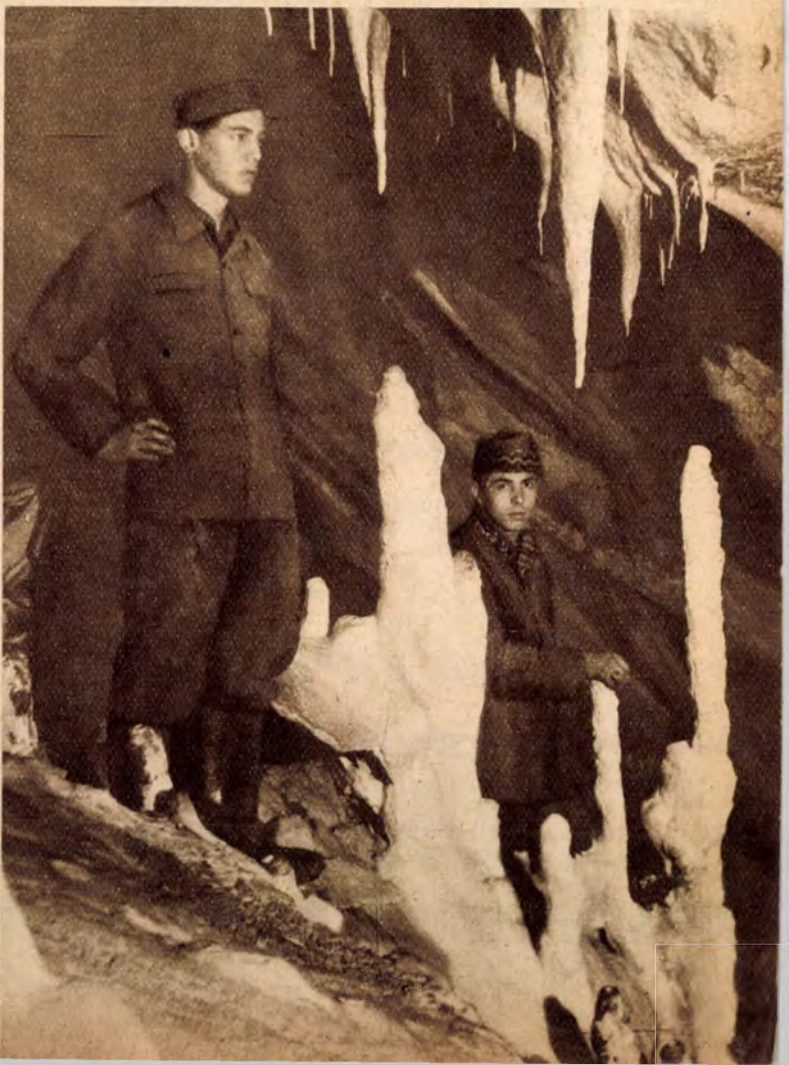
A folyosó aztán összeszűkül és mellig bele kell gázolni a föld alatti patak hideg vizébe. De megéri, mert ezután még szebb, még gazdagabb cseppkőkincset tartogat a kutató ember számára a Milada-barlang. Aztán egyszerre a víz alá hajlik a mennyezet: a továbbjutást szíton zárja el.

Eddig tart a barlang kb. 800 méter hosszan feltárt része. Itt látnak most munkához Ján Majkó és kutatótársai, hogy ezután a rendkívül biztató, impozáns kezdet után bejussanak a belső járatokba és feltárják az egész barlangot, mely — a kezdetből ítélve — minden bizonynyal a Gömör-Tornai Karsztvidék újabb nagyszerű gyöngyszeme lesz.

A barlang megtekintése után a *Vörös Meteor* és a *Műegyetemi Csoport* barlangkutatói a közeli Silicka-Brzova (Szádvár-borsa) tanácselnökének meghívására látogatást tettek a szépen fejlődő kis délszlovákiai termelőszövetkezeti községben. Egy élményekben gazdag nap és a magyar—csehszlovák barátság szellemében eltöltött kellemes este emlékével tértünk haza Magyarországra.

DR. DÉNES GYÖRGY

(Hazslinszky Tamás felvételei)

Oszolytető a mienk!

Egy fiatal lány mondta ezt lelkesen, június ötödike csodálatosan szép vasárnapján, amikor már úgy betelt örömmel, mint a részegeskedők a borral. Azt akarta vele kifejezni — ami igaz is —, hogy ez a

hegytetőn nyíló erdei tisztás, meghatón egyszerű emlékművével, gyönyörű sátoztáborával, muzsikájával, akáccillatával az övé és partneré. Meg a többi fiatalé, akik itt vannak. Mind a huszonötezeré és a többi öt-

százezer pesti fiatalé és a másik kétmillióé, aki az országban él és a világ ifjúságáé.

Amikor ezt mondta, tetőpontján állt az ünnep. Tizennégy tánczene-kar fújta a talpalávalót, száz labda szállt a levegőben, épp befejezéshez készülődött Karsai Endre kiváló pilóta műrepülő mutatványa, várták az ejtőernyős ugrást, csaholtak a kutyák bemutatójukhoz, kezdődött a motorosjáték, indultak a bátor vállalkozók a sziklamászáshoz és a központi színpadon legszebb dalát kezdte énekelni Sárdy János.

Gondtalan, boldog hangulatú ifjúsági találkozó volt ez a másfél nap, június 4-én és 5-én az Oszolytetőn. Ragyogóan vizsgázott a rendezés, melynek arra is volt gondja, hogy gyorsan és zökkenő nélkül közlekedő helyiérdekű vonatok, autók és autóbuszok sűrű sora szállítsa az érkezőket és hazaindulókat. Ságvári Endre és társai, a legbátrabb budapesti fiatalok, akik 18 éve, 1942 tavaszán, a második világháború kellos közepén tartották itt tiltakozó nagygyűlésüket, elégedetten látták volna őket, ha itt lehetnének: ezt akarták, erről álmotdtek, ilyen ifjúságot. Ilyen gond nélkül, ilyen vidámat. Kis emlékművük, mely a tisztás szélén áll két éve, egyre nagyobb se-regét látja a tavasi évfordulókön a pesti ifjúságnak. Az emlékmű avatásakor, 1958-ban még csak hétezeren voltak. Tavaly már majd húszezren, most pedig huszonötezerenél is többen vertek sátrat a lombos fák alatt. Eljöttek ama régi tiltakozó gyűlés résztvevői közül is sokan, elhozták fiaikat, leányaikát, s mutogatták nekik, hol és hogyan történt az a régi hősies vállalkozás, hol álltak az ör-

Terék György, a budapesti KISZ-bizottság titkára ünnepi beszédet mond az emlékmű megkoszorúzásánál

PÁRIZSI LEVÉL:

„Plein-air”-mozgalom Franciaországban*

A *plein-air* mozgalmat nagyon megkedvelték a francia sportolók. De vajon milyen sport-tevékenység folyik e mozgalomban?

Nagy általánosságban ez az elnevezés közeli rokonságra utal a sportszerű természetjárással, amely magában foglalja mindazt a tevékenységet, amelynél az ember kifejti fizikai és akarati képességeit, csakúgy, mint az alpinizmusban, vízisportban és kirándulásokban, azok minden változatos formáiban.

Mint hogy a francia nyelvnek nincs speciális kifejezése, amely fedné például a német „Wanderer” fogalmát, jobb hiányában a „Plein-air” kifejezést fogadtuk el.

Lássuk már most, kik azok, akikre vonzóerőt gyakorolt a szabadtéri élet, akik csatlakoztak a mozgalomhoz.

E tekintetben csupán megközelítő statisztikai adatokra támaszkodhatunk. Ha a kérdésnek „camping” (táborozás) oldalát tekintjük, azt látjuk, hogy az a népességnek egyre nagyobb részét öleli magához. A legutóbbi bec-

lések szerint több mint 2 millió táborozót mutathatnánk ki. A „Fédération Française de Camping” (Francia Táborozási Szövetség), amelyhez mi, francia természetbarátok is tartozunk, azonban csak 407 000 igazolványt osztott ki. Ez a tényleg táborozóknak mindössze 25 százaléka!

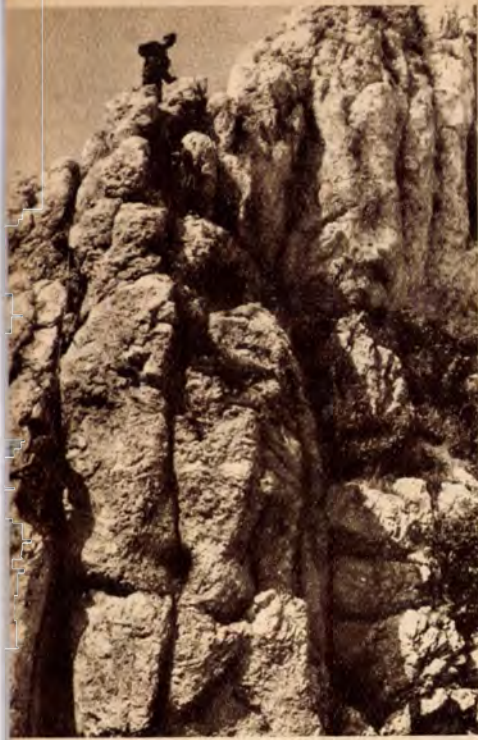
Ez a nagy különbség, amelyet sajnálattal látunk és amely működésünk egész „propaganda” vonalát érinti, a franciák egyéni jellemének tulajdonítható. De helyénvaló itt megjegyezni, hogy ezt a jellemvonást erőteljesen támogatják a közhatóságok és a kapitalista sajtó. Ezt könnyű megérteni, hiszen a szervezett tömeg, mint minden más területen, itt is hatékonyabb arcvonalat alakíthat ki.

Így tehát az egyesületekre, és különösképpen miránk hárul a feladat, hogy meggyőzzük a szervezetleneket a szervezetbe tömörülés előnyeiről.

Itt azonban újabb probléma merül fel: hová tömörüljenek a szervezkedni kívánók? Ez a problémája mind a központi szervezetnek, mind pedig az egyesületek többségének. Ez a kettősség nem könnyíti meg a választást. A munkások, akiknek felkarolására irányul minden törekvésünk, nem mindig tudják felismerni, hol találhatják meg támogatóikat.

Ezért látunk ifjúsági alakulatokat, felekezeti és világi cserkész-mozgalmat, amelyek kihangsúlyozzák az általuk nyújtott előnyöket, szemben a „Vaillant”-ifjúsággal, amely a Ti „Üttörő” ifjúságotoknak felel meg. Látjuk továbbá a „Touring Club de France” arra irányuló törekvését, hogy a munkás „Tourisme et Travail” szervezeteket és bennünket, természetbarátokat háttérbe szorítson. Ennek ellenére több mint 20 000 tagunkkal szí-

* „Plein-air” nemzetközileg használt szó: „szabad levegőt” jelent.

A vállalkozó szellemű nézők is megmászhatták a sziklamászó iskolát. Egy elsőéves műegyetemi hallgató a dűlferben küssza a nagy kéményt

szemek, akik a közeledő csendőrök lépteit vigyázták, hol beszélt Ságvári Endre. Szemközt, a Csúcshegyi lejtőkön kopár, gyérfűvű sziklás oldal meresztette akkor kopasz oldalát. Most fenyőerdő. Akkor ültették, s azóta sudár törzseik lombbal takarják be az egykori rétet. Így nőtt, terebélyesedett izmos fává az ifjúsági mozgalom is, melynek az akkori párszáz hős magját vetegette, s ma már gyümölcsét izeleli.

A reggeli tájékozódási verseny iránt sokan érdeklődtek. Nagy sikere volt a külön erre a célra kiadott Oszolytetői Újságnak is. Végül a sziklamászó bemutatók is jól sikerültek. Az *Orát* és a *Delagót* nagy fáradtsággal, hatszáznál is több társadalmi munkában végzett munkaórában hozták rendbe a sziklamászók, kényelmes utakat építettek a falak tövébe, hogy jobban meg lehessen közelíteni. Azóta a televízióban és a filmhíradóban is viszont láthattuk a legjobb sziklamászókat, akik a bemutatót tartották. De az már nincs benne a híradóban, milyen sokan kaptak gusztust ehhez a nemes sporthoz. Olyanok, akik az idősebbek szakmai tanácsadása mellett dűlfereszközökkel a Delagón, megmászta az egyujjas kapaszkodót a Jancsin át, vagyis azt a sziklafalat, ahol legtöbbször csak egy ujj számára adódik kapaszkodási lehetőség a meredek, asztalsímaságú sziklapon és kellő óvatossággal kifordultak a Nagy Kéményen a harántúton. Mászható szikláink, a Vaskapu, a Dédes, a Csabai Torony, a Feketekő, a Kétágú hegy nyilván benépesedik majd velük, nagy kelete lesz a turistaboltokban a csákányoknak, szegeknek, köteleknek és karabínereknek.

Vasárnap délelőtt egy félóra abbamaradt a tánc, elhallgattak a dzsessz-együttesek. *Terék György*, a Budapesti Kisz Bizottság titkára — mielőtt a résztvevők megkoszorúzták volna az emlékművet — rövid beszédben méltatta az évfordulót. A VIII. kerületiek itt avatták fel 53 ifjúgárdistájukat s felvették *Stromfeld Aurél* nevét, hozzá zászlót is kaptak a kerületi munkásörsegtől.

Ragyogó, fiataloknak való színfolt volt a szombat esti tűzijáték. Az Oszoly most és mindörökre az ifjúság hegye marad. A szép emlékjelvényen kívül a szívünkben is sok drága pillanat emlékét vittük haza erről a felejthetetlen két napról.

(G. n. z.)

Minden irányból vigyázó szemek kísérik az első sziklamászókat

lárd szervezetet alkotunk, amit a benne rejlő erőnek, az egész országra szétágazó hálózatunknak köszönhetünk.

Csatlakozásunk a Szakszervezeti Sportszövetséghez (FSGT), amelyet bizonyára jól ismertek, visszanyúl az 1937. évre. Ezáltal Szakszervezeti Sportszövetségünk egy Franciaországban teljesen eredeti jelleget nyert. Ez ugyanis az egyetlen szövetség, amely egyesíti magában a sportot és a szabadtéri mozgalmat.

Jegyezzük meg zárójelben, hogy ez a kiváltságos helyzetünk magára vonta a zürichi Természetbarát-Internacionálé haragját. Ki is zárt bennünket tagjai sorából. Igaz viszont, hogy szívesen fogadta be a magyar természetbarátokat a Horthy-uralom idején; mióta azonban kiküzdötték a szabadságokat...!

Visszatérve a francia természetbarátoknak a szakszervezeti sportszövetséggel való együttműködésére, azt nagyon helyénvalónak kell tekintenünk. Törekvésünk arra irányul, hogy a mi szervezetünk nyújtsa a lehető legjobb védelmet a plein-air mozgalom híveinek. Ezért fáradhatatlanul dolgozunk eszményi célunk érdekében.

A felszerelés legnehezebb problémái: táborhelyek, menedékházak, védkunyhók és ifjúsági szállások. Nevelési problémák: pedagógiai intézetek, oktató tőrak, műszakok szerinti csoportok alakítása. Szervezeteinknek nyújtandó támogatás problémái: szubvenciók, anyagi segítség. Végül javaslatok kidolgozása annak érdekében, hogy a szabadtéri mozgalom aktívainak jogai biztosítottak legyenek, vagyis a táborozás törvényes szabályozása.

E problémák megoldására egyesítenünk kell az összes érdekelteket. Ennek az egyesítésnek a munkája talán a legfontosabb harcoss tevékenységünkben.

Ebben a szellemben csatlakoztunk az ifjúsági szállások egységesítésének mozgalmához. Ugyancsak együttműködünk a „Fédération Française de Camping” vezetőségével, továbbá a Hegyvidéki Központok Nemzeti Egyesülésével (Union Nationale des Centres de Montagne), végül a Francia Vízisport Egyesüléssel (Union Nautique Française), amelynek jelenlegi elnöke igaz barátotok, e sorok írója.

A két utóbbi szervezet vállalta sportolónk oktatását alap- és felső fokon. Előbbi az alpinizmus és a sísport, utóbbi az evezés, vitorlázás és kajakozás terén. Mindkettő rendelkezik kiképző központokkal, ahol a sportolók minősített kiképzők vezetése alatt részesülnek különböző fokú oktatásban.

Munkaterületünk tehát elég nagy kiterjedésű... Azt a célt tűztük magunk elé, hogy tagjainknak a lehető legtöbb változatban nyújtsunk választási lehetőséget, és arra törekszünk, hogy minél szélesebb tömegeket nyerjünk meg mozgalmunk részére, hogy megismertessük velük a szabad levegő sportjainak jótéteményeit és a szabad természetben eltöltött szabadságidők örömeit.

Mégis, milyen szomorú, hogy a mi országunkban, ahol a munkások már 1936-ban kiharcolták a fizetett szabadságidőt, anyagi eszközök hiányában a városok dolgozóinak 45—55%-a, a párizsiak 30 és a kisebb vidéki városok munkásainak 70%-a nem mozdul ki lakóhelyéről szabadságideje alatt.

PAUL LONGUET (PARIS),
a Természetbarátok francia tagozatának elnöke

A rádpusztai rom kiszabadítása

Az ősi Rád-nemzetség szálláshelyének — Rád-pusztának temetőjében Balatonszemestől délnyugatra, a lellei fürdőteleptől délkeletre — sűrű bozótban, gyökerekkel keresztül-kasul benőtt XIII. századból való templomrom állt, amely a műemlékekben különösen szegény déli Balaton-partnak egyik legbecsesebb emléke.

Lapunk 1958 áprilisi — IV. évfolyam 4. — számában „Szabadítsuk ki a rádpusztai romokat, címmel cikk jelent meg, ennek bevezető részében írtuk:

„Baráti beszélgetés során vetődött fel a gondolat, hogy egy természetjárócsoporthoz vagy egyesület tagjai önként vállalkozzanak olyan műemlékek kiszabadítására, amelyeket vagy a nemtörődomség, vagy egyszerűen a felejtés juttatott olyan sorsra, mint például a balatonszemesi határhoz közel fekvő templomromot...” — Közleményünk ezzel fejeződött be: „A régi-régi templomromot érdemes volna kiszabadítani szűrés bozótakarójából s úgy vélem, hogy turista-

társaim — különösen a somogyiak — szívesen vállalkoznak erre a munkára...”

Cikkünk alighogy napvilágot látott, máris lelkes és szorgalmas vasas természetjárók jelentek meg Rád-pusztán és elkezdődött a buja tenyésztel díszló, merőben felesleges és káros, a romot elcsúfító, befedő és tönkretévő gezemice eltávolítása. Tizennyolc vasas természetjáró látott munkához azokkal a szerszámokkal, amelyeket az Országos Műemléki Felügyelőség részéről a nagyvásonyi Kínizsi-vár helyreállítási munkálatait irányító Agostházi László mérművek bocsátott az önkéntes rommentők rendelkezésére. Később Éri István régész, és Cseh István mérművek — tudományos munkatársak vezetésével a helyreállítás — helyesebben konzerválás — munkájába bekapcsolódott a Felügyelőség pécsi építőrészlege is, és a munka szakszerű folytatásával befejezte az értékes műemlék megóvási munkálatait.

Lelléről a hosszú főúton haladva végig, halastavak és nádasok tág

víztükre mellett, az egykori Irma-major érintésével jutottunk el a romokhoz, amelyeknek megmentésére a múltban semmit, de annál többet tettek 1958-ban és 1959-ben. A végpusztulástól megmenteni az értékes műemléket először a vasas turistacsoport, majd a Műemléki Felügyelőség szakemberei kezdték munkába. A gondozatlan sírhalmokat is belepő erdőnyi bozótost, métermagas gízgáz a romok körül kiirtották és láthatóvá lett a nagyszabású rom-műemlék, a templom alapfalainak körvonala, építőanyaga: tömör, faragott homokkő, a kötellen Somogy jellemző építkezési anyaga — a téglá, és előtűntek az egykori boltzatot tartó consolok nyomai s körül a hatalmas támpillérek maradványai. A templom eredeti — kisebb — része a XIII. század románstílus emléke, a nagyobbik rész — a hozzátoldás, nagyobbítás — későbbi korszak építménye. Ennek az érdekes műemléknek kiszabadítására önkéntes munkával vállalkozott természetjáróinkat kérjük, hogy ezután se feledkezzenek meg a rádpusztai templomromról, de segítsenek a műemlék gondozásával megbízott megyei Idegenforgalmi Hivatalnak, mert a templomrom még egyszer nem tudna ellenállni a gyomok, gyökerek rohamaának. Szeretnénk, ha a megyebeli vagy a vasas természetjárók patronálnák a múlt e némaságában is beszédes tanúját és felhívnák a közeli üdülőhelyek vendégeinek figyelmét a romok látogatására és megbecsülésére.

A rádpusztai rom-műemléket igen kevesen látogatják, annak ellenére, hogy jelzett út vezet hozzá, igaz autóval egyelőre nehéz a megközelítése, mert bár Lelléről makadámút vezet Látrányig, onnan azonban már csak földút visz, amely esőben vagy tavaszi olvadás idején autó számára szinte járhatatlan.

A Műemléki Felügyelőségnek értesültünk, hogy az északi — a veszprémi — oldalon folyó nagyszabású műemlékmentés, rom-megóvás nemes példája a déli — a somogyi — parton is követésre talált s folyik a serény munka. A regényes, hangulatos környezetben omladozó kerek Fejérvő, más néven Katona-vár helyreállítási munkálatai is hamarosan megkezdődnek — nagy öröme Balatonföldvár nyaralóinak, akik eddig is sűrűn látogatták ezt a hangulatos váromot, amelyhez az út a jó boráról, műemléktemplomáról nevezetes Kőröshegyen át vezet.

Örvendetes lenne sokunk számára, ha a Katonavár megóvási munkálatainak befejezése után a somogyvári ún. Kupavár, amely tulajdonképpen I. László király idejéből való bencésbazilika romja, és a Somogyvárhoz közelfekvő Somogyvamos középkori műemléktemplom-romja is sorra kerülne a megmentésben. A vámosi templomnak alul hatszögletes, folytatásában nyolcszögletes tornya, sérült sisakjával még dacol az enyészettel — de ki tudja meddig?

Borsi Darázs József

(Agostházi László felvétele)

Érkezés után a zebegényi vasútállomáson

Forrásvizet az ebédhez

Gyermeknap a Börzsönyben

Felejthetetlenül kellemes túra keretében ünnepelték a gyermeknapot a XIII. kerületi úttörők. A másfélnapos kirándulás végcélja a Törökmezői Turistaház környéke volt.

Szombat délből indultak útnak, reménytelenül borús, felhős időben a Nyugati pályaudvarról. Aggódo mamák és papák kémltek a szomorú eget az utolsó pillanatig és integettek jó sokáig az eltávolodó vonat után. A gyerekek jó kedvét, kalandvágyát azonban cseppet sem befolyásolta az időjárás. A kétszáz úttörő közül csupán hármat tudott a szülői féltés otthon tartani.

Göd és Vác környékén jártak, amikor szemerkélni kezdett az eső. Dacos nótáival válaszoltak:

„Nem lehet az úttörőkkel,
Angyalföldi úttörőkkel
Kikukoricázni!”

Zebegénybe érkezésükkor az eső — mint aki feladja a túlerő elleni harcot — el is állt.

A lányokat mégis szomorú meglepetés érte. A csapat vezetője dicsérnivaló óvatosságból szállást keresett; részükre a Fővárosi Gyermeküdülőben. A lányok ezt a figyelmességet „lógó orral” vették tudomásul. Nagyban bántotta turista önértéket, hogy őket így babusgatják. Ok is tartják magukat olyan edzetteknek, mint „nadrágos” pajtásaik.

A fiúk folytatták útjukat. A zöld jelzést követve vagy két kilométert mentek a falun keresztül a Jancsi forrásig. Itt nyomban megkezdődtek az éjjeli szállásra való előkészületek.

Alapos munkát végeztek a sátrak felállításával, a fekvőhely minél kényelmesebbé tételével, de mindez elég lassan ment. 9 óra tájban a teljes besötétedés előtti utolsó percekben lettek csak készen a munkával. A lányok megérkezése után — akik erre kijöhettek — fellobogott a tábortűz.

Jelenics csapatvezető a gyermeknap jelentőségét méltatta, amelyet a világ minden népei megünnepelnek már. A tábortűz vidám műsora is a nemzetközi összefogás szellemét sugározta. A műsoron főleg az idegen népek gyermek- és ifjúsági dalai szerepeltek. Minden dalt a külföldi saját nyelvén énekeltek, még hozzá jó kiejtéssel. Utána villámtréfák, versek, tűzevés, zsonglór, bűvész és

zeneszámok váltogatták egymást. A tűz — bár állandóan táplálták — végül mégis elhamvadt, nyugovóra tért a társaság. A természet váratlan ajándékot tartogatott a bátor úttörők részére. Az egésznapis páras, felhős idő teljesen váratlanul csillagos éjszaka borult a pihenni készülő tábor fölé.

Vasárnap már hajnalban felébredtek. Az egész napot játékkal, környezettanulmányozással, portyázásokkal töltötték. Nagyon sok kedves epizód tarkította a napot. Gyakran felcsillant az úttörő természetjárók sok szép erénye. Nagyon le kellett győzni önmagukat, mikor a fészkekből kipottyant kis rigót, természetük, ösztönös játékos hajlamuk ellenére, szépen visszavitték az erdőbe és fészkebe ültették. Ha zöld ágat tört valaki egész kórus harsogta a törvényt: „Az úttörő szereti és védi a természetet!”.

Kép és szöveg:
Gyuris Gyula

Két „nagy tudású” turista

Tábortűz a Jancsi forrásnál

METEOROLÓGIA

A LÉGTÖMEGEK ÉS FRONTOK

Ma már mindenki tudja, hogy az eső, havazás, de a szép idő is vándorol egyik helyről a másikra, egyik országból a másikba, sőt egyik világrészből a másikba. A szél és a hideg is más vidékekről, más tájakról érkezik hozzánk. Persze vannak olyan időjárási események is, melyek itt a helyszínen keletkeznek. Valamikor régen ezt nem tudták.

Amikor a XIX. század közepén az időjelző hírszolgálatot megszervezték, érdekes és meglepő eredményekre jutottak. A hideg sarkvidéki területek felett hosszabb ideig nyugalomban levő levegő átveszi az ott uralkodó viszonyokat. Az Egyenlítő forró területein hasonlóképpen. Az előbbin nagyon erősen lehül, az utóbbin túlzottan felmelegszik. Az óceánok felett viszont hasonló esetben párával telítődik. Ha már most a nyugalomban levő levegő valamilyen ok folytán származási helyét elhagyja és vándorútra kél, eredeti tulajdonságait — hőmérsékletét, páratartalmát, átlátszóságát stb. — igen sokáig megtartja.

Tehát röviden azt a hatalmas levegőmennyiséget, melynek kifejezetten megvannak a maga jellegzetes sajátosságai és azokat sokáig meg is őrzi, **légtömegnek** nevezzük. Légtömegek a Föld bármely helyén kialakulhatnak, de mégis vannak olyan kiváltságos helyek, ahol különösen gyakran állnak össze és alakulnak ki.

A légtömegek vándorlása azonban nem egyenletes. Néha a Sarkvidékről 24 óra alatt lejuthatnak hozzánk, máskor 5—6 nap kell hozzá. A vándorlása a légtömegeknek nem szabályos és nem állandó. A légtömegek születnek, vándorolnak, előregednek és meghalnak. Eppen a légtömegek vándorlása teszi változókonnyá, sok

szor széppé, de olykor szeszélyessé és szélsőségesse időjárásunkat.

Mindennapos eset lehet, hogy a légóceánban két légáramlás, amely különböző sajátosságú levegőt szállít, egymásba ütközik. A két különböző levegőfajta összeütközési felületét frontfelületnek vagy röviden **időjárási frontnak** nevezzük.

A front tehát röviden a légóceán két különböző részének, két eltérő sajátosságú levegőnek határfelülete.

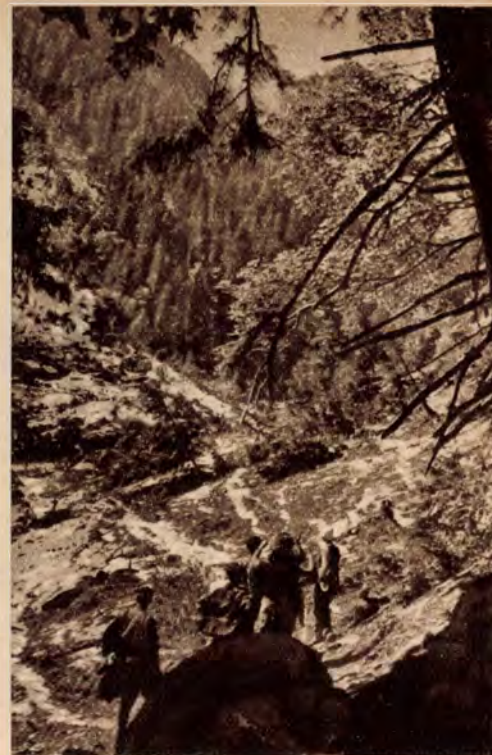
A frontátvonulás visz át egyik légtömegeből a másikba, azaz a front átvonulásával változik meg, alakul át az időjárás. Minél ellentétesebb két levegőtömeg ütközik össze, annál erőteljesebb a front. Kis különbségű légtömegek között gyenge frontok keletkeznek. Erős front keletkezik pl., ha sarkvidéki eredetű levegő csap össze szubtrópusi levegővel.

A frontok nem egyformák. A három legfontosabb; a betörési vagy hidegfront, a felsiklási, vagy melegfront, az okkludált, vagy emelt front.

Ha hideg levegő tör előre a meleg rovására, akkor hidegfrontról beszélünk. Ilyenkor a nehéz, hidegebb levegő maga előtt mintegy felemeli a magasba a melegebb levegőt. Ennek jellegzetes felhőzete a hatalmas kiterjedésű, nagy magasságba emelkedő gomolyfelhők, kísérelő jelensége a záporoszerű csapadék (eső vagy hó) és zivatar. A frontátvonulást szélvihar kíséri és gyorsan következik be a hőmérsékletcsökkenés.

Ha meleg levegő nyomul előre a hideg rovására, azt felemelni nem tudja, hanem a nehezebb hideg levegőre felsiklik, illetve felkúszik a könnyű, melegebb levegő. Ilyenkor hatalmas kiterjedésű, először vékony, majd egyre vastagodó rétegfelhőzet alakul ki. A csapadék (eső vagy hó) lassú, csendes, de tartós lesz. A hőmérséklet emelkedése csak lassan, fokozatosan jut uralomra.

Ha két időjárási front utoléri egymást, — a hideg a meleget — a

Turisták a Bucegi-hegységben

két hideg légtömeg összetalálkozik és a közben levő meleg levegőt a magasba emeli. Ezért nevezik ezt emelt vagy okkludált frontnak. Ennek felhőzete az előző kettő keveréke, a csapadék formája is vegyes.

A frontok több ezer km hosszúak lehetnek, a légemelkedés átlag 100 km széles sávban megy végbe. A frontok mentén több százezer km² területen van felszálló légáramlás és ennek következtében jár a frontátvonulás felhőzettel és csapadékkal. A front tehát nemcsak légtömeghatár, hanem lényeges időjárási események színhelye. A frontok a légkör leg-hatalmasabb energiafelszabadító forrásai.

Ha két légtömeg egyforma energiával áll szemben egymással, akkor egy ideig — amíg az energia egyforma — egy helyben áll a front, azaz veszteglő front a neve. Ezek adják a hosszantartó nagy esőket vagy havazásokat.

A frontok érkezése és átvonulása teljesen átalakítja az időjárást. Az emberi szervezetre közvetlenül is hatnak, különösen az időérzékeny személyekre. Az orvostudomány kutatja azokat a hatásokat, melyeket a frontátvonulások az emberi szervezetben előidéznek. Természetesen más hatást vált ki egy betörési vagy egy felsiklási front.

Az időjárási frontok a meteorológusoknak időjárási térképein jól felismerhetők, azok vándorlása pontosan meghatározható és így bizonyos fokig érkezésük előre jelezhető.

Dr. Zách Alfréd

Mont Canigou

Óriások földjén

Valami tréfáskedvű óriás rakta ezeket a köveket így egymásra...

Ez a gondolat tér vissza-vissza, miközben a Pákozdi Tompos-hegy sziklaalakzatait nézegetem.

Nem fárastom az olvasót a sziklák geológiai kialakulásával, ezt kivizsgálták és megírták már a szakemberek.

Inkább elmondom, hogy lehet megtalálni őket, mert jelzett út nem vezet oda, sem az útikalauz nem tájékoztat bővebben a Velencei-hegységnek ezekről a természeti ritkaságairól, amelyek egyébként védelem alatt is állnak.

Pákozdi község közepéig visz az autóbusz. Innen a Bella patak partján felsétálunk a festői környezetben levő Bella-fürdőig, majd attól jobbra ÉK-nek átvágunk egy ritkás akácson. Az akácusból kiérve, a domb tetején füves, hullámos terep fogad.

A táj komorságát így tavasszal csak a fehérbe öltözött rekettyebokrok enyhítik, de ezek is mintha elszállni készülnének fehér pillangószárnyaikon a mogorva szikláknak erről a kietlen tájáról.

Furcsa, különös vidék...

Távol mint valami várrom emelkedik a Pogánykő — a Tompos-hegy legmagasabb pontja — bizzar sziklahalmaza.

Két kisebb kőbányát balra elhagyva, találjuk az első különálló sziklacsoportot (1. kép). A függőleges szürke tömbök fölé csak úgy odavetve billeg egy több tonnás kő s ha nyugat felől nézzük, olyan az egész, mint egy istálló, amibe elefántokat hajtottak be. Ni, az egyik mintha félig ki is látszana...

Nyugat felé, toronyiránt, pár perc múlva szelíd emelkedő végén elérjük a Pogánykőt.

Nehéz elképzelni, hogy ezt a természet alkotta...

Szeszélyesen egymásra dobált tömbök — köztük kis barlangban négy-öt ember is elfér — és a tetején, csak úgy könnyedén két sziklaoszlopra rábiggyesztve egy... tojás lebeg, illetve lebegne, ha nem lenne több tonna a súlya.

A Pogánykőtől északra aztán egymást érik a furcsábbnál furcsább formájú kövek.

Az egész olyan, mint egy — már megint óriások kísértene — óriási temető, hatalmas sírkövekkel.

Némelyik ugyan különös sírkő, mint ez is itt (2. kép), inkább valami itt felejtett és megkövesedett kofferhez hasonlít: persze óriás kofferhez. Vajon ki volt a gazdája és mikor felejtette itt?... Megbököm a botommal, mert úgy gondolom, tüstént lebillen, de eszében sincs. Így áll már sok ezer éve s így fog állni akkor is, mikor már mi nem leszünk...

Körbe nézem ezt a majdnem szabályos hatalmas kockaalakú követ, amint könnyedén egyik sarkán áll... és nevetek rajta: olyan különös, hogy már szinte nevetéses.

Vagy ez a tepertős pogácsa formájú (3. kép).

Igen, csak így lehetett: a mesebeli óriás, vagy fanyűvő ide ült pihenni balra a sziklatömbre. Biztosan túrázni járt erre s a hamuban sült pogácsáját itt felejtette...

Letelepszem az óriás pogácsája mellé a széljárta dombon. A szürke sziklák szélvédett zugában fogyasztom el szerény ebédemet. A pogácsámat méregetem az óriáséhoz... jóval kisebb annál.

Régi eleinkre gondolok, az ősemberre, aki odaát szemben a Pákozdvár földoduiban lakott... Megértem, hogy hitt a fanyűvőkben, kaponyányi monyókban, óriásokban...

Írta és rajzolta:

DR. MIKLÓS LÁSZLÓ

Az egyik veterán:

Falb Kristóf

A fiatalok már nem emlékeznek rá, úgy kellett megmutatni nekik, mint egy nevezetességet, aki hozzátartozik a Kevélynyereg öreg fáihoz, a szelíden lejtő pázsitos oldalakhoz. És a házhöz: a Stromfeld Aurél menedékházhoz. Az elsőhöz, amit munkásturisták építettek maguknak, hogy legyen egy hely, ahol szabad levegőt szívhatnak ebben a számkra fülledt, áporodott levegőjű országban. Mert akkor nagyon sokat jelentett ez a szabad levegő, ahol egymásközt lehettek. Néha az életet jelentette.

Falb Kristófról van szó, aki most ünnepli 87. születésnapját. És a Stromfeld Aurél menedékházról, amelyet ő építtetett. Régi történet ez, de szívesen beszél róla, mert a többi menedékházaknak — a Frank-hegyinek, a magyaszénásinak — is ő volt a gazdája, az építtetője. Ő lett kezdetül fogva a turistaház építő bizottság elnöke. És ő volt a kevélynyergeri ház első gondnoka is majdnem húsz éven át, egészen a felszabadulásig.

Hosszú harc eredménye volt ez a házépítés. A szervezett magyar turistamozgalom már 85 éves és Európa-szerte az elsők között tömörítette a hegymászókat. Az 1875-ben alakult magyar Kárpát Egyesületben még részt vettek szegényebb emberek is, de amikor 1880-ban budapesti tagozatából megalakult az első magyar turistaegylet, a 450 fővárosi tagból csak 67 léphetett be, a többit az urak nem tartották kaszinójellegű klubjukhoz méltónak.

Az 1910-es év hozta meg a fordulatot. Ekkor hozta létre Király Albert, Rédlinger Adolf, Brumüller László és

társai — csupa külföldet járt nyomdász — egy józsefvárosi kávémerés különszobájában a Természetbarátok Turista Egyesületét. Aki a tömegektől féltették a hegyek szabadságát, ijedten látták, hogy már az első évben 2600 tagjuk van, munkások és magántisztviselők, vidékiek és kisemberek népesítették be a nagyvárosok körüli hegyeket. Mandolinzenekarokat alakítottak, vetítettképes előadásokat rendeztek, ellátták jelzésekkel az utakat, forrásokat foglaltak. Új honfoglalókként áradtak ki a szabadba. Az volt a cél — mondja Kristóf bácsi —, hogy a pesti kocsmák szeszűzös légköréből — mely a munkások egyetlen szórakozása volt kivonják a dolgozókat.

Most ötvenéves ez a mozgalom. 1910 óta nagy utat járt be, s e nagy út egyik igen hosszú szakaszán volt vezetője az idős természetjáró, aki még ma is megmássza vasárnaponként a régi házakat, melyek hozzá tartoztak. A Kevélynyeret szeretni a legjobban, hiszen itt élt ebben a kedves erdei lakban. Itt vigyázott az összejövetelekre és szemináriumokra, nehogy spidlik és rendőrkapók megzavarják. Itt bújtatta a padláson nem is egy üldözöttjét az ellenforradalmi uszításnak. Alig van olyan nagy név vezetőink között az országban ma, akinek ne lenne legalább egy-két kedves emléke róla, vendégszeretetről, figyelmeségéről, bölcs előrelátásáról.

Ha van bizonyíték, hogy a természetjárás megtartja és erősíti az egészséget, úgy a 87 évesen is eleven és a hegyi utakat jól bíró Falb Kristóf ilyen. Felesége panaszkodik, hogy alig győzi vele a barangolásokat. Nem tud élni az erdő nélkül. A ház, melynek alapját 1923-ban vetette meg, s melynek avatását 1928-ban rendezték, most ismét ünnepségek színhelye volt. Május végén 2000 veterán és fiatal turista kereste fel. Itt ünnepelték meg az újpestiek mandolinzenekarának 30. éves jubileumát is. Ligeti Lajosnak, a KPVDSZ főtitkárának szép ünnepi beszéde után Kristóf bácsit kiültették a mellékszoba erkélyére. Onnan kellett hallgatnia tovább a műsort. Valósággal beleolvadt a házba, annak kedves architektúrájába. Eggyé vált vele, mint ahogyan egyek voltak a születésük is.

Gesztelyi Nagy Zoltán

Falb Kristóf bácsi, a 84 éves turista az általa épített menedékház teraszán

Orbán László vezényletével jubileumi műsort adott a május 29-iki jubileumi emléktúrán az újpestiek mandolinzenekara. A fejek kopaszak, de a szív tele még muzsikával

És a másik:

Németh Feri bácsi

„Most, amikor hegyi vándorlásaim közben visszagondolok a sok szép túra emlékére, számot szeretnék adni munkámról, célkitűzésemről, amelylyel 50 évvel ezelőtt nekivágtam az első felfelé kapaszkodó ösvénynek. Legfőbb célom volt megnyerni munkástársaimat a természetjárás ügyének, hogy ezáltal felkeltsem bennük a szabadság iránti vágyat, hogy érző, szerető lelkű embereket neveljek a jövő számára.”

Szemben a Nagy-Kevély pipázó süvegével, a csendesvízi Dunának fákkaal ölelkező partján fenti szavakkal írja sárguló túranaplójának előszavát Németh Ferenc, a Természetbarát mozgalom 66 éves veteránja.

Nagy-Kevély és Duna-part... méltó és hites tanú az ötven évvel ezelőtt vállalt célkitűzések megvalósításának.

Az Egyesült Izzónak Duna-parton épült és Németh Feri bácsi gondjaira bízott nagyszerű vízisport-telepe sokat mesélhetne azokról az időről, amikor a megyeri part teljes hosszában ingoványos, mocsaras iszapba bukott, mely előtt Németh Feri, a Közoktatásügyi Népbiztosság ifjúsági szervezője és az újpesti Sportdirektórium tagja nagy tervekkel állt elő, hogy lelkesedésével és ügyszeretettel a Tanácsköztársaság megbízását minél előbb teljesítse — hogy strandot építsen az újpesti munkásoknak.

A megbízást nagyon komolyan vette. Egy életre szólónak tekintette, melyet még a Tanácsköztársaság megdöntése sem vonhatott vissza. Akaratát, elszántságát még az internáló tábor, még a gyűjtőfogház sem tudta megtörni.

És Németh Ferenc kezdeményezése nyomán az Egyesült Izzó szervezett munkásainak hathatós támogatásával 1929-ben megépült a római parton a vállalat munkásüdülője, (első az országban), majd 1938-ban az ingoványos, mocsaras megyeri parton a vízisporttelep, az újpesti munkások strandja. Egy kicsit később ugyan (vagy 19 évvel), de ahogy nagy elégtétellel megállapította: mégis csak a Tanácsköztársaság kezdeményezésére épült.

Ezek után magától értetődött, hogy ennek a régen megálmodott intézménynek csakis Németh Ferenc lehet a gondnoka.

Feri bácsi ma is itt él, dolgozik. Átellenből, a Duna túlsó oldaláról, a Nagy-Kevély nézeget át reá — kell ennél több?!

Mert hát mesélni a Kevély is tudna éppen eleget. Mesélni Németh Feriről, a fiatal műszerészről, aki a TTE újpesti szervezetének megalakítása után, a pilisi kunyhót építgetve addig járt el mellette, míg társaival rá nem döbbsent, hogy ott fent a

kevélyi nyeregben milyen nagyszerű menedékházat lehetne emelni — első természetbarát házat Magyarországon.

És mesélhetne arról, hogy ez a fiatalember mily tevékeny szerepet játszott a Házépítő Bizottságban, miként cipelte fel hátizsákjában a sztrájkoló dorogi bányászoknak az alapozáshoz szükséges robbantó anyagot, hogy elvtársaival mily hallatlan erőfeszítéssel dolgozott az építkezési munkálatoknál, hogy heteken keresztül munkaidő után majd mindennap felrohant az épülő házhoz, építőanyagot, vizet és berendezési tárgyat szállítani.

És az öreg Kevély még sok mindent tudna mondani arról is, hogy az az egykori fiatal suhanc, akiből lassan Feri bácsi emberesedett, mily sokat dolgozott még a környező hegyekben, forrásokat építve (Rózsika, Eszperantó) az emberek javára.

Ma már kevesebbet túrázik. A Duna, a Tanácsköztársaságtól kapott megbízás lefoglalja idejét.

De régi, kedves barátaitól, hegyeitől még sincs távol. Kint a Kevély vigyáz, bent pedig, munkahelyének falain, jelen van az egész Pilis, Börzsöny, Bükk... az egész ország, amerre csak megfordult. Nem fényképekben, a fényképeknel sokkal kifejezőbb művészi faragásokban. Emlékeit fába faragta. Szobája valóságos múzeum.

A sors szeszélyéből a faragást éppen a „Gyűjtőben” tanulta. Padlából foggal, körömmel és egy üvegcserepdarabkával faragta életének első alkotását — egy evőkanalat. Ma is őrzi.

Jelenleg szíó figurák szobrain dolgozik. A síspont technikai és stílusbeli fejlődését kívánja rajtuk bemutatni. Sok gyakorlati oktatás után, számtalan síiskola vezetése után, most így kíván segítségére lenni a szíes szépségével ismerkedő ifjú nemzedéknek. A síspont területén is sok dicsőséget szerzett a természetbarátoknak. Több hazai versenyt nyert. Ő volt az első, 1924-es Chamonix-i téli olimpia első magyar indulója. Részt vett a Mürzzuschlag-i és Drosendorf-i munkásolimpiákon is.

A jubileumi év ünnepeorozatában feléje és a többi, sokszor bizony akaratlanul is mellőzött — öreg túrárs felé küldött üdvözlőnkét és köszönetünket csendes mosollyal hártja a régi nagyokra, a neves és névtelen kortársakra, szüleire, feleségére.

Úgy hisszük, igaza van...

Németh Feri bácsi esetében ugyanis mindez egyet és ugyanazt, a természetbarátok nagy családját jelenti.

Paulus Alajos

A PAKSUS

A Perpác gerincének az árnyéka már a Hidegkút-laposra fenekén nyújtózott, amikor a munkahelyünkről szalásunk felé iparkodtunk. Ahogy a Szoros-Kőporost elhagytuk, elénk tárult a katlanszerű Hidegkút-lapos. Balra az útmentén szétszórtan a konda. Széleskarimájú kalappal, vállárvetett szűrrel, botjára támaszkodva áll a kondás. Ő még nem vett észre, de a lábától már felbolydult egy kétöklömmnyi, cingár kutya, és rettentő csaholással szaladt felénk. Nevetni kellett ezen a berzenkedő kis jószágban, aki a fajtájára jellemző hűséggel szolgálta sovány kosztját. Szürke színű puli lett volna, de ruházat dolgában igencsak szűkben állt. Csak ott szerénykedett rajta gyér szőrzet, ahol fogával és hátsó lábával nem fért hozzá, mert a bolhák miatt minden egyéb helyen lerugdalt, vagy levagottatta a fogaival magáról. Hanem ugatni, berzenkedni úgy tudott, hogy nevetni kellett a kőlyök buzgalmán.

A nagy csaholásra lassan felénk fordult a kondás kalapja is. Csak most láttam, hogy kicsoda pompás figura. Hosszú, hófehér haj bujt kifelé a széleskarimájú, fekete kalap alól s ugyanilyen színű vastag, bozontos szemöldökök árnyékolják a szeméit. A szeméi... Mint egy ártatlan fiatal leány világos, búzakék szeméi úgy vidámulnak a bozontos szőrzet alatt. Sehogy sem illettek a bozontos szemöldökök és a jókora, bozontos bajusz közé.

— De mérges kutyája van öreg — köszöntöttem oda neki.

Az öreg felemelte állát a bot végéről és úgy válaszolt. — Hászen ha akkora téheccségi vóna, mint hangja... rögvést lényelné az embért.

Kezetfogtunk és bemutatkoztam. Az öreg csak hümmögött valamit és a kis puli is megcsendesült. Leült vagy három méterre és úgy leste a gazdáját, mintha állandóan az utasítását várná. Az öreg sorjában szemügyre vett bennünket. Meleg volt nagyon; szöges bakancson, meg rövidnadrágon kívül minden egyebünk a hátzszakban lapult.

— Fájín bakancsuk van — mondta elismerően.

— Ezt nem tudja megenni a kő — mondtam neki.

— Aztán honnét?

— Itt a Subalyukban dolgozunk, most meg megyünk a szállásunkra.

— Hát az hol vóna?

— Itt a Szárvölgybe a vadászházban.

— Oszt mit kuthaszna abba a lyukba?

— Megnézzük, hagyta e ránk valami örökséget ős-apáink — mondtam nevetve.

— Aha! Értém... Kéncsét keresnek mi?

— Hát nem éppen kincset, mert állatsontokat, és kőeszközöket keresünk ott. A csodálatosan szép kék szemek huncutul villantak.

— Pudvás csont, még kavacsok?... és hamiskásan mosolygott. — Hászen a cigány sé mongya, hogy lóé mégy, ha a kötőfék nem mondaná.

Értettem, hogy mire céloz az öreg, de nem volt sok időnk, mert még be kellett a szállást is rendezni, no meg vacsorát is kellett főzni. Elbúcsúztunk az öregtől és indultunk. Otthon az erdésznek elmondtam az öreggel való találkozást és érdeklődtem, hogy kifia-borja az új ismerősünk. Megtudtam, hogy a község kondása, az volt az apja is és már túl van a hetvenen.

— Nagy lóköti az öreg — mondta az erdész.

Második találkozásunk alkalmával már a kis puli is, gazdája is barátságosabb volt hozzánk. A haragos kis-kutyát „lekenyereztem” a gazdáját meg érdekelte a munkánk és afelől faggatott. Társaim hazamentek, én meg maradtam egy kis tere-ferére. Figyelmesen hallgatta a barlang feltárájáról szóló fejtegetésem, aztán megkérdezte:

— Osztán van-e má valami haszon?

Van! Letettem a hátzszakom és kivettem néhány kőeszközt a dobozól.

— No nézze! Ez az a kincs, amit mi keresünk.

Volt közte néhány kovábólpattintott kisebb vakaró és penge is. Az öreg a kezébe vette és forgatta az ősi eszközöket.

— Aztán má ezek is pipáztak?

— Hogy-hogy... kérdeztem csodálkozva jóízű nevetéssel.

— Hát ehun a kova, amivel csaholtak a taplóra — mondta meggyőződéssel.

— Nem pipáztak ezek bátyám, mert akkor még azt sem tudták, hogy mifán terem a pipa.

— Akkor a má régén lehetett... tán még Noé idején — mondta elgondolkodva.

Firtatta volna az öreg még a jó ég tudja meddig a pipázás dolgát, de az ő életfolyására tereltem a szót.

— Hát mégvónék... még. Csak né vóna az a sok giz-gaz.

No, ebből nem sokat értettem, de azt sejtettem, hogy nem a hegyoldalokon tenyésző giz-gazra gondol.

— Azelőtt jobb vót. Nem vót az a sok irka-firka. Most má teszem azt egy ilyen malacot ad vagy vész az embér — a puli felé intett — má paksus kékk rula. — Mérgelődve billentette ujjahegyével orrafelé a kalapja szélét. Most láttam azt az égszínkék szeméit bosszús elmélázással villogni a kalap karimája alatt. Még köpött is a pipaszár mellől. — Akkor vót még jó, amikor gyerek vótam... Az apám sosé emlégette a paksust. No, jó is nézett vóna ki teszem azt Vidrócki, ha paksust kértek vóna tüle.

— Hallott tán Vidróckiról, bátyám?

— Az öregnek felvidult a szemé.

— Láttam is, szolt is hozzám, oszt egy éccaka együtt is aludtam vele. Láttá má ott a halomná azt a kalyiba helyet?

— Láttam.

— No, ott vót az apámnak egy záros kalyibája. En is vele tanyáztam, mert jó vót ott. Egy éccaka ugat a kutya, aztán kopognak az ajtón. Az apám félkel, oszt kérdi, hogy ki az? Hallottam, mikor a vendég kérdi: magad vagy é? Magam — mondta az apám. No, akkor bemék. Ahogy apám világot gyújt, meglát engem. Hát ez ki? A fiam, mongya az apám. Szép, fekete szúr vót a vendégen, dicsérte is apám, hogy, de szép szüröd van. Hol vétted? Csináltattam Rimaszombatba a szürszabónál. Beszélgettek sokáig az apám meg még megkérdezte, mére jártá errefelé? Vót egy kis dógom itt a szomszédba — mondta a vendég. Réggel mikor a vendég elköszönt, a szürét a kampón hagyta. Hát a szüröd? kérdi az apám. A vendég nevetett... Nagyon dicsérted, úglátom teccik. No, horgiad egészséggel, én majd csináltatok másikat. Avval elmémt. A szúr ott lógott a kampón, csak ünnepnap vette fel apám. Valami haragosunk félgyjította a kalyibát, oszt ott égett a feketeszúr is. Csak a csattya maradt még. Evóna é — húzta előbbre a szürke csatját. Rávarattam a szürömrre, mert a Vidróckie vót. No, mondom, akkor még nem vót fontos a paksus.

Láttam, hogy az öregnek nagyon a begyében van a „paksus”, hát otthon megkérdeztem az erdészt, hogy miért neheztel úgy miatta az öreg. Az erdész jóízűen nevetett, és elmondta, hogy nagy sora van annak. Egy alkalommal a falu kondájából eltűnt hat süldő. A kondás tüvé tette érte az erdőt, meg a környező falvakat, de mintha csak a föld nyelte volna el kucukat, se hírük, se hamvuk. A pandúrok aztán kikajtották, hogy az öregnek van benne a keze. Persze, akkor még szemrevaló legény volt. Szálanként szedték kifelé a bajuszát, de nem vallott. Kutya kemény legény volt az öreg és egy mukkot sem tudtak volna belőle kiszedni a süldőkről, de megijedt, hogy csupasz marad az orraalja és világsúfja lesz belőle. Így aztán megmondta, hogy az apátfalvi vásárban keltek el a süldők. Megülte Miskolcon a megyebörtönt, aztán hazakerült. No, főtt is a tanács fejé, hogy mi a ménkűt csináljanak vele. Az egyik tanács tag aztán azt mondta: Tudják mit atyámfiai, fogadjuk meg kondásnak. A tanács tagok meghökkentek az indítványon. Kutyára bízzuk a hájat? Az indítványozó azonban megmagyarázta: Hát nem tudják kentek, hogy zsványból lesz a legjobb pandur? Ettől ugyan a herköpáter se tud ellopni még egy szopós malacot sem, nem-hogy disznót. Úgy is lett. Nem is volt többé hiány a kondából, de az öreg soha sem tudott megbékélni a paksussal.

Dancza János

Sóstói LÁTOGATÁS

Debrecen felől közeledve a szabolcsi táj, no meg annak fővárosa, Nyíregyháza felé, csakhamar elmarad az egyhangú alföldi kép. A hajdúhadházi határ körül már regényes dímbes-dombos a vidék, sűrű ligetekkel tarkázva. Valóságos gyümölcsdzsungelek terülnek itt el. Az almáskertek kánaánja ez, a világhíres szabolcsi jonatháné. De jókora szőlőtelepek is sorakoznak egymás mellett, amik aztán összefoglalják, hogy a homokszőlő nemcsak savanyú bicskanyitogató vinkót terem, hanem borsorkányos erejű borokat is. Az ún. bokortanyák is egyre sokasodnak Nyíregyháza körül, s akként helyezkednek el környékén, mint kotló körül a csibék. Egyedül álló, jellegzetes szabolcsi településforma ez az Alföldön.

Lassan megérkeztünk a tírpák nagyvárosba, *Benczur Gyula*, a híres festő és *Krúdy Gyula*, a neves író szükebb hazájába. Az állomástól az egyvágányú sötétszürke villamos úgy kúszik a széles, fákkal sűrűn szegélyezett utcán a Főtér felé, mint pók a fonálán. Mozgalmas, eleven élet pezseg ma már a városban; a régi kis város hangulata, a bebalzsamosodott múlt már csak Krúdy regényeiben él.

Na, de megyünk tovább. Felülve ismét a villamosra, az kanyarog velünk kifelé a városból. Elmarad a forgalmas városkép, el a Stadion is. Az út egyik oldalán most villák sorakoznak az erdőben, míg a másik oldalon évszázados tölgyek. A villasor után, a Tölgyes csárda mellett megállunk a kitérőben, de csak lélegzetnyire, amíg a szembenjövő villamos elhalad mellettünk. Pazar tölgyerdőben haladunk tovább. Vagy 6 km. után érkezünk meg Sóstó fürdőre, a 700 holdas erdő közepébe. A csillogó szürkés tó szikrázva bukkán elő a tölgyek alól, bár az erdőnek már csak az előőrsei nyomulnak le a tópartig.

Hogy e tó hogyan keletkezett, pontosan nem tudni. Egyesek szerint, a hajlatokban összefutó csapadékvíz idővel összegyűlt, s állandó tóvá vált. Mások feltevése szerint eltömődött folyómeder-részlet, ami idővel elszikesedett.

A tó környéki erdő még régi tölgyes, ami valamilyen formában elkerülte a fejszét. A környékbeli még mondát is költötték a keletkezéséről: mely szerint az igen távol lakó földesúr egyszer azt írta ispánjának, hogy egy nagy területet a tó körül vessenek be mákkal. Azonban az „á”-ra elfelejtett ékezetet tenni, s így az ispánja mákkal vetette be. A tó 13 holdnyi felületével s 1–2 m mélységével tiszta víztükör, csupán a szélein van néhány ölnyi nádszegély, itt-ott.

Vasútállomás évszázados tölgyek alatt

A tó fürdőhely hírében állott már az 1700-as években. Épületeket majd csak 1826-ban kezdenek köréje építeni. De nagyobb rendezés a tó partján 1911-ben történik, amikor is új épületeket emelnek: a tóba szigetet építenek s a tavat is kikotorják. Eleinte e hely azonban inkább mulatóhelynek számított. Fokozatosan jöttek csak ide a pihenést és az erdő csöndjét keresők. Majd a gyógyulni vágyók. Itt töltötte el nyári szabad idejét Blaha Lujza, a nemzetcsalogánya. Itt muzsikált *Benczi Gyula*, a híres nyíri prímás, akit 1923-ban utolsó útja alkalmával 100 cigányprímás hegedűje siratott.

Ez volt második otthona *Krúdy Gyulának*, aki a „Nyíri emlékek”-ben ezt írta Sóstóról:

„Gyönyörű volt ez a régi sóstói erdő. Még alig vágtak benne fát és a 100 esztendő tölgyek templomi fvei alatt keskeny gyalogösvények kanyarogtak, amely ösvényeken legfeljebb a szerelmesek és a nyulak, rókák

fordultak meg. A kocsinyom mér-földnyi távolságban haladt, mint valami homályos alagútban összeborult tölgyek alatt, de az alagút végén, az erdő szélén az égboltozat világoskék kapuja mutatkozott a messzeségben. Mintha ott kezdődne a paradicsom. Hiszen paradicsom is volt az a kapu, a sötét erdőn át tévelygőnek, az útban elfáradtnak, megszomjazottnak. Azon a kapun túl feküdt a sóstói fürdőcske...”

A mai Sóstó azonban megváltozott egészen. 1958 februárja óta a fűrés által felszínre tört 50 fokos víz gyógyfürdő jelleget ad Sóstónak.

Ezzel az élet egyre élénkebbé, egyre lüktetőbbé vált Sóstón. Egyre több kiránduló és turista is felkeresi a Nyírség eme gyöngyét.

De azért a múlt romantikája egyre ott bujkál ma is a madárdalos csendben a tó álmodozó tükrén. A régi Sóstó patinás hangulatát őrzik az öreg fák, a régimódi nyaralók.

Valóban mesébe illő kép a Sóstó környéke.
Cseke Béla

Csónakház a tóparton

Kilátás a tóra

Két nap a Gerecsében

Nehezen indult a gerecsei túra, pedig régen készültünk rá. Egész héten zuhogott az eső, ami a résztvevők kedvét nagyon lelohasztotta.

Szombat délre mégis elállt az eső és nyolcan összejöttünk a Győr—Sopron—Ebenfurti vasútállomás előcsarnokában, elszántan arra, hogy még esős időben is végigjárjuk a tervezett útvonalat. Szombaton Tatán aludtunk az IBUSZ turistaszálláson és vasárnap délelőtt úgy 11 óra tájban autóbusszal érkezünk meg Héregre, a tervezett gerecsei túrák kiinduló állomására. Két parasztházban előre lefoglalt szoba várt bennünket. Alig vártuk, hogy holmijainkat lepakolhassuk és megebédelhessünk, mert a Nagygerecse és a Peskő sziklás vonulata valósággal vonzott bennünket magához.

Pontosan déli tizenkettőkor már útrakészen állott a társaság, és a falu fútóján végig már mindannyian a következő órák szép turista élményeivel foglalkoztunk gondolatban. Ragyogóan sütött a nap, és az emelkedni kezdő erdei ösvényen egymás után vettük le a viharkabátot, sálát, pulóvert. Egész éven át íróasztal mellett ülő embereknek nem olyan könnyű egyik napról a másikra ilyen 180°-os fordulattal életmódot változtatni. Gyakran hangzott fel a kiáltás: „Nézzétek, milyen szép itt a kilátás visszafelé!” Ami persze mindig egy kis szusszanást, egy kis pihenőt jelentett és még azok sem szóltak ellene, akik különben nagyra voltak az ő alpinista képességeikkel. Jó félórás kapaszkodás után a bányahegy már márványbányánál értük el az országos kék jelzést. A bánya — ünnepnap lévén — nem volt üzemben, de a vörösbarna színű, vízszintes rétegekben fekvő mészkőlapok nagyon érdekes látványt nyújtottak. Egy kis bepillantást a földtörténeti középkorba, amikor ezen a vidéken olyan mély tenger hullámozott, hogy abban évmillióikig vígan éltek azok a parányi mészvázás állatok, melyeknek most a szép vörösmárványt köszönhetjük.

A márványbánya után a Kiskút forrásvizéből megtöltöttük a kulacsokat és nekivágtunk a Nagygerecse oldalának. Eleinte lassan, majd mind meredekebben emelkedő ösvényen, végül már ösvény nélkül, csak úgy a sziklagörgetegek közt vezetett a kék jelzés. A társaság hölgytagjai közül kettő bizony nehezen jutott fel a tetőre, de feljutott. A Nagygerecse fennsíkszerű tetején van ugyan egy rozoga kilátótorony, de a létra alsó fokai majdnem mind hiányoznak, így le kellett tennünk arról, hogy oda felmenjünk. Pedig szívesen felmáshattunk volna rá, mert útközben mindennél sűrű erdőn át vezetett az utunk, így a tréfásan emlegetett pihenőkilátásokon kívül más tájképi szépségben nem gyönyörködhattunk. Az erdő is kopár volt még. A fák alig rügyeztek és a barna színű avar helyén sem nőtt még ki a zöld fű.

Azért virágot már sokat láttunk. Az odvas keltike (*Corydalis cava*) egész utunkon végigkísért, de találtunk ibolyát és más tavaszi virágot is. Feltűnő sok volt a lehántott, megsértett kérgű fiatal fa, ami bizony lomberdeink királyának, a szarvasnak kártételi számlájára írható, mert azok dörszölik le barkás agancsukat a fiatal fák kérgén.

A Nagygerecse 634 m magas csúcsán, a kilátótorony tövében pihenőt tartottunk. A társaság fiatalabb hölgytagjainál azonban úgy látszik nem is nagyon volt szükség pihenőre, mert még olyan frissek voltak, hogy kézenállással és más tornagyakorlatokkal, no meg könnyed cigánykerekekkel szórakoztatták a többieket.

Útközben visszafelé a Nagygerecse meredek keleti oldalán ereszkedtünk le délnyugati—déli irányban menve, némi kis eltérések után, este fél hét óra tájban visszaérkeztünk Héregre. Héregen a helybelieknek furcsa fogalmaik lehettek a turistáskodásról, vagy tudj' az ég minek nézhetek bennünket, mert ilyeneket kérdeztek: — Mondják csak, aztán mennyit fizetnek maguknak azért, hogy a hegyeket másszák?

Mikor pedig megmagyaráztuk nekik, hogy mi ezt csak úgy kedvtelésből csináljuk, sőt nekünk kerül pénzünkbe — alig titkolt csodálkozással hallgatták a választ és többen mondták is:

— Na én bizony száz forintért sem mennék fel oda. Itt élek már ötven esztendeje, de még nem voltam odafenn.

A falu különben most lépett a termelősövetkezeti gazdálkodás útjára, ami nagyon fontos állomás az új, a modern, az emberibb életforma felé. Nagyon, de nagyon sokat kell az ilyen falunak utána pótolnia, ha nem akar a városi lakosság mögött elmaradni. Az elhanyagolt utcák, piszkos udvarok, egy idejétmúlt életforma bizonyítékai. Már most is van vilány, rádió, mozi a faluban, de lesz majd orvos is és gyógyszertár is. És lesz módja a falusi fiatalságnak, hogy megismerkedjék a kulturális szórakozásokkal.

Tiszta, rendes szobákban, tiszta, rendes ágyakban aludtunk és reggelre már ki is pihentük a Nagygercse megmászásának fáradsáimait.

Folytattuk a túrát. A kék jelzést ismét a márványbányánál értük el. Most az ellenkező irányba, délnek fordultunk. Lankás emelkedőkön, völgyeken vitt át az út. Az egyik ritkás szálerdőben három szép szarvas került elénk. Az egyiknek rossz tapasztalata lehetett már a kétlábú élőlényekkel kapcsolatban, mert azonnal tovaillant. Két szép agancsos azonban kíváncsi volt ránk és megállt. Körülbelül ötven méterre bevártak bennünket és csak akkor ugrottak meg, majd kényelmes üggetéssel eltűntek a fák között. Itt is tele volt az erdő meghántott kérgű fakkal, meg vaddisznó túrásokkal. Ren-

geteg lehet itt a vaddisznó. Helyenként valósággal felszántották a földet. Amint a Gerecse kalauzból olvasom, vadvédelmi rezervátum a környék. No, meg is látszik rajta.

A Halyagos és a Pöröshegy vadban dús területeit elhagyva, a Peskő sziklás oldalában nyomulunk előre. Itt már minden ösvény nélkül, zézugosan vezet a kék jelzés, míg végül ritkuló bozótos, gyér erdőn át a Peskő meredek, sziklás peremére. A kilátás gyönyörű. Kelet felé a Pilis és a Börzsöny látszik. A közelebbi vonulatok sötétebb, a távoliabbak mind halványabb pasztelkék színe festőien olvad bele a láthatárba. Előttünk szédületes mélység. A Peskő lépcsőzetes triászmező padjai, mint gigászi amfiteátrum falai emelkednek a tarjáni völgy fölé. Két ragadozó madár körözött a mélység felett, különben csend honolt a tájon. Ezen a szép helyen tartottuk déli pihenőnkét és csináltam néhány fényképfelvételt is. A sziklaszirtek között dúsán virult a fehérvirágú kövi foszlár (*Cardaminopsis arenosa*) és egy aranyosöld színű gyík ott sütkezett a napfényben alig egy méterre előttünk. — Letelt azonban a pihenő, az ebédünket is megettük. Tovább kellett indulni. Újból köves, nehezen járható úton, kidőlt fatörzsek, kusza bozótok közt, őserdőszérű tájon át mentünk.

A Peskőről leérve, most már kényelmes erdei utakon haladtunk a tuskóréti félköríves márványhídig. Itt egy kis megbeszélést tartottunk és úgy döntöttünk, hogy a kék jelzést elhagyjuk és a bánhidai turulmadár felé vesszük utunkat. A legjobb utat választottuk és gyorsabban odaértünk a turulhoz, mint gondoltuk.

A turulmadár körül nagy zsvajgás hallatszott. A tatabányai kirándulók használták ki a szép napsütéses délutánt és asszonyostul-gyerekestül vonultak ki a zöldbe. A helyreállított turulmadarat is fényképezték kicsinyek-nagyok, akárcsak Sopronban a Károly-kilátót. Utána még következett egy kis sziklamászás a Szelimbarlanghoz (lefelé), de ez már nem jelentett komoly feladatot a mögöttünk levő két nap turista-teljesítménye után.

Lemenőben volt már a nap, amikor a tatabányai szép, modern bányászházak mellett mentünk le az állomáshoz. **Zakár János (Sopron)**

Hazánk virágai

EZERJÓFŰ

Nyári túráinkon nemegyszer találkozhatunk ezzel a méternyi, szépvirágú erdei évelőnövényünkkel.

Főképp a meszes déli lejtők tölgeseiben láthatjuk gyakorta, néhol tömegesen is (p. o. a Vértes Csókakő—Csákvár közötti részén), sőt itt-ott még az alföldi tölgyesekben is megtalálható. A Közép- és Dél-Európától Kínáig, Himalájáig honos növényt már az ókorban ismerték és

gyógynövénynek tartották. Az erdőjáró emberek figyelmét nálunk is felkeltette, sokféle neve is bizonyítja ezt. Az ezerjófűvet (= *Dictamnus albus* L.) kőrislevelű ezerjő, erősfű, boszorkányfű, szarvasfű, diptám, égőbokor stb., stb. névvel is illetik.

Fehéres-halványrózsaszínű virágait szép piros erezet ékesíti. Erős, esténként bódító illata a citroméra emlékeztető. A növényt, legfőképpen a virágzati részeket és a termést dús mirigyszőrőzet védi a kártevőktől. *Nem ajánlatos bokrétába szedni e virágot, mert a mirigyek váladéka kellemetlen bőrgyulladást okoz az embernek.*

Az ezerjő mirigyei kánikulai forró napokon, szélmentes helyeken a bőven kipárologatott olajos gázokból egész felhőt lehelnek ki, s ha égő gyufával közelítünk óvatosan a növényhez, élénk sercenéssel kékes láng lobban végig rajta. (Ezért kapta az égőbokor nevet, a „lidérc láng” miatt a boszorkányfű nevet stb.)

7—9 levélkéből összetett levele hasonlít a kőrifáéhoz. Őshasábú toktermésében éréskor erős feszültség keletkezik, s hirtelen felhasadva hangos pattanással több méter távolságra dobja széjjel fényes fekete magvait. Tréfáskedvű emberek, e tulajdonságát felhasználva ijesztgetik is vele babonás ismerőseiket.

Papp József

A leendő BEAC-szakosztály tagjai már kora délután rözszedésre indulnak

Juhász Árpád felvétel

TÁBORTŰZ a Kecskehegyen

Sötétedett már. A hideg északnyugati szél rövid időre elült ugyan a fenyők közt, de a Vadaskert csúcsa felől zúgás jelezte újabb szélroham érkezését.

A nyereg felé BEAC-turisták sötét sora kígyózott. Csak egy-két felvilágosító lámpa, itt-ott halk beszéd-fosz-lány jelezte útjukat. Mire a hosszú sor a Kecskehegy csúcsára ért, a régi kőbánya mélyén már magaslángú tűz lobogott. Mellette nyurga fiú tördelte a gallyat, óriásra nőtt árnyéka esetlenül imbolygott a sziklafalon.

A sor megtorpant a kőbánya szélén. Néhány percre mindenki szinte meredten bámult a mélybe, nézte a mesébe illő képet. A tűz, amelynek füstjét magasra kavarta a szél, furcsa romantikát varázsolt a budai hegyek hétköznapi estjébe. Budapest egyhangú, távoli morajlása, vibráló, felhőkre vetülő fénye szokatlan harmóniává olvadt össze a tavasz-illatú fenyvesekkel, sziklákkal, virágokkal. Nem hiszem, hogy a sok mozdulatlanul álló fiú és lány között csak egy is akadt volna, akinek ezekben a percekben ne fordult volna meg fejében a kérdés: miért nem csinálunk máskor is ilyen tábortüzeket?

Aztán feloldódott a varázs, a törmelékeltőn nagy csatakiáltással zúdultak le a gyerekek, a tűz körül mindenki öltözött, meleg pulóverek és takarók kerültek elő, míg végre a sok eskimó mind elhelyezkedett és a tűz melletti sajátos mikroklímában egymás után csendültek fel a megszokott dallamok. Dallamok, amelyeket sokszor énekeltünk, vonaton, turistaházban, országtúton, és amelyek úgy kovácsolják az ötven különböző hangot harmóniává, mint ahogy az ötven egyéni gondolat, érzés, vagy érdek felolvad valami jóleső közösségi érzésben.

Ejjél régen elmúlt, néhány elfojtott ásitás figyelmeztetett: holnap munkanap lesz, ideje hazatérni.

Az áprilisi szél friss erővel zúgott végig a fenyvesen, és csillag csak itt-ott bukkant ki a felhők közül.

Az utolsó 56-os villamos csikorogva állt meg a Vadaskerti-úti megállónál. Ma nem ment üresen befelé, mint máskor, ötven álmos, de jókedvű BEAC-turistát szállított a Moszkva térre.

Juhász Árpád

Nemzetközi H * Í * R * E * K

A Himalája-csúcsok ellen ebben az évben minden eddiginél nagyobb támadást indítottak a világ alpinistái. Nem kevesebb, mint 9 expedíció indult útnak a föld legmagasabb csúcsainak meghódítására. A svájci expedícióról, amely gleccsereken is leszállni képes repülőgép igénybevételével szándékozik a 8172 m magas Dauladzsiri csúcsát elérni, május számunkban már megemlékeztünk. Eddig 8 expedíció próbálkozott a maig érintetlen csúccsal. Hindu alpinisták a Himalája legmagasabb csúcsa, a 8882 m magas Mount Everest megmászását vették tervbe. Előttük csak egy angol és egy svájci expedíciónak sikerült a csúcsra feljutni. Amerikai expedíció indult a Mount Everest után legmagasabb 8611 méteres K-2 meghódítására, amelyre elsőnek egy olasz expedíciónak sikerült 1954-ben feljutnia. A Diszteghil 7890 m magas csúcsával osztrák expedíció kísérletezik. A 7847 m magas Anapurna II. ellen angol, indiai és nepáli kombinált katonai expedíció indult. Egy japán expedíció, amely a tókiói Kejó Egyetem Alpin Klubjának 9 tagjából áll, a 7869 m magas Himalohuli megmászását tűzte ki céljául. Ugyanez a vállalkozásuk a múlt évben nem járt sikerrel. Ugyancsak japán expedíció készül a 7777 m magas Dauladzsiri II-re, egy harmadik japán expedíció pedig Centrál-Nepálból indult a Jugál-Himal hegyekbe. És végül 5 japán nő is kivészi részét a nagy vállalkozásból: Észak-India Himalája vidékére indulnak azzal a három serpa lánnyal, akik részt vettek annak idején abban az ugyancsak női expedícióban, amelynél a Ko-Ojun, a világhírű Claude Kogan életét vesztette.

Lapunk zártáig mindezekből a vállalkozásokból két kimagasló sikerről érkezett jelentés. Kínai alpinisták megmászták a Mount Everest csúcsát az északi oldalról. Elsőnek a pakisztáni rádió közölte ezt a rendkívüli eredményt május 19-én. A világ legmagasabb hegyének megmászására az északi oldalról még senkinek nem sikerült és mindeddig „lehetetlen vállalkozásnak” tartották. Az Everest csúcsát ugyanis csak két expedíció érte el, mindkettő a déli oldalról: Hillary 1953-ban és két svájci csoport 1956-ban. Az északi „lehetetlen” oldalról 1952-ben egy szovjet expedíció mégis megpróbálkozott, a vakmerő vállalkozással, de ezeknek a hősöknek nyoma veszett. Erthető, hogy ilyen előzmények után a kínai alpinisták legújabb sikere világ-szenzációként hatott. John Hunt, aki 1953-ban részt vett Hillary expedíciójában, kijelentette, hogy örömmel értesült az alpinisták nagyszerű sikeréről annál is inkább, mert már két évvel ezelőtt, amikor Moszkvában tartózkodott, értesült a terről az expedíció tagjaitól. Megjegyezte, hogy angol expedíciók már hét ízben kísérleteztek eredménytelenül a hírhedt északi fal megmászásával. Ennek az oldalnak legtöbb nehézsége a viharos szél, amely a sziklákról állandóan hófelhőket sodor le. Május az egyetlen időszak, amikor erre a megmászásra egyáltalán gondolni lehet.

Míg a fenti kilenc expedíció útrakelését hónapokkal előbb beharangozták, a kínai alpinisták vállalkozásáról csupán a beavatott köröknek volt előzetes értesülésük, mindenekelőtt azoknak a szovjet alpinistáknak, akik két évvel ezelőtt, John Hunt fentemlíttet moszkvai látogatása idején a terv elkészítésében közreműködtek. Erthető tehát a nagy meglepetés, amit a május 28-iki híradás keltett, amely szerint „kínai alpinistáknak sikerült a Mount Everest északi falának első megmászására. Vang Fu Csau, Csü Kir Hua és a tibeti hegyi vezető Konbu kitűzték a csúcson a Kínai Népköztársaság vörös zászlaját a csillagokkal”.

A csúcsról visszatérő kínai expedíció leszállás közben 5900 m magasságban egy alpinista holttestére talált. Arcvonásai már nem voltak felismerhetők, bár a nagy hideg a testet részben konzerválta. A ruházatból arra következtettek, hogy

a szerencsétlenül járt alpinista angol lehetett. Ez annál valószínűbb, mert tovább leereszkedve, 4500 m magasságban egy régebben elhagyott tábor is találtak üres konzervdobozokkal és tönkrement bakancsokkal, amelyekben angol cégek márkái láthatók. A kimerült állapotban visszatérő kínai alpinisták még sirt ástak, amelybe a holtat eltemették.

★

A másik siker, amelynek híre Katmanduból érkezett, a 8106 m magas Annapurna II. megmászására, amit a brit-nepáli-indiai kombinált expedíció hajtott végre. Hat angol, két nepáli, három indiai alpinista és Dava Tenzing serpa vettek részt ebben a vállalkozásban. Ez a hegy a világ legmagasabb csúcsai között a harmadik helyet foglalja el. A 125 méterrel magasabb Annapurna I. csúcsát 1950-ben francia expedíció érte el.

★

Az indiai Mount Everest expedíció, amely a déli oldalról óhajtott elérni a csúcsot, egyelőre meghiúsult. Hóviharok kényszerítették a hindu alpinistákat visszafordulásra, amikor már néhány száz méterre megközelítették a csúcsot. A kiindulási táborban várják az idő jobbra fordulását, hogy vállalkozásukat megismételhessék.

★

A Max Eiselin által vezetett svájci expedíciónak sikerült elérnie a Dauladzsiri csúcsát. A legmodernebb magasságmérőkkel megállapították, hogy a hegy nem 8151 m magas, mint eddig hitték, hanem 8222 m, és ezzel a Ko Oyut megelőzve, magasság tekintetében a hatodik helyre került.

Az expedícióban két nepáli és egy osztrák alpinista is részt vett. Ennél az ugyancsak első megmászásánál az utolsó 360 m leküzdéséhez az alpinistáknak több mint 4 óra volt szükségük, miután az utolsó, tizenkettedik éjszakát kétszemélyes sátrakkal kuporogva töltötték. Előzőleg hét expedíció kísérletezett sikertelenül ennek a csúcson a megmászásával. Ennél a legújabb, ezúttal sikeres expedíciónál, mint ismeretes, Ernst Saxer svájci pilóta is közreműködött alpesi leszállásokra alkalmas repülőgéppel. A gép az utolsó, nagy magasságban leszállásnál tönkrement, de utasai életben maradtak és folytatni tudták a mászást.

★

A Pireneusokból két fivér, a 22 éves Yvan és a 27 éves Justin Piquemal szerencsés kimenetelű kalandjáról ad hírt az „Humanité”. A fiatalok hóviharban indultak a „Pic des Trois-Seigneurs” megmászására. Miután estig nem tértek vissza, másnap reggel helikopter indult keresésükre és ennek pilótája 11 óra tájban rádióval jelentette, hogy a „Col de Goulur” közelében 2400 méteren rájuk talált. Teljesen kimerült állapotban szállították őket kórházba.

★

Tirolból ellenben tragikusan végződött túráról számol be a „Volksstimme”. Nyolc német alpinista a kedvezőtlen idő ellenére vállalkozott a Gimpel déli falának megmászására. Közben vihar tá-

madt és a bajba jutott társaság a sziklafalon sem továbbjutni, sem visszafordulni nem tudott. Vészjelüket szerencsére észrevették a völgyben és a hegyi mentőszolgálat az alpesi csendőrséggel együtt indult megmentésükre. Ejjel után 2 órakor a mentőknek erősítést és drótkötél-készülékeket kellett kérniük Reutte mentőállomásától, hogy a falon függő turistákat kötélben lebecsúthassák. Sajnos, a társaság négy tagja, egy fiú és három lány részére már későn érkeztek a mentők. Fagyás és végkimerülés okozta halálukat. A többi négy alpinistát sikertelenül sértetlenül a völgybe szállítani, ellenben a csendőrség nyomozást indított, kit terhel a felelősség a társaság tagjai közül azért, hogy a csoport a kedvezőtlen időjárás-jelentés ellenére vállalkozott erre a nehéz túrára.

★

„Talpraesett” gyerek az a 8 éves kisfiú, aki 100 métert zuhant a Labec sziklafaláról Oberammergau passió-játéknak színtere fölött, de lábtörésen kívül, amely bizonyára hamarosan beforr, egyéb baja nem történt. Hasonló korú társaival együtt mászta a sziklát, amikor a baleset érte. Egy katona hallotta a zuhanást, amit kóhullásnak tulajdonított, de amikor látta a sziklafalon rekedt többi gyereket remült gesztikulálását, alarmirozta az egészségügyi szolgálatot, amely a kisfiút kórházba szállította. A többi gyereket katonák hozták le a sziklafalról.

★

A tókiói „Yomiuri” értesülése szerint 4 japán egyetemi hallgató május 6-án megmászta Alaszkaiban a Mount McKinley 6191 m magas csúcsát.

★

Albert Schweitzer professzor, az „öserdők doktora”, aki a francia Equatorial-Afrikában az egyenlítő vidékén a bennszülöttek részére 1913-ban kórházat alapított, amelyet 86 éves korában ma is maga vezet, ez idő szerint Ausztriában tartózkodik. Az önfeláldozó életművéről világszerte ismert békeharcos professzor felhasználta európai tartózkodását, hogy a Semmeringen Maria Schutza utazási és turisztikai konferenciát hívjon össze, mint a Nemzetközi Tanulmányi Központ tiszteletbeli elnöke. A Központ azt a feladatot tűzte maga elé, hogy az utazást és turiztikát a népek közötti megértés propagálásának szolgálatába állítsák. Ausztrián kívül Lengyelország, Jugoszlávia, Magyarország, Bulgária, Olaszország, Franciaország, Svájc, Hollandia és számos más ország volt képviselve a konferencián. „Az utazásnál nem a látványosságok utáni hajsz a legfontosabb — fejezte ki az osztrák Dr. Roessel-Majdan —, hanem az, hogy békétörékvésekről csak ott lehet szó, ahol az emberek megismerik és megértik egymást. Akkor azután ezek az emberek, akik utazásokkal kiterjesztették látárukat, kényszeríteni fogják a politikusokat, hogy ne csak beszéljenek békéről, hanem teremtsék is meg a tényleges, igazi békét!” — Az elhangzott beszámoló megemlékeztek arról, hogy a Tanulmányi Társaság máris több „modell-utazást” szervezett, amelyeknél különösen a népek közötti megértés gondolata jutott kifejezésre.

Az MTST bizottságaként Országos Természetbarát Bizottság alakult a SZOT, az MTST, az Országos Természetbarát Szövetség, a KISZ és az Úttörő-szervezet képviselőiből. A bizottság feladata lesz a természetjárás összefogása, egységes munkaterv megállapítása és ennek alapján javaslatok kidolgozása.

✱

Megalakult a Bányász Természetbarát Egyesület Szervező bizottsága, amely a jövőben országosan irányítja a bányász természetjáró mozgalmat. A Tatabányai Bányász Természetjáró Szakosztálya július 3-án rendezi meg első országos egyesületközi versenyét az egyesület alapításának 50-ik évfordulója alkalmából.

✱

Az Esti Hírlap munkatársa részt vett egy tájékoztató versenyen, hogy saját maga győződjön meg a természetjárásban mutatkozó sportlehetőségekről. „Testi és szellemi igénybevételt jelentett az út, szemfülességet kívánt, szervezőképességet és a váratlan helyzetekben gyors döntést. Mire célhoz értünk, kezdtük érteni, miért rajong az ifjúság újabban a természetjárás e sportjáért” — írja. Megállapítja, hogy ez bizonyos sport, ha nem is tölti be a természetjárás kereteit, hanem annak csak egyik változata.

✱

Fellendült és nagyban folyik országsszerte a turista létesítmények felállítására és karbantartására. Egyre-másra létesülnek turista szállások. Többek között a Börzsöny legszebb részein 10 turista szállás nyílik 420 férőhellyel. Ezek kulcsos házak lesznek. Ilyen pl. a Penc-Menyecske-hegyen május 1-én megnyílt 40 személyes ház. Megnyílt az újonnan berendezett 60 személyes turista-szálló a Székesfehérvári Úttörőházban. Az Aggteleki Cseppkőbarlangnál 350 személyes sáttortábor nyílt meg.

✱

Eger város fejlesztési tervében szerepel a nemrég összedőlő és lebontott Várhegyi kilátótorony újjáépítése is.

✱

A Győr—Sopron megyei Szövetség munkacsoportot alakított, amelynek feladata lesz a soproni természetjárás történetének megírása, amit könyv alakban is megjelentetnek.

HAZAI HÍREK

A Duna-kanyarban új képes térképeket és tájékoztató táblákat szereltek fel, amik nagymértékben megkönnyítik a tájékozódást.

✱

A Turistaházakat Kezelő Vállalat a következők közlésére kérte fel lapunkat:

„A Párvölgyi cseppkőbarlang vilnyvilágításának korszerű felújítását a Budapesti Villanszerelő Vállalat az 1960. év IV. negyedében hajtja végre, közel félmillió forint költséggel. A barlang eredeti világítási hálózatát még a háború előtt szerelték. A kábelek az aktív mézstartalmú vízben tönkrementek. A hálózatot 1958-ban javították, de ez csak ideiglenes megoldás volt. Most teljes felújításra kerül sor.”

✱

A zalaegerszegi iparostanuló-otthon tanulói kerékpáros túrát szerveznek, amelyen vagy 50-en vesznek részt. A Balaton környékét, a Bakonnyt és Budapestet keresik fel.

✱

A ruházati ipar lapjában, a „Konfekció”-ban kirándulásokra, természetjárásra alkalmas ruhákról ad tanácsot a cikkíró. Ez nagyon helyes is és a rajzban bemutatott két kis ruha — nagyon csinos. Kár, hogy mindkét rajzos figura kezében láthatóan frissen tépdesett — még csak nem is szedett — virág és fűcsomó díszel, amit jobb lett volna otthagyni. De ennél még rosszabb is történik a cikkben. Íme, szóról-szóra: „Találhatunk kis tiszta is, ahol leülhetünk szalonnát sütni, ami a túra közben nagyon jól esik.”

Mi ezzel szemben azt ajánljuk, hogy lehetőleg kerüljük el ezt a romantikát, mert eddig több kárt okozott a gondatlan tűzgyújtás, mint amennyi élvezetet a szalonnasütés szerzett.

✱

Fokozottabban kellene a szakosztályoknak figyelmet fordítani arra, hogy bármely, a Szövetségek által nyújtott kedvezményre, így a külföldi cseretúrákra is csak olyanokat ajánljanak, akiknek érvényes tagsági igazolványuk van, mert legutóbb is jelentkeztek olyanok, akiknek szakosztálya még meg sem újította tagsági könyvüket.

Közvetve szereztünk értesülést arról, hogy a Budapesti Szövetség a „Tájékoztató Sportja” címen közlőnyt adott ki. Ebben többek között lapunkkal is foglalkoznak. Miután legnagyobb sajnálatunkra a Szerkesztőségnek nem küldtek példányt, így nem tudunk kellően foglalkozni a közlőnyben foglaltakkal.

✱

Befejeződtek a budapesti szövetség által rendezett gyakorlatversenyek, női és III. osztályú csapatbajnokság, valamint a budapesti felnőtt férfi, ifjúsági és női egyéni bajnokság küzdelmei. A bajnokságok lezárását követő értékelés általában fejlődést állapított meg mind a versenyzők teljesítménye, mind pedig a rendezések szakszerűsége tekintetében.

A gyakorlati versenyek ez évben is igen népszerűek voltak és a kitűzött célnak megfeleleltek. A versenyeken általában azok a természetbarát osztályok indították utánpótlás csapatukat, amelyek az OB vagy a budapesti bajnokságok valamelyik osztályában szerepelnek. 52 versenyző indult a versenyeken. A fordulók megrendezése kifogástalan volt.

Eredmények: a) Felnőtt csapatok:

1. BEAC II.	3
2. Postás I.	10
3. BEAC I.	13 hely. p.

b) Ifjúsági csapatok:

1. Lok. BVSC	3
2. V. Dinamo	8
3. Kinizsi	10 hely. p.

A női csapatbajnokság résztvevőit az ideiglenes versenyeken nagyobb teljesítményt nyújtottak, mint az előző években. Különösen a III. forduló igen jó tájékoztató tudást és fizikai állóképességet követelt a versenyzőktől. 45 versenyző indult a versenyeken. A versenyek megrendezése egy forduló kivételével jó volt.

Eredmények:

1. Pedagógus	16
2. Lok. BVSC	24
3. Bp. V. Meteor	31 hely. p.

A III. oszt. csapatbajnokság résztvevőinek száma a tervezettnél kisebb volt. Ebbe az osztályba kapcsolódhattak be az új természetbarát osztályok addig, amíg kerületi bajnokságok nincsenek. A magasabb osztályokba a feljutás csak a III. osztályon keresztül lehetséges. A résztvevők igen szép sportszerű küzdelmet vívtak a bajnokságért. 24 versenyző indult a versenyeken. A versenyek megrendezése egy forduló kivételével jó volt.

Eredmények:

1. Orvos Eü. SC	11
2. Kinizsi TE	32
3. V. Vertesz	33 hely. p.

A Bp-i egyéni bajnokság a folyó évben is esemény-számba ment a budapesti versenyzők körében. A felnőtt férfi bajnokság két szakaszos I. o., az ifjúsági és női bajnokság egy szakaszos II. o. verseny formájában került megrendezésre. A felnőtt férfi és női versenyt igen éles küzdelem jellemezte. Az ifjúságiak versenyé néhány kivételtől eltekintve az ifjúságiakra jellemző robbanékony és fáradhatatlan mozgást nem mutatott. A felnőtt férfi versenyen 32, az ifjúsági 27 és a nőin 22 versenyző indult a bajnoki címért. A versenyek nehézségi foka a kftt osztályoknak megfelelt.

Eredmények: a) Felnőtt férfi osztály:

1. Spankovics Károly (G.-MÁVAG)	12
2. Sznagyik László (BEAC)	13
3. Szondy Ferenc (Bp. Spartakus)	14

helyezési pont.

b) Ifjúsági osztály:

1. Bátky Lajos (MAFC)	307
2. Koronczay László (MAFC)	309
3. Krizsán Pál (Bp. Spartakus)	401

hibapont.

c) Női osztály:

1. Holba Agnes (Bp. V. Meteor)	18
2. Borsodi Katalin (Bp. Pedag.)	47
3. Molnár Magda (Bp. Pedag.)	63

hibapont.

Hivatalos közlemények

A Kinizsi Természetbarát Egyesület barlangkutató csoportja nagyszabású barlangfeltáró expedíciót szervez augusztus hónapban az Aggteleki Karszttérségben levő Teresztényei-barlangrendszer feltárására. A kutatócsoport felhívja mindazokat a természetbarátokat, akik kedvet éreznek a barlangkutatás iránt, hogy önkéntes alapon egyénileg vagy csoportosan vegyenek részt ezen érdekes és hasznos társadalmi megmozdulásban. Az érdeklődőknek részletesebb felvilágosítással az expedíció szervező bizottsága szolgál. Levél-cím: Budapest 53. Postafiók 6.

A közalkalmazottak Petőfi Sport Egyesülete komoly sportteljesítményei révén meglehetősen jó hírnévnek örvend. A természetjárás terén sem marad el a többi szervezettől, egyes szakosztályai elismerten jól működnek. A szakszervezet eddig is meglehetősen nagymértékben támogatta a természetjárókat, most pedig, mint Egyesület szinte a semmiből teremti elő szakosztályait.

Igen jó szolgálatot tesz ezen a téren Közalkalmazottak Sportja című, szép kiállítású közlönyünk, amely színes, képekkel tarkított közleményekkel vonzza olvasóit.

Mint már lapunk hasábjain említettük, a KATE „Szép Kilátás” jelvénytulajdonos túszerző irt ki a szakosztályok részére, amelynek feltételei tag lehetőséget biztosítanak a természetjárás változatos és élvezetes üzésére. Emellett a KATE még abban is jó példával jár elől, hogy olyan egyesületi túszerzőket szervez, amelyek lebonyolításával egyes szakosztályokat bíznak meg. Az ilyen túszerzők célja, hogy egyrészt a képzett túravezetőkkel nem rendelkező osztályoknak, másrészt olyan hivataloknak, amelyek nem rendelkeznek önálló szakosztállyal, könnyű, egynapos túrázásra adjanak lehetőséget. Ilyen túszerzőket március—június hónapokban, valamint szeptember—november közt kéthetenként rendeznek.

Támasszuk fel a Normafát! Ismerünk fákat, amelyekhez sok száz éves történelmi emlék, vagy valami más helyi nevezetesség fűződik. Ezek a vén viharvert fák gyakran még a térképen is szerepelnek. Sok közülük már elpusztult. Ki emlékszik például már a Normafára, erre az öreg bükkfára, amely századokon át fogadta hús árnyai alatt a vadászokat, vándorokat, vagy kirándulókat. A fa elpusztult, tábla sincs a helyén.

A Művész Szakszervezet Természetbarát Egyesülete ápolni kívánja azt a hagyományt, hogy ez a terület valamikor a Nemzeti Színház művészeinek volt kedvelt kirándulóhelye. El is határozta, hogy a Normafa he-

lyét az 1961. évben új fa ültetésével méltó módon megőröki.

A Művész Természetbarát Egyesület ezúton is felkéri azokat, akik ismerik a Normafához fűződő hagyományokat és azok kútforrásait, régi újságok, vagy közlemények írásos dokumentumait, hogy adataikat az egyesület elnökségével (VI. Gorkij fasor 38.) közöljék.

A Magyar Természetbarát Szövetség Vízitúra Bizottsága 1960. július hó 8—10-én Csepel-sziget-kerülő túrát rendez. Találkozás július 8-án 9 órakor a Déli-összekötő-vasúti híd alatt a budai parton. Táborozás július 8-án Kulcspuszta hajóállomás alatti strandon, július 9-én a Tacsnyi forrásoknál (41. fkm). Sátorról, fekvőhelyről és élelmézésről mindenki maga gondoskodik.

Előzetes jelentkezés a Szövetség irodájában (Bp. V. Rosenberg hp. u. 1.) július hó 3-ig.

A folyó évben a nemzetközi táborozással egyidőben kerül megrendezésre a IV. „NEMZETKÖZI BALATON KUPA” természetjáró tájékozódási verseny, valamint a Veszprém megyei Természetbarát Szövetség rendezésében a „KESZTHELYI KUPA” és „BALATONI KUPA” csapatversenyek. A táborozásra való tekintettel a Balatoni Kupa versenyen ifjúsági és női csapatverseny is megrendezésre kerül.

A Nemzetközi Balaton Kupa versenyen a magyar csapaton kívül előreláthatólag bolgár, csehszlovák, kelet-német és finn csapatok vesznek részt.

A Nemzetközi Balaton Kupa időpontja 1960. VIII. 19—20., A Balatoni Kupa 3 fős ifjúsági és női csapatverseny VIII. 20-án nappal, a Keszthelyi Kupa I. o. csapatverseny, valamint a Balatoni Kupa II. o. felnőtt férfi csapatverseny VIII. 20—21. napján éjszaka kerül megrendezésre.

Az előző évektől eltérőleg a Keszthelyi Kupa és Balatoni Kupa győztes csapatainak a vándordíjon és oklevélen kívül örökös emlékszerleget ad tiszteletdíjként a rendező szervezet.

A versenybírók a résztvevőknek meleg étkezést biztosít, ha azt a nevezési lapon megrendelik és a részvételi költséggel egyidőben befizetik. A pontos részleteket a „Nevezési lap” tartalmazza.

A versenybírók június végén küldi ki a természetbarát osztályoknak a verseny kiírását. A nevezési határidő VII. 31. napja lesz.

A Pestmegyei Idegenforgalmi Hivatal 40 személyes turistaszállót nyitott meg Penc községben, a Mennyecke hegyen. (Kb. 20 km-re Vástól, ahonnan autóbusszon közelíthető meg.) Ezzel a Cserhát hegység déli vidéke is túrakiindulópontjához jutott.

A Hivatal közleménye szerint kívánatos, hogy az érdeklődők levélben előre jelentsék be igényeiket a Pestmegyei Idegenforgalmi Hivatalnál, Bp. VI., Népköztársaság útja 1. Telefon: 426—943. A szállásigényt a Hivatal visszaigazolja. Ezután a szállást/lekötöttnek tekintik és a szállásdíjat visszalépés esetén is felszámolják. Költség személyenként napi 8,— Ft, amely 15 nappal előbb fizetendő be a 2720000—232 számú Pestm. Tanács VB költségvetési számla Budapest csekkszámára. A csekkszelvényt a turistaszállás gondnokánál be kell mutatni.

Május 30—31-én a Szövetség képviselőjében Székely Miklós főtítkárral és Soltész Béla, a Versenybírói Tanács titkárral Pozsonyban tárgyaltak a Csehszlovák turista szervek képviselőivel a természetjáró tájékozódási versenyek nemzetközi szabályzatáról.

Június 8-án már második német cseretúra csoport utazott haza az NDK-ba. Mindkét csoport tagjai igen jól érezték magukat hazánkban. Azóta újabb német és szovjet csoportok kezdték meg magyarországi túráikat.

A Szövetség Elnöksége június 9-i ülésén foglalkozott a természetjárók és az erdészet közös kérdéseivel és tárgyalta annak az előterjesztésnek szövegét, melyet az MTST Orsz. Erdészeti Főigazgatóság felé továbbított. Az előterjesztés alapján az Erdészeti Főigazgatóság jogszabályilag kívánja rendezni a természetjárók és az Erdészeti közös kérdéseit. Későbbiekben ennek részletes ismertetése lapunkban is sor kerül.

Ugyancsak a június 9-i Elnökségi ülés tárgyalta a Budapesti Természetbarát Szövetség elnöksége végzett munkájáról szóló beszámolóját.

Többrendbeli visszaélés miatt a HEV javaslattal fordult a Szövetséghez, hogy a helyi érdekű vasutakon való kedvezményes utazást — szabályszerű felhasználás biztosítására — a Szövetség Elnöksége és a HEV illetékes szervei megállapodás alapján bizonyos rendszabályokhoz kössék.

1960. július 1-től kezdve a HEV vonalain való utazáshoz a természetjáró csoportok a területi szövetségeknél átvethető „Névjegyzék” nyomtatványt kötelesek használni. A névjegyzéken (melyet 1 példányban kell kitölteni), fel kell tüntetni az utazni szándékozó túrázóknak nevét és igazolvány számát és azt az osztályok (szakosztályok) vezetőinek kell aláírniuk és le kell bélyegezniük. Utazásnál a HEV pénztár erre a névjegyzékre egyszerre adja ki a jegyeket. Az eddigiektől eltérően csak 3 fő, vagy ennél több utazására adnak félárú jegyet, azonban a kedvezményt a hét minden napján és minden időpontban kiszolgáltadják. Az erre vonatkozó részletes tájékoztatást a Szövetség hivatalos körlevelében az osztályvezetőségek tudomására hozta.

K. Gy., Veszprém. Köszönettel vettük szíves értesítését az áprilisi számunkban megjelent „Házunk táján” rovattal kapcsolatban. Eszrevételéről értesítjük a „felfedezőket”, akikben — fiatalok lévén — érthető módon nagyobb volt a lelkesedés, mint a körültekintő gondosság.

M. Gy. Tiszabög. Örömmel szolgál, hogy felvilágosításainkkal segítségére le-

bettünk. Levele további részét a két túraútvonal tekintetében levélben fogjuk megválaszolni.

Sz. A., Megyei Tanács — Székesfehérvár. Az Aggteleki Turistaház nem áll a Turistaházakat Kezelő Vállalat igazgatása alatt. Panaszával szíveskedjék az IBUSZ-hoz fordulni.

H. Gy., Debrecen. Hasonló cikkeket máskor is szívesen közlünk. Kérjük azonban, hogy azokat ritkított sorokban gépelje, hogy a szerkesztőség a szükségessé válható javításokat végre tudja hajtani rajta.

Erdőt, hegyet barangoló 2 nyugdíjas. Panaszukat közöltük a Turistaházakat Kezelő Vállalattal, bár névtelen levél alapján eljárásnak helye nincs.

FEJTÖRŐ

Túra a Pilisben

Beküldendő a keresztrejtvényen található legmagasabb pilisi csúcs neve.

VIZSZINTES: 2. Hegy, mellyel „a bíróságnak kellene foglalkozni”. 7. Sír. 8. Azonos nevű hegy, völgy, szakadék és szikla. 9. Kötőszó. 10. Zúzzák. 12. Pénzben kifejezetten értéke. 14. Az úrmérték régi egysége. 16. Patak Pomáz közelében. 17. Község, amelyik a margitszigeti apácák birtoka volt. 18. G. T. 20. Állatok laknak benne. 21. Nem fel. 22. E „fő” magassága 469 méter. 24. Takarékpénztár. 26. Régi harci fegyver. 27. Nem tegnap és nem holnap. 28. Van ilyen „kő” is meg barlang is. 29. Nem sérült.

FÜGGŐLEGES: 1. A néphit szerint ezen a „váron” állt a királyi vár. 3. Anyagnak, tárgynak, folyamatnak fizikai hatást előidéző képessége. 4. Nem ló, hanem hegy. 5. Női név. 6. Ilyen völgy Dömösnél és Pilismarótnál is van. 10. „Halten” magyarul. 11. Szőlőben használják. 13. Monda. 15. Pénzt ad ki. 19. Kopár hegy Csillaghegy közelében. 21. Ezt a hegyenyeret érintjük a Pomáz—Dobogókő túrán. 22. Hegy Márianosztra közelében. 23. Tisztít. 25. Hegy, amely mellett a Pilis legmagasabban fekvő községe van.

Áprilisi FEJTÖRÖNK helyes megfejtése: Hűvös, Sás, Pokol, Lófő, Hór, Baróc, Vár, Cuhá, Kút, Malom, Bor.

Könyvjutalmat kaptak:

Tóth Mária, Czeglényi Kálmán, Kovács József Budapest.

FIGYELEM!

FIGYELEM!

Természetjáráshoz térképet

Mátra, Pilis, Börzsöny stb.
8,— Ft-tól 11,— Ft-ig

UTIKALAUZOK

Mátra, Pilis, Börzsöny stb.
5,— Ft-tól 16,— Ft-ig

Bogrács. (súlyának megfelelően 21,60 (kg) 5 l
26,60 Ft
Csajka, kulacs, együtt, új 15,— Ft
Tőr tokkal 22,— 68,— Ft
Evőkészlet (kanál, villa, kés) 8,— Ft
Zsebkés 5,60-tól 40,70 Ft
Ételdoboz fehér 18,— Ft, 22,50 Ft, 27,— Ft
Gyalogsági ásó (használt) 4,— Ft
Viharlámpa (használt) 15,— Ft

Kaphatók:

Az Úttörő Szövetkezet Boltjából

Budapest, V., József Attila u. 16. Telefon: 181-022

Utánvétellel is szállítunk.

Vidéken:

Debrecen, Csapó u. 16.

Pécs, Kossuth Lajos u. 36.

Miskolc, Rákóczi u. 2.

Turista folyóirat. Megjelenik minden hó 25-en. Szerkeszti a szerkesztőbizottság. Kiadásért felel a Sport-Lap- és Könyvkiadó igazgatója. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Rosenberg hzp. u. 1., III. emelet 316, telefon: 123-087. Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a Posta Központi Hírlap Irodánál (Bp., V., József nádor tér 1.) és bármely postahivatalnál. Előfizetési díj 1/4 évre 8,— Ft. Csekk számlaszám: egyéni 61.251, közületi 61.066 (vagy átutalás az M. N. B. 47. sz. folyószámlára). Külföldön terjeszti a KULTÚRA Könyv és Hírlap Kékereskedelmi Vállalat, Budapest, VI., Népköztársaság útja 21. (Telefon: 429-760) és a KULTÚRA külföldi képviseletel.

Térképészjárás

